

MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

çerçeve

ÜÇ AYLIK DERGİ YIL:5 SAYI: 21 KASIM '97

Fuar ve Forum

çerçeve

MÜSİAD
MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

YIL :5 SAYI: 21
FUAR VE FORUM ÖZEL SAYISI

MÜSİAD Adına Sahibi
Erol Yarar

Yazı İşleri Müdürü
Cihangir Bayramoğlu

Genel Yayın Yönetmeni
Erhan Erken

Süreli Yayınlar Yönetmeni
Nusret Özcan

Genel Yayın Koordinatörü
Hüseyin Kahraman

Yayın Kurulu
Mustafa Aycın, A. Hamdi Pınarcık, Abdurrahman Dilipak, Erol Dilaver, İlhan Soylu, Ömer Onay, Mustafa Akçay, Metin Kızmaz

Grafik Tasarım
Ömer Onay
Alternatif Tanıtım 275 16 67

Baskı ve Cilt
GeHa 613 92 63

Bu dergi MÜSİAD Yayın Tanıtım Komisyonu tarafından hazırlanıp bastırılmıştır. Dergide yayımlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir. MÜSİAD'ı bağlamaz.

Merkez
Mecidiye Cad. No: 7/50
Mecidiyeköy / İstanbul
Tel: 0212. 267 40 37 - 38
Fax: 0212. 267 49 41

Ege Bölgesi
Ş. Eşref Blv. Ragıp Şanlı İş Merk.
No: 6/304 Çankaya / İzmir
Tel: 0232 489 22 37 489 08 00

Ankara
Kumrular, Adem Yavuz Sk. No: 17
Kızılay / Ankara
Tel: 0.312 441 70 90 (3 hat)

Bursa
Kırcaali Mah. Kayalı Sk. Tuğcu
Plaza 1 No: 52 Bursa
Tel: 0224. 256 54 43 - 44

Kayseri
İstasyon Cad. No: 11 / 3 Kayseri
Tel: 0.352 222 59 05 - 06

Kocaeli
Karbaş Mah. Belde Sk. Ekşiler
İşmerk. Kat: 7 Kocaeli
Tel: 0.262 325 99 57

Konya
Nalçacı Cad. Babür Sk. No: 28 Konya
Tel: 0.332 236 42 18

Fuar ve Forum Geleneği Oluşuyor

A Fair and Forum Tradition is Developing

Erol YARAR
MÜSİAD Genel Başkanı / President, MÜSİAD

3. Uluslararası İş Forumu ve MÜSİAD 5. Uluslararası Fuarı İslâm dünyasının temsilcileri olarak bize geçen yılların değerlendirmesini yapmak ve gelecek için hedefler belirlemek üzere yeni bir fırsat sunuyor.

Sovyetlerin yıkılmasından sonra batı merkezli uluslararası siyasî ve ekonomik örgütlerin etkinliğini arttırmasıyla dünya globaleşme sürecine girdi. Serbest Pazar ekonomisi alternatifsiz kalarak tek seçenek durumuna geldi. Rekabetçi serbest piyasa ortamında üretim ve verimlilik artacak ve uluslara zenginlik yolu açılacaktır.

Son yıllarla ilgili elimizde bulunan veriler, bunun bütün dünya için geçerli olmadığını gösteriyor. En zengin ülkelerle en yoksul ülkeler arasındaki uçurum büyüyor. 200 Uluslararası şirket, BM üyesi 200 devletin 150'sinden daha büyük üretime sahip. Kalkınma amacıyla dünya bankası veya IMF'den faizli kredi alan ülkeler, borç batağına saplanıyor, daha da bağımlı hale geliyor. ABD de bile toplam gelirden pay alma oranı olumsuz bir şekilde değişiyor.

Tarım üretiminde ve teknolojisinde nüfusa oranla daha büyük bir artış olmasına rağmen açlık ve sefalet de artıyor. Teknolojideki acımasız rekabet ekolojik felaketlere yol açıyor. Ekonomik girişimlerin faydacı temele dayanması, ahlâk boyutunun olmaması nedeniyle millî hasılalarla birlikte suç oranları da artıyor. Soğuk savaşın sona ermesinden sonra tek kutuplu hale geldiği söylenen

The 3rd International Business Forum and 5th MÜSİAD International Fair are giving us a new opportunity as representatives of the Islamic world to evaluate the past and set targets for the future.

With the increase in influence of Western- oriented international political and economic organizations after the fall of the Soviets, the world entered a process of globalization. The free - market economy became the only choice without any other alternative. In the environment of a competitive free - market, production and productivity should increase and the road to wealth should open to all countries.

But data at hand regarding recent years shows that this was not true for the whole world. The gulf between the richest and poorest countries is growing. Two hundred international companies have greater production than 150 of the UN's 200 members. Countries taking credit on an interest basis from the World Bank or IMF for development purposes are sinking in a swamp of debt and becoming more and more dependent. Even the percentage of share from the GNP in the USA has changed for the worse.

Although agricultural production and technology have grown faster than population, hunger and poverty are increasing. Ruthless competition in technology is paving the way for ecological disasters. Economic enterprises established on a utilitarian basis and a lack of eth-

dünyada aslında birçok ağırlık merkezi oluştu. AB, ASEAN, NAFTA, APEC gibi. Bu hızla giderse Doğu Asya'nın 2020'lerde %42'lik payla dünyanın en çok üretim ve ticaret yapan bloğu haline geleceğini geçen yılki forumumuzda ifade etmiştik. Fakat Doğu Asya ekonomileri, geçtiğimiz günlerde önemli bir kriz yaşadı. Kriz, dünya finans kurumlarını kontrol edenlerin gerektiğinde neler yapabileceğini göstermesi bakımından önemliydi. Global bağımlılık ağında alternatif bir merciye sahip olmanın önemi bir kez daha kendini gösterdi. Topluma insana ve toplumun temel taşı aile değerlerine önem veren, ferdi kazanç ve toplumcu ruhu birleştiren, maddî ve manevî değerleri birlikte gündeme getiren doğu ve özellikle İslâm kültürünün çağdaş ekonomi dünyasına katkıda bulunacağı çok alan var. Fakat İslâm dünyası kendi iç çalkantılarından kurtulup o aşamaya gelemiyor. İslâm ülkeleri birbirinden çok kopuk bir durumda, ticaretlerinin ancak % 10'unu birbirleriyle yapıyor. Önemini her geçen gün arttırıyor. Adeta mecburiyete dönüştürüyor.

Bizler dünyadaki bütün bu gelişmeleri iyi yorumlayarak bugünün tarihini yazacak insanlarız.

Bu ağır bir görev ve uzun bir yolculuktur. Dünyada bütün ülkelerde iyiyi ve doğruyu savunan çifte standarttan uzak insanlarla işbirliği yaparak gerçek hedef olan sosyal uzlaşma, huzur ve gelişmeyi temin etmek için çalışmak zorundayız. İnandığımız doğruları önce iyi yaşayarak güçlü bir temsil görevi ifa etmek ve kendi içimizde birlik olarak güçlü bir modeli ortaya koymalıyız. Bu modelin ekonomik, sosyal, kültürel, ahlâkî, siyasî, hukukî oluşumunu ilim adamları, aydınlarımız, bürokrat ve siyasilerimizle birlikte başarabiliriz. Bu bir takım oyunudur ve her fert önemlidir.

Bu uzun yolculukta ilâhî sorumluluğun bilinci içinde bu Forum ve Fuarın tanışma, kaynaşma, birlikte icraat yapma yönünde önemli bir merhale olacağı kanaatindeyim.

Bu vesile ile uzaklardan kalkıp ülkemize gelerek bizleri şereflendiren tüm konuklarımıza teşekkür ediyor ve gelecek yıl birçok arkadaşları ile birlikte tekrar gelmelerini umuyoruz. Bu organizasyonu gerçekleştiren kardeşlerimize ve bunu bize nasib eden Yaradan'a hamd ediyor ve her yılımızın bir önceki yıldan daha iyi olmasını temenni ediyorum.

ical standards have led to an increase in both national growth and the crime rate. Althogh the world is said to have just one pole after the end of the Cold War, actually a number of power centers have developed like the EU, ASEAN, NAFTA and APEC. As we stated at the Forum last year, at this rate Eastern Asia will become the world's biggest production and trade block by the year 2020 with a share of 42 %. But the East Asian economies experienced a financial crisis recently. It was important from the perspective of understanding what those controlling the world financial institutions can do when necessary. The importance of having an alternative source of recourse in the global interdependency net was demonstrated one more time. Eastern and especially Islamic culture gives importance to society, the individual and the foundation stone of society, the family. Integrating individual gains with social spirit and putting both material and spiritual values on the agenda, these cultures can contribute to the contemporary economic world in many areas. But the Islamic world can't escape from its internal agitation and reach that state. Islamic countries are very much disunited. Only 10 % of their trade is with each other. This situation every day increases the importance of cooperation among the Islamic countries, turning it into a necessity.

We are people who, interpreting all these developments positively, will write today's histroy.

This is heavy responsibility and a long journey. We must work with people in all countries of the world, avoiding double standarts, defend goodness and truth to attain the real goals of social reconciliation, peace and development. We must first live what we believe and become strong representetives of these beliefs and then, united among ourselves, put forth a powerful model. Together with our scholars, intellectuals, bureaucrats and politicians, we can succeed in the economic, social, cultural, ethical, political and legal development of this model. This requires teamwork, and every individual counts.

With consciousness of a divine responsibility, I believe the Forum and Fair are going to be an important step in this long journey toward the direction of our getting to know and drawing closer to one another and working together.

I take this opportunity to thank all our guests who have honored us by coming here from afar, and we hope they will come back next year with many friends. I thank those brothers who have set up this organization, and I praise the Creator Who has blessed us with it. My wish is that every year will be better than the last.

Fuar ve Forum Organizasyonu Üzerine Birkaç Söz...

A Few Words About The Fair and Forum's Organization

M.Naci TOPSAKAL

MÜSİAD Yönetim Kurulu Üyesi • *Member of MÜSİAD Executive Board,*

Fuar Forum Komisyonu Başkanı • *President of Fair-Forum Commission*

Geçen yıl organizasyonun başlamasına birkaç gün kala, uykusuz geçen pekçok gecenin ve onca koşuşturmanın yorgunluğu altında ezilince, gelecek yılın organizasyonunda kesinlikle olmamayı düşündüm.

Forum başlayıp, dünyanın herbir yanından gelen yüzlerce güzel insanla tanışma fırsatı bulunca ve daha sonra açılan Müsiad Fuarında, bu güzel insanların çevreleriyle kurdukları çok güzel iletişimlerle önce dostluklar, daha sonra da iş bağlantıları kurduklarına şahit olunca, Dünya ile aramızdaki kopuk bağın, ince bir ipek bağla da olsa artık tutturulmakta oluğunu hissetim. Gala yemeğinde ise herkesin yüzündeki o tatlı gülümsemeyi, memnuniyeti görünce, yorgunluğumu artık hatırlamaz olmuştum. Hatta gelecek yılın organizasyonu ile ilgili planlar, notlar tutmaya başladığımı biraz hayretle farketmiştim.

Muhammet İkbal'in "Uyan derin uykudan, derin uykudan uyan!" şiirini hatırlama zamanıydı. Bir uyanışın, kendine gelişin, birliğin, beraberliğin, gücün muştularını duyar gibiydim.

Bu organizasyonun belki en ağır ve zor işi, bu güzel insanları hava alanından ülkelerine uğurlamak olmuştu... Sevgiyle, muhabbetle ama biraz da ayrılığın o buruk hüznüyle...

Daha birkaç gün öncesi bu insanların pekçoğunu tanımıyorduk bile. Çok yoğun temas ve çalışmalarla geçen bir hafta sonunda Malezya'dan Amerika'ya, Güney Afrika'dan Pakistan'a yüzlerce dostumuz, iş arkadaşımız olmuştu. Dün, Dünya üzerinde kimlerle temas kuracağımızı bilmezken, bugün iş ve gönül ortağı dostlarımız olmuştu. Şimdi biz onları ülkelerine uğurluyorduk, mutlulukla karışık bir hüzünle...

Havaalanından dönerken, gelecek yıl çok daha büyük bir organizasyonu başarmak zorunda olduğumuzu düşünüyordum.

Last year a few days before the beginning of the Forum, I felt crushed under the fatigue of many sleepless nights and hectic days. I definitely didn't want to be a part of this year's orgnization.

But when the Forum began, I met hundreds of nice people who had come from all corners of the world. Later at the MÜSİAD Fair, I saw the wonderful communication that took place among these people, first along lines of friendship and then in business relations. I felt that our broken ties with the world had been restored at last even if only by a thin silk tie. At the opening ceremonies dinner when I saw a bright smile and aura of happiness on everyone's face, I forgot all about my exhaustion. In fact, I was amazed to find myself taking notes and making plans for this year's organization.

It was a time to remember Muhammed İkbal's poem, "Awake from this deep slep, from this deep slumber awaken.! I felt as if I was hearing the glad tidings of an awakenin, a sobering, the strength of unity and togetherness.

Perhaps the most difficult part of the organization was sending these wonderful people back to their own countries at the airport.. with love and affection, but a little sadness of separation as well.

Just a few days earlier I hadn't even met these people. After a week heavy contacts and work, we had made hundreds of friends from Malaysia, America, and Sout Africa to Pakistan. Formerly we didn't know who in the world to contact, but now we had friends with whom to share our work and hearts. Now we were sending them off with mixed feelings of happiness and sadness.

On the way home from the airport I was thinking that this year we had to make a much bigger organizatin.

From that day to now, at a hectic pace for the last year, we have travelled all over the world making connections, arranging projects together and planning this great organization in preparation for today. We have always

O günlerden bugüne, bir yıldan beri, çok yoğun bir çalışma içinde bulunarak, Dünyayı adım adım dolaşarak temaslar kurduk, hep beraber projeler hazırladık, büyük ve güzel bir organizasyonu planlayarak bugüne hazır bir gale getirdik. Hep "Tevfik Allah'tan (C.C)" diyerek... Ve yalnız O'nun rızası için..

Bizim için yeni ve büyük bir imtihan günü geldi çattı. Dünya Müslümanlarının aralarında kuracakları büyük dostluklara ve büyük iş birlikteliklerine vesile olmasını niyaz ediyoruz... Ve hep beraber çok güzel bir hafta yaşayacağımıza inanıyoruz.

Ayrıca bu vesile ile aramızda çok büyük ve değerli misafirlerimiz ve büyük zulümlere uğramış kahraman kardeşlerimiz de olacaklar...

Gerek MÜSİAD üyeleri ve gerekse yurtdışından Fuara katılımcı olmak için yoğun bir ilgi ile karşılaştık. Bu sebepten fuar alanını iki katına çıkararak iki hole yaydık. Fuardan fevkalade yararlanabilmemiz için çok geniş bir organizasyon yaptık.

Bu yıl hat sergimiz çok daha görkemli ve canlı sanatsal aktivitelerle geçecek. Ayrıca çok özel bir mescidimiz var ki; ülkemizin en büyük kündekârî ustası tarafından bir yıllık bir emekle hazırlandı.

Forumda ise güzel bir programın yanında, çok güzel işbirliği projeleri de sunulacak. Kısaca güzel ve yararlı bir hafta sunuyoruz.

Rabbim utandırmasın ve yardımlarını eksik etmesin niyazlarımızla...

said "Succesisfrom God" and our efforts are for His sake.

Now "exam day" has come for us. We wish to become the vehicle for the establishment of friendship and business cooperation among Muslims of the world. We believe that we are going to share a wonderful week together. Also in our midst there will be very valuable guests and heroic brothers who have been victims of great oppression...

We have been met by heavy interest from both MÜSİAD members and foreign participants in the Fair. For this reason we have doubled the space and set up the Fair in two halls. We have achieved a broad-scale organization so that you can benefit fully from the Fair.

This year our calligraphy exhibition is much bigger an lively activities in the arts will take place. Also we have a very special masjid which has been prepared over a period of a year by a highly skilled craftsman.

At the Forum, in addition to a great program, some wonderful projects for cooperation will be presented. In short, a great and beneficial week awaits you.

I beseech God that not be embarassed by our shortcomings and that He assists us in all we do...

İslâm Ekonomisi ve İslâm Ülkeleri İşbirliği Sahasında Son 25 Yıldaki Gelişmeler

Islamic Economy and Developments in the Last 25 Years in the Area of Cooperation Among Islamic Countries

Prof. Dr. Sabahaddin ZAİM *
İngilizcesi / English: **Aişe Aslı SANCAR**

Son 25 yılda dünyamız iktisadi ve teknolojik sahada ilerlerken İslâm Dünyasında da manevi yönde hızlı gelişmeler meydana gelmiştir. Bu dönemde Müslüman toplumlar kendi kimliklerini sorgulamaya başlamışlar ve İslâmî şahsiyetlerini yeniden arama kaygısına düşmüşlerdir. Bazıları buna köklere dönüş siyaseti adını vermektedir. Yalnız bu hareketin tecellisi İslâm ülkelerinde üst yönetimi temsil eden devlet kademeleri ile milleti temsil eden toplum katmanlarında farklı mahiyette ve is-

During the last 25 years while the world has been progressing in the fields of economics and technology, there also have been rapid spiritual developments in the Islamic World. During this period Muslim societies began to question their own identities and they began to be concerned about rediscovering their Islamic characters. Some call this a return to the roots politics. However, the manifestation of this movement in Islamic nations has been different in content and direction

* *Prof. Dr. Sabahaddin ZAİM'in 2.IBF'in Açılış Günü Yaptığı Konuşma Metni.*

* *The Text of Professor Dr. Sabahaddin ZAİM's Speech Made on 2th IBF's Opening Day.*

tikamette olmuştur. İslâm ülkelerinde, genel trend itibari ile devletin üst yönetim kademeleri ile toplumun katmanları arasında bir uyuşmazlık görülmektedir. Bu sebeple millet içinde görülen köklere dönüş politikası her yerde ve her zaman devlet kademelerine intikal edememiş ve resmi politikalarda akis bulamamıştır. Fakat alttan gelen bir baskı ile, üst kademelerdeki bazı grupların mukavemetine rağmen devlet-millet kaynaşması istikametinde -ülkelere göre değişmekle beraber- önemli mesafeler kaydedilmiştir. İslâm ülkelerinde demokrasiye yer verilen toplumlarda bu süreç daha başarılı olarak gelişmekte, veya başka bir ifadeyle demokrasiye, yani tabanın sözüne yer verilmesi nisbetinde bu süreç başarılı olmaktadır.

Her hareketin temelinde görüldüğü gibi köklere dönüş hareketi önce tahayyül safhasında başlamış, şair ve ediplerin yazı ve şiirlerinde dile getirilmiştir. Şair İkbal ve Mehmet Akif hatıra gelen ilk örneklerdir. Bilâhare bu duygular fikir sahasına intikal etmiş ve akademik mahfilde mâkes bulmuş; sonra da siyaset erbabının elinde aksiyona dönüşmüştür. İslâm dünyasında Pakistan 20. asrın ikinci çeyreğinde İslâm adına kurulan bir yeni devlettir. Varlığı ve hikmeti vucudu İslam'a dayanmaktadır. Bu sebeble Hint Yarımadası İslâm'a dönüş hareketinde, hem edebî ve fikrî yönde, hem de siyaset ve aksiyon sahasında öncülük yapmıştır. İslâm ekonomisi tabiri ilk defa Hindistan'daki âlimler tarafından telâffuz edilmiştir. Çünkü onlar hem İngilizce'ye vukufiyyetleri ile batı kültürüne, hem de medrese tahsili yoluyla Arapça'ya aşina bulunmakla doğu kültürüne vâkıf bulunuyorlardı. 20. asırda maddi ve iktisadi meselelerle ilgili iktisadi doktrin ve ideolojiler toplumlara yönverdiği için, Hintli âlimler de okutulan iktisat ilminin mefhumlarını, uygulanan politikalarını ve kurulan müesseselerini İslâm'ın değer hükümleri ile tahlil edebilmenin yollarını aramışlar, İslâm'ın iktisadî sahadaki görüşlerini bu yönden ifade etmeye çalışmışlardır. Bu sebeple klâsik fıkıh ilmi yanında İslâm iktisadı mefhumunu ortaya atmışlardır. Ülkemizde bu mefhum ilk defa Hindistanlı alim Muhammed Hamidullah Hoca'nın Paris'ten gelerek İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki İslâmî Araştırmalar Enstitüsü'nde verdiği derslerle başlamış ve çalışmaları "Modern İktisat ve İslâm" adıyla basılmıştır. Bilahare Sabahaddin Zaim, Hamidullah Hoca'dan el alarak aynı konuyu işlemeye devam etmiş ve 1968'de Kadıköy Halk Evi'nde ver-

İslâm ekonomisi tabiri ilk defa Hindistan'daki âlimler tarafından telâffuz edilmiştir. Çünkü onlar hem İngilizce'ye vukufiyyetleri ile batı kültürüne, hem de medrese tahsili yoluyla Arapça'ya aşina bulunmakla doğu kültürüne vâkıf bulunuyorlardı.

in the upper echelons of the government representing state administration and in social strata representing the people. As a general trend a state of disharmony can be seen in Islamic countries between the upper state administrative levels and societyís strata. For this reason, the return to roots policy seen among the people didnít always reach the state level and was not always reflected in official policy. But because of grass roots pressure, important strides have been made towards state-people unity ñ differing somewhat from country to country ñ in spite of opposition from some upper-level government groups. This trend has developed more successfully in Islamic countries where society gives an important place to democracy or, in other words, it is successful to the extent that the people are given a voice in democracy.

As can be seen in the beginning of every movement, the return to roots activity began first at the stage of imagination. Poets and writers put it in words in their poetry and writing. The poet Ikbal and Mehmet Akif are the first examples that come to mind. Then these feelings passed to the plane of ideas and were reflected in academic circles; later they were turned into action in the hands of political adepts. In the Islamic world Pakistan was a new state founded in the name of Islam in the second quarter of the 20th century. Its existence and raison dÍtre depend on Islam. For this reason, the Indian Peninsula acted as a leader in the Islamic revival both from the literary and intellectual perspective and in the field of political action. The term 'Islamic economics' was first used by scholars in India. They were cognizant of both Western culture through their grasp of English and of Eastern culture through their familiarity with Arabic from their medrese training. Because in the 20th century economic doctrine related to material and economic matters and ideologies gave direction to societies, Indian scholars sought ways to reconcile Islamic values with economic scholastic concepts that were being taught, on-going policies and institutions, and they tried to express their Islamic economic views in a compatible way. For this reason, they put forth Islamic economic concepts alongside classical legal jurisprudence. In our country this subject was first addressed by the Indian scholar Muhammad Hamidullah Hodja who, coming from Paris, gave lessons at the Islamic Research Institute at the Istanbul University Faculty of Literature. His work was published under

The term 'Islamic economics' was first used by scholars in India. They were cognizant of both Western culture through their grasp of English and of Eastern culture through their familiarity with Arabic from their medrese training.

diği konferans önce İhsan Babalı'nın Cağaloğlu Yayınevi'nde yayınlanan İslâm Düşüncesi mecmuasının 5. sayısında, yine "Modern İktisat ve İslâm" adıyla bir makale olarak neşredilmiştir. Bilahare bu küçük hacimli eser Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) tarafından müteaddid defalar basılmıştır.[1]

Bu ilgi yıllarca kökleri ile ilgilenebilmekten adeta mahrum kalmış olan toplumun yeni gelişen münevver tabakalarında İslâm'a karşı duyulan hasretin bir tezahürü olarak izah edilebilir. Esasen bu dönemde İslâmî yayınlarda ve yayın merkezlerinde patlama denilebilecek çok belirgin bir artış olmuştur.[2] 20. asrın üçüncü çeyreği olan 1950 ile 1975 arasında Türkiye gibi diğer İslâm ülkelerinde de İslâm iktisadı sahasında başlayan ilgi ve onun sonucu olan ilmi ve ekonomik çalışmalar köklere dönüş hareketi ile birlikte hız kazanmıştır. Bu dönemler aynı zamanda Allah'ın lütfu sonucu Basra Körfezi ülkeleri başta olmak üzere muhtelif İslâm ülkelerinin petrol üretimine başlaması dolayısıyla iktisaden zenginleştikleri bir zaman dilimidir. Dünyadaki siyasi konjonktürün yardımı ile bağımsızlığına kavuşan İslâm ülkelerinin sayısı da bu dönemde 40 dolaylarına ulaşmıştır. Halbuki bu adet 1930'lu yıllarda son büyük İslâm devleti olan Osmanlı Devleti'nin (Devlet-i Aliye-i Osmaniye) inhilalinden sonra 3 ila 4'e inmişti. İşte bu atmosfer içinde İslâm dünyasında birbirinden kopuk olarak siyasi arenada boy gösteren Müslüman ülkeler, aralarında işbirliği yaparak kendi İslâmî kimliklerini kazanma gayretini mücerretten müşahhasa (soyuttan somuta) çevirebilme imkânını elde etmişlerdir.

Kudüs'te Mescid-i Aksa'nın İsrailliler tarafından yakılması kıvamına gelmiş olan İslâmî şuur korlarını bir anda alevlendirmiş, Fas Kralı II. Hasan'ın daveti ile Dar'ul Beyza (Kazablanka)'da toplanan İslâm devletleri ilk İslâm konferansının temellerini atmışlardır.

1976'da Mekke-i Mükerreme'de tertip edilen bu kongreye 200 Müslüman iktisatçı ve fakih katılmış ve İslâm iktisadı ile ilgili yüzlerce tebliğ sunulmuştur. Bu tebliğlerden seçilen muhtelif makaleler biri İngilizce diğeri Arapça olmak üzere iki cilt halinde yayınlanmıştır.

Siyasi sahada başlayan bu entegrasyon hareketi iktisadî, fikri ve akademik sahaya da sıçrama yapmıştır. Bu sırada, petrol üretimi sayesinde iktisaden güçlenmiş olan Suudi Arabistan devletinin başında bulunan Kral Faysal İslâmî entegrasyon hareketlerini motive eden lider şahsiyetlerden birisi olmuş ve İslâm dünyasındaki akademisyenleri biraraya getirecek muhtelif projeler hazırlatmıştır. [3]

Bunlardan ilki "İslâm İktisadı Birinci Dünya Kongresi" olmuştur.

the title "Modern Economics and Islam" Later, Sabahaddin Zaim, taking permission from Hamidullah Hodja, continued working on this same subject. In 1968 prior to a conference at the Kadıköy Halk Evi (Kadıköy People s House), an article entitled Modern Economics and Islam was published in the İslâm Düşüncesi (Islamic Thought) magazine by İhsan Babali's Cağaloğlu Printing House. Later this small work was reprinted many times by the Milli Türk Talebe Birliği MTTB (National Turkish Student Union).[1]

For years the developing intellectual class had been unable to show an interest in their roots. The interest in this subject can be explained as a manifestation of their longing for Islam. Actually during this period there was a great increase, which could even be called an explosion, in Islamic publications and publishing centers.[2] During the third quarter of the 20th century between 1950 and 1975 interest in the field of Islamic economics and scientific and economic activities picked up momentum in Turkey and other Islamic countries. Also this is a slice of time when various Islamic countries, headed by the Gulf States, began to gain economic prosperity from the production of oil, a blessing from God. Assisted by an international political conjuncture, the number of Islamic countries that had become independent reached around 40 during this period. On the other hand, during the 1930's, after the dissolution of the Ottoman State, this number had decreased to 3 or 4. In this atmosphere, politically disunited Muslim nations found the opportunity to turn their efforts to regain their identities into tangible results by means of mutual cooperation.

The coals of Islamic consciousness, which had been heightened by Israelís burning of the Dome of the Rock Mosque in Jerusalem, suddenly burst into flames. The Islamic states, which met in Casablanca at the invitation of Moroccan King Hasan II, laid the foundation for the first Islamic conference.

The first of these was the Islamic Economic First World Congress. It was held in 1976 in Mecca. Two hundred Muslim economists and jurists participated, and hundreds of addresses related to Islamic economics were made. Various selected presentations from the congress were published in two volumes, one in English and the other in Arabic.

This integration movement, which had begun in the political arena, leapt into the economic, intellectual and academic spheres. At this time King Faisal, head of a Saudi Arabia made economically strong by oil production, became one of the leading personalities who motivated the integration movement. Bringing together acade-

1976'da Mekke-i Mükerreme'de tertip edilen bu kongreye[4] 200 Müslüman iktisatçı ve fakih katılmış ve İslâm iktisadı ile ilgili yüzlerce tebliğ sunulmuştur. Bu tebliğlerden seçilen muhtelif makaleler biri İngilizce diğeri Arapça olmak üzere iki cilt halinde yayınlanmıştır.

İşte bu konferans bir dönüm noktası olmuş ve İslâm iktisat uleması ilk defa dünya çapındaki böyle büyük bir toplantıda biraraya gelmişlerdir. Bu kongre Cidde'de bulunan Melik Abdulaziz Üniversitesi (KAAU) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından düzenlenmiş, tertip heyetinde Dr. Ahmet Tütüncü, Dr. Muhammed Sakr, Dr. Ahmed el- Neccar gibi isimler bulunmuştur. Kongre başkanlığına KAAU Rektörü Dr. Muhammed Ömer Zübeyr, başkan vekilliklerine KAAU'den Prof. Hasan Ebu Rukba, Pakistan'dan Prof. Hurşid Ahmed ile Türkiye'den Prof. Dr. Sabahaddin Zaim, raportörlüğe Dr. Monzer Kahf getirilmişlerdir.

İslâm iktisatçıları ile hukuk ulemâsı müştereken aşağıda yeralan konular üzerinde takdim edilen tebliğleri tartışmışlardır.

1. İslâm İktisadı Mefhumu ve Metodolojisi
2. İslâm İktisat Modelinde Tüketim ve Üretim
3. İslâm İktisat Modelinde Devletin Rolü
4. İslâm İktisat Modelinde Sigorta
5. İslâm İktisat Modelinde Faizsiz Bankacılık
6. İslâm İktisat Modelinde Zekat Uygulaması ve Mali Siyaset
7. İslâm İktisat Modelinde İktisadî Gelişme
8. İslâm Ülkeleri Arasında İktisadî İşbirliği
9. İslâm İktisadı Sahasındaki Yayınların Tetkik ve Tahlili.

Bu kongrenin sonucunda tartışılan mevzularla ilgili olarak kurulmuş olan komitelerin özel tavsiye kararları ile genel kurul adına hazırlanan bir genel tavsiye metni (General Recommendations) hazırlanmış ve bu tavsiyelere uygun olarak KAAU'nde bir "Milletlerarası İslâm İktisadi Araştırma Enstitüsü" (International Centre for Research in Islamic Economics-ICRIE) kurulmuştur. [5]

ICRIE, kongrede alınan kararlar ve Yüksek Müşavere Kurulu'nun tavsiyeleri istikametinde olmak üzere İslâm iktisadı ile ilgili muhtelif konferanslar, seminerler ve izleme toplantıları tertip etmiştir. Böylece;

- İkinci Milletlerarası İslâm İktisadı Konferansı (Second International Conference on Islamic Economics) 19-23 Mart 1983'te Islâmabad'taki Milletlerarası Islâm Üniversitesinde yapılmıştır. Konferansın başlığı: "Fiscal Policy and Development in an Islamic State" (İslâm Devletinde Mali Siyaset ve Kalkınma) olmuştur. Bu konferansta "İslâm'da gelir dağılımı ve Adalet" konusu işlenmiştir. Konferansın sonuçları kitap halinde basılmıştır.

- Üçüncü milletlerarası İslâm İktisadı Konferansı 28-

micians from the Islamic world, he initiated various projects.[3]

The first of these was the Islamic Economic First World Congress. It was held in 1976 in Mecca.[4] Two hundred Muslim economists and jurists participated, and hundreds of addresses related to Islamic economics were made. Various selected presentations from the congress were published in two volumes, one in English and the other in Arabic.

This conference was a turning point. It was the first time that Muslim jurists came together with Islamic economics at a large world conference like this. The congress was organized by the Economics and Administration Sciences Faculty of the Melik Abdulaziz University (KAAU) in Jeddah, and names like Dr. Ahmet Tutuncu, Dr. Muhammad Sakr and Dr. Ahmad Al-Najjar were on the organization committee. KAAU President Dr. Muhammad Omar Zübeyr was appointed as congress chairman; Professor Hasan Abu Rukba from KAAU, Professor Hurshid Ahmed from Pakistan and Professor Sabahaddin Zaim from Turkey were appointed vice-chairmen; and Dr. Monzer Kahf was named reporter.

Islamic economists and jurists debated on papers presented on the following subjects:

1.Islamic Economic Concept and Methodology
2.Consumption and Production in the Islamic Economic Model
3.The Role of Government in the Islamic Economic Model
4.Insurance in the Islamic Economic Model
5.Interest-free Banking in the Islamic Economic Model
6.The Implementation of Alms-giving and Financial Policy in the Islamic Model
7.Economic Development in the Islamic Economic Model
8.Economic Cooperation Among Islamic Countries
9.The Monitoring and Analysis of Publications in the Field of Islamic Economics

At the end of the congress a statement of General Recommendations was prepared in the name of the general organization, based on the special decisions of the committees set up to discuss these topics. In accordance with the recommendations an International Center for Research in Islamic Economics (ICRIE) was set up at KAAU.[5]

In line with decisions made at the congress and according to recommendations of the Top Advisory Council, ICRIE organized conferences, seminars, and other meetings on Islamic Economics. They were:

The Second International Conference on Islamic Eco-

30 Ocak 1992 'de Malezya'da Kuala Lumpur'daki Milletlerarası İslâm Üniversitesinde toplanmıştır. Organizasyona IDB- IRTI ve IAIE (International Association for Islamic Economics) de katılmıştır. Bu konferansların yanında seminerler de tertip edilmiştir.

- "International Seminar on Monetary and Fiscal Economics of İslâm" adlı seminerlerin birincisi 1978 yılında Mekke'de, İkincisi 1981 Ocak ayında İslâmabad'ta yapılmıştır.

- "International Seminar On Islamic Economics", 1985 Şubatında Nijerya'da University of Sokoto'da,

- "Development and Finance in Islam" adlı seminer 7-9 Ocak 1987'de Kuala Lumpur'daki International Islamic University'de tertip edilmiştir.

Bunların dışında dünyanın muhtelif yerlerinde çeşitli kurumlar tarafından İslâm İktisadı ile ilgili olarak birçok konferans ve seminerler aktedilmiştir. Mesela:

- First Conference of the Academy of Islamic Research, Al- Azhar University, Cairo, 1964; Second Conference: 1965.

- International Seminar on Islamic Social Justice, A.B.U., Zaria, Nigeria (3 - 8 January 1978.)

- Thoughts on Islamic Economics, Dhaka, Bangladesh, 1980, by Islamic Economic Research Burcau.

- International Seminar on Islamic Banking, Al- Azhar Univ. Cairo, August 29- Sept. 17, 1981, organized bay In-

nomics was held on March 19-23, 1983, at the International Islamic University in Islamabad. The name of the conference was "Fiscal Policy and Development in an Islamic State." The topic of "Distribution of Income and Justice in Islam" was discussed at the conference, and a book on this topic was published as a result of the conference.

The Third International Islamic Economics Conference was held on January 28-3İ, 1992, at the International Islamic University in Kuala Lumpur, Malaysia. The IDB-IRTI and the IAIE (International Association for Islamic Economics) participated in the organization. Seminars were held along side the conference.

- The first "International Seminar on Monetary and Fiscal Economics of Islam" was held in Mecca in 1978; the second was held in January, 1981, in Islamabad.

- The "International Seminar on Islamic Economics" was held in February, 1985, at the University of Sokoto in Nigeria.

- A seminar entitled "Development and Finance in Islam" was held on January 7-9, 1987, at the International Islamic University at Kuala Lumpur.

- In addition to these, many conferences and seminars on Islamic Economics were held by various organizations at different places. For example:

- "The First Conference of the Academy of Islamic

ternational Institute of Islamic Banking and Economics (first advanced Course on Islamic Banks).

Bu arada İslâm dünyasındaki fikri kaynaşmayı temin etmek üzere rahmetli Kral Faysal tarafından plânlanmış olan iki büyük konferans daha yapılmıştır. Bunlardan ilki "İslâm Ülkeleri Arasında İlim ve Teknolojide İşbirliği Birinci Dünya Kongresi" (The First Conference on Solidarity in Science and Technology Among Muslim Countries) 1976'da Riyad Üniversitesi Rektörü Prof. Fadda tarafından Riyad'da toplanmış ve Dr. Ahmet Tütüncü tarafından organize edilmiştir.[6] Kongrenin sonunda yayınlanan tavsiyeler metninde, bilhassa sanayileşme, teknolojik araştırmalar ve insan kaynaklarının geliştirilmesi hususunda İslâm ülkeleri arasında işbirliğini sağlayacak organizasyonların, teşkili cihetine gidilmesi hususları benimsenmiştir.

İkincisi "Birinci Dünya İslâm Eğitim Kongresi" olmuş ve 1977'de Mekke'de Birinci İslâm İktisadî Kongresinin toplandığı Intercontinental Oteli'nde yapılmıştır. Organizasyonu yapan tertip komitesi başkanlığını Dr. Sait Ali Eşref üstlenmiştir. Türkiye'den kongeye bir heyet katılarak tebliğlerini takdim etmişlerdir.[7] Bu kongreye 313 ilim adamı katılmış, İslâm eğitimi ile ilgili 14 komite teşkil edilerek muhtelif konular işlenmiştir. Bu konferansta "İslâm'da Eğitimin Hedefi ve Nasıl Bir Gençlik, Nasıl Bir İnsan Tipi ve Modeli Yetiştirilmelidir?" konusu üzerinde durulmuştur. Kongreyi tertip eden Dr. Sait Ali Eşref İkinci Dünya İslâm Eğitim Kongesi'ni 1980'de Pakistan'da İslamabad'da, Üçüncü Dünya İslâm Eğitim Kongresi ile Birinci Dünya İslâm Kültür Kongresi'ni Bangladeş'in başkenti Dakka'da 1981 yılında tertip etmiştir.

Türkiye'den kongeye bir heyet katılarak tebliğlerini takdim etmişlerdir. Bu kongreye 313 ilim adamı katılmış, İslâm eğitimi ile ilgili 14 komite teşkil edilerek muhtelif konular işlenmiştir. Bu konferansta "İslâm'da Eğitimin Hedefi ve Nasıl Bir Gençlik, Nasıl Bir İnsan Tipi ve Modeli Yetiştirilmelidir?" konusu üzerinde durulmuştur.

Bu konferanslarda şu hususlar üzerinde mutabık kalınmıştır:

1. İslâm ülkelerinde okutulan kitaplarda birçok gayri islami mefhum vardır. Bütün eğitim kademelerinin müfredat programlarında okutulan kitaplardaki bu gayrı İslâmî kavramlar tesbit edilip, çıkarılmalıdır.

2. Mümkün olan ahvalde bunların yerine İslâmi kavramlar konulmalıdır.

3. Bu ilimler, İslâmî kavramlara göre yeniden tasnif edilmelidir.

4. Yeniden tasnif edilecek bu ilimlerde, yeni müfredat programları hazırlanmalıdır.

Research," Al-Azhar University, Cairo, 1964; Second Conference, 1965.

- "The International Seminar on Islamic Social Justice," A.B.U., Zaria, Nigeria (January 3-8, 1978).

- "Thoughts on Islamic Economics," Dhaka, Bangladesh, 1980, by the Islamic Economic Research Bureau.

- "The International Seminar on Islamic Banking," Al-Azhar University, Cairo, August 29 - September 17, 1981, organized by the International Institute of Islamic Banking and Economics (the first advanced Course on Islamic Banks.)

Two more big conferences, which were planned by King Faisal to establish intellectual cohesion in the Islamic world, were held at this time. The first of these, "The First Conference on Solidarity in Science and Technology among Muslim Countries," was assembled in 1976 by Riyad University President Professor Fadda and organized by Dr. Ahmet Tütüncü.[6] In the recommendations published at the end of the congress, approval was given to providing the organizations and things essential for organization to establish cooperation among Islamic countries in the areas of industrial and technological research and developing human resources.

The second big conference was the "First World Islamic Education Congress" held in 1977 in Mecca at the Intercontinental Hotel where the "First Islamic Economics Congress" had been held. Dr. Sait Ali Eşref took on the chairmanship of the organization committee. A delegation from Turkey presented papers at the congress.[7] Three hundred and thirteen scholars attended this congress. Fourteen committees related to Islamic education were set up, and various topics were discussed. At this conference the subject of "The Goal of Islamic Education and What Kind of Youth and What Kind of Type and Model of Human Being Should Be Raised" was emphasized. The congress organizer Dr. Sait Ali Eşref also set up the following congresses: The Second World Islamic Education Congress in Islamabad, Pakistan, 198İ; The Third World Islamic Education Congress and The First World Islamic Culture Congress in Dhaka, the capital of Bangladesh, in 1981.

A delegation from Turkey presented papers at the congress. 313 scholars attended this congress. 14 committees related to Islamic education were set up, and various topics were discussed. At this conference the subject of "The Goal of Islamic Education and What Kind of Youth and What Kind of Type and Model of Human Being Should Be Raised" was emphasized.

5. Yeni müfredat programlarına göre yeni kitaplar hazırlanmalıdır.

6. Yeni kitapları kullanacak yeni öğretmenler yetiştirilmelidir.

Dr. Ali Sait Eşref, Birinci Dünya İslâm Eğitim Kongresi'nin tavsiyesi gereğince İngiltere'de Cambridge'de kurduğu "Islamic Academy"de "Muslim Education Quarterly" adlı bir mecmuayı 1983 yılından beri 3 ayda bir olmak üzere muntazaman yayınlamaktadır. Bunların dışında fıkıh, ilahiyat, hukuk, tıp, coğrafya gibi çeşitli konularda konferanslar tertip edilmiş ve bu akademik faaliyetlerde İslâm toplulukları içinde İslâmî şuurun canlandırılması, ilim adamlarının uyarılması, birbirlerini tanımaları ve ferdi ve kurumlar arası işbirliği yapma imkânlarının sağlanması amacı güdülmüştür. Bu dönemler milletlerarası İslâmî faaliyetlerin hızla geliştiği bir dönem olmuştur.

1976'da Cidde'de faaliyete geçmiş olan "İslâm Kalkınma Bankası" içinde 1981 (1401 h.)'de "İslami Araştırma ve Eğitim Merkezi" "Islamic Research and Training Institute" (IRTI) kurulmuştur. Bu enstitü araştırma, eğitim, bilgi toplama şubelerinden oluşarak faaliyete geçmiştir.[8] Araştırma ve eğitim bölümleri, İslâm iktisadı ile ilgili muhtelif konularda araştırmalar yaptığı gibi muhtelif İslâm Üniversiteleri veya kurumları ile işbirliği halinde, bu yöndeki faaliyetleri finansmanını sağlayarak teşvik etmiştir. Bunların içinde başlıcaları şunlardır:

1. Workshop faaliyetlerini düzenlemek ve misafir konuşmacılar davet etmek,

2. İslâm iktisadı ve bankacılığı ile ilgili dergi ve bültenler çıkarıp yayınlamak,

3. Belli başlı konularda tebliğler ve monografi serileri yayınlamak,

4. Merkezde ve diğer ülkelerde konferans ve seminerler düzenlemek,

5. İlim adamlarının mübadelesini temin etmek,

6. Hizmete dönük talim ve eğitim faaliyetlerini organize etmek,

7. Doktora için ve doktora sonrası olmak üzere genç Müslüman iktisatçılara ve ilim adamlarına burslar vermek

8. Ekalliyet halinde yaşayan Müslümanların çocuklarına Müslüman ülkelerde eğitim bursları vermek,

9. Dünyada İslâm İktisadı ve bankacılığı sahasında eserleri veya hizmetleriyle ün yapmış tanınmış kişilerden veya kurumlardan her yıl jurilerce seçilecek kişiye veya kurum'a bir dünya ödülü vermek ve onların eserlerini yayınlamak.[9]

IRTI'nın faaliyetleri arasında birinin burada zikredilmesinde fayda vardır. IRTI, Pakistan'da İslamabad şehrinde bulunan Milletlerarası İslâm Üniversitesi (IIU) ile işbirliği yaparak 22 Ağustos-3 Eylül 1987'de Üniversite hocaları için bir İslâm İktisadı Semineri düzenlenmiştir. 14 ülkeden hocaların katıldığı bu seminerde 6 konu işlen-

The following points were agreed upon at these conferences:

1. There are many non-Islamic concepts in books used in Muslim countries. The non-Islamic ideas should be pinpointed and removed from books used in curriculum programs at all levels of education.

2. Whenever possible Islamic concepts should be put in their place.

3. The sciences should be reclassified according to Islamic concepts.

4. New curriculum programs should be prepared for the sciences to be reclassified.

5. New books should be prepared for the new curriculum programs.

6. New teachers should be trained to use the new books.

Dr. Ali Sait Eşref has been publishing The Muslim Education Quarterly promptly every three months since 1983 at the Islamic Academy in Cambridge, England, which was founded according to a recommendation at the "First World Islamic Education Congress." Besides these there were many conferences on such subjects as jurisprudence, theology, law, medicine, and geography. The aim at these academic activities was to build Islamic consciousness among Islamic groups, to awaken scientists, to allow them to get to know one another, and to provide opportunities for cooperation between individuals and organizations. This period was a time when international Islamic activities rapidly developed.

In 1981 (1401 H.) the Islamic Research and Training Institute (IRTI) was founded within the Islamic Development Bank which had begun operating in Jeddah in 1976. This institute was comprised of research, training, and data gathering branches.[8]

The research and training departments made research on Islamic economics and various related topics through cooperation with different Islamic universities and establishments. Their being financed by these institutions encouraged activities in this direction. Some of the main activities are the following:

1. Arranging workshop activities and inviting guest speakers.

2. Preparing and publishing magazines and bulletins on Islamic economics and banking.

3. Publishing papers and monograph series on major topics.

4. Organizing conferences and seminars at the center and in other countries.

5. Securing the exchange of scholars.

6. Organizing teaching and training activities for service purposes.

7. Giving scholarships to young Muslim economists

miştir.

a. İslâm İktisadına Giriş

b. İslâm Hukukuna Giriş

c. İslâm İktisadî Sistemi

d. Mikro İktisat

e. Makro İktisat

f. Para ve Maliye Politikaları

Yine bu cümleden olmak üzere IRTI tarafından, Karaçi'de "Zekat Uygulaması" (Zekat Management) adı altında bir toplantı yapılmış, muhtelif ülkelerden gelen tatbikatçılara konuyla ilgili konferanslar verdirilmiş ve muhtelif İslâm ülkelerindeki zekat uygulamaları tartışılmıştır. Sonuçlar IDB tarafından bir kitap halinde yayınlanmıştır.[10] Yine bu cümleden olmak üzere IRTI, Ürdün'ün Amman şehrinde bulunan El-Beyti Vakfı ile işbirliği halinde İslâm iktisadının gelişmesi ve araştırma faaliyetleri konusunda 1988'de milletlerarası bir seminer düzenlemiştir.

İslâm iktisadı ve bankacılığı sahasındaki fikri ve akademik faaliyetlerin hızla gelişmesi, dünyanın çeşitli yerlerinde birçok kurum ve müessesenin tesisine ve gelişmesine yol açmıştır. Bunlardan başlıcaları şunlardır:

1. Pakistan'da İslamabad'da "Pakistan Milletlerarası İslâm Üniversitesi" (International Islamic University-IIUP) kurulmuştur. Buraya bağlı olarak bir İktisat Fakültesi ve "Milletlerarası İslâm İktisadı Enstitüsü" teşkil edilmiştir. Ayrıca İslamabad'da kurulu "The Institute of Policy Studies" de bu sahada çalışmalar yapmıştır.

2. Malezya'da Kuala Lumpur'da ikinci bir "Milletlerarası İslâm Üniversitesi" kurulmuştur. Bu Üniversite Malezya Hükümeti'nin yakın ilgisi sayesinde (Bakan Enver İbrahim Bey'in başkanlığında) hızlı bir gelişme kaydetmiştir.

3. Suudi Arabistan'da, Mekke'de Ümm-ül Kur'a Üniversitesi'nde, Cidde'de Melik Abdulaziz Üniversitesi'nde ve Riyad'da İmam Muhammed Üniversitesi'nde İslâm İktisadı bölümleri açılmıştır. KAAU'nde bulunan ICRIE çalışmalarını devam ettirmiştir.

4. Londra'da 1973'de kurulmuş olan "Islamic Council of Europe" tarafından 1977'de bir "International Economic Conference" tertip edilmiş ve İslâm ülkeleri arasında iktisadî işbirliği imkanları tartışılmış, sonuçlar yayınlanmıştır.[11]

5. İngiltere'de Leicester'de kurulmuş olan "The Islamic Foundation", İslâm iktisadı üzerine zengin yayınlar yapmak suretiyle temayüz etmiş olup, son yıllarda, İslâm iktisadı ile ilgili seminerler ve kurslar tertip etmeye başlamıştır. Seyit Âla Mevdudî Vakfı tarafından kurulmuş olup halen Prof. Dr. Khurshid Ahmed'in başkanlığında yönetilmektedir.[12]

6. ABD'de kurulan ve başlangıçta Abdülhamid Ebu Süleyman'ın yönettiği[13] "The Association of Muslim Social Scientists", İslâm iktisadı üzerinde kuruluşundan bu

and scholars for doctoral and post-doctoral work.

8. Giving scholarships in Muslim countries to Muslim children living elsewhere as a minority.

9. Giving an international award and publishing the works every year of individuals or groups selected by a jury for their service and works in the field of Islamic economics and banking.[9]

It is beneficial to mention one of IRTIís activities here. In cooperation with the International Islamic University (IIU) located in Islamabad, Pakistan, IRTI organized the Islamic Economics Seminar for university teachers, which was held on August 22 - September 3, 1987. At this seminar, which was attended by teachers from 14 countries, the following 6 subjects were discussed:

a. Introduction to Islamic Economics

b. Introduction to Islamic Law

c. Islamic Economics System

d. Micro-Economics

e. Macro-Economics

f. Money and Fiscal Policies

Similarly IRTI held a meeting in Karachi under the name of "Zakah Management." Conferences were presented to interested parties, and management of zakah in different Islamic countries was discussed. The results of this meeting were printed in book form by IDB.[10] Again, IRTI, in cooperation with Al-Beyti Wakf in Amman, Jordan, organized an international seminar in 1988 on the development of Islamic economics and research activities.

The rapid development of intellectual and academic activities in the field of Islamic economics and banking paved the way for the establishment and development of many organizations and institutions in various parts of the world. Some of the main ones are the following:

1. The International Islamic University (IIUP) was founded in Islamabad, Pakistan. Connected to the university, an Economics Faculty and International Islamic Economics Institute was formed. Also the Institute of Policy Studies, which already existed in Islamabad, began to work in this field.

2. A second International Islamic University was founded in Kuala Lumpur, Malaysia. Due to close interest from the Malaysian government (under the directorship of Minister Enver Ibrahim), the university developed rapidly.

3. In Saudi Arabia, Islamic Economics departments were opened at the Umm-ul Kuría University in Mecca, at the Melik Abdulaziz University in Jeddah, and at the Imam Muhammad University in Riyad.

4. The Islamic Council of Europe, which was established in London in 1973, organized the "International Economics Conference" in 1977. Opportunities for economic

yana her yıl konferans ve seminerler tertip etmiş, 1984 yılından bu yana aşağıda belirtilen "The International Institute of Islamic Thought" ile birlikte "The American Journal of Islamic Social Sciences" adlı bir mecmua neşretmiştir.[14] İslâm'ın çeşitli yönleri ve İslâm iktisadı ile ilgili olarak her yıl "National Seminar" (milli seminerler) tertip etmişlerdir.

Ayrıca ABD'de "International Institute of Islamic Thought and Islamic Research" adlı kuruluş da bu konularla ilgilenmektedir. Rahmetli İsmail Raci El-Farukî'nin kurduğu bu müessese 1996 yılında ABD'de bir de Üniversite (Yüksekokul) kurmuştur. Adı "The Graduate School of Islamic Social Sciences" adı verilen okulda İslâmî konular üzerine yüksek lisans ve doktora programları uygulanacaktır. 2000 yılında da lisans eğitimine başlanması programlanmaktadır. [15]

7. 1980'de Bangladeş'de bir "Islamic Economic Research Bureau" kurulmuş ve Dakka Üniversitesi ile birlikte İslâm iktisadı sahasında akademik çalışmalar yapmıştır. "Thoughts on Economics" adlı üç ayda bir yayınlanan mecmuası vardır. Mecmuanın 1986 yılı 7. cilt, 4 nolu özel sayısı İslâm'da Sigorta ve Reasurans (Reinsurance) üzerinde yoğunlaşmıştır.

8. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Prens Muhammed Faysal'ın teşebbüsü ile 1981'de bir "İslâm Bankacılığı ve İslâm İktisadı Enstitüsü" kurulmuş, ayrıca Lefkoşe'de de Faysal İslâm Bankası açılmıştır. Bu Enstitü Girne'de faaliyete geçmiş, bir üniversite olma yolunda çalışmalara başlamış, muhtelif İslâm ülkelerinden buraya öğrenciler gelmiş, güzel bir kütüphane teşkil edilmiştir. Bilahare, TC Merkez Bankası'nın desteklemesine rağmen mali sıkıntı nedeniyle kapanmıştır.

9. Pakistan'da rahmetli Ziya ül-Hak tarafından bir "İslâm Devleti" yapısı oluşturulurken kurulan "Council of Islamic Ideology" (İslâm (İdeolojisi Mefkuresi Meclisi), 1983'de faizsiz sistem üzerinde 2 ciltlik bir eser ve "Consolidated Recommendations on the Islamic Economic System" adlı bir kitap yayınlamıştır.

10. İslâm Kalkınma Bankası tarafından finanse edilmek suretiyle Afrika'da 1984'de Nijer ve 1988'de Uganda'da olmak üzere 2 İslâm Üniversitesi kurulmuştur.

11. Türkiye'de İslâm iktisadı sahasında başlayan çalışmalar kurumlaşarak devam etmiştir. Bunları şöyle ifade edebiliriz.

A. ISAV (İslami Araştırmalar Vakfı), İslâm iktisadı ile ilgili olarak muhtelif konferanslar tertip etmiş sonuçlarını kitap halinde yayınlamıştır. Bunların başlıcaları şunlardır:

a. İslâm Hukukuna Göre Alışverişte Vade Farkı ve Kâr Haddi

b. İktisadî Kalkınma ve İslâm

c. Para, Faiz ve İslâm

cooperation among Islamic countries were discussed and the results were published.[11]

5. Founded in Leicester, England, The Islamic Foundation is distinguished for its rich publications on Islamic economics. In recent years it has begun to organize seminars and courses in this field. Founded by the Seyit Ala Mevdudi Wakf, it is still directed by Prof. Dr. Khurshid Ahmed.[12]

6. The Association of Muslim Scientists, founded in America and initially directed by Abdulhamid Abu Sulayman, has organized conferences and seminars on Islamic economics every year since it was established.[13] The Association has published "The International Institute of Islamic Thought" and "The American Journal of Islamic Social Sciences" from the time it was founded to present.[14] It also organized "National Seminars" related to various Islamic perspectives and Islamic economics every year.

Also the International Institute of Islamic Thought and Islamic Research in America has shown interest in this subject. This institute, which was founded by the deceased Ismail Raji al-Faruqi, established a university in America in 1996. This school called the Graduate School of Islamic Social Sciences will offer masters and doctorate programs in Islamic subjects. It is planned that the masters program will begin in the year 2000. [15]

7. The Islamic Economic Research Bureau was founded in Bangladesh in 198İ and, together with the Dhaka University, performed academic work in the field of Islamic economics. It publishes a quarterly entitled "Thoughts on Economics." Number 4, volume 7, 1986, was a special issue on Islamic Insurance and Reassurance.

8. At the initiative of Prince Muhammad Faisal, the Islamic Banking and Islamic Economics Institute was founded in the Northern Cyprus Turkish Republic in 1981. Also the Faisal Islamic Bank was opened in Nicosia. This Institute began activities in Girne and began preparations for becoming a university. Students came from various Islamic countries, and a good library was set up. Later, even though it had support from the Turkish Central Bank, the Institute closed due to financial difficulties.

9. The Council of Islamic Ideology, which was established while Ziya ul-Hak was setting up an Islamic State in Pakistan, published two volumes on the interest-free system in 1983 entitled Consolidated Recommendations on the Islamic Economic System.

10. Financed by the Islamic Development Bank, two Islamic universities were founded in Nigeria and Uganda in 1984.

11. In Turkey work begun in the field of Islamic economics continued and became institutionalized. This can

d. Bilgi, Bilim ve İslâm

e. Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli (Faizsiz Kredileşme Sistemi)

f. Türkiye'de Zekat Potansiyeli, 1984; İbadet ve Müessese Olarak Zekat, 1984

g. Mukayeseli Hukuk ve Uygulama Açısından İşçi-İşveren Münasebetleri, 1990

B. Ensar Vakfı, 1979'da kurulmuş, İslâm iktisadı ile ilgili konularda konferans ve seminerler düzenlemiştir.

a. Bunlardan ilki, "İslâm Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları" adlı seminer,

b. İkincisi "İslâm'da Emek ve İşçi-İşveren Münasebetleri" konulu seminer olup, her ikisinin de tebliğleri yayınlanmıştır.

C. Fey Vakfı, Faysal Özel Finans Kurumu tarafından kurulan "Faysal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı" İslâm bankacılığı ve iktisadı ile ilgili ilmi çalışmalar ve yayınlar yapmaktadır. Ayrıca "Faysal Finans Kurumu Kültür Yayınları" olarak çeşitli yayınlar yapmaktadır. Bu yayınlar içinde bir İslâm bankacılık ansiklopedisi yayınlanmış, 1993'te "İslâm Ekonomisi ve Bankacılığı" konusunda akademisyenler arasında bir yarışma düzenlemiş ve kazanan ilk üç eser basılmıştır.[16]

D. MÜSİAD Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, tatbikatı ilgilendiren konular yanında İslâm iktisadı ile ilgili çalışmalar da yapmaktadır. "Çerçeve" adlı bir mecmua yayınlamaktadır. 1994 yılında "İş Hayatında İslâm

be seen in the following:

A. İSAV (Islamic Research Wakf) organized various conferences related to Islamic economics and published their results. These are the main ones:

a. Long-term Interest and Profit Margin According to Islamic Law

b. Economic Development and Islam

c. Money, Interest and Islam

d. Knowledge, Science and Islam

e. A New Interest-Free Banking Model (Interest-Free Credit System)

f. Zakah Potential n Turkey, 1984; Zakah as Worship and Institution, 1984

g. Employer-Employee Relations from a Comparative Legal and Practical Perspective

B. Ensar Wakf was founded in 1979 and has organized conferences and seminars on subjects related to Islamic economics.

a. The first was a seminar entitled "Inflation and Solutions from an Islamic Perspective."

b. The second was a seminar on "Labor and Employer-Employee Relations in Islam." The papers from both seminars were published.

C. Fey Wakf (Faisal Education and Aid Wakf) was established by the Faisal Private Finance Institution. It makes scholarly work and publications related to Islamic banking and economics. It also makes various publicati-

İnsanı" (Homo Islamicus), "İslami Duyarlılıkla Yönetilen Firmalarda Örgütsel Davranış Biçimleri" yayınlanmıştır.[17]

E. Marmara Üniversitesi'nde kurulmuş olan "Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Araştırma Enstitüsü", bir yandan İslâm iktisadı, diğer yandan İslâm ülkeleri arasında işbirliği imkanları üzerinde olmak üzere yüksek lisans ve doktora seviyesinde eğitim ve araştırma faaliyetinde bulunmaktadır.

İslâm iktisadı ile ilgili faaliyetler devam ederken yayın çalışmaları da hızlanmıştır. Bilhassa İslâm bankacılığının gelişmesi, bunların bir kısmının batı ülkelerinde kurulması, finans çevrelerinin ilgisini çekmiştir. Bu sebeple İngilizce, Arapça, Türkçe, Urduca, Almanca, Fransızca ve İtalyanca olmak üzere belli başlı dillerde İslâm iktisadı ile ilgili bibliyografyalar neşredilmiştir. Bunların başlıcaları şunlardır;

1. İslâm Kalkınma Bankası'nın yayınladığı 840 sayfalık İngilizce bibliyografya, [18]

2. Muhammed Nejatullah Sıddıki'nin çalışması,[19]

3. IRTI'nın yayını, [20]

4. Pakistan'lı M. Akram Khan'ın İngilizce ve Urduca bibliyografyası,[21]

5. Volker Nienhouse'un İngilizce ve Almanca bibliyografyası, [22]

6. Sabahaddin Zaim'in İslâm İktisadı ile ilgili Türkçe yayın bibliyografyası. [23]

Bu bibliyografyalarda belirtilen yayınların çoğu evvelce belirtilen İslâm İktisadı ile ilgili kurumlar tarafından yayınlanmıştır. Bu kurumlardan Suudi Arabistan'da olanlar: ICRIE, IRTI, IDB ve OIC; Pakistan'da bulunanlar: IIU, International Institute of Islamic Economics, International Association of Muslim Economists; Malezya'da International Islamic University; İngiltere'de The Islamic Foundation; Mısır'da International Association of Islamic Bank; ABD'de AMSS, IIIT; Kuveyt'te IIFSO'dur. Türkiye'de de belirtildiği üzere Türkiye Diyanet Vakfı, ISAV, Ensar, MÜSİAD, Diyanet İşleri Başkanlığı, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslâm Ülkeleri Araştırma Enstitüsü ve İlahiyat Fakültesi Vakfı gibi kuruluşların yayınları zikre değerdir. Bunların dışında müteferrik olarak çok mütenevvi kurum ve eşhas tarafından neşredilen yayınlar vardır. Türkiye'de son çeyrek asırda İslâmî yayınevleri ve İslâmî yayınlar

Türkiye'de de belirtildiği üzere Türkiye Diyanet Vakfı, ISAV, Ensar, MÜSİAD, Diyanet İşleri Başkanlığı, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslâm Ülkeleri Araştırma Enstitüsü ve İlahiyat Fakültesi Vakfı gibi kuruluşların yayınları zikre değerdir.

ons as the "Faisal Finance Institution Cultural Publications." Among these an Islamic Banking Encyclopedia was printed. In 1993 a competition among academicians on the topic of "Islamic Economics and Banking" was held, and the first three winning works were published.[16]

D. MÜSİAD (Private Industrialists and Businessmen's Association), in addition to being involved in practical application, also has works in the field of Islamic economics. MÜSİAD has been publishing quarterly; *Çerçeve*. Muslim Man in the Business World" (Homo Islamicus) and "The Types of Organization Behavior in Firms Managed with Islamic Sensitivity" were published in 1994.[17]

E. The Middle-East and Islamic Countries Research Institute, established in the Marmara University, is involved in educational and research activities on the masters and doctorate levels related to Islamic economics, on the one hand, and opportunities for business cooperation among Muslim countries, on the other hand.

While activities related to Islamic economics are continuing, publishing activities have speeded up. The development of Islamic banking, in particular, and some Islamic banking institutions being founded in Western countries has caught the attention of financial circles. For this reason, bibliographies related to Islamic economics have been published in major languages including English, Arabic, Turkish, Urdu, German, French and Italian. Some of the major ones are:

1. An 840 page English bibliography published by the Islamic Development Bank.[18]

2. Muhammad Nejatullah Siddiki's work.[19]

3. IRTI's publication.[20]

4. Pakistani M. Akram Khan's English and Urdu bibliography.[21]

5. Volker Nienhouse's English and German bibliography.[22]

6. Sabahaddin Zaim's Turkish bibliography related to Islamic Economics.[23]

Most of the publications listed in these bibliographies were printed by previously mentioned institutions interested in Islamic Economics. The institutions in Saudi Arabia are ICRIE, IRTI, IDB and OIC; in Pakistan: IIU, International Institute of Islamic Economics, International Association of Muslim Economists; in Malaysia: International Islamic University; in England: The Islamic Foundation; in

In Turkey the following institutions publications are noteworthy: Türkiye Diyanet Vakfı, İSAV, Ensar, MÜSİAD, Diyanet İşleri Başkanlığı, the Marmara University Middle East and Islamic Countries Research Institute, and the İlahiyat Fakultesi Vakfı.

sahasında çok büyük bir gelişme olmuştur.[24]

Hükümetler Arası Faaliyetler

Bunları 3 grupta toplamak mümkündür:

1. Bütün İslâm ülkelerini kapsayan global çalışmalar. Bu faaliyetler İslâm Konferansı (OIC) tarafından yürütülmektedir. OIC'nin idare teşkilatı olarak bir genel sekreteri ve 3 yardımcısı vardır. Bunlardan birisi iktisadî işlere, diğer ikisi siyasi ve kültürel işlere bakarlar. Yine aynı konularla ilgili 3 daimi komite mevcuttur.[25]

2. İktisadî ve Ticari İşler Daimi Komitesi'nin (İngilizcesi COMCEC, Türkçesi ISEDAK) başkanlığına, 1984 Kazanblanka Zirve Konferansı'nda Türkiye Cumhurbaşkanı seçilmiştir. İSEDAK 1984'ten beri her yıl İstanbul'da tertiplediği konferans, izleme toplantıları, uzman toplantıları ile İslâm dünyasında iktisadî işbirliğini temin edici kararları almaya çalışmaktadır. Bu kararlar 1981'de Mekke'de toplanan Üçüncü Zirve Konferansı'nda tesbit edilen Mekke Deklarasyonu diye anılan ve öncelik arzeden konuların uygulanmasını ele almaktadır. Bu öncelikli sahalar; zirai gelişme ve gıda güvenliği, sanayi, ilim ve teknoloji, ticaret, ulaşım ve haberleşme ve enerji sahalarını kapsamaktadır. İSEDAK'ın 1984-1996 arasındaki toplantılarında bu öncelikli sahalarla ilgili toplantılar yapılmakla beraber başlıca şu somut 6 proje üzerinde durulmuştur.

1. Orta Vadeli Ticaret Finansmanı Mekanizmasının Kurulması (Longer Term Trade Financing Scheme),
2. İhracat Kredi Sigortası ve Yatırımların Garantisi,
3. Tercihli Ticaret Sisteminin (TPSOIC) kurulması,
4. Ticaret Enformasyon Ağı'nın (Information Network TINIC) kurulması,
5. Çok Taraflı Kliring Birliği'nin Tesisi,
6. Standartların Harmonizasyonu.

Bu altı proje üzerinde mutabık kalınmasına rağmen hemen hiçbirisi tam olarak işlerlik kazanamamıştır. 1996 yılı toplantısında Türkiye Başbakanı bu mevzuların hayata geçirilmesi üzerinde ısrarla durmuştur.

İslâm Konferansı, İslâm Dünyası'nda global işbirliğini arttırıcı hedefleri tesbit ve tanzim için birincisi devlet reislerinin katıldığı zirve konferanslarında, ikinci olarak Dış İşleri Bakanları'nın katıldığı yıllık toplantılarda meselelerini gözden geçirerek luzumlu kararları almaktadır.

İslâm Konferansı'nın ayrıca uzmanlık sahaları içinde çalışan bağlı ve yardımcı kuruluşları vardır. Bunların sayısı 20'yi aşmakta olup içlerinden 3 yan kuruluşun merkezi Türkiye'de bulunmaktadır. Bunlardan, (IRCICA) "İslâm Konferansı Kültür, Sanat ve Tarih Araştırmaları Merkezi"[26] ile, "İslâm Kültür Mirasını Koruma Merkezi" İstanbul'da; "İslâm Ülkeleri İstatistik, Ekonomik, Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi" (SESRTCIC) de Anka-

Egypt: the International Association of Islamic Banking; in the U.S.A.: AMSS, IIIT; in Kuwait: IIFSO. In Turkey the following institutions publications are noteworthy: Türkiye Diyanet Vakfı, İSAV, Ensar, MÜSİAD, Diyanet İşleri Başkanlığı, the Marmara University Middle East and Islamic Countries Research Institute, and the İlahiyat Fakultesi Vakfı. Separate from these there are publications from many various institutions and individuals. During the last quarter century in Turkey there has been a lot of development in the field of Islamic printing houses and publications.[24]

Intergovernmental Activities

It is possible to classify these in three groups:

1. Global activities spanning all Muslim countries. These activities are directed by the Islamic Conference (OIC). OIC's administration includes one general secretary and 3 assistants. One deals with economic matters while the others handle political and cultural affairs. There are 3 permanent committees dealing with these same areas.[25]

2. In 1984 at the Casablanca Summit Conference, the Turkish President was chosen as chairman of the Economics and Trade Permanent Committee (COMCEC in English, İSEDAK in Turkish). İSEDAK is working to get decisions that will guarantee economical cooperation in the Islamic world by means of conferences, monitoring meetings, and meetings of experts which it organizes every year in Istanbul. These decisions regard matters identified in 1981 in Mecca at the Third Summit Conference. They are referred to as the Mecca Declaration and the implementation of them is given priority. The fields given priority are: agricultural development and securing of food, industry, science and technology, trade, transportation and communication, and energy. In İSEDAK s meetings between 1984-1996, in addition to these fields of priority, these 6 tangible projects were emphasized:

1. Longer Term Trade Financing Scheme.
2 .Export Credit Insurance and Investment Guarantee.
3. Optional Trade System Scheme.
4. Information Network Scheme (TINIC).
5. Multiple Clearinghouse Facilities.
6. Harmonization of Standards.

Although there is agreement regarding these six projects, not one of them is fully operational. In the 1996 meeting the Turkish President emphasized putting them into action.

In order to determine and implement goals for increasing global cooperation in the Islamic World, the Islamic Conference reviews and takes the necessary decisions regarding these matters, first, at summit conferences atten-

ra'da bulunmaktadır.[27]

İslâm Konferansı'na bağlı diğer yan kuruluşlar arasında Cidde'de bulunan "İlim, Teknoloji ve Gelişme Vakfı"nı, Karaçi'deki "İslâm Odalar Birliği"ni, Kazanblanka'daki Ticareti Geliştirme Merkezi"ni, Dakka'daki "Teknik ve Mesleki Eğitim ve Araştırma Merkezi"ni zikredebiliriz. Fakat bunların içinde en önemlisi muhakkak ki Cidde'de bulunan İslâm Kalkınma Bankası'dır (IDB). İslâm Devletleri arasında İslâmî esaslara göre faizsiz olarak çalışmak üzere kurulan bu müessese 1975'de kurulmuş ve 1976'da faaliyete geçmiştir. IRTI, IDB'ye bağlı bir kültür araştırma merkezi olup, İslâm iktisadının gelişmesine yardımcı olmaktadır. OIC'ye üye olan 55 ülkeden 52'si IDB'nin üyesidir.

İslâm Kalkınma Bankası dünyada ilk defa İslâmî esaslara göre faizsiz çalışmak üzere kurulmuş bir bankadır. Amacı;İslâm ülkelerindeki prodüktif yatırımları, sermayeye iştirak veya ikraz yoluyla teşvik etmek, iktisadi ve sosyal sahalarda teknik yardım, eğitim ve araştırma yoluyla yardımda bulunmak ve üye ülkeler-arası dış ticareti teşvik etmektir. OIC mensubu üye ülkelerin ortaklığı ile kurulmuş olup, İslâm fukahasının verdiği fetvalarla mudaraba (profit and loss sharing-kar ve zarar ortaklığı), murabaha (ticaret-trade); şerike (ortaklık-equity); icare (kiralama-leasing) esasına göre çalışır. Bilâhare kurulan bütün İslâm Bankaları veya özel finans kuruluşları IDB prototipini esas alarak kurulmuşlardır. 1981 yılında OIC Dışişleri Bakanları toplantısında İslâm ülkelerinde İslam bankalarının teşvik edilmesi, merkez bankalarının düzenleme, teşvik ve kontrol işlemini üstlenmesi tavsiye edilmiştir. Dünyadaki İslâmBankaları iki gruba ayrılır. Birinci grupta Devlet tarafından, kanunla bütün bankaların İslamileşmesi şeklindeki model yer alır. Pakistan, İran ve Sudan'daki İslâm Bankaları böyle kurulmuştur. İkinci model, faizli bankalarla faizsiz bankaların birlikte bulunduğu modeldir. Türkiye, Malezya ve diğer bütün ülkelerdeki İslâmî Bankalar böyledir. Ama hepsi IDB modeline göre çalışır, Türkiye'de 1983'de 83/7506 sayılı ve 16 Aralık 1983 tarihli kanun hükmünde kararname ile "Özel Finans Kurumları" adıyla İslâm Bankalarının kurulmasına izin verilmiştir. Bilahare 1984'de tadilat yapılmış ve 25 Şubat 1985'te Özel Finans Kurumları'nın hukuki statüsü tamamlanmıştır.

Dünyadaki özel finans kuruluşlarını temsil etmek üzere rahmetli Prof. Dr. Ahmet Neccar'ın gayretleri ile İslâmBankaları Birliği kurulmuştur. Bu birlik Cidde'de kurulacak iken şartlar uygun düşmeyince 1977'de Kahire'de kurulmuştur.

Bunun üzerine sırasıyla; 1985'te Faysal ve Al Baraka,

ded by heads of state and, secondly, at yearly meetings of foreign affairs ministers.

There are assisting institutions tied to the Islamic Conference that work in specialty fields. Three of the more than twenty branch institutions are located in Turkey. The Islamic Conference Culture, Art and History Research Center (IRCICA) [26] and the Center for Protecting Islamic Cultural Heritage are located in Istanbul. The Statistical, Economic and Social Research and Training Center for Islamic Countries (SESRTCIC) is located in Ankara.[27]

The other branch institutions of the Islamic Conference are worthy of note: the Science, Technology and Development Wakf in Jeddah; Islamic Chambers Union in Karachi; the Trade Development Center in Casablanca; and the Technical and Trade Training and Research Center in Dhaka. Without doubt the most important of these is the Islamic Development Bank (IDB) located in Jeddah. This institution, which works on Islamic interest-free principles among Islamic States, was founded in 1975 and began service in 1976. IRTI, a cultural research center tied to the IDB, helps Islamic economic development. Fifty-two of the 55 members of the OIC are members of the IDB.

The Islamic Development Bank is the first bank in the world to be founded for the purpose of operating on Islamic interest-free principles. Its aim is to encourage productive investment in Islamic countries through sharing or lending capital, to provide technical help in the economics and social fields, to assist through education and research, and to encourage foreign trade among member nations. Partnerships formed with OIC member countries operate according to decisions made by Islamic jurists on matters of profit and loss sharing (mudarabah), trade (murabahah), equity (musharakah), and leasing (ijarah). Islamic banks and private financial institutions that were founded later all were set up on the IDB prototype. In the 1981 meeting of OIC foreign affairs ministers, it was recommended that Islamic banks be encouraged in Islamic countries and that central banks take on the functions of setting them up, providing incentives, and control. Worldwide Islamic banks are separated into two groups. In the first group banks are formed on a model in which all banks have been Islamicized by the government and law. The banks in Pakistan, Iran and Sudan were founded like this. In the second model both banks char-

With the efforts of the deceased Prof. Dr. Ahmad Al-Najjar, the Islamic Banks Association was founded in order to represent the worldwide private financial institutions. Although it was to be set up in Jeddah, when conditions were not suitable it was founded in Cairo in 1977.

1989'da Kuveyt Türk Evkaf, 1991'de Anadolu Finans Kurumu, 1995'te İhlas Finans ve Asya Özel Finans olmak üzere 6 İslâm Bankası kurulmuştur. ÖFK'ların 1996 sonunda şube sayıları 70'i bulmuş, katılım fonları 1,2 Milyar Doları aşmıştır. Bu altı ÖFK, müşterek meselelerini çözümleyebilmek ve aralarında bir uyum sağlayabilmek için "Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı" adıyla bir teşkilatlanmaya gitmişlerdir.

Dünyadaki özel finans kuruluşlarını temsil etmek üzere rahmetli Prof. Dr. Ahmet Neccar'ın gayretleri ile İslâm-Bankaları Birliği kurulmuştur. Bu birlik Cidde'de kurulacak iken şartlar uygun düşmeyince 1977'de Kahire'de kurulmuştur.[28]

Bölgesel faaliyetler:

OIC içinde bulunan ülkeler muhtelif bölgesel faaliyetler yapmak üzere teşkilatlar kurmuşlardır. Bunlar arasında kayda değer olarak, Mağrib Ülkeleri Birliği'nden (Moritanya, Fas, Cezayir, Tunus, Libya), Basra Körfezi Ülkeleri Birliği'nden (GCC) ve Uzakdoğu'daki Malezya-Enonezya, Bangladeş arasındaki birlikten bahsedilebilir. Bunların dışında Türkiye'yi ilgilendiren iki önemli bölgesel birlik vardır. Bunların birincisi ECO, ikincisi KEİB'tır. ECO 1964'te eski Sadabat Paktı'nın yerine kaim olmak üzere Türkiye, İran ve Pakistan arasında kurulmuştur.[29] İlk ismi "Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği" (KİBİ, İngilizcesi RCD-Regional Cooperation for Development) dir. Özelliği yabancı devletler olmadan İslâm Ülkelerinin kendi insiyatifi ile kurulmuş olmasıdır. Bu Pakt Kıbrıs Buhranı üzerine yapılmıştı. 1979 İran İnkılâbı üzerine askıda kalan anlaşma, 1985'te İzmir Anlaşması ile sadece iktisadî işbirliği haline dönüştürülerek yeniden ihya edilmiş ve ECO -Economic Cooperation Organization- adını almıştır. Rahmetli Özal'ın vefatından önce Pakistan'da yapılan toplantıda ECO üyelikleri Afganistan ve 6 Türk Cumhuriyeti'nin (Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan) iltihakı ile 10'a yükselmiş ve ECO coğrafyadaki konumu itibariyle bir hilâl halinden dolunay durumuna ulaşmıştır. ECO üç bakımdan önemlidir:

Birincisi Türkiye'nin fiziki bağlantısı yönünden Türk Cumhuriyetleri ile coğrafi irtibatını sağlayan İran'la münasebetlerinin ECO düzeyinde çok yönlü ve programlı olarak değerlendirilmesi, problemlerin 2'li düzeye inmeden hallini mümkün kılmasıdır.

İkincisi, Batı ve Rusya, Türk Cumhuriyetlerinde kışkırtmada bulunarak Türkiye ile İran ve Pakistan'ı birbirleriyle rakip durumuna düşürerek aralarında soğukluk çıkarmaya çalışmaktadır. Bunun önlenmesinin çaresi 10 ülke arasındaki münasebetleri ECO içinde kısa, orta ve uzun vadeli plânlar dahilinde düzenlemek ve çok taraflı işbirli-

ging interest and interest-free banks are found. Islamic banks in Turkey, Malaysia and all other places are like this. But all operate according to the IDB model. Permission to found Islamic banks ("Private Financial Institutions") was given in Turkey in 1983 by legal decree no. 83/7506 dated December 16, 1983. Later in 1984 amendment was made and on February 25, 1985, the legal status of private financial institutions was completed.

Following this, six Islamic banks were founded: Faisal and Al Baraka, 1985; Kuveyt Türk Evkaf, 1989; Anadolu Finans Kurumu, 1991; İhlas Finans and Asya Özel Finans, 1995. By the end of 1996 there were 70 branches, and their joint funds surpassed 1.2 billion dollars. In order to solve mutual problems and establish compatibility, these six private financial institutions organized the Private Financial Institutions Association Wakf.

With the efforts of the deceased Prof. Dr. Ahmad Al-Najjar, the Islamic Banks Association was founded in order to represent the worldwide private financial institutions. Although it was to be set up in Jeddah, when conditions were not suitable it was founded in Cairo in 1977.[28]

Regional activities:

In order to make various regional activities, OIC countries set up organizations. Noteworthy among these are the Northwest African Countries Association (Mauritania, Morocco, Algeria, Tunisia, Libya), Persian Gulf Countries Association (GCC) and the Far East association among Malaysia, Indonesia and Bangladesh. Besides these there are two important regional unions of interest to Turkey. They are EKO and KEİB. ECO was formed in 1964 among Turkey, Iran and Pakistan in place of the old Sadabat Pact.[29] Its first name was Regional Cooperation for Development (RCD) or KEİB (Turkish). Significantly, it was formed on the initiative of Islamic countries without foreign powers. This pact was made in view of the Cyprus Crisis. Suspended at the time of the Iranian Revolution in 1979, it was re-activated with the Izmir Agreement in 1985 by basing it only on economic cooperation. It took the name Economic Cooperation Organization (ECO). In a meeting in Pakistan before Özal's death, member countries rose to 1İ with admission of Afghanistan and 6 Turkish republics (Kazakhistan, Kyrghzia, Tadzhkistan, Uzbekistan, Turkmenistan and Azerbaijan). From a geographical point of view ECO resembles a crescent moon. ECO is important from three perspectives:

First, from the point of Turkey's physical ties with the Turkish Republics, the geographical connection is provided by Iran. By means of ECO it is possible to evaluate problems from a broad perspective and in a programmed way, thus solving problems without narrowing them down

ğini geliştirmektir.

Üçüncüsü, ECO'yu bir İPEKYOLU Projesi haline dönüştürerek Orta Asya'nın zengin ve bâkir kaynaklarını müştereken geliştirmek ve bu bölgeyi refah ve huzur ortamına kavuşturmaktır.

ECO içinde işbirliğinin gelişmesi, Kuzey İslâmDünyası'nı ve dolayısıyla Güney İslâmDünyası'nı da harekete geçirebilecek bir motivasyon kaynağı olabilir. ECO sayesinde Kuzey İslâmDünyası'nın bâkir kaynakları, teknik ve teşebbüs gücü, Güney'in sermaye gücü ile birleşerek yeni atılım imkânları sağlayabilir. ECO'nun öncülüğünde IDB ve OIC de harekete geçirilebilir. Burada da işbirliğine ulaşım, haberleşme, finans ve kültürel işbirliği olmak üzere dört koldan devam edilmesi gerekir.

Diğer bir bölgevi teşkilât 1992'de kurulan KEİB'dir. 11 devletten oluşan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilâtı'nda her nekadar Türkiye, Azerbaycan ve Arnavutluk olmak üzere 3 Müslüman ülke görünüyorsa da, Rusya Federasyonu içinde bulunan Türk Cumhuriyetlerini dikkate aldığımızda KEİB içindeki iktisadî işbirliğinin, bu geniş bölgede refah ve huzuru sağlama yönünden önemi anlaşılır.[30]

D-8

İslâm Dünyası'nda işbirliğini geliştirmek için Türkiye, OIC içinde stratejik önemi haiz ve üretim gücüne sahip, gelişen 8 ülkenin işbirliği hareketini D-8 (Developing Eight) başlatmıştır. Bunlar, İslâm Dünyası'nın nufusça kalabalık ülkeleri olan Endonezya, Malezya, Bangladeş, Pakistan, İran, Türkiye, Mısır ve Nijerya'dır. Bu ülkeler arasında Ankara'da Dışişleri Bakanları seviyesinde toplantılar yapılmış olup Şubat 1997'de Ankara'da toplantısından sonra içinde bir sekreterya kurularak müesseseleşme merhalesine gelinmiştir.

İslâm Dünyası büyük potansiyel kaynaklara sahiptir. Müslüman toplumların kaynaşması için devletlere ve milletlerarası organlara düşen görev aradaki engelleri kaldırmaktır. Bunlar kalkmadıkça özel sektörler arasında kaynaşma olamamaktadır.

İslâm Dünyası büyük potansiyel kaynaklara sahiptir. Müslüman toplumların kaynaşması için devletlere ve milletlerarası organlara düşen görev aradaki engelleri kaldırmaktır. Bunlar kalkmadıkça özel sektörler arasında kaynaşma olamamaktadır. Bugün İslâm Dünyası'nın kendi arasındaki dış ticaret oranı halen 15 sene evvelki %10-12 seviyelerinde dolaşmaktadır. Başlıca engeller maddi ve manevidir. Maddi engeller; ulaşım, haberleşme, finans, pazarlama sahasındaki yetersizliklerdir. Manevi engeller ise; insanlardaki ve bilhassa yönetim kademelerindeki İslâmî şuur eksikliği ve karşı-

to bilateral discussions.

Secondly, Russia and the West are trying to use the Turkish Republics to cause rivalry and create hard fe-elings among Turkey, Iran and Pakistan. The way to prevent this is to make short, middle and long range plans within ECO regarding relations among these ten countries and to develop many-sided cooperation.

Thirdly, by turning ECO into a SILK ROAD Project, Central Asia's rich cooper resources can be mutually developed, enabling the area to reach a level of comfort and peace.

The development of cooperation in ECO can serve as a source of motivation to activate the Northern Islamic World and, indirectly, the Southern Islamic World. With ECO's help, new opportunities for advancement can be established by combining the copper reserves and technical power and initiative of the Northern Islamic World with the South's capital. Under ECO's leadership, the IDB and OIC can become activated. Here cooperation must proceed along the four lines of transportation, communication, finance and culture.

Another regional organization is KEİB, which was founded in 1992. Among the 11 states that comprise the Black Sea Association for Economic Cooperation, only 3 -- Turkey, Azerbaijan and Albania -- appear as Muslim. However, when the Turkish Republics in the Russian Federation are taken into consideration, the importance of economic cooperation among KEİB members, which can bring peace and comfort to this broad area, can be understood.[30]

D-8

In order to develop cooperation in the Islamic World, Turkey initiated cooperative action among the Developing Eight (D-8), which consists of 8 strategically important OIC developing countries with strong production capacity. These heavily populated countries in the Islamic World are Indonesia, Malaysia, Bangladesh, Pakistan, Iran, Turkey, Egypt and Nigeria. Meetings were held among these countries in Ankara on the foreign affairs minister level. After the February 1997 meeting in Ankara and the formation of a secretariat, the institutionalization stage was reached.

The Islamic World has great potential resources. It is the duty of governments and international organs to remove the obstacles preventing solidarity among Muslim societies. Until these are removed, private sectors cannot come together.

The Islamic World has great potential resources. It is the duty of governments and international or-

lıklı sevgi bağlarının zayıflığıdır.

Bütün bu resmi organizasyonların hedefi bizzat müteşebbislerin ve halkın, yani işçinin, çiftçinin, öğrenci ve öğretmenin, gazeteci ve sendikaların kaynaşmasıdır. Türkiye'de Ali Coşkun Bey'in T.C. Odalar Birliği Başkanı olduğu dönemde, İSEDAK çerçevesinde yapılan çalışmalar sırasında, işadamlarının tanışmasını sağlamak üzere İstanbul'da Odakule'de ilk toplantı yapılmıştır. Sektörlere göre bölünen 10 bölümde İslâm Ülkeleri işadamları biraraya gelerek yatırım araştırmaları yapmışlardır.

IDB, İslâmÜlkeleri arasında müşterek yatırım projelerinin gelişmesi için gayret etmiştir. Fuar ve sergilerin açılmasını, daimi ticaret merkezlerinin kurulmasını teşvik etmiştir. İSEDAK çerçevesinde ilk İslâmSanayi Fuarı İstanbul'da, ikincisi Kazablanka'da yapılmıştır. Bu çerçevedeki fuarlar sırasıyla muhtelif İslâmÜlkelerinde yapılmak üzere devam etmektedir.

Bugün artık özel sektörlerin ve halkın kaynaşması noktasına gelmiş bulunuyoruz. Türkiye'de ESAM'ın öncülüğünde 1991 yılında İstanbul'da başlayan "Müslüman Toplulukları İşbirliği ve Dayanışma Toplulukları" her yıl devam etmiştir. 1996'da beşincisi yine İstanbul'da yapılmıştır. 1994'te Yıldız Sarayı'nda yapılan toplantıda özel sektör sahasındaki organizasyonu Pakistan üstlenmiştir. O yıl Pakistan'da "Pakistan Business Forum" adında bir teş-

gans to remove the obstacles preventing solidarity among Muslim societies. Until these are removed, private sectors cannot come together. Today the level of foreign trade among Muslim countries is still at the same level it was 15 years ago -10-12%. The main obstacles are material and spiritual. Material obstacles are transportation, communication, finance, and inadequate marketing. Spiritual obstacles are the lack of Islamic consciousness in people, especially on the administrative levels, and weak ties of love towards one another.

The goal of all these official organizations is the coming together of the people, i.e. the worker, the farmer, the student and teacher, the newspaper reporter and the syndicates. In Turkey, when Ali Coşkun was the President of the Turkish Professional Chambers Union (Odalar Birlii), a first meeting was held at Odakule, Istanbul, within the framework of İSEDAK, to enable businessmen to meet one another. Businessmen from Islamic countries came together to investigate investment opportunities according to ten sectors.

The IDB made an effort to develop mutual investment projects in Islamic countries. It encouraged the opening of fairs and exhibitions and the establishment of permanent trade centers. Within the framework of İSEDAK the first Islamic Industrial Fair was held in Istanbul and the

kilât kurulmuştur. 1994'te Prof. Hurşid Ahmed Türkiye'de Prof. Sabahaddin Zaim'e bir mektup yazarak kurulan teşebbüsün isim, adres, telefon, faks gibi haberleşme imkanlarını belirtmiş ve Türkiye'deki muadili organlara duyurmasını istemiştir. Sabahaddin Zaim tarafından durum, başta MÜSİAD olmak üzere İş Dünyası Vakfı ve İŞHAD gibi kuruluşlara bildirilmiştir. MÜSİAD ve İŞHAD Pakistan'daki PBF ile irtibata geçerek PBF'nin 1994'de tertib ettiği toplantıya katılacaklarını bildirmişlerdir. Fakat yeterli katılımcı olmadığı için toplantı o yıl ertelenmiş ve 1995 yılında gerçekleştirilmiştir. Lahor şehrinde 1995 Eylül'ünde tertib edilen 1. Uluslararası İşadamları Toplantısı'na 23 İslâm Ülkesinden 800 civarında sanayici ve işadamı katılmıştır. Böylece bizzat müteşebbisler birbirleri ile tanışarak karşılıklı işbirliği imkânlarını aramışlardır. Bunun üzerine Türkiye'den katılan MÜSİAD yöneticileri müteakip toplantının İstanbul'da yapılmasını teklif ederek organizasyonu üstlenmişlerdir. 1996 yılının Kasım ayında İstanbul'da hem "2. Uluslararası İş Forumu" toplantısı yapılmış, hem de "4. Uluslararası MÜSİAD Fuarı" düzenlenmiştir.[31] Böylece bir yandan İslâm Dünyası'ndan katılan akademisyenler önceden basılıp dağıtılan ilmi tebliğlerini takdim ederek tartışmak imkânı bulmuşlar, diğer yandan toplantıya ve fuara katılan işadamları hem mamüllerini teşhir, hem de birbirleri ile tanışıp anlaşma yapma imkânını elde etmişlerdir. Zaten aslolan hedef de budur: Özel sektörün, yani toplumların kaynaşması. Zira resmi heyet temsilcileri değişkendir. Halbuki işadamlarının kavuşması devamlılık arzeder ve toplumların kaynaşmasını temin eder. Halen sekreterliğini ve yönetimini MÜSİAD'ın üstlenmiş olduğu "Uluslararası İş Forumu" "International Business Forum"un bu görevi liyakatle yerine getirmesini Cenâb-ı Haktan niyaz ediyorum.

Dipnotlar

1. Sabahaddin Zaim bu çalışmalarına devam etmiş ve aşağıdaki yayınlar yapılmıştır.

1. **Modern İktisat ve İslâm**, İslâm Düşüncesi Mecmuası, Yıl:2, Sayı: 5, 1968, İstanbul.Burhanettin Kayhan ve Basın Yayın Müdürü Muzaffer Deligöz zamanında.

2. Birinci baskısı, Mayıs 1969'da 5 bin, İkinci baskısı, Ekim 1969'da 10 bin, Üçüncü baskısı, Aralık 1969'da 10 bin olmak üzere 8 ayda 25 bin baskı yapılmıştır; Ayrıca, çeşitli gazete ve mecmualarda defalarca iktibas edilerek yayınlanmıştır. Dördüncü baskısı, MTTB, Kütahya Teşkilâtı tarafından 1978'de; Beşinci baskısı, MTTB, Balıkesir Teşkilâtı tarafından 1979'da yapılmıştır.

3. The Attitude of Muslim Man in Economic Life, The Muslim, No: 5-6, London, 1976.

4. İslâm'ın Prensipleri ve Sosyalist-Kapitalist Sistemlerle Mukayesesi, Dr. Ali Arslan Aydın'ın **İslâm-Hristiyan Diyaloğu ve İslâm'ın Zaferi** adlı eserin içinde Sh: 103-114, Ankara, 1977

5. a-) **"İktisadî Faaliyetlerde Davranış Tarzı"**, İslâmTetkikleri Enstitüsü Dergisi, Cilt VII.

b-) The Attitude of Muslim Man in Economic Life, Muslim Man Instead of Homo Economicus, Aynı mecmua, İngilizce tercümesi, Sh: 243-258.

second one in Casablanca. Within this framework these fairs are continuing in various Islamic countries.

Today we have arrived at a point where the private sector and the public are coming together. In Turkey under the leadership of ESAM, the Muslim Societies Cooperation and Solidarity Meeting, which was first held in Istanbul in 1991, has continued to meet every year since. In 1996 their 5th meeting was held. In the 1994 meeting held at the Yıldız Palace, Pakistan took on organization in the private sector. That year the Pakistan Business Forum was founded in Pakistan. In 1994 Professor Hurshid Ahmed informed Professor Sabahaddin Zaim by mail of the new enterprises name, address, telephone and fax numbers and asked that pertinent organizations in Turkey be informed. Sabahaddin Zaim first of all informed institutions like MÜSİAD, the Business World Wakf and İŞHAD. MÜSİAD and İŞHAD contacted PBF in Pakistan and informed them that they would participate in the meeting PBF was organizing in 1994. But due to insufficient response, the meeting was postponed that year and took place in 1995. Approximately 800 industrialists and businessmen from 23 Islamic countries participated in the First International Businessmen's meeting held in Lahore in September 1995. Thus entrepreneurs met face to face and investigated possibilities of working together. Suggesting that the next meeting be held in Istanbul, the MÜSİAD administrators from Turkey took on responsibility for the next years meeting. In November 1996 both the Second International Business Forum and the Fourth International MÜSİAD Fair were held in Istanbul.[31] Thus, on the one hand, academicians from the Islamic World had the opportunity to present and discuss their papers which had been printed and distributed earlier, and, on the other hand, businessmen attending the meeting and fair had a chance to display their goods, meet other businessmen and arrange business deals. That was the essential goal - the coming together of the private sectors or societies. Official delegations change. But the coming together of businessmen demands continuity and allows for the cohesion of societies. MÜSİAD still carries the secretariat and administrative responsibility for the International Business Forum. I ask God that they may fulfill this duty in a capable way.

Footnotes

1. Sabahaddin Zaim continued this work and made the following publications:

1. **Modern İktisat ve İslam**, İslam Düşüncesi Mecmuas1, Year 2, Issue 5, 1968, Istanbul.

2. The first printing was made during the time of Burhanettin Kayhan and Press Director Muzaffer Deligöz, May, 1969, 5,000; Second edition,

6. **İslâm ve İktisadı Nizam**, TEKBİR, Karabük Şb. Gama-Zafer Matbaası, 63 Sh., 1979.

7. "**Contemporary Turkish Literature on Islamic Economics**" Studies in, Islamic Economics, Edited by Khurshid Ahmad, The Islamic Foundation, Sh: 317-350, Leicester, UK, 1980

8. **İslâm ve İktisadî Görüşü**, Yeni Asya Yayınları, No: 202-330/5, İstanbul, 72 Sh, 1981.

9. "Recent Interpretation on Economic Aspect of Zekat" Seminar on Management of Zekat in Modern Muslim Society, IDB, IRTI, Jeddah, Saudi Arabia and Pakistan Development Banking Institute, Karaçi Pakistan, 30 sh, 22 April - May 1985.

10. **"İslâm Açısından İktisâdî ve Sosyal Faaliyetlerle İlgili Normatif Kaideler"**, İ. Ü. İktisat Fakültesi mecmuası, Özel Sayı, Cilt: 44, Sh: 139, İ. Ü. İktisat Fakültesi, 50. yıl armağanı için takdim edilen yazı, 1986, İstanbul.

11. **"Peygamberimizin İktisâdî Hayat ile İlgili Tebliğlerinden Örnekler"**, Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi, Veladet-i Nebeviyye özel sayısı, C: 25, Sh: 4, Ekim, Kasım, Aralık 1989.

12. **"İslâm-İnsan ve Ekonomi"**, Yeni Asya Yayınları IBMN 975-408-184-0 İstanbul, 1992, ikinci baskı 1995.

2. Bkz. Zaim Sabahaddin, "Contemporary Turkish Literature on Islamic Economics" in Studies in Islamic Economics, Ed. by K. Ahmad, a. g. e., Sh: 317-350.

3. Rahmetli Kral Faysal'ın başıboş kalmış olan İslâm ülkeleri arasında İslâm birliğini sağlamak için projeler geliştirdiği ve çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Aleyhinde tertip edilen suikaste yol açan sebep de belki bu ideali olmuştur.

Mesmuatımıza göre, zamanın batılı bir üst düzey yetkilisi bu emellerinden vazgeçmesi için merhum Faysal'a baskı yapmak üzere Suudi Arabistan'da kendisini ziyaret ettiği zaman, Faysal misafirine masada bir sofra, kendisine de mütevazi bir yer sofrası hazırlatmış ve şunu ifade etmiştir. "Bağımsızlığımızı ve birliğimizi engellemek için bize baskı yaparsanız biz petrol kuyularımızı imha edip, tekrar bu gördüğünüz eski basit hayatımıza dönebiliriz. Ama siz bu modern sofrayı donatan petrol kaynaklarından mahrum kalırsınız". Üst düzey yetkilinin dönüşte verdiği raporda, merhum Faysal için "bu zâtı manen veya maddeten ifna etmek" gerekir dediği ve bunun sonucunda amcazadesi tarafından katledilmesi senaryonusunun hazırlandığı söylenir.

4. İslâm İktisadı Birinci Dünya Kongresi 1975 yılında toplanmak üzere programlanmış ve Türkiye'den katılmak üzere tebliğleri tertip heyetince kabul edilen beş kişi davet edilmişti. Türk heyeti; Sabahaddin Zaim, Salih Tuğ, Nevzat Yalçıntaş, Yusuf Ziya Kavakçı, Mustafa Bilge'den ve T.C. Dış İşleri Bakanlığı temsilcisi olarak katılan Aydın Yalçın'dan oluşmuştu.

Fakat tam o sırada merhum Faysal'ın suikaste uğraması üzerine kongre gelecek yıla ertelenerek 1976'da toplanabilmişti. Bu kongre İslâm iktisadının gelişme merhalesinde tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Kongre Cidde'den Mekke'ye giden eski yol üzerinde Mekke'ye 10 Km. mesafede bulunan Inter Continental Oteli'nde toplanmıştır. Bu otel geniş bir sahra üzerinde çadır şeklinde yapılmış olup, Alman olan mimarın bilâhare Müslüman olduğu söylenir. Bu otel binası, rivâyete göre, esasında Dünya İslâm Birliği'nin (Rabita-tül Alemi İslâm) merkez binası olarak plânlanmış. Çünkü Râbita eski bir kale olan tarihî binada bunuyordu. Fakat bu güzel binayı Rabita'ya lâyık görmeyenler, onun bir otel olmasını sağlamışlar. Otel Harem-i Şerif'e manen yakın olduğu için, yani Hristiyanların girmesi yasak olan Cidde-Mekke yolu üzerindeki Taif yol ayrımından ileride Mekke'ye doğru olduğu için Otel Intercontinental adlı uluslararası Amerikan şirketine verilmesi bazılarına göre, yöneticileri zahiren Müslüman da olsa, yasağın manen delinmiş olması manasına geliyordu. Bilahere Hilton ve Sheraton otelle-

October, 1969 10.000; Third printing, December 1969 10.000. In eight months 25,000. copies were printed. The article was also reproduced many times in various newspapers and magazines. Fourth printing, MTTB, Kütahya Organization in 1978; Fifth printing MTTB, Balıkesir Organization, 1979.

3. **The Attitude of Muslim Man in Economic Life,** The Muslim, No: 5-6, London, 1976.

4. İslam'ın Prensipleri ve Sosyalist-Kapitalist Sistemlerle Mukayesesi, Dr. Ali Arslan Aydın book **İslam-Hıristyan Diyaloğu ve İslam'ın Zaferi,** pp. 1İ3-114, Ankara, 1977.

5. A) **İktisadi Faaliyetlerde Davranış Tarzı,** İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, Vol. VII.

B) Ibid. The Attitude of Muslim Man in Economic Life, Muslim Man Instead of Homo Economicus, English translation, pp. 243-258.

6. **İslam ve İktisadi Nizam,** TEKBİR, Karabük Branch, Gama-Zafer Press, 63 pages, 1979.

7. **Contemporary Turkish Literature on Islamic Economics**, Studies in Islamic Economics, Khurshid Ahmad, The Islamic Foundation, pp. 317-350, Leicester, UK, 1980.

8. **İslâm ve İktisadî Görüşü,** Yeni Asya Yayınları, No: 202-330/5, Istanbul, 72 pages, 1981.

9. Recent Interpretation on Economic Aspect of Zakah, Seminar on Management of Zakah in Modern Muslim Society, IDB, IRTI, Jeddah, Saudi Arabia and Pakistan Development Banking Institute, Karachi, Pakistan, 30 pages, April 22 May, 1985.

10. **İslâm Açısından İktisadi ve Sosyal Faaliyetlerle İlgili Normatif Kaideler,** I. U. Economics Faculty publication, Special Issue, Vol. 44, p. 139, I. U. Faculty, article for 50th anniversary, 1986, Istanbul.

11. **Peygamberimizin İktisadî Hayat ile İlgili Tebliğlerinden Örnekler,** Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi, Veladet-i Nebeviyye special issue, C: 25, p. 4, October, November, December 1989.

12. **"İslâm-İnsan ve Ekonomi"**, Yeni Asya Yayınları IBMN 975-408-184-0, Istanbul, 1992; second printing 1995.

2. See Zaim, Sabahaddin, Contemporary Turkish Literature on Islamic Economics, Studies in Islamic Economics, Ed. by K. Ahmad, pp. 317-350.

3. It is known that the deceased King Faisal developed projects and worked towards establishing unity among the disparate Islamic countries. Perhaps this ideal was the reason for the conspiracy against him.

According to rumors, at that time a high-level Western official went to visit Faisal to put pressure on him to change his mind about this work. The king had dinner set on a table for his guest. His own dinner was prepared to be eaten while sitting on the floor in a humble fashion. The king said, "If you pressure us to give up independence and unity, we can destroy the oil wells and return to this simple way of life that you see here. But you will be deprived of the oil resources which are needed to set up that modern table." In the report that the high-level official gave upon his return home, he said about Faisal, "this man must be materially and spiritually destroyed." It is said that as a result the murder scenario involving his nephew was planned.

4. The First Islamic Economics World Congress was to be held in 1975. Five people whose presentations were accepted by the organization committee were invited from Turkey. The Turkish group included Sabahaddin Zaim, Salih Tuğ, Nevzat Yalçıntaş, Yusuf Ziya Kavakçı, Mustafa Bilge and Aydın Yalçın, who represented the Turkish Foreign Ministry.

But at that time when Faisal was assassinated, the congress was postponed until 1996. This congress was a historical turning point in the development of Islamic economics. The congress was held at the Inter Continental Hotel on the old road between Jeddah and

ri de Mekke ve Medine'de kurulmuştur.

Kongrenin sonunda yayınlanan genel tavsiyeler içinde şu hususlara yer verilmiştir.

- İslâm ülkelerindeki üniversiteler, İslâm ekonomisine, eğitim, araştırma ve yayın alanında özel bir önem ve yer vermelidir.

- KAAU içinde bir milletlerarası İslâm İktisadı Araştırma Enstitüsü (ICRIE- International Center for Research on Islamic Economics) kurulmalıdır.

- İslâm'a uygun bir sigorta sistemi kurmak için iktisatçılardan ve fukahadan oluşan bir komite kurulmalıdır.

5. ICRIE'nin ilk Yüksek Müşavere Kurulu şu zevattan oluşmuştur:

1. Dr. Muhammed Ömer Zubeir, KAAU Rektörü,
2. Dr. Ahmed Muhammed Ali, IDB Başkanı
3. Dr. Ishak Ferhan, Ürdün eski Milli Eğitim Bakanı
4. Dr. Knurshid Ahmad, Pakistan'lı İktisat Profesörü
5. Dr. Sabahaddin Zaim, İstanbul Üniversitesi İktisat Profesörü
6. Dr. M. A. Mannan, ICRIE Üyesi
7. Dr. Gazi Medeni, ICRIE Müdürü

ICRIE'nin yayınları: **"Financial Policy and Resource Allocation in Islam"**, ICRIE, 1983; **Money and Banking in Islam,** ICRIE, 1983 olmak üzere çeşitli yayınları vardır. ve "Islamic Economic Studies" adlı yılda iki defa neşredilen bir mecmuası mevcuttur.

6. Dr. Ahmed Tütüncü Kerkük Türklerinden olup petrol mühendisidir. Konferans sırasında Riyad Üniversitesi'nde profesörlük yapıyordu. Evvelce IIFSO'nun başkanlığının yapmıştır. 1973'te Libya'da toplanan "Dünya İslâm Gençlik Kongresi"nin ve Mekke'deki "İslâm İktisadı Birinci Dünya Kongresi"nin hazırlayıcılarındandır. Bu kongreye Türkiye'den Turgut Özal, Sabahaddin Zaim, Mehmet Bilge, Mehmet Akyurt, Sümer Şahin, Talip Alp tebliğleriyle katılmışlardır.

7. Kongreye Türkiye'den Sabahaddin Zaim, Salih Tuğ, Nahit Dinçer, Nevzat Yalçıntaş, Osman Öztürk, Ali Şafak katılmışlardır. Sabahaddin Zaim, Salih Tuğ ve Nahit Dinçer'in tebliği, Cambridge Islamic Academy tarafından bastırılmıştır. (Bkz.: Zaim, Sabahaddin; Dinçer, Nahid; Tuğ, Salih, **Survey of Muslim Education; TURKEY,** The Islamic Academy, Cambridge, U. K., 1985.)

8. IRTI, dünyanın muhtelif yerylerinde üniversite ve eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak birçok seminerler tertip etmiştir. Bunlardan bir tanesi de "Seminar on Orientalion in Islamic Economics" adıyla 20- 28 Ekim 1994'te Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Enstitüsü ile birlikte İstanbul'da yapılmıştır. IRTI'nın ilk resmi müdürlüğünü KAAU, Rektör Yrd. Dr. Hybshi yapmış, Prof. Dr. M. O. Zubeir ve Prof. Dr. S. Zaim de müşavirlik görevini ifa etmişlerdir. Bilâhare, müdürlük görevini Korkut Özal üstlenmiş, ona tekaddüm eden dönemde Nevzat Yalçıntaş vekâletin müdürlüğü ve araştırma bölüm başkanlığını yürütmüştür. IRTI'de Türkiye'den katılan uzmanlar arasında Abdullah Gül, Haşmet Başar, Emin Çarıkçı, Servet Armağan da bulunmuşlardır. IDB'nin araştırma merkezinde de Türkiye'den Suat Öksüz, Kadir Şatıroğlu, Selim Cafer Karataş çalışmışlardır. Halen görevleri devam etmektedir.

9. 1996 yılına kadar dünya IDB ödülünü kazanan şahsiyetler şunlardır:

1- Pakistan	Prof. Dr. Khurshid Ahmed,	1408 H
Islamic Economics		(1988)
2 - Hindistan	Dr. Umar Chapra	1409 H
Islamic Economics		(1989)
3- Ürdün	Prof. Dr. Sami H. Hamoud	1409 H
Islamic Banking		(1989)
4-S. Arabistan	Prof. Dr. Anas Zerqa	1410 H
Islamic Economics		(1990)

Mecca about 1İ kilometers from Mecca. The architect of this hotel, which was made in the shape of a tent on a broad plain, is said to have later become Muslim. It is also said that the hotel building was originally planned as the main building of the World Islamic Union (Rabita-tul Alemi Islam). But those who didn't see this beautiful building worthy of Rabita allowed it to become a hotel. The hotel is close to the sacred cities of Mecca and Medina, i.e. located toward Mecca beyond the Taif road turn-off on the Jeddah-Mecca road, where Christians are forbidden access. According to some, even though the managers of the hotel are Muslim, the fact that the hotel is owned by an American company means that this restriction has been broken. Later Hilton and Sheraton hotels were built in Mecca and Medina.

The following points were made in the general recommendation published at the end of the congress:

Universities, Islamic economy, education, research and publishing fields should be given a special place and importance in Islamic countries.

An International Center for Research on Islamic Economics (ICRIE) should be established in the KAAU.

A committee composed of economists and jurists should be set up in order to form an insurance system suitable to Islam.

5. ICRIE's first High Advisory Council was composed of the following persons:

1. Dr. Muhammad Omar Zubeir, KAAU President
2. Dr. Ahmed Muhammad Ali, IDB President
3. Dr. Ishak Ferhan, former Minister of Education in Jordan
4. Dr. Khurshid Ahmad, Economics Professor from Pakistan
5. Dr. Sabahaddin Zaim, Istanbul University Economics Professor
6. Dr. MA Mannan, ICRIE's Director

7. ICRIE had various publications such as **"Financial Policy and Resource Allocation in Islam,"** ICRIE, 1983; and **"Money and Banking in Islam,"** ICRIE, 1983. It also has a biannual publication called "Islamic Economic Studies."

6. Dr. Ahmet Tütüncü, a Kerkuk Turk, is a petroleum engineer. He was a professor at Riyadh University at the time of the conference. He was formerly the director of IIFSO. He was one of the organizers of the "World Islamic Youth Congress" held in Libya in 1973 and the "First World Islamic Economics Congress" held in Mecca. Turgut Özal, Sabahaddin Zaim, Mehmet Bilge, Mehmet Akyurt, Sümer Şahin and Talip Alp of Turkey presented papers at this meeting.

7. From Turkey Sabahaddin Zaim, Salih Tuğ, Nahit Dinçer, Nevzat Yalçıntaş, Osman Öztürk and Ali Şafak participated in the congress. The Cambridge Islamic Academy published the papers of Sabahaddin Zaim, Salih Tuğ and Nahit Dinçer. (See Zaim, Sabahaddin; Dinçer, Nahid; Tuk Salih, **Survey of Muslim Education, TURKEY,** The Islamic Academy, Cambridge, U. K., 1985.

8. Cooperating with various universities and educational organizations in the world, IRTI set up many seminars. One of these was the "Seminar on Orientation in Islamic Economics" held on October 20-28, 1994, in Istanbul at the Marmara University together with the Middle East and Islamic Countries Research Institute. KAAU Vice-President Dr. Hybshi was IRTI's first official director. Professor Dr. M. O. Zubeir and Professor Dr. S. Zaim acted as advisors. Later Korkut Özal became director, and in the following period Nevzat Yalçıntaş became representative director and chairman of the research department. Among experts from Turkey participating in IRTI were Abdullah Gül, Haşmet Başar, Emin Çarıkçı, and Servet Armaan. From Turkey, Suat Öksüz, Kadir Şatıroğlu, and Se-

5- Malezya	Tabung Haji	1410 H
Islamic Banking		(1990)
6- Katar	Dr. Yousuf Al- Qaradawi	1411 H
Islamic Economics		(1991)
7-Pakistan	Dr. Ziauddin Ahmed	1411 H
Islamic Banking		(1991)
8- Türkiye	Prof.Dr. Sabahaaddin Zaim	1412 H
Islamic Economics		(1992)
9- S. Arabistan	Centre for Research ın	1413 H
Islamic Economics, KAU, Jeddah		
Islamic Economics		(1993)
10- S.Arabistan	Dr. Ahmad Mohammed Ali	1414 H
Islamic Banking		(1994)
11-S.Arabistan	Dr. Muhammad Umar Zubair	1415 H
Islamic Economics		(1995)
12- S. Arabistan	Mr. Saleh Abdullah Kamel	1416 H
Islamic Banking		(1996)
13- Dr. Rafic Younus Al- Masri&		1417 H
Dr. Abdur Rahman Yousri		(1997)
(jointly) Islamic Economics		

10. (IRTI, IDB), Islamic Research and Training Institute, **Islamic Development Bank, Management of Zakah in Modern Muslim Society,** Jaddah, Saudi Arabia, 1989.

11. Islamic Council, 1973 Mayıs'ında Cidde'de bulunan İslâm-Konferansı Dış İşleri Bakanları toplantısında alınan karar gereğince Avrupa'da İslâmî faaliyetlerin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla kurulmuştur. Salem Azzam başlangıcından bu yana genel sekreteridir. Bkz.: "The Muslim World and The Future Economic Order; Islamic Council of Europe", 1979.

12. Bu kuruluş, İslâmî yayınların genel bir bibliyografyasını yayınlamaktadır. Bkz.: **" The Muslim World Book Review"**, The Islamic Foundation, 223 London Road, Leichester LE2 IZE, U. K.

13. Abdulhamit Ebu Süleyman halen Malezya'daki Milletlerarası İslâm Üniversitesi'nin Rektörüdür.

14. Bu mecmua bir süre Doç. Dr. Yusuf Balcı'nın başkanlığındaki bir heyet tarafından Türkçe'ye tercüme edilerek İstanbul'da yayınlanmıştır. Maalesef finansman sıkıntısı nedeniyle 1996'da Türkçe yayınına ara verilmiştir.

15. Okulun Adresi şudur: School of Islamic and Social Scienses, P.O. Box 670 Herndon, VA 20170 HERNDON, VIRGINIA, U.S.A. Tel: (703) 471 55 46 Fax: (703) 471 39 22, E-mail: school@sis.edu

İsmail Raci El Farukî aslen Filistinli olup, A. B. D.'de yerleşmiş, Temple Üniversitesi'nde profesörlük yapan bir İslâm mücahidi idi. Dünya İslâm kongrelerinin mümtaz hatiplerindendi. A. B. D.'deki İslâmî faaliyetlerin önderlerindendi. Dünya İslâm Atlası'nı hazırlamıştı. Filistin'in köklü ailelerinden olup, Sultan Abdulhamid'in ailelerine verdiği arazileri belirten "Ferman"ı iftiharla gösterirdi. Türkiye'ye müteaddid defalar gelmiş bir dosttu. Rivayete göre Siyonistler tarafından evinde Müslüman olan Amerikalı hanımı ve kızı ile birlikte hunharca katledilerek şehid olmuştur.

16. İslâm Bankaları Ansiklopedisi, 6 cilt, **"Milletlerarası İslâmBankaları"** adına Faysal Finans Kurumu tarafından bastırılmıştır. Hazırlayan: Dr. Seyyid El-Huvari, Tercüme: Nihat Yapar. Mehmet Faysal Gökalp, Güngör Turan, **İslâm Toplumunun Ekonomik Yapısı,** Fey Vakfı, İstanbul, 1993.

17. Bu eserde, I. bölümde "iş hayatında islam insanı psikolojisi" ele alınmış ve bu konuda, Seyyid Hüseyin Nasr, Abdüllatif S. El-Hayat, İbni Sina, Mutezid Veliur-Rahman, M. F. Hüseyin, Malik Bin Bedri, A. Schleifer, Claudia Reid Upper, Seyid Vahid Ud-din'in görüşlerine yer verilmiştir. II. Bölümde de iş hayatında İslâm insanı

lim Cafer Karataş worked at IDB and are presently continuing at that duty.

9. Persons awarded the IDB award through 1996 are:

1. Pakistan	Prof. Dr. Khurshid Ahmed	1418 H.
Islamic Economics		(1988)
2. India	Dr. Umar Chapra	1419 H.
Islamic Economics		(1989)
3. Jordan	Prof. Dr. Sami H. Hamoud	1419 H.
Islamic Banking		(1989)
4. Saudi Arabia	Prof. Dr. Anas Zerqa	1411 H.
Islamic Economics		(1991)
5. Malaysia	Tabung Haji	1411 H.
Islamic Banking		(1991)
6.Qatar	Dr. Yousuf Al-Qaradawi	1411 H.
Islamic Economics		(1991)
7. Pakistan	Dr. Ziauddin Ahmed	1411 H.
Islamic Banking		(1991)
8. Turkey	Prof. Dr. Sabahaddin Zaim	1412 H.
Islamic Economics		(1992)
9. Saudi Arabia	Center for Research in	1413 H.
Islamic Economics, KAAUJeddah		
Islamic Economics		(1993)
9. Saudi Arabia	Dr. Ahmad Muhammad Ali	1414 H.
Islamic Banking		(1994)
10. Saudi Arabia	Dr. Muhammad Umar Zubair	1415 H.
Islamic Economics		(1995)
11. Saudi Arabia	Mr. Saleh Abdullah Kamel	1416 H.
Islamic Banking		(1996)
13. Dr. Rafiq Younus Al-Masri &		1417 H.
Dr. Abdur Rahman Yousri		(1997)
(jointly) Islamic Economics		

10. (IRTI, IDB), Islamic Research and Training Institute, **Islamic Development Bank, Management of Zakah in Modern Muslim Society,** Jeddah, Saudi Arabia, 1989.

11. The decision to establish the Islamic Council for the purpose of developing and encouraging Islamic activities in Europe was made in May, 1973, at a meeting of foreign ministers at the Islamic Conference in Jeddah. Salem Azzam has been general secretary from the beginning until now. See The Muslim World and The Future Economic Order; Islamic Council of Europe, 1979.

12. This foundation publishes a general bibliography of Islamic publications. See **The Muslim World Book Review**, The Islamic Foundation, 223 London Road, Leichester LE2 IZE, and UK.

13. Abdulhamid Abu Sulayman is still president of the International Islamic University in Malaysia.

14. This publication was translated by a group headed by Asst. Professor Dr. Yusuf Balcı and published in Istanbul. Unfortunately, due to financial difficulties, publication of the Turkish version was suspended in 1996.

15. The school s address is : School of Islamic and Social Sciences, P.O. Box 670 Herndon, VA 20170 HERNDON, VIRGINIA, U.S.A. Tel: (703) 471 55 46 Fax: (703) 471 39 22, E-mail: school@sis.edu

Ismail Raji al-Faruqi, a Palestinian by birth who had settled in America, was a professor at Temple University. He was a champion of Islam and an eminent speaker at world Islamic congresses. He was a leader of Islamic activities in the U.S.A. Faruqi prepared the World Islamic Atlas. Being from a well-established family, he would proudly show the edict from Sultan Abdülhamid that gave his family land. He was a friend who had come to Turkey many times. It is said that he was brutally murdered and martyred in his

yönelimli firma davranışı incelenmiş ve bu konuda, Sabahaddin Zaim, Yusuf Balcı, Mahmut Paksoy, M. Metwally, P. Wright, Munzir Kehf ve H. A. Badr, E. R. Gray ve B. L. Kedia'nın görüşlerine yer verilmiştir.

18. **A Bibliography of Islamic Economics, Islamic Development Bank,** September 1993, (Rabı Thani 1414 H), Jeddah, Saudi Arabia.

19. M. Nejatullah Sıddıqi, Contemporary Literature on Islamic Economics, ICRIE, K. A. A. U. Jeddah and The Islamic Foundation, UK. 1978.

20. Islamic Research and Training Institute (IRTI), IDB, 1984. Jeddah Saudi Arabia,

21. M. Akram Khan, Islamic Economics, Annotated Sources, in English and Urdu. The Islamic Foundation UK. 1983.

22. Nienhaus Volker, **"Literature on Islamic Economics"**, English and German, Köln, Germany, 1982.

23. Zaim, Sabahaddin (Sabah El- Din) **"Contemporary Turkish Literature on Islamic Economics in Studies in Islamic Economics"**, The Islamic Foundation 1980, UK.

24. Bunların içinde, TİMAŞ, Hilal, İz, İşaret, Nil, Sönmez, İrfan, Kayhan, Fikir, Nida, Yeni Asya Yayınları, Şamil, Balkan Araştırmaları, Sinan, Ötüken, Bedir, Yağmur, Cağaloğlu, Marifet, Risale, Dergah, Erkam, Osmanlı, Bir, Sebil, Beyan, İnsan, Endülüs, İnkılab, Yöneliş, Seha, Alternatif Üniversite, Tuğra, İhya, Rehber, Hedef, Birleşik Yayıncılık, Uysal, Kubbealtı, Nur, Yöneliş, Kültür-Basın-Yayın Birliği ve Diyanet Vakfı gibi yayınevlerini zikredebiliriz.

25 . İslâm Konferansı'nın organizasyon yapısı ve yan kuruluşları için, Bkz.: Zaim, Sabahaddin, **"Türk ve İslâm Dünyasının Yeniden Yapılanması"** 2. baskı, Nil Yayınevi, İzmir, 1997; Başar, Haşmet, **"İslâm ülkeleri Arasında İktisadî İşbirliği"**, MÜSİAD, Araştırma Raporu, 8, İstanbul, 1994.

26. Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun başkanlığında Yıldız Sarayı'na yerleşmiş olan bu teşkilâtın çok zengin bir kütüphanesi ve arşivi kurulmuş olup, yayınları, periyodikleri ve kültürel çalışmaları ile en başarılı ve aktif kuruluşlardan birisidir.

27. Dr. Şadi Cindoruk'un başında bulunduğu ve Dr. Selim İlkin'in faal olduğu teşkilâtın, güzel bir dökümantasyon merkezi ve kütüphanesi olup, çeşitli yayınları ve periyodikleri ile faal bir kuruluştur.

28. Prof. Dr. Ahmad el Neccar İslâm bankacılığının manevi kurucularındandır. Annesi Türk olan Ahmed Neccar İngilizce, Fransızca, Almanca ve Arapça bilirdi. OIC'nin ilk kuruluşunda iktisadî işlerden sorumlu Başkan yardımcılığını yapmıştır. Birinci İslâm İktisadı Kongresi'nde K.A.A.U.'de hocalık yapıyordu ve Kongre'nin hazırlık komitesinde görev almıştı. İslâmKalkınma Bankası kurulduktan sonra, 1977'de başkan Ahmed Muhammad Ali, Ahmed Neccar ile Sabahaddin Zaim'i Banka'nın ilk üst düzey yöneticilerini seçmek üzere İslâm ülkelerini ziyaret edip mülâkat yapmak üzere görevlendirmişti.

29. Atatürk döneminde 1930'lu yıllarda Türkiye, iki tarafını güven altına almak için Batı'da Balkan Paktı'nı kurmuştu. Doğu kanadında da o zaman bağımsızlığını muhafaza eden İran ve Afganistan'la Sadabat Paktı'nı tesis etmişti. Bu pakt Atatürk, Şah Pehlevi (İran) ve Emanullah Han (Afganistan) arasında imzalanmıştı. 1964'deki KİBİ Anlaşması'nda Afganistan'ın yerini Pakistan almıştır.

30. KEİB üyesi ülkeler: Türkiye, Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldavya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve Arnavutluk'tur.

home with his American Muslim wife and daughter by the Zionists.

16. An Islamic Banking Encyclopedia in 6 volumes was published under the title **"International Islamic Banking"** by the Faisal Finance Institution. Prepared by Dr. Seyyid El-Huvari; translated by Nihat Yapar, Mehmet Faisal Gökalp, Güngör Turan; **Islamic Societies Economic Structure,** Fey Wakf, Istanbul, 1993.

17. The first section of this work deals with the topic of the "Muslim man's psychology in the business world." The views of Seyyid Huseyin Nasr, Abdullatif S. El-Hayat, Avicenna, Mutezid Veliur-Rahman, M. F. Huseyin, Malik Bin Bedri, A. Schleifer, Claudia Reid Upper, and Seyid Vahid Ud-din were included. In the second section company behavior towards the Muslim man in the business world was examined. The views of Sabahaddin Zaim, Yusuf Balcı, Mahmut Paksoy, M. Metwally, P. Wright, Munzir Kehf, H. A. Badr, E. R. Gray and B. L. Kedis were included.

18. **A Bibliography of Islamic Economics, Islamic Development Bank,** September, 1993 (Rabi'ul-Thani 1414 H.), Jeddah, Saudi Arabia.

19. M. Nejatullah Siddiqi, Contemporary Literature on Islamic Economics, ICRIE, KAAU, Jeddah, and The Islamic Foundation, U.K, 1978.

20. Islamic Research and Training Institute (IRTI), IDB, 1984, Jeddah, Saudi Arabia.

21. M. Akram Khan, Islamic Economics, Annotated Sources, in English and Urdu, The Islamic Foundation, U.K., 1983.

22.Nienhaus Volker, **Literature on Islamic Economics,** English and German, Köln, Germany, 1982.

23. Zaim, Sabahaddin, **Contemporary Turkish Literature on Islamic Economics in Studies in Islamic Economics,** The Islamic Foundation, 1980, U.K.

24. Among these publishers are: TİMAŞ, Hilâl, İz, İşaret, Nil, Sönmez, İrfan, Kayhan, Fikir, Nida, Yeni Asya Yayınları, Şamil, Balkan Araştırmaları, Sinan, Ötüken, Bedir, Yamur, Cağaloğlu, Marifet, Risale, Dergâh, Requiem, Osmanlı, Bir, Sebil, Beyan, İnsan, Endülüs, İnkılâb, Yöneliş, Seha, Alternatif İniversite, Tuğra, İhya, Rehber, Hedef, Birleşik Yayıncılık, Uysal, Kubbealtı, Nur, Yöneliş, Kültür-Basın-Yayın Birliği and Diyanet Vakfı.

25. For the Islamic Conference s organizational structure and branches see: Zaim, Sahabaddin, **Türk ve İslâm Dünyasının Yeniden Yapılanması,** 2nd printing, Nil Yayınevi, Izmir, 1997; Başar Haşmet, **İslam Ülkeleri Arasında İktisadi İşbirliği,** MÜSİAD, Araştırma Raporu, 8, Istanbul, 1994.

26. This organization directed by Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu and located in the Yıldız Palace has a very rich library and archives. With its publications, periodicals and cultural events, it is one of the most successful and active of the institutions.

27. This institution, headed by Dr. Sadi Cindoruk and in which Dr. Selim İlkin is active, is a documentation center with a good library, publications and periodicals.

28. Professor Dr. Ahmad Al-Najjar is the spiritual founder of Islamic banking. Ahmad Al-Najjar, whose mother is Turkish, knows English, French, German and Arabic. When OIC was first founded, he was Vice-President in charge of economics work. He was a teacher at KAAU at the time of the First Islamic Economics Congress, and he was active in the congress organization committee. After the Islamic Development Bank was founded, in 1977 President Ahmed Muhammad Ali, Ahmad Al-Najjar and Sabahaddin Zaim visited Islamic countries to make interviews for choosing the bank's first high-level managers.

29. In the 1931's during Atatürk's time, the Balkan Pact was

31. İkinci Uluslararası İş Forumu'nun açılışı İstanbul'da Lütfi Kırdar Kongre Salonu'nda 20 Kasım Çarşamba günü yapılmış, akademik tebliğler 21-24 Kasım günlerinde Yeşilköy'de Renaissance Polat Oteli'nde tartışılmış ve nihai bildiri imzalanmıştır. 4. Uluslararası MÜSİAD Fuarı ise 21 Kasım 1996 Perşembe günü Yeşilköy'de Dünya Ticaret Merkezi'nde açılmış ve 24 Kasım 1996 Pazar akşamı kapanmıştır. 2. Uluslararası İş Forumu'na yaklaşık 35 İslâm ülkesinden 1000 işadamı katılmış, Fuar'ı 40.000'den fazla insan ziyaret etmiş, 17 tebliğin tartışıldığı Forum'da akademisyenler arasındaki görüşmeler seviyeli bir ortam içinde cereyan etmiştir.

formed for security on the western flank. To the east, the Sadabad Pact was established with Iran and Afghanistan, which were independent at that time. This pact was signed by Atatürk, Shah Pehlevi" (Iran) and Emanullah Han (Afghanistan). In the 1964 KİBİ Agreement Pakistan took Afghanistan s place.

30. Members of KEİB are: Turkey, the Russian Federation, Azerbaijan, Armenia, Georgia, Moldavia, Ukraine, White Russia, Rumania, Bulgaria, Greece and Albania.

31. The opening of the Second International Business Forum was made at the Lütfi K1rdar Congress Hall in Istanbul on November 21th. Academic papers were discussed on November 21-24 at Yeşilköy's Renaissance Polat Hotel and a final declaration was signed. The 4th International MÜSİAD Fair opened on November 21, 1996, at Yeşilköy s World Trade Center and closed on November 24, 1996. Approximately 1.000 businessmen from 35 Islamic countries participated in the 2nd International Business Forum, and more than 40,000 persons attended the Fair. At the Forum where 17 papers were discussed, the academicians' views were presented in a serious atmosphere.

2. Uluslararası iş Forumu: İslâm Ülkeleri Arasında Global İş Ağı

20 - 22 Kasım 1996

SUNUŞ VE TEBLİĞLERİN ÖZETLERİ

2nd International Business Forum Global Network Between Islamic Countries

20-22 November, 1996

SUMMARY OF PRESENTATIONS AND NOTIFICATIONS

Kemal KAHRAMAN

İngilizcesi / English: **Ebru ERKAÇAN**

İkinci Uluslararası İş Forumu'nun son toplantısı geçen yıl İstanbul'da 20 - 22 Kasım tarihlerinde yapılmıştı. Yoğun bir katılımın gerçekleştiği forumda İslâm Dünyasının ekonomik sorunları ortak bir platformda görüşüldü ve birlikte çözüm yolları araştırıldı.

Forum'a katılanlar arasında çeşitli ülkelerden hükümet temsilcileri, bilim adamları, uzmanlar, iş adamları ve diğer davetliler vardı. Biz burada, geçen yıl yapılan konuşmalar ve sunulan tebliğleri yeniden hatırlatarak yeni forumlar için yapıcı bir katkıda bulunmak istiyoruz.

Erol Yarar
MÜSİAD Başkanı

Forum'un açış konuşması MÜSİAD Genel Başkanı Erol Yarar tarafından yapıldı. Yarar, konuşmasında MÜSİAD'ı ortaya çıkaran Dünya ve Türkiye şartlarını ortaya koydu. İletişim ve ulaşım teknolojisinin köye dönüştürdüğü bir dünyada ekip ruhuyla yola çıktıklarını belirtti ve görüşlerini şöyle ortaya koydu: Dünya'daki mevcut mal ve hizmetlerin yüzde 78'ini sanayileşmiş ülkeler üretmektedir. En büyük 200 şirketin cirosu, 200 BM ülkesinden 150'sinin bütçesinden fazladır. Öte yandan aynı Dünya'da 840 Milyon insan açlık sınırında yaşamakta, her yıl 30.000 çocuk beslenme yetesizliğinden ölmektedir. Ekonomik rekabet ortamı çevre felaketlerine, kirliliğe, ozon tabakasının delinmesine yol açıyor. Ekolojik problemler dev boyutlardadır. Sosyal çarpıklıklar da yayılmıştır: Mesela ABD'de 1960'dan günümüze nüfus % 41, şiddet suçları % 560, gayrımeşru çocuk

The latest meeting for Second International Business Forum was held last year in Istanbul on 20-21 November. In the Forum where great participation was noticed, common problems in Islamic world were discussed and it was aimed to attain some solutions to these problems. The participants were mainly government representatives from several countries, scientists, experts, businessmen, and other invited guests. Our aim here is to remind the speeches and presentations made last year to provide assistance in future forums.

Erol Yarar
Chairman in MÜSİAD

The opening speech was made by Erol Yarar, Chairman in MÜSİAD (Independent Industrialists & Businessmen's Association). Mr. Yarar put forward the conditions in Turkey and in the world which necessitated the establishment of MÜSİAD. He added that in a world which has become a huge village as a result of the technology in communication and transportation, they have had the team spirit from the very beginning. Mr. Yarar also said " 70% of present goods and services in the world are being provided by the industrialised countries. The endorsement of top 200 companies is more than any one of 150 countries among 200 United Nations countries. On the other hand, in the same world there are 840 million people on the edge of starvation, and 30.000 children dying of malnutrition every year. Economic competition results in environmental disasters,

sayısı % 419, boşanma % 400 artmıştır.

Öte yandan siyasette ise NAFTA, AB, ASEAN, APEC gibi yeni kutuplaşmalar meydana geldi. Doğu Asya, % 10'luk ekonomik gelişme ile büyük bir atak yaptı. Dünya üretimindeki payları hızla büyümektedir. Asya kültüründen kaynaklanan ve Japonyanın öncülük yaptığı bu gelişmede Doğu'ya ait değerler de ekonomik ilişkilere damgasını vuruyor.

Yarar, 21. Yüzyıla girerken bir diğer önemli gelişmenin devletin küçülmesi olduğunu vurguladı. Devlet halkın üstünde değil hizmetindedir. Ayrıca devletlerüstü organlar devreye girmektedir. Avrupa Parlamentosu gibi bazı kuruluşlar, klasik devletin bazı yetkilerini devralmaktadır. Devlet, ekonomik girişimlerden çekilmektedir.

Böyle bir dünyada İslâm ülkeleri Bosna, Çeçenistan, Filistin ve Keşmir krizlerinde iyi bir sınav veremedi. Ne siyasi, ne ekonomik dayanışma sergileyemedi. Ender işbirliği örneklerinden İslâm Kalkınma Bankası, ilk iş olarak, topladığı kaynağın üçte birini (150 Milyar Dolar) merkez binasının yapımına harcadı. Malzemelerini de Batı ülkelerinden temin etti.

Yarar, uluslararası ticaretin iyiniyetle yürümeyeceğini belirtti. Yıllardır, İslâm ülkeleri arasında işbirliği yönünde adımlar atılmıştır. Ama kendi aralarındaki ticaret oranı %

pollution and the big hole in the ozone layer. Ecological problems are more than serious. Social deformity has also been noticed; for instance, in the USA, population has raised to 41%, crime to 560 %, the number of illegitimate children to 419 % and divorce to 400 % since 1960.

Some organisations, such as NAFTA, AB, ASEAN and APEC, have caused new polarities to be formed in politics. East Asia has realised an achievement by its 10 % economic growth. Its share in the world production is rapidly increasing."

Mr. Yarar also emphasised "State capitalisation has decreased.", and he continued as "Government is not over the Public, but is in the service of them. Besides, some authorities over government have appeared. Some associations like European Committee take over some of main government responsibilities. Government is retreating from economic enterprises.

In such a world, Islamic countries failed in Bosnia, Chechen, Palestenian, and Keshmir crisis. They couldn't present an economic solidarity. Islamic Development Bank, which is one of the rare examples of co-operation, spent one third (150 billion dollars) of its source budget on the construction of its central building, and supplied all the necessary equipment from western countries."

10 civarındadır. Bu başarısızlığın sorumlusu hükümetler, bürokrasi, işadamlarıdır. Hatta bize aittir. Konuşmasında uluslararası sigortacılık - reasurans sisteminin, fuarların ve özel sektör girişimlerinin önemine değinen Yarar, bütün bunların yapılabilmesi için MÜSİAD'in gayret sarfetmekte olduğunu hatırlattı.

21. Yüzyıla girerken globalleşen ticaretin sloganının iyi ürün, iyi organizasyon, iyi hizmet olduğunu belirten Yarar, konuşmasını bazı önerilerle bitirdi: Günümüz Dünyasındaki mücadele askeri değildir.

Ekonomik, teknolojik, siyasi, kültürel boyutları giderek önem kazanmaktadır. İslâm Konferansı Ülkeleri birlikte hareket ederek BM'de ağırlıklarını koymalı, veto hakkı elde etmeli. İlk adım olarak Pamuk Birliği kurulmalı. Daha sonra gümrükler sıfırlanmalı, sanayi - ünivresite işbirliği sağlanmalı, mevzuat basitleştirilmelidir.

Sidek Saniff

Singapur Eğitim Bakanı

Mr. Saniff, yaptığı sunuş konuşmasına Çin, Yahudi, Hind, Japon ve İngiliz uluslarının dünya çapında kurdukları etnik ağa dikkat çekerek başladı. Kotkin adlı Amerikalı yazar "How Race, Religion and Identity Determine Success in the New Global Economy" adlı eserinde bu ulusların ortak özelliklerini sıralamıştı.

Güçlü etnik kimlik, karşılıklı bağımlılık duygusu, karşılıklı güvene dayalı global ağ, teknik veya diğer bilgilere karşı bütün muhtemel kaynaklardan arayış. Aslında bu özelliklere sahip birçok ulus tarihte etkili olmuştur. Babilliler, Mısırlılar, Romalılar, Çinliler, İslâm imparatorlukları hep böyleydi.

Mr. Yarar explained that trade doesn't go with good intention. He also said "Some attempts have been made for a co-operation between Islamic countries. However, the rate of trade among them is only about 10%. Governments, bureaucracy, and businessmen are responsible for this failure in trade. So are we. Mentioning the importance of international insurance - reassurance system, exhibitions and private sector enterprises in his speech, Mr. Yarar reminded that MÜSİAD is making great efforts to realise them all.

Mr. Yarar also added that the motto of commerce which is becoming global towards the 21st century, is 'good products, good organisation, and good service'. He finalised his speech giving some advice, "The struggle in the world today is not military. However, it is economic, political and cultural. Islamic countries must act together in the United Nations and gain the right to veto. Firstly , cotton union must be organised. Then, there should be no more customs duty; also a co-operation between industry and universities must be realised and legislation must be simplified."

Sidek Saniff

Ministry of Education in Singapore

In his speech, Mr. Saniff drew attention to the global ethnic network that China, Jews, India, Japan and England established. Mr. Saniff said "Kotkin, an American writer, mentioned the common characteristics of these nations in his book ëHow Race, Religion and Identity Determine Success in the New Global Economy'. The characteristics are strong ethnic identity, mutual feeling of dependency, global network based on mutual trust and research about technical and other knowledge in all possible sources. Actually, many nations, having these characteristics, had important roles in history. Babylonians, Egyptians, Chinese, Romans and Islamic emperors are very good examples of these nations."

Mr. Saniff especially considered Singapore example, "Singapore was the target to the five nations mentioned above. The open market policy here attracted many other nations. Singapore has become a rapidly developing country while it was less developed in 1960s. This success is the result of amazing business potential, strategical position, rational law system, global financial services and inclination towards working in Singapore. These characteristics of Singapore brought many international companies to the Country. The economy grew rapidly. In the end, the most famous magazines in the world declared Singapore to be the leading country in business and competition. Singapore is the 13th in the biggest trade countries in the world. And now, very big investments on

Mr. Saniff daha sonra Singapur örneğinde yoğunlaştı. Singapur,başta adı geçen beş ulusun hedefi oldu. Buradaki açık pazar politikası daha birçoklarını kendine çekti.1960'larda azgelişmiş bir ülke konumundayken şimdi yüksek düzeyde gelişmekte olan ülke durumunda. Bu başarı siyasi istikrar, olağanüstü iş altyapısı, stratejik konum, rasyonel hukuk yapısı, dünya çapında finans servisleri ve iş yanlısı yaklaşımına bağlıdır. Bu özellikleri birçok uluslararası şirketi ülkeye çekti. Ülke ekonomisi hızla büyüdü. Sonuçta Dünyanın en büyük ekonomi dergileri Singapur'u iş ve rekabet açısından birinci kent olarak seçtiler. Dünyanın en büyük ticaret devletleri arasında 13. sıraya yerleşti. Bu hacimdeki bir ticaretin gerektirdiği ulaşım ve haberleşme alanlarında dev yatırımlar gerçekleşmektedir. Dünya Ticaret Organizasyonu, APEC ve ASEAN gibi uluslararası kuruluşlarda aktif rol almaktadır.

Singapur'un çok kültürlü yapısına dikkat çeken Mr. Saniff bunun anlaşmazlık unsuru değil, çevre ülkelerle daha iyi iletişim sağlayan bir avantaj olduğunu vurguladı. İslâm ülkeleri Singapur örneğine bakarak aralarında bir işbirliği ortamı kurabileceklerdir. Singapur ile Malezya arasındaki ticari işbirliği buna bir örnek teşkil edebilir. Singapur'daki İslâm Gıda Fuarı ve MÜSİAD fuarları, işbirliği için gereken zemini hazırlamak için çok uygundur. Mr. Saniff konuşmasının sonunda dünyada en büyük İslâm ekonomisti olarak tanınan İbn Haldun'a değindi ve geleneklerimizdeki ekonomi bilimine dikkat çekti.

Mr. Tabatabai

Endüstri Bakan Yardımcısı, İran

Forum'a İran'dan katılan Tabatabai yaptığı sunuş konuşmasında bu organizasyonun içten bir girişim olduğunu vurguladı ve hayatlarımız üzerinde etkili olabilecek bir potansiyele sahip olduğu için küçümsenmemesi gerektiğini belirtti. İslâm ülkelerinin kendi aralarındaki ticaret oranı % 10'du ve kalan kısmı diğer ülkelerle yapılmaktaydı. Oysa İslâm ülkeleri dünya enerji rezervlerinin yüzde 70'ine sahiptir. Sınırsız insan kaynakları vardır. Bizim görevimiz dünyanın bizim varlığımızı dikkate almamasını önlemektir. Tabatabai, İran örneği üzerinde de durduktansonra uluslararası kurumların önemi, İslâm ülkeleri arasında ulaşım, haberleşme ağı kurulması, araştırma merkezleri kurulması, ticareti özendirici teşvikler yapılması gibi konulara değindi. İran'ın kendine düşeni yapmaya hazır olduğunu belirtti.

Prof. Dr. Masud-ul Alam Chaudhury

Kanada

Forum'a Kanada'dan katılan Chaudhury, Ümmetin Para, Finans ve Ticaretinin Siyasi Ekonomisi adlı tebliğinde, uluslararası finans organlarının şemsiyesi altında yaşanan globelleşme sürecin-

transportation and communication are being made as a result of trade capacity. It also has an active role in international organisations such as World Commerce Organisation, APEC and ASEAN."

Mr. Saniff also drew attention to the multi-cultural structure in Singapore, which is anything but an advantage in communication with surrounding countries. " It is possible for Islamic countries to realise a co-operation, considering Singapore example. The co-operation in trade between Malaysia and Singapore proves to be a good example, as well. Islamic Food Exhibition in Singapore and MÜSİAD Exhibitions provide a very stiff ground to realise this co-operation.", he added. Mr. Saniff finalised his speech mentioning Ibn Haldun, as the greatest economist in Islamic world, and the science of economy in Turkish history.

Mr. Tabatabai

Asst. to Ministry of Industry in Iran

Mr. Tabatabai, who participated the Forum from Iran, emphasised in his opening speech that this is a very sincere organisation the effect of which over our lives cannot be underestimated . He said, "The rate of trade between Islamic countries was 10% and the rest was provided from the trade with western countries. However, Islamic countries

den kaynaklanan ilişkiler sistemini konu etti. İslâm Dünyası perspektifinden IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Organizasyonu'nu inceledi. Kur'an'dan kaynaklanan Tevhidi bir bakışaçısıyla genel bir denge modeli ortaya koymaya çalıştı. İslâm'ın birinci özelliği, bilgi merkezli bir metodoloji ortaya koymasıdır. Bu metodoloji, Kur'an, Sünnet ve İctihad'ın özgün metodolojisine dayanır. Chaudhury daha sonra kapitalist globalleşme kavramına açıklık getirdi. Uluslararası finans ve kalkınma organizasyonlarının uyguladıkları politikaların siyasi - ekonomik sonuçlarını ortaya koydu. Global liberalleşme, rikabet gücü olmayan gelişmekte olan ülkeleri olumsuz etkileyecektir. Zaten mevcut eşitsizlikler, Dünya Ticaret Organizasyonu'nun politikalarının bir sonucudur. Bu etki önümüzdeki zaman diliminde daha da artacak ve ticaret dengeleri daha da bozulacaktır. Bu dengeleri ve muhtemel gelişmeleri Chaudhury rakamlar ve tablolar halinde ortaya koydu.

Prof. Dr. Anis Ahmad
Pakistan

Siyasi Ekonomi : İslâmi Bir Paradigma adlı tebliğinde Prof. Anis Ahmad, Batı'daki siyasi ekonomi kavramının gelişimini verdikten sonra, günümüz dünyasında problemlerin çok yoğun olduğunu vurguladı. Batı insanının sosyal ve ekonomik karakteristiğine değindikten sonra devam etti; enformasyon, ekonomi ve kültürdeki globalleşme, geleneksel olsun olmasın tüm toplumları tehdit etmektedir. Günümüz dünyasında ticaret kotaları ve bölgeleriyle yeni bir kültürel ve ekonomik emperyalizm söz konusudur. Huntington'a göre global bir karşılaşma kaçınılmazdır. Faydacılık, koordinasyonsuz yığınları tehdit eder hale gelmiştir. Artık paradigmanın içinde bir değişim değil, paradigmayı tümden değiştirmenin vakti gelmiştir. İşte bu noktada İslâmın global arayışa sunacağı birçok cevap mevcuttur. Bugünkü politik ekonomi ahlakla ilgilenmezken İslâm, temelde etik bir sistemdir. İslâmın ortaya koyduğu evrensel ahlak prensipleri olan tevhid, adalet, nefs, akıl, nesil, din, mal gibi temel değerler yeni dünyada çok önemli fonksiyonlar üstlenebilir. Anis Ahmad, tebliğinin sonlarında insanlığının geleceğinin, İslâm dünyasının geleceğinden ayrılamıyacağını belirterek bu modeli sunmakta müslümanlara büyük görevler düşdüğünü hatırlattı.

Dr. Khalid Abdullah Tariq Al-Mansour
ABD

Dr. Al - Mansur, 21. Yüzyıl ve Ötesinde Politik Ekonomi ve İslâm Dünyası adlı tebliğinde önce Batı karşısındaki İslâm Dünyası'nın son 300 yılının bir değerlendirmesini yaptı. Uğradığı fiili ve kültürel saldırı karşısında İslâm Dünyasının bugünkü durumu mucize gibi birşeydir. Bu süre zarfında İslâm'ın ma-

own the 70 % of energy reserves in the whole world, and also have an unlimited human resources. Our aim is to prevent the world from not taking us into consideration." . Considering Iran example, Mr. Tabatabai mentioned the importance of international companies, the necessity of establishing transportation and communication network and research centres among Islamic countries, and encouragement for trade. He also verbalised that Iran is ready to shoulder the responsibility on its side.

Prof. Dr. Masud-ul Alam Chaudhury
Canada

In his presentation named ëThe Political Economy of Money, Finance, and Trade in the Ummah', Mr. Chaudhury told about the relations as a result of globalism process due to the international financial agencies. He examined IMF, World Bank and World Trade Organisation from Islamic point of view, and tried to put forward a general balance plan, using Quran as a source; "The main principle of Islam is its presenting an information centred methodology. This methodology is based on the original methodology in Quran, the Sunna, and jurisprudence.". He, then, explained the term ëcapitalist globalism'. He presented the political and economic results of international finance and development organisations' policy. He also said, "Global liberalism will affect developing countries without the power to compete, very badly. World Trade Organisation's policy has resulted in the current inequalities, anyway. This effect will increase in the near future and the balance in trade will go down.". Mr. Chaudhury explained all these balances and possible progresses in numbers and charts.

Prof. Dr. Anis Ahmad
Pakistan

After explaining the development process of political economy in the West, Prof. Dr. Ahmad emphasised that there are many problems in today's world, in his presentation named "Political Economy: An Islamic Paradigm". As he mentioned the social and economic characteristics of the people in the West, he continued, " Globalism in communication, economy and culture is threatening all traditional and non-traditional societies alike. Today, it is quite possible to talk about a new economic and cultural imperialism, considering quotas in trade and trade areas. According to Huntington, it is almost unavoidable to face a global intercourse. Utilitarianism is threatening unorganized societies. A change in paradigm will not be enough, what is needed is to change the paradigm itself. At that point, Islam has a lot of answers to the global questions. While

ruz kaldığı tahrifat müslümanlarla beraber gayrimüslimleri de etkiledi. Al Mansur'un yaklaşımı şöyle devam etti: Bu süre zarfında ekonomi ve siyaset uygulamalarında İslâma ait temel değerlerden uzaklaşıldı. Oysa İslâm esasları, ekonomi ve siyasetin 21. yüzyıla doğru ne şekilde yürütüleceğine ilişkin somut öneriler sunmaktadır. Buradan yola çıkan Al Mansur yeni dünya düzeninin İslâm dünyası için getirdiği tehlikelere geçti: Çokuluslu global hakimiyet, düşmanca davranan batılı medyanın nüfuzu, geleneksel aile değerlerinin çöküşü, Hıristiyan dünyanın düşmanlığı pozisyonuna Sovyetlerin yerine İslâmın geçmesi gibi. ABD ve Almanya öncülüğündeki Avrupa'nın karşısına çıkabilecek olan tek ekonomik potansiyel Asya'da görülmektedir. Çin'in gücü, Japon teknolojisi, ASEAN gibi birlikler, alternatif bir blok oluşturabilir. ABD'nin ekonomik durumu gelecek vadetmemektedir. Asya ve Afrika'daki İslâm ülkeleri ise eski refah devirlerine dönecek potansiyel içinde taşımaktadır. Al Mansur, tebliğinin sonunda bir hedefler ve gerekenler tablosu çıkartarak somut önerilerini ortaya koydu.

Dr. Tahir Beg
Hindistan

Hindistan'dan katılan Dr. Tahir Beg, Liberal Entegrasyonun Siyasi Ekonomisi : 21. Yüzyılda İslâm Ülkelerini Bekleyen Problemler adlı tebliğine liberal ve sosyalist modellerin İslâm dünyasına etkileri konusuyla başladı ve şöyle devam etti: Yalnız İran, Sudan, Pakistan ve Malezya, İslâmi gelişme modelleri ortaya koymaya çalıştı. Fakat birçok zorlukla karşılaştılar. Bunlardan birincisi global bağımlılık noktalarıdır. Uluslararası işbölümü ortamında kapitalist ülkeler dünyayı kendilerine pazar haline getirme gayreti içinde olduklarından, İslâm ülkeleri bu globalleşmede doğru yere oturmadan gelişemeyecektir. Kapitalist mantığa göre evrensel bir köyde yaşıyoruz. Dünya toplumları arasında bir işbölümü olmalı. Tabii uluslararası şirketler, anlaşmalar ve bunları düzenleyecek kurumlar da gerekli. Ülkelerin kendi iç dinamikleri gelişme için asla yeterli değildir. Global pazar mutlaka olacaktır. İşte buradan yola çıkan Marks ve Engels, birleşik bir dünyanın (enternasyonalizm) felsefi temellerini ortaya atmaya çalıştılar. Kapitalizmin pazarı genişletme arzusu, insanlığın paylaşacağı ortak değerler arayışına izin vermedi. Çünkü değerleri değil, çıkarları dikkate aldılar. Liberalizm, temelde bireyin özgürlük arayışına dayanır. Tahir Bey, bu arayışın nasıl olumsuz sonuçlar da doğurabileceği üzerine ayrıntılı bir inceleme yaptı. Bu global ilişkiler sisteminde adalete ve ahlaksallığa yer yoktur. Dolayısıyla global bir diktatörlüğe götürecek potansiyele sahiptir. Milli devletler bağımsızlığını kaybedebilecektir. Bu özellikle milli çıkarlar açısından önemlidir. GATT, TRIP, WTO gibi organizasyonlar bu uy-

politics is not interested in economic ethics today, Islam is an ethical system in its origin. Main values, such as unification, justice, self-control, mind, generation, religion and goods, are universal ethics principles which can be functional in the new world." Through the end of his presentation, Anis Ahmad reminded that man's future will result in the future of Islamic world. So, it is a great duty for Muslims to present this model to the world.

Dr. Khalid Abdullah Tariq Al- Mansour
USA

Dr. Al-Mansour's presentation was 'The Political Economy of Islamic World for the 21st Century and Beyond'. In his presentation he, firstly, evaluated latest 300 years of Islamic world before the West, " Considering the actual and cultural attacks faced in a period of time, it is a sort of miracle for Islamic world to be where it is now. The distortion on Islam has affected badly both Muslims and non-Muslims.", and he continued, "In this period of time, economic and political applications were realised without considering main Islamic principles. However, Islamic principles represent concrete suggestions about how to lead economy and politics towards 21st century." Then, Mr. Al-Mansour discussed the danger new world order is bringing into Islamic world, such as multi-national global domination, the power of western media in a hostile manner, corruption of traditional family values, replacement of Islam with Russia as the real enemy of Christian world; " It seems that Asia is the only economic power to take place against Europe in the leadership of Germany and the USA. The power of China, technology in Japan, and associations like ASEAN may form an alternative block. Economy in America has no future ahead. Islamic countries in Asia and Africa keep the potential within themselves to receive their old days of prosperity." said Mr. Al-Mansour.

At the end of his presentation, Mr. Al-Mansour presented his concrete suggestions making a chart of targets and prescriptions.

Dr. Tahir Beg
India

Mr. Beg's presentation was named ëPolitical Economy of Liberal Integration : Challenges for Islamic Nations in the 21th Century". He began his speech with the effects of liberal and socialist models on Islamic world, and continued " Only Iran, Sudan, Pakistan, and Malaysia tried to form Islamic development models. However, they faced a lot of problems. One of these problems is their global depen-

gulamalar için platform oluşturmaktadır. Tahir Bey, uygarlıklar çatışması teorisine de değinerek İslâm ülkeleri arasındaki işbirliği örgütlerinin önemini vurguladı.

Doç. Dr. Ahmet Davudoğlu
Türkiye

Doç. Dr. Ahmet Davudoğlu, İslâm Dünyasında Yeni Gelişmeler ve Ekonomik İşbirliğinin Siyasi Unsurları adlı tebliğinde, İslâm dünyasındaki ekonomik değişmenin siyasi arkaplanını anlamak üzere analitik bir çerçeve sundu ve gerçekçi bir ekonomik işbirliği sürecinin gereklerini ortaya koymaya çalıştı. Geçmiş tecrübelerle birlikte, mevcut uluslararası siyasi ekonomide yaşanan global rekabet ortamındaki ekonomik, siyasi ve kültürel değişmelerin bir analizini yaptı. Soğuk Savaş sonrasında uluslararası siyaset ekonomisinin kazandığı yeni boyutları, İslâm Dünyası'nda işbirliğinin siyasi unsurları bağlamında değerlendirdi.

Tarihi perspektifi verirken 1900-1924 zaman dilimini kapsayan Yarı Sömürge devrinden başladı. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin eksen olduğu uluslararası bir siyasi atmosferden çıkıldı ve İslâm Dünyası Batılı güçlerin nüfuz bölgeleri içinde kaldı. Hilafetin oynadığı son uluslararası rol, Hindistandaki Hilafet hareketi oldu. Bundan sonra mutlak bağımlılık anlamındaki koloni dönemine girildi ki bu, İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemi içerir. Bu devrin uluşlararası ilişkilerindeki iki önemli fenomen, ideolojilerin inançlar yerine yeni inanç sistemleri olarak yerleşmesi ile, sanayi ve hukukta kolonyal siyasi sistemin zirveye ulaşmasıdır. Batılı güçler hemen hemen tüm diğer ülkeleri kontrol altına aldı. Sadece İran ve Afganistan, İngiliz ve Rusların yarı sömürgesi durumunda kaldı. Türkiye'de ise siyasi elit Batının parçası olmaya çalışıyordu. Kısacası tarihte ilk defa İslâm Dünyası, Dünya Politikalarının marjinal bir unsuru haline geldi. Her biri ayrı bir ko-

dency. Capitalist countries are aiming to have their shares in the world market. So, for Islamic countries it is impossible to have a place in this globalism. Capitalism says we live in a universal village. Therefore, responsibilities must be divided among the nations in the world. International companies, agreements, and associations to organise them are surely required, as well. The potential within the countries themselves will never be enough. There will be a global market for sure. That is where Marks and Engels formed the basis of internationalism . The aim of Capitalism to widen the market did not allow people to search for common values for themselves. Because what they considered was profits, not values. Liberalism is based on individual's search of independency." Tahir Beg made a detailed research about how this search might result in some negative situations, " This global relations' system does not care about justice and ethics. Therefore it may lead to dictatorship. National governments might lose their independencies. This is especially important for national interests. Organisations like GATT, TRIP , and WTO provide a common ground for these sorts of regulations." Tahir Beg also mentioned the theory of dispute of civilization, and stressed the importance of co-operation among Islamic nations.

Doç. Dr. Ahmet Davudoğlu
Türkiye

Mr. Davudoglu made a presentation named 'New Challenges and Political Aspects of Economic Corporation in The Muslim World', within which he was to explain the political background of the economic change in the Islamic world, and the necessity of an actual economic co-operation. In the light of previous experiences, he analysed economic, political and cultural changes in the global competition that takes place in current international political economy. He also evaluated the new forms of the international political economy after the cold war, in terms of political components of the co-operation in the Islamic world.

He started from the period of 1900-1924 (the period of semi colonialism), " This period was the end of international politics in the centre of which there was Ottoman Empire, and Islamic countries became a part of the lands ruled by Westerns. The caliphate movement in India was the last place where the word 'caliphate' was heard. The next period was the time of colonialism which means absolute dependency. This period lasted till the 2nd World War. Two important phenomenons in that period were that ideologies were put in place of beliefs, and became a new belief system, and that colonial system in politics and law was at its peak. Western powers took almost all other countries under their control. Only Iran and Afghanistan

lonyal gücün nüfuz alanı oldu. Kendi kaynaklarını yönetme iradesi ellerinden alındı. Kolonileştirilmiş her ülke, kendi bölgesine yabancılaşarak, bağlı olduğu kolonyal sisteme göre şekillendi. Mesela Kuzey Afrika'da Mısır, Libya ve Cezayir üç ayrı koloni idaresi altındaydı. Ortadoğu, Fransa ve İngiltere tarafından paylaşılmıştı. Uzakdoğuda ise bir ortak daha vardı: Hollanda.

Bundan yani İkinci Dünya Savaşından sonra iki kutuplu bir soğuk savaş dönemine girildi. İslâm dünyasında ise milli devletler devri başlıyordu. Bu devletlerin ekonomik, siyasi ve kültürel yapıları, yeni tip bir bağımlılığı beraberinde getirdi. Wallerstein'in deyişiyle, bu devletler, dünya ekonomisini yöneten güçlerin ihtiyaçlarına cevap veren kurumlar durumundaydı. Devletlerarası bir sistemin parçasıydılar.

Yeni devletlerin liderleri, kendi durumlarını meşrulaştırmak için yeni bir milli kimlik, kültür, ve siyasi ve ekonomik sistem geliştirdiler. Devlet sınırları, gerçek tarihi ve coğrafi varlıklarına değil, nüfuz bölgelerine dayanıyordu. Yeni devletlerarası sistem, İslâm Dünyasında kontrole dayanan totaliter sistemleri veya geleneksel krallıkları meydana getirdi. Bu mantıkta milli ekonomik kaynaklar totaliter bürokrasilerin veya geleneksel ailelerin elinde kaldı. Gerçek siyasi ve ekonomik meşruiyetin yokluğu ve siyasi elitle halk arasındaki aracı kurumların zayıflığı, kitlelerin uzun vadeli ekonomik proğramlara katılmalarını engelledi.

remained as semi-colonies of England and Russia. In Turkey, high society in politics was trying to become a part of the West. Briefly, Turkey became a peripheral element of the world politics for the first time. Each country became a part of a colonial power, and was unable to run their own resources. Each colonised country differentiated from the countries in its environment, and was formed according to the colonial system they were being ruled. For instance, Egypt, Lebanon and Algeria in the Northern Africa were under the control of three different colonies. Middle East was divided between France and England. There was another partner in the Far East; Holland.

After the second world war, it was the time for a cold war with two sides to begin. However, in the Islamic world, it was the time of national governments. Economic, cultural and political structure of these governments caused a new type of dependency. As Wallerstein described, these governments were associations providing the needs of the powers ruling the world economy, and were a part of the inter-governmental system.

The leaders of these new governments established a new national identity, and cultural, political and economic system to justify their positions. The new system resulted in the totalitarian systems based on control or traditional kingdoms. In this system, national economic sources were in the hands of totalitarian bureaucracy and

Davudoğlu tebliğinde bu iç yapının yeni devletlerin bölgesel ve uluslararası politikalarını derinden etkilediğini belirtti. Ona göre, üç faktör, İslâm dünyasının kendi arasındaki ekonomik ve siyasi işbirliğini engelliyordu: Birincisi, yarıbağımsız siyasi yapıların gereği olarak her ülkenin ekonomik planlamasının hedefi kendine yeten bir ekonomik yapı kurmaktı. Siyasi elit, bölgesel işbirliği yerine kapalı, milli yatırım politikalarını tercih etti.

İkincisi, kendine yeter ekonomi kurma yönündeki siyasi iradeye rağmen, kolonyal bağımlılık geleneği hakim karakter olmaya devam etti ve bu dış ekonomik ilişkilere yansıdı. Bağımsızlığın ilan edilmesi, ekonomik yapıları değiştirmedi. Teknolojik altyapı ve organizasyon gücü yetersizliği nedeniyle yeni devletlerin liderleri eski koloni bağlantılarına bağlı üretim ve ticaret ilişkilerini sürdürdü.

Üçüncü olarak, bu dönemdeki iki kutupluluk, bu ülkelerin iki bloktan birini seçme zorunluluğunu getirdi. Siyasi zorunluluk, bölgesel yabancılaşma ve belli bir ekonomik sistemin kesin çizgilerle uygulanması gibi çok önemli sonuçlar doğurdu. Bu durum, İslâm ülkeleri arasındaki rasyonel ekonomik işbirliğini engelledi.

Davudoğlu'nun tebliğinde bundan sonra tepkisel işbirliği girişimlerine örnekler veriliyordu. İlk girişim, İslâm Konferansı Teşkilatı çerçevesindeydi. Uzun zamandır ilk defa İslâm ülkeleri ortak tavır alma gereği duymuştu. İKT'nın birinci hedefi, üye ülkeler arasındaki İslâmi dayanışmayı geliştirmekti. Diğer hedefleri de düşünüldüğünde bu teşkilat, uluslararası sistemin güç merkezlerinin önyargılı tavırlarına karşı bir tepkiydi. Teşkilat çerçevesinde birçok kurum oluşturuldu. Ticari ve Ekonomik İşbirliği Komitesi (Commitee for Commercial and Economic Corporation : COMCEC), İslâm Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank : IDB) gibi. OPEC de petrol üreten İslâm ülkelerinin ağırlıkta olduğu bir teşkilat olarak kendini gösterdi. Özellikle yetmişli yıllardan sonra İslâm ekonomisi üzerine büyük bir literatür oluştu. İslâm ekonomisi uzmanları yaygınlaştı. Fakat her şeye rağmen tatmin edici bir ekonomik işbirliği ortaya çıkmadı.

Davudoğlu bundan sonra içinde bulunduğumuz dönemin önemli boyutlarını ortaya koydu. Sovyetlerin yıkılışı ve soğuk savaş devrinin sona eriyişiyle başlayan yeni dönemde İslâm dünyasını önemli handikaplar bekiyor. Yeni dönemin önemli bir boyutu İslâm Dünyasının yeni tanımında yatıyor. İslâm Dünyası Ortadoğuyla sınırlı anlamından sıyrılarak Avrupa'dan Uzakdoğuya uzanan bir varlığa dönüştü. Ve İslâm uygarlığı yeni bir coğrafi boyut olarak kendini gösterdi. Sosyalist ve modernist paradigmanın yıkılışıyla birlikte yeni ve alternatif bir form olarak İslâm uygarlığı devreye girdi. Üçüncü yeni boyut olarak, batılı güç merkezlerinin karşılaşmacı davranışlarındaki yükseliştir. Bu ancak İslâmın uygarlık parametmerelerinin canlanışını sağlayabilir. Kısacası, yeni dünya düzeni de-

the ruling families. Lack of real legal political and economic system and insufficiency of mediator groups between political high society and public, prevented societies from taking part in long-term economic activities."

In his presentation, Mr. Davudoglu mentioned that this internal structure affected regional and international politics of new governments deeply. According to his point of view, there were three factors that prevent an economic and political co-operation between Islamic countries. One of these factors was that economic plan of each country aimed to have a sufficient budget within the country as a requirement of semi-dependent political structures. Ruling class preferred internal national investment policy to a co-operation in the area. Second factor was the continuity of the domination of colonial dependency in spite of all the efforts to be independent internally. This affected foreign relations. Declaration of independency did not change economic structures. Due to lack of technological substructure and organisation, the leaders of the new governments maintained their relations of production and trade with the old colonies. The third and the last factor was that political bipolarity in this period forced these governments to choose one of them. Political obligation caused very serious results, such as areal alienation and the definite practice of a certain economic system. This situation prevented a rational co-operation among Islamic countries.

In Mr. Davudoglu's presentation, after this period, there were some examples of co-operational initiatives as a reaction. The first initiative was Islamic Conference Organisation (ICO).After a very long time, Islamic countries agreed that they would act together. ICO aimed mainly to improve the solidarity between Islamic countries. Considering other aims of this organisation , it was obvious that this organisation was a reaction against the prejudice of international powers. Many other institutions were founded related to the Organisation, such as Committee of Economic Corporation (COMCEC), Islamic Development Bank (IDB) etc. Also OPEC proved that it was an institution mainly for the Islamic countries producing petrol. Especially after 1970's, there were a lot of writings on Islamic economy and there appeared to be many experts on Islamic economy. However, there was not a co-operation, yet.

Mr. Davudoglu then mentioned important aspects of this current period. He said, " Islamic world will face a lot of difficulties after the end of Soviet Union and the period of cold war. The importance of the new period is in the definition of Islamic world. Islamic world now is not limited only with the Middle East, it has spread from Europe to the Far East. It proved to be a new geographic change. As socialist and modernist paradigms came to an end,

nen şey işte bu karşılaşmanın adıdır. Davudoğlu, bu dönemde İslâm dünyasının içinde bulunduğu krizin dinamik bir sürece dönüştürülebileceğini vurguladı.

Tebliğinin sonlarına doğru Davudoğlu, İslâm dünyasındaki siyasi meşruiyet problemiyle iç güvenlik ve işbirliği ihtiyacı üzerinde durdu. Birçok boyutu bulunan meşruiyet sorunu bu ülkelerde bağımsız ve tabii bir siyasi kültürün oluşmasını engellemektedir. Devlet ve siyasi kültür kurumlaşamamaktadır. Suni siyasi yapılanma, kolonyal devrin bir ürünü ve devamıdır. Davudoğlu, İslâm dünyasının birliğini sınır sorunlarının ötesinde bir işbirliği çerçevesinde düşünmek gerektiğini belirtti. Körfez savaşı bu konuda kötü bir deneyim olmuştur.

İslâm Dünyası global ekonomik sisteme entegrasyon problemiyle de karşı karşıyadır. Kapitalist global pazar ekonomisinin İslâm ülkelerine transferi söz konusudur. Bu durumda İslâm dünyasının önünde geçici ve kalıcı birçok seçenekler mevcuttur. Mevcut dünya sistemi İslâm dünyasının alternatif oluşumlarını engellemektedir. Fakat en azından bölgesel işbirliği çerçevesinde okonomik işbirliği organizasyonları kurulmalıdır.

Tebliğinin sonunda Davudoğlu, alınabilecek bir dizi önlemi sıraladı. Ortak çıkarları en üst düzeye çıkaran mekanizmaların oluşturulması gereğini hatırlattı.

Prof. Dr. Abdullah Al - Ahsan

Malezya

Malezya International Islamic University'den Abdullah al Ihsan, İslâm İlkeleri Arasında Ekonomik İşbirliği : İslâm Konferansı Teşkilatı Tecrübesi adlı tebliğine, teşkilatın başlangıçta belirtilen hedeflere ulaşamadığını belirterek başladı. Bunun gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki olumsuz ticaret şartlarına bağlandığını açıkladı. Söylendiğine göre gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelere teknoloji transferinde ve ekonomik gelişmeyi paylaşmakta isteksiz davranıyordu. Al Ihsan bu yaklaşımı eleştirdi ve bir soru sordu: İslâm Konferansı Teşkilatı üyeleri, ekonomik işbirliği için bütün kaynaklarını devreye soktular mı? İnsangücünü, teknolojik knowhow'ı, yatırım sermayesini , toprak ve hammaddelerini ortak ekonomik gelişme için kullandılar mı? Al Ihsan tebliğinde bu sorulara gereken cevapları vermeye çalıştı.

Teşkilat üyeleri başlangıçta aralarındaki ekonomik işbirliği potansiyelinin bilincinde olduklarını belirtmişlerdi. Al Ihsan bu doğrultuda teşkilat kararlarında yer alan maddelerden örnekler verdi. Genel andlaşmaya göre üyeler arasında sermaye ve yatırım transferi teşvik ediliyordu. Amaç bütün İslâm ülkelerinin sosyo ekonomik gelişmesiydi.

İslâm ülkelerinde sermaye yığılması olan ülkeler var. Bir de sermayesi olmayıp işgücü bakımından zengin ülke-

there was Islamic civilisation as a new alternative form. Another point is that western powers are gathering in groups, which will get Islamic countries closer. Briefly, gathering in groups is what we call new world order." . Mr. Davudoglu emphasised that the crisis Islamic world is experiencing may turn into a dynamic process during this period.

Towards the end of his presentation, Mr. Davudoglu mentioned the problem of political legitimicy and national security and co-operation in the Islamic world. "The legitimicy problem, with several aspects, prevents these countries from having a dependent and original political culture. Government and political culture cannot become organised. Artificial political structures are the result and continuity of colonialism." said he, and added " The unity of Islamic world is more important than borders. So, Gulf war was a very bad experience."

Mr. Davudoglu continued, " Islamic world has also difficulty in integrating into the global economic system. It is discussed that capitalist global market economy will be transferred to the Islamic nations. Therefore, Islamic world has several permanent and temporary choices. Current system in the world does not allow alternative formations of Islamic world to be realised. However, it is necessary that economical co-operation organisations should be established due to regional co-operations."

In the end, Mr. Davudoglu listed a number of precautions to be taken, and reminded the necessity of finding solutions for their own benefit.

Prof. Dr. Abdullah Al- Ahsan

Malaysia

Abdullah Al-Ahsan was from Malaysia International Islamic University. He began his presentation named ë Economic Corporation Between Islamic Countries: The Experience of Islamic Conference Organisation', saying that the organisation couldn't reach its aimed targets. He added that this is due to negative conditions in trade between developed and developing countries. Developed countries are said to be unwilling in transferring technology to developing countries and sharing economic development with them. Al-Ahsan criticised this, and asked "Did the members of Islamic Conference Organisation provide all their resources for economic co-operation? Did they use their human resources, technological know-how and investment capital, their land and raw materials for the common economic development?". Al-Ahsan tried to answer these questions in his presentation.

Members of the Organisation mentioned at the beginning that they were aware of the fact that they could form an economic co-ordination. In this respect, Al-Ahsan

ler. Bangladeş, Mısır, Pakistan, Türkiye gibi. Gıda ithal edenler var ve ihraç edenlar var. Malezya, Türkiye, Pakistan gibi endüstri ürünleri satanlar var.

En önemlisi, ekonomik gelişme potansiyeli taşıyıp kaynakları kıt olanlar var. Teşkilat kararlarına göre aralarında uyumlu bir işbirliği gerekliydi. Al Ihsan, 1978'deki 9. Konferans'tan itibaren rakamlarla örnekler verdi. Gıda üretim potansiyelini açıkladı. Tarım Bakanları'nın Mısır'da toplanması planlandı fakat siyasi nedenlerle bu gerçekleşmedi. Daha sonra ise siyasi isteksizlik veya istikrarsızlıklara bağlı olarak, gerçekleştirilemedi. Bu arada Türkiye, İslâm ülkelerindeki gıda problemi üzerine bir rapor hazırladı.

Raporda gıda üretiminin artırılması için bazı öneriler getiriliyordu. Öneriler, acil işbirliği çağrısına dayanıyordu. Ortak tarım makinaları üretiminden, ortak tarım politikaları geliştirilmesine kadar. Fakat teşkilat bu önerileri uygulayamadı. 1981'de İslâm Zirvesi ve Tarım Bakanları toplantısı yapıldı. Fakat gelişmeler çok yavaştı. Al Ihsan, Sudan'a yönelik bazı girişimlerden sonuç raporları alınamadığını vurguladı. Bunun nedeni milli devletlerin ihmalkarlığıydı. Girişimlere gereken önem verilmiyordu.

Aynı yönde, teşkilatın bir kuruluşu olan İslâm Kalkınma Bankası'nın araştırmaları oldu.Türkiye'nin en fazla gıda ihracı yaptığı ülkeler İtalya ve Fransa, Endonezya'nınki ise Fransa idi. Türkiye İngiltere ve Belçika'ya tereyağ ihraç ediyordu. Suudi Arabistan ise Arupa Topluluğu ülkelerinden ve Avusturalya'dan tereyağ ithal ediyor-

gave some examples from the articles in the Organisation agreement. According to the general agreement, capital and investment transfer was supported. The aim was the socio-economic development of all Islamic countries.

" Capital in some Islamic countries is more than enough. On the other hand there are some countries without any capital which have a remarkable labour force, such as Bangladesh, Pakistan and Turkey. There are some which import and which export food. Also there are some countries like Turkey, Bangladesh and Malaysia, which sell industrial products. And there are some with the potential of economic development which don't have enough sources. According to the articles in the Organisation agreement, there should be a harmonious co-operation among them. Al-Ahsan gave some examples using numbers since the 9th conference in 1978. He explained food production potential. It was planned that Ministries of Agriculture would hold a meeting in Egypt, but they couldn't, because of some political reasons. It wasn't possible for them to meet later due to political reluctance or instability. Meanwhile, Turkey prepared a report on food problem in Islamic countries. In the report, there were some solutions, which were mainly a call for an urgent co-operation. This co-operation would cover a wide area from producing common agricultural equipment to developing a common agricultural policy. However, the Organisation couldn't realise these suggestions. An Islamic Summit and a Meeting of Ministries of Agriculture were held in 1981. However, there was not a rapid progress in the meetings. Al-Ahsan emphasised that it was not possible to receive final reports about some enterprises in Sudan, due to the neglectfulness of national governments. They kept neglecting enterprises.

In the same direction, Islamic Development Bank, which is an institution of the Organistaion, made some researches. Italy and France were the countries where Turkey exported food most., and Indonesia exported most of the food to France. Turkey was exporting butter to Belgium and England. On the other hand, Saudi Arabia was importing butter from members of European Committee and Australia. That was a very good example for the commercial impasse of Islamic world.

Afterwards, Al-Ahsan showed the potential in trade among Islamic countries. He kept telling about the history of the activities in the Organisation, " In Casablanca Islamic Commercial Development Centre and in Karachi Islamic Chamber of Commerce were established. However, they couldn't be effective. One of the commercial exhibitions was realised by the centre in Ankara. Turkey also offered the free circulation of goods and services within the Islamic Development Bank. However, it was only Pakistan, Iran and Turkey who made progress."

du. Bu İslâm Dünyasının ticari açmazını gösteren tipik bir örnekti.

Bundana sonra Al Ihsan, İslâm ülkeleri arasındaki ticaret potansiyelini gözler önüne serdi. Ardından, teşkilat çerçevesinde yapılan faaliyetlerin tarihçesini vermeyi sürdürdü. Casablanca'da İslâm Ticari Gelişme Merkezi, Karaçi'de İslâm Ticaret Odası kuruldu.

Fakat bunlardan etkili sonuç alınamadı. Kurulması düşünülen ticaret fuarlarından birini Ankara Merkezi gerçekleştirdi. Türkiye ayrıca, İslâm Kalkınma Bankası'da mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı önerisinde bulundu. Fakat bu yönde sadece Pakistan, İran ve Türkiye bir miktar ilerleme kaydetti.

Al Ihsan, Ankara Merkezi'nin hazırladığı çalışmada yer alan üye ülkelerin ticaretini engelleyen faktörleri hatırlattı ve bunların bir değerlendirmesini yaptı. Trajik bir örnek, Cezayir'in Fransa'ya doğalgaz ihracı ve Fas'ın Fransa'dan doğalgaz ithal etmesiydi. Oysa Fas ve Cezayir karadan komşu iki İslâm ülkesidir.

Merkezi Cidde'de olan İslâm Bilim, Teknoloji ve Kalkınma Örgütü de fonksiyonu olmayan bir kuruluş olarak kaldı.

Al Ihsan, İslâm Konferansı Teşkilatı ülkelerinin durumu değiştirme arzusu taşımadıklarını belirterek tebliğinin sonuna geldi. Bunun nedeni milli devletler değildi. Avrupa Birliği bunun aksini ıspatlıyordu. Fakat Avrupa Birliğinin aksine İslâm ülkelerinde büyük tezatlar var. Buradan İslâm ümmeti kavramının hala geçerli olup olmadığını sorguladı. Çünkü işbirliği yapabilen tek bir millet anlayışı mevcut değildi. Al Ihsan, bunu sağlamak üzere bazı önerilerde bulundu.

Prof. Dr. Haşmet Başar

Türkiye

Prof. Dr. Haşmet Başar, İslâm Dünyasında Uluslararası Kuruluşlar adlı makalesinde ülkelerin finansal güçleri ile uluslararası alandaki etkileri arasında nasıl parallelikler bulunduğunu gözler önüne serdi. Kendisinin dünyadaki 1000 uluslararası şirket arasında yaptığı araştırma bunların çoğuna sahip olan ülkelerin her alanda öncü olduklarını ortaya koyuyordu. Başar, tebliğinde 1000 şirket kadar, en büyük 1000 banka arasındaki karşılaştırmaya da yer verdi.

Ülkelerin üretim kapasiteleri ile bankaları arasında da paralellikler bulunduğunu gösterdi. Endüstri ülkeleri dünya ticaretinin 3 / 4'ünü kontrol etmektedir. Başar, bu ülkeleri ve finansal kuruluşlarını, İslâm dünyasıyla karşılaştırdı ve sıralamadaki yerlerini somut olarak sergiledi. İslâm dünyasının yabancı yatırımları kendine çekmek için alması gereken önlemlere de değinen Başar, yatırımcı ülkelerin, sermaye yatıracakları ülkeleri çok iyi incelediklerini ve birçok özellikler beklediklerini belirtti. Bunlar arasın-

Al- Ahsan reminded the factors which prevented trade of the member countries took place in the activity realised by the Centre in Ankara, and evaluated these factors. That Algeria exported natural gas to France and in return Fas imported natural gas from France was a very tragic example. However, Algeria and Fas are neighbours.

Islamic Science, Technology and Development Organisation the centre of which is in Cidde has had no function so far.

Al-Ahsan finalised his presentation saying that members of Islamic Conference Organisation are not willing to change the situation. This has nothing to do with the national governments. European Committee proves the opposite. However, there are a lot of contradictions among Islamic countries when it is compared to European countries. He examined whether the term leadership (or Ummah) is still available in Islamic world as it seems that only one nation is not possible for co-operation. Al-Ahsan made some suggestions about such a co-operation.

Prof. Dr. Haşmet Başar

Türkiye

Prof. Dr. Haşmet Başar examplified the similarities between the financial power of the countries and their international affects in his article " Transnational Corporations in the Islamic World". His research made among 1000 international companies all over the world proved that these are the leading countries

da siyasi istikrar, ekonomik büyüme, üretim kapasitesi, ihracat imkanları, para politikaları, rekabet şartları gibi konuların önemli olduğunu vurguladı. Verdiği önemli bir bilgi, ABD ve İngiltere'de İslâm Bankacılık üzerine bölümler açıldığı ve lisansüstü eğitim verildiği şeklindeydi.

Dr. Muhammed Arif Zakaullah
Pakistan

Malezya İslâm Üniversitesi'nden Dr. Muhammed Arif, tebliğinde Malezya örneği üzerinde durdu ve oradan yola çıkarak, İslâm ülkeleri arasında özel sektörün yönlendireceği ekonomik işbirliği ve hızlı kalkınma yolları üzerinde bazı değerlendirmelerde bulundu.

Malezya'nın yakın tarihini, komşularıyla ilişkilerini, ve gelişme sürecini rakamlara dayanarak sundu. Yakın tarihte rasyonel bir ekonomik planlamayla ve kurumlaşmayla Malezya Uzakdoğu'nun ve Dünyanın ekonomi devleri arasına girdi. Arif tebliğinde dinleyicilere MATRADE, yani Malezya Dış Ticaret Kalkınma Örgütü ve fonksiyonlarını da tanıttı. Tebliğinin sonunda İslâm dünyası için bazı önerilerde bulundu.

Bunlardan en önemlileri, mümkün olduğunca serbest bir ticaret rejiminde çalışan özel sektörlerin işbirliği, enformasyon değiş tokuşu, siyasal istikrar ve yardımlaşmadır. Arif, eğer İslâm dünyasındaki iç uyumsuzlular istikrarsızlık için gerekçe gösterilecekse, hiçbir ülkenin Malezya kadar karışık bir etnik yapıya sahip olmadığını, buna rağmen rasyonel bir dengenin kurulduğunu belirtti. Son olarak, İslâm Dünyasının kendi arasında bir Barış Ödülü tesis edilmesini önerdi. Bu ödül, İslâm dünyasındaki uyum ve barışa en fazla katkıda bulunan kişi veya kurumlara verilebilecekti.

Dr. Rafis Abbasov
Kırgızistan

Forum'a Kırgızistan'dan katılan Dr. Rafis Abbasov tebliğinde Orta Asya Cumhuriyetlerindeki ekonomik reformları anlattı. Soğuk savaş devrinin bitmesinden sonra Orta Asya'da hızlı bir ekonomik değişimin içine girildiğini belirttikten sonra merkezi ekonomilerin serbest pazar ekonomisine geçiş sürecinde bulunduğunu söyledi. Fakat Avrupa Topluluğu topraklarının iki katı bir alanı kaplayan ve Rusya nüfusunun üçte birini teşkil eden bölge henüz yeterince keşfedilmemişti.

Özellikle İslâm dünyasıyla olan ekonomik ilişkilerde bir dizi problem yaşanmaktaydı. Abbasov, Orta Asya'nın İslâm dünyası için büyük fırsatlar barındırdığını açıkladığı tebliğinde tek tek ülkeler bazında örnekler ve rakamlar verdi. Özbekistan, Türkmenistan ve Kazakistan gibi ülkeler ellerinde büyük doğal kaynak rezervleri

in many areas. Prof. Basar has also talked about a comparison between the biggest 1000 banks as much as he talked about 1000 companies. He also explained that countries' production capacity presents similarities with the banks. Industrial countries control 3/4 of world trade. Prof. Başar compared these countries and their financial institutions with Islamic world, and showed their position in the international list. He mentioned some precautions to be taken in order to attract foreign investments, and said that these investors investigate the countries in their investment list and require some features. Some of these features are countries' political consistency, economic growth, production capacity, export facilities, monetary politics, and conditions of competition. The most important information he gave was that universities are offering degree and master programmes on Islamic Banking in England and America.

Dr. Muhammed Arif Zakaullah
Pakistan

Dr. Muhammed Arif was from Malaysia Islamic University. He gave Malaysia example, and evaluated some of the ways for economic co-operation and rapid growth that private sector will lead. Giving numbers, he presented near history of Malaysia, its relations with the neighbours and its devel-

bulundurmaktadır. Orta Asya petrolünün araştırılması ve işletilmesiyle ilgili birçok İslâm ve Batı ülkesiyle andlaşmalar yapılmış bulunmaktadır.

Uranyum ve altın gibi değerli madenler açısından böl-

ge, bakir durumdadır. Bölge tarım açısından da büyük bir potansiyele sahiptir. Abbasov, karşılaşılan problemler ve bunları aşma yolları üzerine sistematik bilgiler verdi. Şimdiye kadar hangi ülkelerle bağlantılar kurulduğunu rakamlarla ortaya koydu. Orta Asya'nın yakın komşularıyla işbirliği yaparak periperal özelliğini kırmak istediğini belirtti. İslâm Dünyasındaki finanssal kurumların performansını değerlendirdi ve beklentileri sıraladı. Göze çarpan örnekler, Güney Kore'li Daewoo'nun Özbekistan'da araba üretimine geçmesi, Daimler Benz'in montaj ünitelerinin kurulması, Malezya petrol şirketlerinin faaliyetleriydi.

Prof. Dr. Alimullah Miyan
Bangladeş

Bangladeş'ten Prof. Dr. Alimullah Miyan, İslâm Dünyasında İşbirliği Stratejisi olarak Endüstrileşme adlı tebliğinde Güney Asya tecrübesi üzerinde yoğunlaştı. Uluslararası şirketler veya işbirliği yoluyla Güney Asya'da ve özellikle Bangladeş'te

opment process, and " how Malaysia has become one of the greatest economic countries in the world and in the Far East due to a rational economic planning and institutionalising.". Dr. Zakaullah introduced MATRADE (Malaysian Foreign Trade Development Organisation) and its functions. At the end of his presentation, he made some suggestions for the Islamic world, the most important of which are co-operation of private sector within free trade as much as possible, information exchange, political consistency and helping each other. Dr. Arif mentioned that problems among Islamic nations cannot be an excuse for inconsistency, because no country could have a more cosmopolitan ethnic structure than Malaysia, and they succeeded in having a rational balance at home. Finally, He suggested that Islamic nations should be nominated for a Peace Award to be presented to the persons or institutions who contribute to the peace and harmony. This Award should be prepared by the Islamic world itself.

Dr. Rafis Abbasov
Kirghizia

Dr. Abbasov spoke about economic reforms made in the Republics in the Central Asia. He mentioned that Central Asia demonstrated a rapid economic growth after the cold war, and that centralised economies were in the period of a change towards free market economy. He continued " However, Central Asia wasn't discovered yet, although it was twice as big as lands of European Committee members were and its population was almost one third of Russia. There were a number of problems especially in economic relations with Islamic countries. It is a fact that Central Asia present a lot of opportunities to the Islamic world.". Then he gave some examples and statistics. "Countries like Kirghizistan, Turkmenistan and Khazakistan, own a big amount reserves of natural resources. Some agreements have been made with many Islamic and Western countries to search and market the oil in Central Asia. The region is untouched regarding precious mines such as uranium and gold. This region is also very fruitful in agriculture." He added. Dr. Abbasov gave some systematic information about the problems faced and solutions to them. He explained how many countries have been contacted so far with numbers. He emphasised that Central Asia had relations with its near neighbours not to be a peripheral element any more. He evaluated the positions of financial institutions in the Islamic world and described the expectations. That Daewoo from South Korea is producing otomobiles in Uzbekistan, the establishment of Daimler Benz assembly units, and that oil companies in Malaysia will run were the remarkable examples.

yaşanan endüstrileşmenin bazı ayrıntılarını verdi. İslâm Dünyasının bazı doğal kaynaklarda dünya üretiminin büyük kısmını elinde bulundurduğunu rakamlarla açıkladı. İslâm ülkelerinin bir kısmı yatırım sermayesi bakımından zengin, bir kısmı ise doğal kaynaklar ve insan kaynakları bakımından. İşte bu dengesizliğin en verimli bir biçimde üretime dönüşmesi için işbirliği gerekiyor. Miyan tebliğinde İslâm ülkelerinin bugünkü ekonomik, ve toplumsal durumları ortaya koyan verilerin bir analizini yaptı. Rakamları ve istatistikleri verdi. Bu ülkeler arasındaki ticaretin önündeki engelleri, ticaret açıklarının nedenlerini sıraladı. Daha sonra üretim faktörlerine geçti. Hammadeler, bunların nasıl işlenebileceği, teknolojik değişim, pazar oluşturulması, hükümetlerin katkıları gibi konuları değerlendirdi. Güney Asya ülkelerindeki ihracat ve ithalat durumunu tablolarla ortaya koydu. Bangladeş, Pakistan gibi devletlerin endüstri ve ticaret politikalarını değerlendirdi. Yabancı yatırımcılara verilen garantileri vurguladı. Daha sonra Bangladeş'te endüstri yatırımı imkanlarının neler olduğu konusuna geldi. Muhtemel yatırım alanlarını maddeler halinde sundu. İzleyiciler, bölge ve Bangladeş ekonomisi hakkında ayrıntılı bir bilgi sahibi oldu. Endüstrileşmede yoğunlaştığı tebliğinin sonlarında İslâm ülkelerinde endüstrileşmenin önündeki engeller konusuna geçti ve bu engelleri aşmak için öneriler getirdi. Sonuç olarak, endüstri yatırımlarının İslâm dünyasındaki işbirliği için iyi bir zemin oluşturabileceğini açıkladı.

Datuk Prof. Dr. Syed Othman Al-Habshi

Malezya

Yine Malezya'dan Datuk Prof. Dr. Syed Othman Al-Habshi, Global İş Ortamında İslâmi İş Ahlakı adlı tebliğinde farklı bir konuya dikkat çekiyordu. Önce, günümüz iş dünyasından kesitler verdi, yaşanan ahlak sorununun kişisel olmadığını, en yüksek otoritelere kadar çıktığını belirtti. Günümüz iş ahlanının tabiatını anahatlarıyla tasvir eden Al Habshi Peter Drucker, Friedman, Matsushita gibi ünlü teorisyenlerden örnekler verdi. İş ahlakını derecelere ayırdı. Tepedekilerin eğer ahlaklı bir toplum istiyorlarsa önce kendilerinin örnek olmaları gerektiğini açıkladı. Bu, devlet yönetiminde de, şirket yönetiminde de böyledir. Al Habshi, ahlaki davranışın geliştirilmesi için neler gerektiği üzerinde durdu. Daha sonra, buna dayanarak başarıya ulaşmanın yollarını gösterdi. Bunu yaparken İslâmın ortaya koyduğu ahlak prensiplerinden yararlandı. Özellikle ihsan kavramı üzerinde durdu. "İhsan, onu görüyormuş gibi Allah'a kulluk etmektir" şeklindeki hadisi hatırlattı. Global ortamda ise ahlaklı olmak daha farklı faktörlere bağlanmaktadır. Fakat her ortamda mümlüman ahlaklı olmak zorundadır çünkü iş, bencil bir şekilde sadece kendine değil, insan-

Dr. Alimillah Mıyan

Bangladesh

Dr. Miyan focused on Southearn Asia in his presentation " Industrialisation as a Corporation Strategy in Islamic World". He gave some details of industrialisation in South Korea and especially in Bangladesh as a result of international companies or co-operation. He showed with numbers that Islamic world has already got most of the word production. While some Islamic countries have very rich investment capitals, other Islamic countries have very rich natural and human resources. A co-operation was necessary in order to provide a balance out of this imbalance especially in production. He analysed the data about Islamic countries' current economic, and social situations. He gave the numbers and statistics. Dr. Miyan also listed the barriers before the trade and the reasons of trade deficits. Then he went on to production factors. He evaluated raw materials, how to process them, technological change, forming a market and governments' contributions. He explained export and import in South Asia using charts. He told the industrial and commercial policy of countries such as Bangladesh and Pakistan. Dr. Miyan also emphasised how much foreign investments count for. Then he mentioned possibility of industrial investments in Bangladesh. He listed possible investment areas one by one. People in the Forum had a lot of information about the area and the economy in Bangladesh. In the end of his presentation he focused on industrialisation. He mentioned the obstacles before industrialisation among Islamic countries, and made suggestions. To conclude, He said that industrial investments form a very stiff ground for a co-operation in the Islamic world.

Datuk Prof. Dr. Syed Othman Al- Habishi

Malaysia

Prof. Al-Habishi, from Malaysia, mentioned another important subject in his presentation " Islamic Business Ethics in Global Business World ". He gave some examples from today's business world and explained that this ethical problem is not only individual, but also administrative. Dr. Al-Habishi described the nature of business ethics in detail, and gave some examples from some theorists like Peter Drucker, Friedman, and Matsushita. " Business ethics has several degrees", he said. He added that administrators must set good examples for the society. Prof. Al-Habishi expressed what is needed to improve ethics, and then he showed the ways to success using ethical principles in Islam. However, ethics is based on different principles in global business world. A Muslims must be decent as his aim is to

lığa hizmet etmenin bir yoludur. Al Habshi, Gazali'den örnek vererek tebliğini bitirdi.

Prof. Dr. Abdul Majeed Fourcroy
Fransa

Fransa'dan katılan Prof. Abdul Majeed Fourcroy, İş Eğitimi - İslâm Dünyasında Sosyal ve Ekonomik Kalkınma adlı ilginç tebliğinde iş eğitiminin ekonomik faaliyetlerdeki önemi üzerinde durdu. Vasıflı elemanlar bakımından İslâm ülkelerinin zayıf durumda olduğunu belirterek, insanların yalnız pazar politikaları için değil aynı zamanda birbirlerini sevmek ve saymak üzere yetiştirilmesi gerektiğini vurguladı. Batı ekonomisinin kişisel zenginliği amaçladığını belirttikten sonra bunun için başlangıcından itibaren gerek kendi ülkelerinde gerek kolonilerde insan emeğinin sömürüldüğünü hatırlattı. İslâm ekonomisi ise Kur'an ve Hadis'in çizdiği doğrultuda gelişebilirdi. Fourcroy, Batı ekonomisinin ve endüstrisinin temel özelliklerini eleştirel bir yaklaşımla ortaya koydu. Daha sonra iş eğitimi konusuna geçerek, bu eğitimin uygulanabileceği alanları sıraladı. Her şeyden önce eğitimin bitmeyen bir süreç olarak algılanması gerektiğini belirtti. Batı iş ahlakından örnekler verdi ve müslümanların sermayenin hizmetinde olamıyacağı konusunda uyarıda bulundu.

serve to human kind. Prof. Al-Habishi finalised his presentation giving some examples from Gazali.

Prof. Dr. Abdul Majeed Fourcroy
France

Prof. Fourcroy focused on business education in economic activities in his interesting presentation "Business Education-Social and Economic Development in Islamic World". He mentioned the lack of qualified people in Islamic countries, and added that people shouldn't only be educated in business but also educated as people with human values. " Economy in the West is established on individual wealth, therefore they have exploited labor both in their own countries and in their colonies. Economy in Islam could have been developed within the rules of Quran and Hadith." He said. Prof. Fourcroy criticised main principles in western economy and industry. He went on to business education and where to apply it. He mentioned that education is a never-ending process. Prof. Fourcroy gave examples of business ethics and made a warning that Muslims cannot serve to the capital.

İslâm Dünyasında İktisadi İşbirliğinin Yeni Siyasi Yönleri ve Güçlükleri

New Challenges and Political Aspects of Economic Cooperation In the Muslim World

Assoc. Prof. Ahmet DAVUTOĞLU
Marmara University-İstanbul
Türkçesi: **Süleyman KÖR**

ÖZET

Bu yazının amacı, İslâm Dünyasındaki iktisadi dönüşümlerin siyasî arka planının anlaşılması için tahlilci bir çerçeve geliştirmek ve gerçek bir iktisadi işbirliği süreci için siyasî önşartları belirlemektir. Geçmişte yaşanan tecrübelerin vurgulanması için aksiyolojik (değer yargıları ile ilgili), tarihî ve kurumsal bir yaklaşım uygulanırken,

ABSTRACT

The aim of this paper is to develop an analytical framework for understanding the political background of the economic transformations in the Muslim World and to specify the political prerequisites for a real economic cooperation process. An axiological, historical and institutional approach will be implemented to underline the experiences in the past

mevcut iktisadî, siyasî sorunlar ve kültürel dönüşümler uluslararası siyasî ekonomi arenasında global rekabet çerçevesinde tartışılacaktır.

İslâm Dünyasında 20. yüzyılda gerçekleşen iktisadî dönüşümler ve bu dönüşümlerin siyasî arka planı, uluslararası sistem ile İslâm Dünyası arasındaki karşılıklı etkileşimler açısından tahlil edilecektir. Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası siyasî ekonominin yeni boyutları ve önümüzdeki yüzyılda uluslararası siyasî ekonomiye yapacağı etkiler, İslâm Dünyasındaki iktisadî işbirliğinin siyasî yönleri göz önüne alınarak incelenecektir.

I. İslâm Dünyasında Siyasî Ekonominin 20. Yüzyıldaki Dönüşüm Evreleri

İslâm Dünyasında bu yüzyılda yaşanan gelişmeler ve dönüşümler, 21. yüzyıl siyasî ekonomi gündeminin ihtiyaç ve hedeflerinin tasarlanması için önemli ipuçları verebilir. Sovyetler Birliği sonrası dönemde oluşan yeni jeopolitik, İslâm Dünyasının sömürge olmaktan kurtulma süreci açısından incelenmelidir.

Dünya sisteminin güç merkezleri ile İslâm Dünyası arasındaki bağımlılık ilişkisi, 20. yüzyılda İslâm Dünyasının siyasî ekonomisinin baskın özelliklerini derinden etkilemiştir. İslâm Dünyasının siyasî ekonomisi değişik ve birbirini takip eden dört evrede incelenebilir. Bu evrelerin her biri hemen hemen bir çeyrek yüzyıla tekâbül eder; (i) Yüzyılın başından 1. Dünya Savaşının sonuna kadar süren ve 19. yüzyılın son dönemindeki siyasî ve iktisadî durumun devamı olarak nitelenebilecek yarı-sömürge bağımlılığı dönemi; (ii) II. Dünya Savaşından sonra Sömürge Devrimlerine kadar devam eden savaş arası mutlak sömürge bağımlılığı dönemi; (iii) Sömürge Devrimlerinden 70'li yıllara kadar süren ulus-devletlerin kurulması dönemi, (iv) İKT dönemi sonrası işbirliği girişimleri. Bu tarihi evrelerin her biri, mevcut uluslararası sistem ve hâkim güç merkezleri ile farklı bir ilişkiye işaret eder.

İslâm Dünyasında bu yüzyılda yaşanan gelişmeler ve dönüşümler, 21. yüzyıl siyasî ekonomi gündeminin ihtiyaç ve hedeflerinin tasarlanması için önemli ipuçları verebilir. Sovyetler Birliği sonrası dönemde oluşan yeni jeopolitik, İslâm Dünyasının sömürge olmaktan kurtulma süreci açısından incelenmelidir.

1. Birinci Dönem: Yarı-Sömürge Bağımlılığı

Birinci dönemde (1900-1924) uluslararası sistemin temel özelliği İslâm Dünyasında yarı sömürge ve sömürge yapıları oluşturmak olmuştur. Bu dönemde İslâm Dünyasında iki değişik siyasî ve ekonomik tecrü-

while the current problems of economic, political and cultural transformations will be discussed within the framework of the global competition in the arena of the international political economy.

The economic transformations in the Muslim World throughout the 20th century and their political background will be analyzed from the perspective of the interactions between the international system and the Muslim World. The new dimensions of the international political economy in the Post Cold War era and their impact on the international political economy in the next century will be examined with a special reference to the political aspects of economic cooperation in the Muslim World.

I. The Transformational Phases of the Muslim World's Political Economy in the 20th Century

The developments and transformations in the Muslim World's political economy in this century may provide us with significant clues to project the needs and objectives of the agenda of political economy in the 21th century. The new geopolitics in the Post-Soviet era should be evaluated within the process of the de colonization of the Muslim World.

The dependency relationship between power centers of the world-system and the Muslim World has deeply influenced the dominant characteristics of the Muslim World's political economy in the 20th century. The transformations of the Muslim World's political economy can be analayzed in four different and consequent phases each of which belongs to almost one quarter of the century: (i) the era of semi-colonial dependency in the first quarter till the end of the World War I. which was a continuation of the last era of the 19th century in the sense of the global political and economic situation; (ii) the inter-war period of absolute colonial dependency till Colonial Revolutions after World War II; (iii) the period of the formations of nation-states from Colonial Revolutions till seventies; (iv) the era of cooperation attempts in post-OIC period. Each of these historical phases marks a different relationship with the existing intertational system and dominant power-centers.

The developments and transformations in the Muslim World's political economy in this century may provide us with significant clues to project the needs and objectives of the agenda of political economy in the 21th century. The new geopolitics in the Post-Soviet era should be evaluated within the process of the de colonization of the Muslim World.

1. The First Phase: Semi Colonial Dependency

The basic characteristic of the international system in the first phase (1900-1924) was a combination of se-

be yaşanmıştır. Osmanlı Devleti'nin siyasî coğrafyası içinde bulunan, İslâm Toplumunun merkezi Halifelik, diğer İslâm ülkeleri sömürgeleştirilirken, sömürge güçlerin taarruzu altındaydı. II. Abdülhamid bu iki siyasî durum arasındaki yakın ilişkinin farkındaydı. Osmanlı Devleti'nin hayatta kalmasının ancak bu iki tecrübeyi sömürgecilik tarafından oluşturulmuş uluslararası sisteme karşı birleştirmekle mümkün olacağını anlamıştı.

Hindistan'daki halifelik hareketi örneğinde olduğu gibi Müslüman kitlelerin sömürgeci güçlere karşı siyasî seferberliğe sevkedilmeleri ve toplumun siyasî bütünleşmesi için tek umut olan Halifelik müessesesi bu ilişkide merkezî bir rol oynamıştır.

İdarî ve askerî yapının pragmatik bürokratik reformlarla güçlendirilmesi konusu sosyal değişme süreci ve siyasî teoride ilk maddeydi. Dolayısıyla yapısalcı/bürokratik siyasî reformlar ve İslâmî teorik söylem, İslâmî siyasanın iki mümeyyiz vechesiydi ve bu, siyasî teori ve pratikte eklektik bir yaklaşıma yol açmıştır. Bu iki yönü birleştirmek için uğraşan II. Abdülhamid, Batı bilimleriyle mücehhez yeni bir nesil meydana getirmek için, eğitim sistemindeki reformlarla İslâmî vahdet düşüncesini uzlaştırmayı hedeflemiştir.

Bu siyasî durumun iktisadî uzantıları, bir yanda yarı sömürge durumundaki Osmanlı ekonomisi ve diğer yanda da İslâm Dünyasının diğer ülkelerinde doğrudan ekonomik sömürgeleşme şeklinde gerçekleşmiştir. Sömürgeci mi-colonial and colonial structures in the Muslim World. There were two different political and economic practices of the Muslim polity in this era. Within the political geography of the Ottoman state, the center of Islamic polity due to the Caliphate, was under the attack of the colonial powers while other Muslim countries were being colonized. Abdülhamid II. was aware of the close relationship between these two political conditions. He realized that the survival of the Ottoman state was only possible by connecting these two practices against the international system formed by colonialism. The institution of the Caliphate played a central role in this relationship which was the only hope for the political integration of the society and for the political mobilization of Muslim masses against colonial powers, such as in the case of the Caliphate movement in India.

The strengthening of the administrative and military structure through pragmatic bureaucratic reforms was the first item in the process of social change and political theory. Therefore structuralist/bureaucratic political reforms and Islamic theoretical rhetoric were two distinctive aspects of Islamic polity resulting in the eclectic approaches in relation to the political theory and practice. Abdülhamid II. who tried to synthesize these two aspects, aimed at reconciling of the idea of Islamic unity by the reforms of the educational systems so as to have a new generation equipped with western sciences.

The economic counterparts of this political situation we-

güçler Osmanlı ekonomisini Duyun-u Umumiye'nin düzenlediği finansal ve malî politikalarla kontrol ediyordu. Diğer İslâm ülkelerindeki siyasî ekonomi ise doğrudan sömürge bağımlılığı şeklindeydi. Sömürgeci ekonomik yapının oluşturduğu merkez-çevre bağımlılığı, sömürge ülkelerinin iktisadî kaynaklarını sömürgeci merkezlere aktarmak için İslâm ülkelerinde özel ekonomik yapılar geliştirdi.

Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı bu dönemi sona erdirdi. Balkan Savaşlarındaki yenilgiden sonra Osmanlılar –küçük bir parça, Doğu Trakya hariç– Avrupa'daki topraklarını kaybettiler. Bu Avrupa'nın Hristiyanlaştırma sürecinin tamamlanması demekti. İslâm Dünyası, Osmanlıların Balkanlardan çekilmesinden sonra, 90'lı yıllarda Avrasyada İslâm ülkelerinin tekrar ortaya çıkmasına kadar, yaklaşık bir asır, Asya ve Afrikaya has bir olgu olarak tasavvur edildi. Böylelikle, Arnavutlar ve Boşnaklar gibi gerçekten Avrupalı olan Müslüman milletler bile kendi topraklarında yabancı unsur gibi temsil edildiler.

2. Dönem: Mutlak Sömürge Bağımlılığı Dönemi

1924'te Halifeliğin ilgası ile başlayan ve İkinci Dünya Savaşından sonraki Sömürge Devrimlerine kadar devam eden bu dönem, Müslüman kitlelerin İslâm Medeniyeti tarihi boyunca en kökten değişiklikleri yaşadıkları bir devredir. İslâm kimliği, İslâmî müesseselerin toplumsallaşması ve İslâm Dünyasının ekonomik açıdan merkezden uzaklaşması anlamında, bu dönem en kritik tarihi devreyi teşkil eder. Hemen hemen bütün geleneksel kavram ve müesseseler, batılılaşma yanlısı elit tabakanın siyasî ve ekonomik uygulamalarıyla marjinal hale getirildi.

1924'te Halifeliğin ilgası ile başlayan ve İkinci Dünya Savaşından sonraki Sömürge Devrimlerine kadar devam eden bu dönem, Müslüman kitlelerin İslâm Medeniyeti tarihi boyunca en kökten değişiklikleri yaşadıkları bir devredir. İslâm kimliği, İslâmî müesseselerin toplumsallaşması ve İslâm Dünyasının ekonomik açıdan merkezden uzaklaşması anlamında, bu dönem en kritik tarihi devreyi teşkil eder.

Bu dönemde uluslararası ilişkilerin temel özelliği iki olguyla belirlenmiştir. İdeolojilerin yeni inanç sistemleri biçiminde sistematize edilerek dinlerin yerini alması ve sömürgeci siyasî yapının kurumsal hale gelerek uluslararası arenada meşrulaşması. Sömürgeci batılı güçler, uluslararası sistemi tekellerine almak ve sömürgeci zihniyetin ideolojik ve psikolojik temellerini yerleştirmek suretiyle batılı olmayan hemen hemen bütün ülkeleri kontrolleri altına aldılar.

Birinci Dünya Savaşından sonra Osmanlı Halifeliğinin ilgası, İslâm Dünyasını Avrupa sisteminin bir par-

re the semi-colonial Ottoman economy, on the one hand, and direct economic colonialism in the other parts of the Muslim World, on the other. Colonial powers were controlling Ottoman economy through fiscal and financial policies which were organized by Duyun-u Umumiye. The characteristics of political economy of other Muslim lands was direct colonial dependency. The center-periphery dependency in colonial economic structure established special economic structures in the Muslim lands in order to transfer economic resources of the colonized countries to the colonizing centers.

The Balkan Wars and First World War ended this era. After the defeat in the Balkan Wars, the Ottomans lost their European lands –except a small portion, Eastern Thrace. That meant the completion of the Christianization process in Europe. The Muslim World has been imagined as an Asia-African phenomenon throughout the century especially after the withdrawal of the Ottomans from the Balkans until the re-emergence of the Muslim Eurasian countries in the last decade of this century. Therefore, even authentic European Muslim nations such as the Albanians and Bosnians have been represented as alien elements in their own lands.

II. Phase: The Era of Absolute Colonial Dependency

This period, which started with the abolishment of the Caliphate in 1924 and continued till the Colonial Revolutions after World War Two, was an era within which Muslim masses experienced the most radical changes throughout the history of Islamic civilization. It was the most critical historical period in the sense of the Islamic identity, the socialization of Islamic institutions and the economic peripheralization of the Muslim World. Almost all traditional concepts and institutions have been marginalized by the political and economic practice of the westernization-oriented elite.

This period, which started with the abolishment of the Caliphate in 1924 and continued till the Colonial Revolutions after World War Two, was an era within which Muslim masses experienced the most radical changes throughout the history of Islamic civilization. It was the most critical historical period in the sense of the Islamic identity, the socialization of Islamic institutions and the economic peripheralization of the Muslim World.

The basic characteristics of international relations during this period were determined by two significant phenomena: The replacement of the religions by the systematization of the ideologies as new forms of belief-systems and the peak of the colonial political structure in the sense of institutionalization and international justification. The colonial western powers controlled almost all non-western countries through the monopoli-

çası olmaktan ziyade, sadece sömürgeci sistemin Asya-Afrika medeniyeti uzantısı haline getirdi. Bu ikinci dönemde (1924-1947), uluslararası sistemin tanıdığı üç ülke hariç –Türkiye, İran ve Afganistan– bütün İslâm Dünyası sömürge yönetimi altındaydı. Bu üç ülke arasında İran ve Afganistan Britanya ve Rusya nüfuzu altında yarı-sömürge siyasî ve ekonomik yapıya sahipken, Türkiye'deki yeni siyasî elit İstiklal Savaşından sonraki sınırları koruyabilmek için Batı Dünyasının bir parçası olmaya çalışıyordu.

Avrupa merkezli sömürgeci sistemle Asya ve Afrikalı İslâm ülkeleri ve toprakları arasındaki siyasî ve iktisadî bağımlılık ilişkisi bu dönemde zirveye ulaştı. Böylece İslâm Dünyası, tarihinde ilk defa Dünya Politikasında çevresel bir unsur oldu. Bu çevreselleşme, güçlü teorik öz-algılayış ve düşük uluslararası statünün tam bir tezat oluşturması yüzünden İslâm Dünyasında psiko-sosyal bir gerilim meydana getirdi.

Her Müslüman sömürge, farklı bir sömürgeci sistemin mütemmim ve çevresel parçası haline geldi. Bu yapı, kaynak üretimi sürecini, mali ve finansal politikaları, iktisadî planlamanın önceliklerini ve dünya ekonomisine entegrasyonu belirledi. Sömürge toplumları kendi kaynaklarını yönetecek siyasî iradeden mahrumdular. Bu yüzden, bu dönemde bağımsız bir batılı olmayan siyasî ekonomiden bahsetmek imkânsızdır.

Ham madde ve kaynakların kullanımı sömürgeci bir yapıya göre planlanmıştı. İki finansal blok, İngiliz poundu ve Fransız frangı, dünya ekonomisini kategorik olarak ayrılmış iki finansal mevcudiyet şeklinde bölmüştü. Sömürge ülkelerindeki ekonomik planlama bu sömürgeci yapının ebedî olduğu ve her sömürge sisteminin sömürgeci yönetim tarafından belirlenmiş kendi ekonomik bütünlüğü olduğu varsayımına dayanılarak yapılıyordu. Bu varsayım, her sömürgeci merkezin ekonomik ihtiyaç ve önceliklerine uygun şekilde, farklı sömürgeci merkezlere ayrı ayrı bağlanmış sömürge ülkelerinde, bölgesel yabancılaşmaya yol açtı. Bu da, sömürge İslâm ülkeleri arasında akılcı ve mantıklı bir karşılıklı bağımlılığı engelledi.

Meselâ, Kuzey Afrika'da, Mısır, Libya ve Cezayir, farklı sömürge yönetimleri –İngiliz, İtalyan ve Fransız– altındaydı ve bunların her birinin bölge için farklı ve mütenakız ekonomik planları vardı. Aynısı Fransız ve İngiliz sömürge hegemonyaları arasında bölünmüş Ortadoğu için geçerliydi. Güneydoğu Asya'daki İngiliz, Hollandalı ve Fransız sömürge yönetimleri kendi aralarında doğrudan bölgesel bağlar olmayan farklı siyasî ekonomiler meydana getirdi. Endonezya Adaları Hollandalı sömürge sisteminin ihtiyaçlarına göre yönetilirken, İngiliz sömürge yönetimi, Malezya yarımadasının nüfus yapısını kendi ekonomik planları için değiştirmişti. Borneo'nun iki farklı si-

zation of the international system and the establishment of the psychological and ideological foundations of the colonial mentality.

The end of the Ottoman caliphate after the First World War made the Muslim World purely an Asia-African civilization entity of the colonial system rather than a party of the European system. Except internationally recognized three countries – Turkey, Iran and Afghanistan– the whole of the Muslim World was under colonial administration during this second stage (1924-1947). Among these three, Iran and Afghanistan had semi-colonial economic and political structures under British and Russian influence while the new political elite in Turkey was trying to be a part of the western world in order to protect the borders after the War of Liberation.

The relationship of economic and political dependency between the Eurocentric colonial system and the Asia-African Muslim societies and lands reached its peak during this phase. So, for the first time in its history, the Muslim World became a peripheral element in World Politics. This peripheralization created psycho-social tension in the Muslim World because of the irreconcilability between the strong theoretical self-perception and the weak international status.

Each Muslim colony became an integral and peripheral part of a different colonial system. This structure specified resource-production process, fiscal and financial policies, priorities of economic planning and integration to the world economy. Colonized societies did not have any political will to govern their own resources. Therefore, it is impossible to mention an independent non-Western political economy in this era.

The use of raw materials and resources was planned according to the need of a colonial structure. The financial blocs of British pound and French franc divided the world economy into two categorically separated financial entites. Economic planning in colonized countries was based on an assumption that this colonial structure had an eternal character and each colonial system had its own economic integrity specified by colonial administration. This assumption created regional alienation among the colonized lands which were separately linked to different colonial centers according to the economic needs and priorities of each colonial center which prevented any rational and logical interdependency among the colonized Muslim lands.

For example, in North Africa, Egypt, Libya, and Algeria were under different colonial administrations –British, Italian and French– having different and contradicting economic plans for the region. The same is valid for the Middle East which was divided by French and British colonial hegemonies. British, Dutch and French colonial administrations in South-East Asia created different political economies which did not have direct regional links among each other. Indone-

yasî ve ekonomik bölge halinde bölünmesinin farklı sömürge arkaplanlara sahip olmalarından öte, bölgesel geçerli bir sebep yoktu. Hint Okyanusunun Doğu Afrika'dan Bengal'e ve Yemen'den Malakka'ya uzanan ve 13. yüzyıldan beri süren tarihî ekonomik bölgesi, bölgesel yabancılaşma pahasına, sömürgeci merkez-çevre bağımlılığını sağlamak için, batılı sömürgeci sistem tarafından parçalanmıştır. İslâm ülkeleri arasındaki bu bölge içi yabancılaşma hala, iktisadî işbirliği girişimlerinin önündeki en büyük engellerden birisidir.

3. Dönem: Sömürge Devrimi ve ulus-devletlerin kurulması

Sömürge Devrimlerinden sonraki üçüncü dönemin temel özelliği Soğuk Savaşın yaşandığı iki kutuplu uluslararası sistemde Müslüman ulus-devletlerin kurulmasıdır. Soğuk Savaş boyunca Avrupa'daki jeopolitik cepheleşme dinî olmaktan ziyade ideolojikti. İslâm Dünyasının teorik ve pratik gündemi, yeni ulus-devletlerindeki siyasî otorite yapılarının kurulması sürecinde gelişen sosyo-politik stratejilere tepki olarak, bu gelişmeye uygun bir şekilde değişti.

Bu dönemde birinci mesele sömürge yapısından ulus-devlet yapısına yapılacak bu geçişi yönlendirecek siyasî elitle alakalıydı. Bu geçiş misyonu, ikinci dönemde Müslüman kitleler sömürgeci eğitim sistemine bulaşmaktan kaçındıkları için büyük ölçüde batı-yanlısı sekülarist (laik) elit tarafından üstlenilmiştir. Sömürgeci efendiler de, siyasî otoriteyi bu tür liderlere teslim etmeyi tercih ettiler; çünkü yeni sömürge (neo-kolonyal) yapısı içinde yüzeysel bağımsızlık ve hükümranlık söylemiyle sömürge bağlarını devam ettirmek bu liderlerle mümkündü. Bu yeni ulus-devletlerin ekonomik, siyasî ve kültürel yapıları, hakim kapitalist dünya sistemine devletler arası ilişkileri belirleyen yeni bir bağımlılıkla entegre olmalarını kolaylaştırmıştır. Wallerstein bunu doğru bir şekilde vurgulamıştır:

"Bizim iddiamız, devletlerin dünya ekonomisi içinde faaliyet gösteren sınıf güçlerinin ihtiyaçlarını yansıtan kurumlar tarafından yaratıldığıdır. Ancak bu devletler boş bir sistem içinde değil devletlerarası bir sistemin içinde yaratılmıştır. Bu devletlerarası sistem aslında devletlerin tanımlandığı bir yapıdır. Kapitalist dünya ekonomisi devletinin, modern devletin alamet-i farikası olan ve diğer bürokratik kurumlardan ayıran, devletlerarası sistemin yapısı içinde mevcut olduğu gerçeğidir. Bu devletlerarası sistem, devlet mekanizmalarının, –aralarında en güçlüsünün dahi– karar verme imkânlarını sınırlayan bir dizi kısıtlamalar teşkil eder. Bu sistemin iddia ettiği ideoloji egemen eşitliktir, ancak devletler arasında, ne egemen, ne de eşittir."[1]

sian Islands were governed according to the needs of the Dutch colonial system while the British colonial administration has even changed the demographic structure of the Malay peninsula for its own economic plans. Division of Borneo into two different political and economic zones did not have any regional justification except having different colonial background. The historical economic zone of the Indian Ocean from East Africa to Bengal and from Yemen to Malacca which goes back to the 13th century, was disintegrated by the Western colonial system in order to achieve colonial center-periphery dependency at the expense of regional alienation. This intra-regional alienation among the Muslim societies is still one of the major barriers for the economic cooperation attempts.

III. Phase: Colonial Revolution and Formation of Nation-States

The basic characteristics of the third phase after Colonial Revolutions was the formation of Muslim nation-states in a bipolar international system of the Cold War. Throughout the Cold War, the geopolitical confrontation in Europe was an ideological one rather than religious. The theoretical and practical agenda of the Muslim World was changed in conformity with this development as a reaction against the socio-political strategies that developed during the formation process of the political authority structures in the new nation-states.

The first question in this phase was related to the political elite as they would lead this transition from colonial structure to nation-state structure. This mission of transition has been taken over mainly by the western-oriented secularist elite due to the fact that the Muslim masses avoided the colonial educational structures during the second stage. The colonial masters also preferred to deliver the political authority to this prototype of leadership as they would be instrumental in continuing the colonial links within a neo-colonial framework together with its superficial rhetoric of idendependence and sovereignty. The economic, political and cultural structures of these new nation-states facilitated a new type of dependency on the dominant capitalistic world-system which determines interstate relations, as it has been rightly underlined by Wallerstein:

"The states are thus, we are arguing, created by institutions reflecting the needs of class forces operating in the world economy. They are not, however, created in a void, but within the framework of an interestate system. This interestate system is, in fact, the framework within which the states are defined. It is the fact that the state of the capitalist world-economy exists within the framework of an interstate system that is the differentia specifica of the modern state, distinguishing it from other bureaucratic polities. This interestate system constitutes a set of constraints which limit the

Bu yeni ulus-devletlerin liderleri, tarihî ve coğrafî bütünlük arzetmekten ziyade aslında sömürgecilerin nüfuz bölgelerini yansıtan topraklar üzerindeki otoritelerini meşrulaştırmak için, yeni bir millî kimlik, kültür, siyasî sistem ve ekonomi yaratmaya çalıştılar. Bu yeni bağımsız devletlerin ana siyasî gündemi, kendi toprak bütünlüklerini nasıl meşrulaştıracakları ve nasıl koruyacaklarıydı. Devletlararası sistemin sözde egemenliği bu siyasî elitlerin İslâm Dünyasında ya baskı temelli totaliter devletler, ya da geleneksel krallıklar kurmalarına yol açtı.

"Sadece dışarıdan gözlemciler değil, Ortadoğu ülkeleri liderleri de görevlerini planlama, tasarlama, kurma v.b. olarak görüyorlar. Bu liderler yeni toplumlar tasarlıyorlar, devlet ise tasarladıkları şeyi inşa etmeye yarayacak kurumların toplamıdır. İdeolojiler farklı olabilir ancak devlet müdahalesinin gerekli olduğu konusu her devletin ortak fikri. Ayrıca bölgedeki hiçbir devlet arıntılı bir milli plan hazırlama sınavını geçmeyi başaramamıştır."[2]

Bu zihniyetin sonucu, millî ekonomik kaynakların dağıtımı, birçok yeni ulus-devletin kuruluş dönemi boyunca, totaliter bürokrasilerin elitlerin paylaştığı güç yapılarının ya da geleneksel hükümdar ailelerinin meselesi haline gelmiştir. Gerçek bir siyasî ve ekonomik mirasın olmayışı ve siyasî elitle halk arasındaki aracı kurumların zayıflığı, kitlelerin tutarlı ve uzun vadeli ekonomik programlar için seferber olmasını engellemiştir.

Bu iç yapı, bu yeni devletlerin global uluslararası siyasî ekonomi ortamındaki, özellikle siyasî ve ekonomik tercihleri ile alakalı bölgesel ve uluslararası politikalarını derinden etkilemiştir. Birbirini etkileyen ve engelleyen üç önemli olgu Müslüman ülkeler arasındaki uzun vadeli bölge içi ve bölgeler arası iktisadî işbirliğini önlemiştir: Birincisi, her ülkenin ekonomik planlamada en önde gelen siyasî tercihi, devletlerarası sistemde sözde egemenliğin birinci ve en önemli ön şartı olan kendi kendine yeten bir ekonomik yapı oluşturmaktı. Siyasî elit, ekonomik açıdan akılcı olmasa bile bölgesel iktisadî işbirliğinden ziyade, kendi toprakları içinde millî yatırım politikalarını uygulamayı tercih etti. Bu ülkelerin kendi sanayiî altyapılarını geliştirmelerini sağlayan ithal ikame politikaları bölgesel işbirliğini köstekleyen kapalı ekonomik sistemler yarattı. Devlet tarafından korunan millî sanayilerin verimsizliği hem ithal ikameci politikaların sonuçlarını kötü bir şekilde etkiledi, hem de daha açık ekonomik sistemlere dayalı, akılcı alternatif yabancı politikaların gelişmesini engelledi.

İkincisi, kendi kendine yeten millî bir ekonomi politikası oluşturma yönündeki siyasî iradeye rağmen, daha önceki dönemlerin sömürge bağımlılığı mirası, bu yeni bağımsız devletlerin dış ekonomik ilişkilerinde hakim unsur olmaya devam etti. Sömürgelerin mevcut çevresel özelli-

abilities of individual state machinerie, even the strongest among them, to make decisions. The ideology of this system is sovereign equality, but the states are in fact neither sovereign nor equal." [1]

The leaders of these new nation-states tried to create a new national identity, culture, political system and economy in order to justify their authority over the territories which were, in fact, reflecting colonial zones of influence rather than real historical and geographical entities. The main political agenda of these new independent states was how to legitimize and preserve their own territorial integrity. Cultural and economic policies were only adequate tools for this objective. The pseudo-sovereignty of the interestate system led these political elites to form either control-based totalitarian states or traditional kingdoms in the Muslim World.

"İt is not only outside observers, but also the leaders of the Middle Eastern states themselves that see their tasks in terms of engineering, architecture, blueprints and the like. They are designing new societies, and the state is that collection of agencies that will enable them to build what they have designed. Ideologies vary but not the perceived need for state intervention. And no state in the region has been able to pass up the exercise of elaborating a national plan." [2]

As a consequence of this mentality, the distribution of the national economic resources became an issue of intra-elite power structure of totalitarian bureaucracies or traditional ruler families during the formative era of many young nation-states. The absence of a real political and economic legitimacy and the weakness of the intermediary institutions between political elite and people has prevented the mobilization of the masses for the consistent long-term economic development programs.

This internal structure has deeply affected the regional and international policies of these new states especially related to their political and economic preferences in the global environment of the international political economy. Three important interacting and contra-acting phenomena prevented rational and long-term intra-regional and inter-regional economic cooperation among Muslim countries. First, each country's predominant political preference of economic planning was to establish a self-sufficient economic structure which was assumed to be the first and foremost prerequisite of the pseudo-sovereignty of the interstate system. The political elite preferred national investment policies within the given territorial integrity rather than regional economic cooperation, even if that national investment was irrational from economic perspectives. Import-substitution policies which helped these countries to develop their own industrial infrastructure, created closed economic systems which discouraged regional cooperation. The inefficiency of the protected national industries has negatively effected the re-

ği, bağımsızlık ilanından sonra da etkili olmayı sürdürdü. Sömürge efendilerinin yönlendirdiği geçiş dönemi politikası, bağımlılık ilişkisini muhafaza etmelerinde sömürgecilere önemli bir avantaj sağladı. Yeni devletlerin liderleri, teknolojik beceri ve işleri organize edecek insan gücünün olmaması yüzünden sömürge merkezleriyle temel imalat ve ticaret bağlantılarını devam ettirmek zorunda kaldılar.

Üçüncüsü, bu dönemde uluslararası sistemin iki kutuplu özelliği, bu ülkeleri ana blokların yani kapitalist batı bloku ve sosyalist doğu blokundan birisinin ya üyesi ya da destekçisi olma konusunda nihaî karar vermeye zorladı. Bu siyasî zorlama çok önemli iki sonuç doğurdu; yeni bir bölgesel yabancılaşma ve belli bir ekonomik sistemin katı bir şekilde uygulanışı. Blok içi ticaret ve üretim ilişkisi de her ülkenin önemli tercihleriydi. Bu blok içi ekonomik karşılıklı bağımlılığın meşruiyeti için gösterilen ana sebep ise, akılcı bir ekonomik işbirliğinin ortakları olduğu düşünülen komşu ülkelere karşı bölgesel güvenlik mülâhazalarıydı. Bu yabancılaşmaya en iyi örnek olarak, bu dönemde Kuzey ve Güney Yemen arasındaki gergin ilişkiler gösterilebilir. İki kutuplu uluslararası sistemin zorlamalarının bir başka sonucu da, akılcı ekonomik zihniyet ve kurumsallaşmanın gelişmesine meydan vermeyen millî ekonomik sistemin oluşmasını sağlayan ideolojik ön-kabullerdi. İdeolojik kutuplaşma, ekonomik akılcılığa dayanan alternatif planlamanın gelişmesini sağlayacak akılcı köprüleri yıktı.

Bu siyasî zorlama çok önemli iki sonuç doğurdu; yeni bir bölgesel yabancılaşma ve belli bir ekonomik sistemin katı bir şekilde uygulanışı. Blok içi ticaret ve üretim ilişkisi de her ülkenin önemli tercihleriydi. Bu blok içi ekonomik karşılıklı bağımlılığın meşruiyeti için gösterilen ana sebep ise, akılcı bir ekonomik işbirliğinin ortakları olduğu düşünülen komşu ülkelere karşı bölgesel güvenlik mülâhazalarıydı.

Kısaca, Müslümanların birinci ve ikinci dönemlere kıyasla sömürge devrimlerinden sonra ekonomik kaynaklarını kullanmadaki rolleri artmasına rağmen birbirine zıt üç siyasî faktör –kendi kendine yeten kapalı ekonomik sistemlerin kurulmasına yönelik siyasî irade, sömürge geçmişinin bıraktığı çevresel ekonomik bağımlılık, iki kutuplu uluslararası sistemin zorlamaları– akılcı ekonomik işbirliği pahasına akılcı olmayan ekonomik tercihler yarattı.

IV. Tepkisel İşbirliği Girişimleri Dönemi: İKT-Sonrası Dönem

Bu dönemin temel özelliği uluslararası sistemin güç merkezleri ile İslâm Dünyasındaki birçok ülke ve ülke grupları arasında artan gerginliktir. Uluslararası sistemin güç merkezleri-

sults of import-substitution policies as well as the development of the rational alternative foreign policies based on more open economic systems.

Secondly, despite the political will to establish a self-sufficient national economic policy, the heritage of the colonial dependency of the previous phases continued to be the dominant characteristic of the foreign economic relations of the new independent states. The existing peripheral character of colonies continued to be effective even after the declaration of independence. The policy of transition led by colonial masters gave them a significant advantage to keep the relationship of dependency. The leaders of the new states had to continue main manufacturing and trading links with the colonial centers due to the lack of technological skills and organizational manpower.

Thirdly, the bipolar character of the international system during this era forced these countries to make an ultimate decision to be member or supporter of one of the main blocs; namely capitalistic western or socialistic eastern bloc. This political imposition created two very significant consequences; a new type of regional alienation and strict implementation of a specific economic system. Intra-bloc trade and production relationship became another predominant preference of each country. The main argument for the justification of this intra-bloc economic interdependency was the regional security considerations against the neighbors which were supposed to be partners of a rational economic cooperation. The best example of this alienation is the tense relationship between North and South Yemen throughout this phase. Another consequence of this imposition of the bipolar international system was the ideological presuppositions in establishing a national economic system which did not allow to develop a rational economic mentality and institutionalization. Ideological polarization destroyed the rational bridges to develop alternative planning based on economic rationality.

In short, despite the increasing role of the Muslims on their economic resource after the colonial revolutions compared to the first and second phases, three conflicting political factors –political will to establish a self-sufficient closed economic systems, colonial heritage of peripheral economic dependency, impositions of the bipolar

This political imposition created two very significant consequences; a new type of regional alienation and strict implementation of a specific economic system. Intra-bloc trade and production relationship became another predominant preference of each country. The main argument for the justification of this intra-bloc economic interdependency was the regional security considerations against the neighbors which were supposed to be partners of a rational economic cooperation.

nin önyargılı yaklaşımı, bu dönemde İslâm toplumları arasında en seküler (laik) grupları dahi etkilemiştir. Müslüman ülkelerin uluslararası sistem içinde çevresel hale gelmelerinin batı yanlısı politikalarına rağmen devam ettiğinin farkına varmışlardır.

Bu süreç, uluslararası sistemin siyasî güç merkezleri ile İslâm Dünyası arasında çatışmalı bir ilişkinin yansıması olarak da değerlendirilebilir. Bu dönemden sonra, İslâm Dünyasındaki siyasî problemlerle alakalı –Filistin ve Kıbrıs örneğinde olduğu gibi– güç merkezlerinden kaynaklanan bütün siyasî baskı ve zulümler bu işbirliği yaklaşımının ivmesini artırmıştır. Böylece, İslâm Dünyasında hem halk hem de elit tabaka, ortak güvenlik sistemi B.M.'nin hümanist sloganlarının arkasında, İslâm Dünyasına karşı batının önyargılı ve çatışmacı yaklaşımının farkına varmaya başladılar.

Bu tepkisel işbirliği girişimlerinin ilk göstergesi İKT'nin kurulması oldu. 1969 yılında Mescid-i Aksa'ya yapılan saldırı akabindeki İslâm zirvesi ve İKT'nin kurulması bu evrede bir dönüm noktası oldu ve bu psiko-politik değişmeyi yansıttı. Böylece, Halifeliğin sona ermesinden bu yana ilk defa, İslâm Dünyasının mevcut siyasî elitleri, genelde İslâm Dünyasının özelde tek tek devletlerin uluslararası konumunu güçlendirmek için işbirliği yapma ihtiyacı hissettiler. İKT'nin Tüzüğünün ikinci maddesinde bu gerçek çok açık bir şekilde ilan edilmiştir:[3]

"1. Üye ülkeler arasında İslâmî tesanütü geliştirmek;

2. Üye ülkeler arasında ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel ve diğer faaliyet alanlarında işbirliğini sağlamlaştırmak ve uluslararası teşkilatlarda, üye ülkeler arasında istişareyi kolaylaştırmak;

3. Irk ayrımını ve ayrımcılığını kaldırmak ve sömürgeciliğin her şeklinin kökünü kazımak için çaba göstermek;

4. Uluslararası barışı ve adalete dayalı güvenliği desteklemek için gerekli tedbirleri almak;

5. Kutsal Yerlerin korunması yönünde çabaları koordine etmek ve Filistin halkının mücadelesini desteklemek ve haklarını tekrar kazanmaları ve topraklarını kurtarmalarına yardım etmek;

6. Bütün Müslüman halkların şeref, bağımsızlık ve millî haklarını koruma yönündeki mücadelelerini desteklemek;

7. Üye ülkeler ve diğer ülkeler arasında işbirliği ve anlayışın teşvik edilmesi için uygun bir atmosfer yaratmak;"

Uluslararası sistemin güç merkezlerinin önyargılı tutumuna karşı bu tepki, İslâmî dayanışmanın ekonomik işbirliği dahil, uluslararası ilişkilerin her alanında kurumsallaşması gereğini de beraberinde getirdi. Bu dönümde İKT-sistemi içinde dört değişik kategori halinde birçok kurum, merkez, komite ve komisyonlar oluşturuldu; (i)

international system– created irrational economic preferences at the expense of rational economic cooperations.

IV. The Phase of Reactionary Cooperation Attempts: Post-OIC Period

The main characteristic of this phase is the increasing tension between the power-centers of the international system and several states and group of states in the Muslim World. The prejudicial approach of the power-centers of the international system during this period influenced even the most secular groups of the Muslim societies. They realized that the peripheralization of the Muslim countries in the international system continued in spite of their pro-western policies.

This process might also be considered as a reflection of a confrontational relationship between political power centers in the international system and the Muslim World. After this stage, all political pressures and oppressions coming from the power-centers in relation to the political problems of the Muslim World –such as in the case of Palestine and Cyprus– accelerated the impetus of this cooperative approach. So, the elite and masses of the Muslim World began to realize that the prejudicial and confrontational Western approach against the Muslim World continues behind the humanistic slogans of the collective security system of the U.N.

The first indication of this reactionary cooperation attempt was the establishment of the OIC. The Islamic summit after the attack to Masjid al-Aqsa in 1969 and the establishment of the OIC became a turning point in this period and reflected this psycho-political change. So, for the first time since the end of the Caliphate, the existing political elites of the Muslim World found they needed to cooperate to strengthen the international position of the Muslim World in general and individual states in particular. The objectives of OIC as declared in Article II of its Charter reflects this fact very clearly:[3]

"1. to promote Islamic solidarity among member-states;

2. to consolidate co-operation among member-states in economic, social, cultural, scientific and other fields of activities, and facilitate consultation among member-states in international organizations;

3. to endeavor to eliminate racial segregation and discrimination and to eradicate colonialism in all its forms;

4. to take necessary measures to support international peace and security founded on justice;

5. to coordinate efforts for the safeguard of the Holy Places and support of the struggle of the people of Palestine, and help them to regain their rights and liberate their land;

6. to strengthen the struggle of all Muslim peoples with a view to safeguarding their dignity, independence, and national rights;

7. to create a suitable atmosphere for the promotion of

Hükümet ve Devlet Başkanları ve Krallar Konferansı yetkisi altında Komite, yani Ticarî ve İktisadî İşbirliği Daimî Komitesi (COMCEC), (ii) Dışişleri Bakanları Konferansı yetkisi altında Komisyon, yani Ekonomik, Kültürel ve Sosyal İşler İslâm Komisyonu (ICECSA), (iii) Genel Sekreterliğe bağlı İKT'nin Yardımcı Organları, yani, Ankara'da İslâm Ülkeleri İstatiksel, Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi (SESRTCIC), Dakka'da Meslekî ve Teknik Eğitim ve Araştırma İslâm Merkezi (ICVTTR), Kazablanka'da Ticareti Geliştirme İslâm Merkezi, Cidde'de Bilim, Teknoloji ve Kalkınma İslâm Vakfı (IFSTAD) ve Tunus'ta İslâm Sivil Hav acılık Konseyi (ICAC), (iv) İKT'nin bağımsız üyeleri, yani Cidde'de İslâm Kalkınma Bankası (IDB), Cidde'de İslâm Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (IRTI), Karaçi'de İslâm Ticaret Odası ve Sanayi ve Emtia Borsası (ICCICE), Cidde'de Uluslararası İslâm Bankası Vakfı, Cidde'de İslâm Armatörler Vakfı (ISA) Karaçi'de İslâm Telekomünikasyon Birliği (ITU) ve Ankara'da İslâm Çimento Birliği (ICU)[4]. İKT, bu dönemde özellikle üye ülkeler tarafından Ekonomik, Teknik ve Ticarî İşbirliği için genel anlaşma imzalandıktan sonra, bir danışma forumundan, daha organize işbirliği sistemine dönüştürüldü.

İslâm ülkeleri arasında diğer birçok bölgesel, alt-bölgesel ve sektör temelli işbirliği girişimleri bu dönemde ortaya çıktı. Bazıları RCCD/ECO gibi sadece İslâm ülkeleri tarafından kuruldu, bazıları da OPEC gibi, temelde İslâm ülkeleri tarafından yönetildi.

OPEC'in etkili bir uluslararası ekonomik teşkilat olarak yükselişi bu dönemin tepkisel özelliğine bir başka iyi örnek olarak verilebilir. Çünkü OPEC, özellikle 1973'te Arap ülkeleriyle İsrail arasındaki savaştan sonra çalışmaya başlamıştır. Ne var ki; OPEC'in petrol ambargosunun petrol üretmeyen diğer Müslüman ülkeleri de etkileyen yan tesirleri de olmuştur. Bu da, bu teşebbüslerin koordinasyonunun iyi yapılmadığını göstermektedir. Bu politikaların bazılarının tepkisel ve kendine has özelliği diğer bazı İslâm ülkeleri ve Üçüncü Dünya ülkeleri için çok olumsuz sonuçlar doğururken Batı finans sistemine birtakım avantajlar sağlamıştır.

İslâm ülkeleri arasında diğer birçok bölgesel, alt-bölgesel ve sektör temelli işbirliği girişimleri bu dönemde ortaya çıktı. Bazıları RCCD/ECO gibi sadece İslâm ülkeleri tarafından kuruldu, bazıları da OPEC gibi, temelde İslâm ülkeleri tarafından yönetildi.

Batılı bankacılar, petrol üreten Müslüman ülkelerden petrol üretmeyen Müslüman ülkelere petrodolarları transfer etmek suretiyle bu politikalardan alternatif faydalanma yolları buldular:

"Londra ve New York bankerleri isteyerek [kazanç amacıyla] Üçüncü Dünya-

cooperation and understanding among member States and other countries;"

This reaction against the prejudicial behavior of the power centers of the international system brought about the need for the institutionalization of Islamic solidarity in all fields of international relations, including economic cooperation. Many institutions, centers, committee and commissions were established within the OIC-System during this phase in four different categories; (i) Committee under the authority of the Conference of kings and Heads of States and Government, namely Standing Committee for Commercial and Economic Cooperation (COMCEC), (ii) Commission under the authority of Conference of Foreign Ministers, namely Islamic Commission for Economic, Cultural and social Affairs (ICECSA), (iii) Subsidiary Organs of OIC linked to the General Secretariat, namely Statistical, Economic and Social Research and Training Center for Islamic Countries (SESRTCIC) in Ankara, Islamic Center for Vocational and Technical Training and Research (ICVTTR) in Dhaka, Islamic Center for Development of Trade (ICDT) in Casablanca, Islamic Foundation for Science, Technology and Development (FISTAD) in Jeddah and Islamic Civil Aviation Council (ICAC) in Tunis, (iv) Independent Members of OIC-System, namely Islamic Development Bank (IDB) in Jeddah, Islamic Research and Training Institute (IRTI) in Jeddah, Islamic Chamber of Commerce, Industry and Commodity Exchange (ICCICE) in Karachi, International Association of Islamic Bank (IAIB) in Jeddah, Islamic Shipowners Association (ISA) in Jeddah, Islamic Telecommunications Union (ITU) in Karachi and Islamic Cement Union (ICU) in Ankara.[4] The OIC has been transformed from a consultative forum to a more organized cooperation system during this phase especially after the General Agreement for Economic, Technical and Commercial Cooperation was signed by the member countries.

Many other regional, subregional and sector-based cooperation attempts among Muslim countries emerged during this phase. Some of them were established merely by Muslim countries such as RCD/ECO while some others were run mainly by Muslim countries such as OPEC.

There rise of OPEC as an influential international economic organization is another good example of the reactionary character of this era due to the fact that it started to function especially after the war between Israel and Arab states in 1973.

Many other regional, subregional and sector-based cooperation attempts among Muslim countries emerged during this phase. Some of them were established merely by Muslim countries such as RCD/ECO while some others were run mainly by Muslim countries such as OPEC.

nın gelişmekte olan bir grup ülkesinden, –petrol ihraç edenlerden– başka bir grup ülkesine –petrol üretmeyen, sermaye sıkıntısı çeken daha az gelişmiş ülkelere– petrol paralarını transfer ederek risk taşıyan aracılar oldular."[5]

Bu işbirliği teşebbüslerinin bir uzantısı olarak özellikle 70'li yılların sonundan sonra İslâm ekonomisi literatürü ortaya çıktı. İslâm ekonomistleri adı verilen yeni bir grup uzman tarafından bir çok teorik, tasvirci ve eporesyonel araştırma yapıldı.

Ancak bu girişimlere rağmen, İslâm ülkeleri arasındaki ekonomik işbirliğinin bu dönemde tatmin edici bir gelişme gösterdiğini söylemek zordur.

II. Yeni Boyutlar ve Güçlükler

1. Uluslararası İlişkilerde İslâm Dünyasının Yeni Boyutları

İslâm Dünyası ile alakalı, özellikle Sovyetler sonrası dönemde etkili olan üç yeni ve önemli boyut zikredilmelidir.

Birinci boyut, doğrudan İslâm Dünyası kavramının ve bu kavramın coğrafî imajı ile alakalıdır. Bu dönüşümün ilk evresinde, İslâm Dünyası kavramı, Avrupa'nın hasta adamı olarak son ızdırap günlerini yaşayan Osmanlı Devleti ve diğer sömürge İslâm toprakları için kullanılıyordu. İslâm Dünyası kavramı, bu yüzyılın ikinci döneminde, sadece Afrika ve Asyalı bir sömürge olarak kullanılmıştır. İslâm Dünyası üçüncü dönemde, basit herhangi bir koordinasyondan mahrum, birbiriyle çekişen bir dizi tekil devletler topluluğu demekti. 19. yüzyılın sonunda Balkanlar için kullanılan Avrupa'nın Hasta Adamı Söylemi çerçevesinde, dinî Yakın-doğu meselesi, bu üçüncü dönemde, İsrail'in İslâm siyasî ortamında bir Yahudi devleti olarak kurulmasından sonra Ortadoğu için kullanılmaya başlamıştır. Bu dönemde, sistemik güçlerle İslâm Dünyası arasındaki temel çatışmanın bir sonucu olarak, İslâm Dünyası, Ortadoğu problemi ile özdeşleştirilmiştir. Dördüncü dönemde İKT'nin coğrafyası, Kuzey-Güney yönünde Türkiye'den Nijerya'ya, Batı-Doğu yönünde Fas'tan Endonezya'ya Dünya'nın en önemli jeoekonomik ve jeopolitik bölgesinin –Spykman'ın tabiriyle Rimland "Kenar Ülke"– İslâm ülkeleri ve topluluklarınca doldurulduğunu ispatlamıştır.

İslâm Dünyası Kavramının coğrafî anlamı Sovyetler sonrası dönemde İslâm Dünyasının Avrupa-Asyalı parçası tekrar ortaya çıkınca tekrar değişmiştir. İki kutuplu Soğuk Savaş'ın sonunda İslâm Kenarülkesinin yeni bir dönemin göstergesi olarak yeniden ortaya çıkması, İslâm Dünya'sının Asya-Afrikalı imajında köklü bir değişiklik yaptı. İslâm Dünyasının Avrupa-Asya parçası uluslararası ilişkilerde önemli bir faktör olarak fotoğrafta yerini aldı.

OPEC's oil embargo, however, had some side effects on other non-oil producing Muslim countries which shows that coordination among these attempts was not being done properly. The reactionary and exclusive character of some of these policies brought about advantages for the Western financial system at the expense of very negative consequences for some other Muslim and Third World countries. Western bankers found alternative ways to benefit from these policies through transferring petrodollars from oil-producing Muslim countries to non-oil producing Muslim countries:

"London and New York bankers voluntarily [and for a profit] became risk-bearing intermediaries for transferring the oil money from one group of developing countries –the oil exporters– to another –the non– oil producing, capital starved, less developed countries [LDC's] of the Third World"[5]

As a counterpart of these cooperation attempts, a literature on Islamic economics emerged especially after the late seventies. Much theoretical, descriptive and operational research was done by a new group of experts called Islamic economists.

Despite all these attempts, however, it is difficult to say that economic cooperation among Muslim countries did satisfactory progress during this phase.

II. The New Dimensions and Challenges:

1. New Dimensions of the Muslim World in International Relations:

Three significant new dimensions related to the Muslim World should be mentioned which became very influential especially in the Post-Soviet era. The first dimension is directly related to the concept and geographical image of the concept of the Muslim World itself. The concept of the Muslim World for the first phase of this transformation was referred to the Ottoman state in its last agony as the Sick man of Europe and other colonized Muslim lands. The concept of Muslim World was used for a mere Afro-Asian colonial phenomenon in the second phase of this century. The Muslim World in third phase meant a collection of the conflicting individual states lacking any simple type of coordination. The religious Near-eastern question around the rhetoric of the Sick Man of Europe which was used for Balkans in late 19th century, began to be used for the Middle East in this third phase, after the establishment of Israel as a Jewish state in the Muslim political environment. The Muslim World has been identified with the Middle Eastern question during this phase as a consequence of the fact that the main confrontation between systemic forces and the Muslim World has been in Palestine during this era. The geography of OIC in the fourth phase has proven that the most significant geoeconomic

Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlarda yeni cumhuriyetlerin ortaya çıkmasından sonra, İslâm Dünyası, Asya-Afrikalı bir varlık yanında aynı zamanda, Avrupa-Asyalı bir varlık olarak da görülmeye başladı. Bu, Avrupa-Asyalı İslâm milletlerinin sömürge olmaktan kurtulma süreci olarak da görülebilir. Böylece İslâm Dünyasında, gelecekte siyasî ekonomi yapılarını kesinlikle etkileyecek yeni jeopolitik bir realite evrimini gerçekleştirmektedir.

İkinci yeni boyut, İslâm Medeniyetinin kültürel ve sosyal parametrelerini yeniden canlandırmasıdır. Teorik ve pratik İslâm siyasî ekonomisinin gündeminde, özellikle ikinci döneme kıyasla köklü bir değişiklik vardır. Sömürge döneminin aşağılık kompleksinin yerine, kuvvetli İslâmî öz-algılayış eski haline kavuşturulmuştur. İkinci dönemde son ızdırap günlerini yaşıyor şeklinde görülen İslâm Medeniyetinin medeniyet parametreleri özellikle bu yüzyılın son yirmi yılında, tekrar canlanma sürecine girmiştir. İslâm medeniyeti parametrelerinin yeniden canlanmasına ve yeni psikolojik, entellektüel, sosyal, ekonomik ve siyasi dinamizm biçimlerine sosyalizmin ve modernist paradigmanın çöküşü yeni unsurlar katmıştır. Alternatif bir medeniyet ekseni geliştirme yönünde yaşanan güçlüklere ve krize rağmen bu medeniyet canlılığı uzun vadede ister istemez yeni bir İslâm siyasî ekonomisi anlayışına dönüşecektir.

Üçüncü önemli boyut, batılı güç merkezlerinin giderek artan çatışmacı davranışıdır. İslâm Dünyasına Soğuk-Savaş sonrası dönemde yeni tehdit imajı vermek ve Batı-Diğerleri sınıflandırmasında yeni bir kutuplaşma formüle etmek, bu çatışmacı yaklaşımın yansımalarıdır. İslâm Dünyasının şiddet ve terörizmle söylem olarak özdeşleştirilmesi Müslümanlar için yeni bir engel teşkil ediyor.

Ancak batılı güç merkezlerinin çatışmacı davranışı,

and geopolitical zone of the World from Turkey to Nigeria in North-South direction and from Morocco to Indonesia in West-East direction –as being called as Rimland by Spykman– has been populated by Muslim countries and communities.

The geographical meaning of the concept of the Muslim World has changed again in the Post-Soviet era after the re-emergence of the Euro-Asian component of the Muslim World. The re-emergence of the Muslim Rimland after the end of the bipolar Cold War as the indication of a new phase, made a radical change related to the image of the Asia-African Muslim World. The Euro-Asian component of the Muslim World came to the picture as an important factor in international relations. The Muslim World began to be seen as an Euro-Asian entity as well as an Asia-African entity after the emergence of the New Republics in central Asia, Caucasia and Balkans. This might be seen as the decolonization process of the Euro-Asian Muslim nations. So, a new geopolitical reality is evolving in the Muslim World which will definitely influence structures of the political economy in the future.

The second significant new dimension is the revival of the cultural and social parameters of the Islamic civilization. There is a radical change in the agenda of the theoretical and practical Islamic political economy especially in comparison to the second phase. Islamic strong self-perception has been restored, replacing the inferiority complex of the colonial era. The civilizational parameters of Islamic civilization, which were imagined as being in their last agonies during the second period, showed a process of reanimation especially in the last two decades of this century. The collapse of socialism and the modernist paradigm provided new elements in this reanimation of the Islamic civilizational parameters and new forms of psychological, intellectual, social, economic and political dynamism. In spite of the crisis and the difficulties to develop an alternative civilizational axis, in the long run this civilizational vivacity will necessarily transform into a new understanding of Islamic polititical economy.

The third important new dimension is the increasing confrontational behavior of western power-centers. Creating an image of the Muslim World as the new threat in the Post-Cold War era and formulating a new polarization in West-Rest categorizations are reflections of this confrontational approach. The rhetorical identification of the Muslim World with violence and terro-

İslâm medeniyeti parametrelerinin yeniden canlanma sürecini sadece hızlandırabilir. İlk çatışma tecrübelerinde bu açıkça görülmüştür. İkinci dönemde, sömürgeci egemenler ve Müslüman kitleler arasındaki çatışmacı ilişki, İslâm Medeniyeti'nin en zayıf olduğu ve modernist paradigmanın geleneksel kültürlere karşı zirveye ulaştığı devirde, Müslümanların öz-algılayışlarını korumalarını sağlamıştır. Batılı dünya sisteminin güç merkezlerinin üçüncü dönemde tek tek İslâm ülkelerine karşı çatışmacı ve önyargılı yaklaşımı, Müslümanları hem ortak davalar hem de millî çıkarlar için işbirliği yapmaya zorlamıştır. Daha önce de gösterildiği gibi, İslâm Dünyasını Yeni Dünya Düzeninin uygunsuz bir unsuru olarak yanıltıcı bir şekilde tanıtmak, yeni bir çatışmacı tavırdır ve İslâm Dünyasında yeni alternatif arayışı sürecinin hızlanmasına yarar. Ulus-devlet sisteminin yaşadığı kriz, Müslümanları daha önceki dönemlerin temel siyasî ve ekonomik yapılarını ve parametrelerini yeniden değerlendirmek için yeni bir siyasî gündem geliştirmeye yöneltecektir.

İslâm Dünyasının entellektüel, ekonomik ve siyasî alanlarında yaşadığı mevcut krizin yansıması olarak, bu yeni siyasî gündemin karşılaşacağı birçok problem vardır. Ancak bu kriz uzun vadede akılcı, kendinden emin ve uzun vadeli projelerle dinamik bir sürece dönüştürülebilir. Yeni bir medeniyet canlılığı için İslâm'ın teorik temelinin gücü, İslâmî ideallerin gerçekleştirilmesi yönünde yol gösterici olacaktır.

2. Siyasî Güçlük (Meydan Okuma) Siyasî Meşruiyet Problemi ve Dahilî Güvenlik ve İşbirliği İhtiyacı

İslâm Dünyasında temel siyasî kriz, siyasî bir otoritenin kuruluşu sırasındaki siyasî meşruiyet problemidir. Bu problemin iki önemli boyutu vardır, birincisi medeniyet dönüşümü süreci boyunca ortaya çıkan uyuşmazlıklarla ilgili, ikincisi de sömürge mirasının etkisi ile ilgilidir.

Bugün birçok İslâm ülkesinde siyasî meşruiyet, buyurgan ve prosedürel yollardan kaynaklanmıştır. Karizmatik liderin devletin sembolü ve varlık sebebi (raison d'être) olarak merkezî konumu ve meşruiyet süreci sırasındaki kutlamalara verilen önem prosedürel vasıtalara vurgunun iki göstergesidir. Bunların ikisi de siyasî kültürün epistemolojik (bilginin kaynağı ile ilgili) ve aksiyolojik (değer yargılarıyla ilgili) temellerine dayalı ortak değerler manzumesinden mahrumdur. Bu özellikler bütün ortak değerleri yıkan medeniyet dönüşümünün tabiî bir sonucudur. Batı yanlısı elit tabaka, zorla yerleştirilen batı siyasî kurumlarının kendi değerlerini yaratacağına inandı ancak bu gerçekleşmedi ve siyasî kültürün değerden arınması ortak değerlerin ortaya çıkmasını engelledi. Hâkim siyasî elitin değerleri, kitlelerin değerlerinden ayrıştırıldı

rism is a new challenge for the Muslims.

The confrontational behavior of the Western power-centers, however, can only accelerate the process of the revival of Islamic civilizational parameters. This is very evident in early experiences of confrontations. Confrontational relationship between the colonial rulers and the Muslim masses in the second phase helped Muslims to keep their self-perception in the weakest era of Islamic civilization when the modernist paradigm reached its peak against traditional cultures. The confrontational and prejudicial approach of the power-centers of the Western world-system against individual Muslim countries in the third phase forced Muslims to cooperate for both common causes and national interests. As shown earlier, the attempts to misrepresent the Muslim World as an incongruous element of the New World Order is a new form of confrontation and will only accelerate the process of search for a new alternative in the Muslim World. The crisis of the nation-state system will lead the Muslims to develop a new political agenda in order to re-evaluate the basic political and economic structures and parameters of the previous phases.

There are many problems this new political agenda will face as a reflection of the existing crisis of the Muslim World in its intellectual, economic and political spheres. However, this crisis might be transformed into a dynamic process in the long run by rational, self-confident and long-term based projects. The strength of the Islamic theoretical foundation for a new civilizational vivacity will provide insights for the social realization of Islamic ideals.

2. The Political Challenge: The Problem of Political Legitimacy and The Need for Internal Security and Cooperation

The fundamental political crisis in the Muslim World is the problem of political legitimacy during the establishment of a political authority. This problem has two important dimensions, the first being related to the incongruties which appeared during the process of civilizational transformation and the second to the impact of the colonial heritage.

Today, political legitimacy in many Muslim countries has originated from prescriptivist and procedural ways of legitimacy. The central position of the charismatic way of leadership as the symbol and raison d'être of the state and the importance of celebrations during the process of the legitimacy are two indicators for the concentration on procedural means, both of these lacking a common set of values based on epistemologico-axiological foundations of political culture. These characteristics are a natural consequence of civilizational transformation which destroyed all types of common values. The Westernization-oriented elite believed that imposed Western political institutions would create their

ve bu da, siyasî katılım ve seferberlikle ilgili bir boşluk yarattı. Bürokrat diktatörler, askerî müdahaleler ve geleneksel krallıkların dayattığı siyasî değerler, bunların hükümranlığından sonra, bu ortak epistemolojik ve aksiyolojik temelin olmamasından dolayı halk tarafından reddedildi.

Meşruiyet probleminin ikinci boyutu, toprak bütünlüğü olan devletler yaratan fakat tarihinde gerçek bir devlet geleneği olmayan toplumlarda bağımsız ve tabiî bir siyasî kültürün oluşmasına engel olan sömürge mirasıdır. Bugün, Ortadoğu'da birçok ülke, tabiî coğrafi topraklar, siyasî varlık olarak ortak bir tarihi geçmiş, kendilerini komşu ülkelerden ayırd etmeye yarayacak dil, din veya etnik soy gibi ortak kültürel özellikler anlamında, meşru ve istikrarlı bir siyasî birlik olmak için gerekli, gerçek ve tabiî önşartlardan mahrumdur.

Daha doğrusu bu sınırlar, sömürgeci güçlerin nüfuz alanlarını ve bu ülkelerin global ekonomik yeni sömürge (neokolonyal) mekanizmasına bağımlılığını teminat altına alan, İslâm toplumlarındaki ekonomi ve insan kaynaklarının parçalanmasını yansıtmaktadır.

Bu sun'î birimlerden iki önemli sonuç ortaya çıkmıştır. Birincisi, devlet geleneğinin olmayışı ve siyasî kültürün kurumsallaşmasının zayıflığı, siyasî otorite kurabilmenin tek yolu olarak elitlerin iktidar mücadelelerini doğurmuştur ve bunun sonucunda da totaliter/bürokratik eğilimler meydana gelmiştir. Aynı zamanda, mevcut devleti ve yönetimi meşrulaştırabilecek toprak milliyetçiliğini oluşturma ihtiyacı, merkezdeki siyasî elitleri, bütünleşmiş bir millet yaratmak ve muhalefete yönelik herhangi bir teşebbüsü kontrol etmek amacıyla, kitlelere bir dizi siyasî değeri dayatan resmî ideolojiler oluşturmaya yöneltmiştir. İkincisi, İslâm Dünyasında geniş bir kimlik krizi meydana getiren, aynı siyasî birim içinde zıtlaşan kimliklerdir. Kabile kimliği, etnik kimlik, toprakçı/milliyetçi kimlik pan-milliyetçi kimlik ve dinî kimlik, Osmanlının Halifelik Şemsiyesi altındaki kucaklayıcı kimlik tanımı sona erdikten sonra etkili olmaya başlayan çok sayıda kimlik kategorisi türleridir. Sömürgeci güçler bu rakip kimlikleri bu bölgede denge ve kontrol sistemi oluşturmak için kullandılar.

Meşruiyet probleminin ikinci boyutu, toprak bütünlüğü olan devletler yaratan fakat tarihinde gerçek bir devlet geleneği olmayan toplumlarda bağımsız ve tabiî bir siyasî kültürün oluşmasına engel olan sömürge mirasıdır.

Bazı devletler kabile düzeninden, bir ailenin siyasî yapının merkezinde olmanın bütün ayrıcalıklarına sahip olduğu bir devlet düzenine ani bir sıçrayışla geçti. Diğerlerinde yeni tanımlanan sözde topraklar, devletin ortak tasavvurunun

own values but this did not happen and a de-valuation of political culture prevented the emergence of common values. The set of values of the ruling political elite has been differentiated from the values of the masses and this has created a vacuity in relation to political participation and mobilization. Political values imposed by bureaucratic dictators, military interventions and traditional kingdoms have been rejected by the people after the end of their supremacy because of the absence of this common epistemologico-axiological base.

The second dimension of the problem of legitimacy is the colonial heritage which created territorial units of states, but prevented the independent and natural formation of political culture in those societies which did not have a real state tradition in their history. Today, many countries in the Middle East do not prossess the real and natural prerequistes to become a legitimate and stable political unity in the sense of natural geographical territories; a common historical background as a political entity; a common set of cultural characteristics of language, religion or ethnic origin in which to differentiate them from neighboring countries. Rather, they reflect the spheres of influence of the colonial powers and the separation of economic and human resources in Muslim societies which guarantees the dependency of these individual countries to the global economic neocolonial mechanism.

Two significant consequences have arisen from these artificial units. First, the absence of state tradition and the weakness of the institutionalization of political culture has produced power elite conflicts as the only way to establish political authority the result of this being totalitarian/bureaucratic tendencies. At the same time, the necessity to form a territorial nationalism which can legitimize the existing state and its leadership has led the political elites in the center to form official ideologies which impose a political set of values on the masses with the aim of creating a unified nation and controlling any attempt at opposition. Second, the conflicting identities within this same political unit which has produced an extensive identity crisis throughout the Muslim World. Tribal identity, ethnic identity, territorial/nationalistic identity, pan-nationalistic identity and religious identity are several types of categories of identity which began to be effective after the embracing definition of identity forwarded by the Ottoman umbrella of Caliphate ended. Colonial powers used these rival identities to

The second dimension of the problem of legitimacy is the colonial heritage which created territorial units of states, but prevented the independent and natural formation of political culture in those societies which did not have a real state tradition in their history.

olmaması boşluğunu doldurmak için devletle kendisini özdeşleştiren karizmatik liderlik ve ideolojik dogmatizmin standardı haline geldiler. Bu rakip kimliklerin tesiri özellikle şu anki Arap politikasında belirgindir. Orta Asya'da Rus ve Sovyet yönetimlerinin yarattığı rakip kimlikler, eğer Asya cumhuriyetlerinin Sovyetler Birliğinden bağımsızlığı süreci esnasında da siyasî birimlerin parçalanması devam ederse, bu bölgede benzer siyasî istikrarsızlıklar yaratabilir.

Sömürge mirasının sonucu olarak ortaya çıkan İslâm Dünyasındaki bu sun'î siyasî oluşum, geleneksel krallıklar ve bürokratik diktatörlük şeklinde iki türlü siyasî meşruiyeti olan iki tip siyasî rejime dayanmıştır. Bu rejimlerde temel siyasî meşruiyet vasıtası sembolik/prosedürel gelenekçilik ve modernizmin buyurgan/ideolojik dogmatizmidir ve epistemolojik ve aksiyolojik ortak değerlere dayalı istikrarlı bir siyasî meşruiyetin gerçek göstergeleri değildir.

Diğer taraftan, bu sömürge mirası herhangi bir iktidar değişikliğinde hassas bir bölgesel kuvvet dengesi sistemi oluşturmuştur. Geleneksel krallıklar askerî/bürokratik yapılar arasındaki çatışmaları kendi statükolarını muhafaza etmek için kullanmaya çalışırken, bu askerî/bürokratik rejimlerin liderleri bölge politikasındaki rollerini sağlamlaştırmak için geleneksel krallıkların ekonomik gücünü cezbetmeye çabalamaktadır. Eğer herhangi bir iktidar değişikliği statükoda bir değişiklik yaratırsa, karşı bir ittifakın, kuvvet sistemi dengesinin açık bir göstergesi olarak oluşturulduğu kolayca görülebilir. Bu yapı, büyük güçlerin güç yapısını manipüle etmek suretiyle İslâm Dünyasına müdahale etmelerini kolaylaştırmaktadır. Körfez krizi, böyle bir dayatma meşruiyet sistemine dayalı kuvvet sistemi dengesinin ilginç bir yansıması olmuştur. Tamamen farklı ve zıt uluslararası tercihleri olan Suriye, Mısır ve Suudi Arabistan, bu dengeyi yıkmaya çalışan Saddam'ın askeri güç tehdidine karşılık kolayca karşı bir ittifak kurdular. A.B.D.'nin liderliğindeki büyük güçler, bölgedeki temel kuvvetler arasındaki dengeyi tekrar ayarlamak ve yeni dünya düzeninin ihtiyaçlarına göre statükoya yeniden şekil vermek için bu yapıyı manipüle ettiler.

Geleneksel krallıklar ile askerî/bürokrat elitler arasındaki bu tahterevalli oyunu, iki siyasî meşruiyet yolu olarak, özellikle bürokratik rejimleri siyasî iktidarı kitlelerle paylaşmaya zorlayan medeniyet dönüşümünden sonra, bölgede uzun vadeli siyasî istikrarı temin edemez.

Siyasî katılım için bütün dünyadan gelen artan talep bu yapıyı etkileyecektir. Büyük güçlerin, özellikle A.B.D.'nin ikilemi işte budur. Bu güçler, Doğu Avrupa'daki kitle hareketlerini desteklemelerine rağmen, Ortadoğu'daki demokratikleşme sürecine şüpheyle bakmaktadırlar, çünkü böyle bir sürecin sözde İslâmî fundamenta-

set up a check and balance system in this region. Some states have emerged directly through an immediate jump from a tribal organization to a state organization within which one family obtained all the privileges of being at the center of the political structure. In others new defined pseudo-territories became the standard for an ideological dogmatism and charismatic leadership which identified itself with state in order to fill the vacuum of an anonymous imagination of state. The impact of these rival identities are apparent particularly in current Arab politics. Rival identities created by Russian and Soviet administrations in Central Asia may create similar political instabilities in this region if this particularization of political units continues during the process of independence of these Asian republics from the Soviet Union.

This artificial political formation in the Muslim World as an outcome of the colonial heritage is based on two types of political regimes with two ways of political legitimacy; traditional kingdoms and bureaucratic dictatorship. The basic means of political legitimacy in these regimes are by the symbolic/procedural traditionalism and the prescriptivistic/ideological dogmatism of modernism and are not real indicators of a stable political legitimacy based on a common set of epistemological-axiological values.

On the other hand, this colonical heritage has formed a regional balance of power system sensitive to any change of power. Traditional kingdoms are trying to utilize the conflicts between their military/bureaucratic structures to maintain their status quo while the leaders of these military/bureaucratic regimes try to attract economic power of traditional kingdoms to strengthen their role in regional politics. If any power tends to create a change in status quo a counter-alliance can easily be established as a clear indication of the balance of power system. This structure facilitates the intervention of the great powers in the Muslim World through manipulating the power structure. The Gulf crisis became an interesting reflection of this balance of power system based on such an imposed system of legitimacy. Syria, Egypt and Saudi Arabia which have totally different and conflicting international preferences easily formed a counter-alliance to prevent the threat of military power by Saddam which was aimed at destroying this balance. Great powers under the leadership of the U.S.A. manipulated this structure to readjust the balance among the basic powers in the region and to reshape the status quo according to the necessities of the new world order.

This seesaw between traditional kingdoms and military/bureaucratic elites as the two ways of political legitimacy can not gurantee long-term political stability in the region especially after the civilizational transformation which has forced bureaucratic regimes to share political power with the masses. The increasing demand for political parti-

lizmi (kökten dinciliği) hızlandıracağından kuşkulanmaktadırlar. Bu yüzden Saddam'ın İslâm Dünyasında geleneksel siyasî meşruiyet yollarını yenileme politikasını sömürmektedirler.

Günlük politikanın sürekli değişkenliğini bir yana bırakırsak, İslâm Dünyasındaki siyasî krizin ancak İslâm toplumlarının tarihî-kültürel tecrübesinden kaynaklanan istikrarlı ve meşru, teorik ve pratik temellerin oluşturulmasıyla aşılabileceğini görebiliriz. Bu, siyasî katılımın genişletilmesiyle ve bunun sucunda hızlanacak meşruiyet süreciyle gerçekleştirilebilir. Mevcut siyasî yapılar, bu yeni medeniyet dönüşümü çağında meşruiyet kazanma metodlarını gözden geçirmelidirler, aksi halde kitle katılımının engellenmesi, geniş çaplı istikrarsızlıklara ve kitleler ve elit tabakalar arasında kanlı çatışmalara yol açabilir. İslâm Dünyası'ndaki siyasî tansiyon uzun vadeli yeniden yapılanmanın başarılması için işbirliği yapma ihtiyacının herkes tarafından anlaşılmasıyla düşürülmelidir.

İstikrarlı bir İslâm Dünyası için bir başka önşart, üye ülkeler arasında vuku bulabilecek siyasî problemleri halletmek için bir iç güvenlik mekanizmasıdır. Bu, İslâm Konferansı Teşkilatı'nın yeniden formüle edilmesi ve yeniden güçlendirilmesiyle başarılabilir. Bütün uluslararası teşkilatlar, uluslararası sistemdeki köklü değişikliklerden sonra uluslararası politikadaki rollerini yeniden incelemelidir. Kuveyt'in Irak güçlerince, İKT Kahire'de toplantı halindeyken işgal edilmesi, İKT'nin kendi üye ülkeleri arasında güvenlik atmosferi yaratamadığını ispatlamıştır. Aynı zamanda, teşkilat içinde siyasî bir krizi çözebilecek barışçı bir diplomasi mekanizmasının olmadığını göstermiştir. Böyle bir mekanizmayı meydana getirmenin tek yolu, Avrupa Helsinki Senedi gibi üye ülkeler arasında işbirliğini ve barış içinde yaşamayı temin edecek bir senedin oluşturulmasıdır. Üye ülkeler tarafından bütün toprak ihtilafları dondurulmalı ve mevcut topraklar teminat altına alınmalıdır. İslâm Dünyasının Vahdeti fikri, kaos yaratmaktan başka bir işe yaramayacak olan bir ülkenin diğerini ilhak etmesinden ziyade, bu toprakların ötesinde düşünülmelidir. Körfez Krizi tecrübesi, böyle bir kaosun büyük güçlere İslâm ülkelerini önce yıkmak sonra da Müslümanların insan ve maddî kaynaklarıyla tekrar inşa etmek için askerî müdahale yapmaları yönünde yeni fırsatlar yaratmaktan başka bir işe yaramadığını ispatlamıştır.

3. Ekonomik Güçlük (Meydan Okuma): Global Ekonomik Sisteme Entegrasyon Süreci

İslâm Dünyasının önündeki ekonomik güçlük, globalize olmuş kapitalist piyasa yapısıyla, İslâm medeniyetinin iktisadî arkaplanı arasındaki uyuşmazlıkla doğrudan alakalıdır. İslâm toplumları genelde, Batı Avrupa'da kapitalist birikimi yaratan ve sanayî devrimi, teknolojinin pi-

cipation from all over the world will affect this structure. This is the dilemma of the Great Powers especially, the US in Middle East. They are suspicious of the process of democratization in the Middle East although they support these mass movements in East Europe, because they doubt that such a process will acclelerate the so-called Islamic fundamentalism. Therefore, they exploit Saddam's policy to restore the traditional ways of political legitimacy in the Muslim World.

If we go beyond the flux of daily politics, we can see that the political crisis in the Muslim world may only be overcome by the establishment of theoretical and practical foundations which are stable and legitimate originating from the historico-cultural experience of the Muslim societies. This can be realized by extending the political participation and will thus accelerate this process of legitimacy. The existing political structures should revise their methods of legitimacy in this new era of civilizational transformation, otherwise the prevention of mass participation may create extensive political instability and bloody confrontations between the masses and the elites. The political tension in the Muslim World needs to be softened by a comprehensive understanding of the need for cooperation in order to achieve long-term restoration.

Another significant prerequisite for a stable Muslim World is an internal mechanism of security to resolve political problems which may occur between the member countries. This may be achieved through a reformulation and revitalization of the Organization of Islamic Conference. All international organizations must begin to re-examine their roles in the international politics after the radical changes in international system. The invasion of Kuwait by Iraqî forces while the OIC met in Cairo proved the inability of the OIC to create an atmosphere of security among its member countries. At the same time, it showed the absence of a peaceful diplomatic mechanism able to resolve a political crisis within the organization. The only way to create such a mechanism is to form an Act similar to the Helsinki Act of Europe which can seek co-existence and cooperation between the member countries. All territorial disputes should be frozen and current territories guaranteed by the member countries. The idea of Unity of the Muslim World should be thought beyond these territories rather than mere annexation of one country by another one which will only create a chaos. The experience of the Gulf War proved that such a chaos will only create new opportunities for military intervention of great powers to destroy, and then rebuild Muslim lands with the human and material resources of the Muslims.

3. Economic Challenge: Integration Process to the Global Economic System

The economic challenge to the Muslim World is directly

yasaya sürülmesi ve piyasa yapısının karmaşıklaşmasını teşvik eden bazı iktisadî güç ve kurumlardan mahrumdur, yani medeniyet tarihinde feodal bir tecrübe yaşamamıştır. Batılı sömürgeci güçler, ürettikleri şeylerle birlikte bu piyasa yapılarını İslâm toplumlarına ihraç ederken geleneksel piyasa yapılarını da yok etti. İslâm ekonomi anlayışı paradigması çerçevesinde meşru görülemeyecek bir durum olan kapitalist piyasa yapılarının aksiyolojik önkabullerinin meşruiyetinin olmamasına rağmen, geleneksel piyasa yapısı, bütün yapısal mekanizmaları kontrol etmeyi hedefleyen normatif aksiyolojiye dayanır.

Kapitalist piyasa yapısının İslâm toplumlarına transferi sürecinde öz-algılayışın bir başka boyutuyla karşılaşıyoruz şimdi de. Üretim ve tüketim ahlakı (etiği) anlamında, kapitalist piyasa yapısı, insan prototipi olarak ancak spesifik bir burjuvazi öz-kimliğiyle tutarlılık arzedebilir. İnsan etiği prototipi olarak böyle bir burjuvazi sınıfı İslâm medeniyeti ortamında ortaya çıkamazdı, çünkü bu sınıf ekonomide pozitivist etiği öngörür ve bu da normativizmin piyasa mekanizmasında çevreselleşmesini gerektirir. O halde bu, batılılaşma teşebbüslerinin temel ikilemidir. Kapitalist toplumlarının iktisadî gelişmesi İslâm toplumlarında bulunmayan bir sınıf tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu yüzden, İslâm ülkelerindeki bürokrat elit, prototip bir İslâm burjuvazisi iktisadî sınıfı yaratmaya çalıştılar. Son Osmanlı döneminin "Milli İktisat" politikası ve Mısır ve diğer İslâm toplumlarındaki benzer düzenlemeler iktisadî gelişmeye öncülük edecek böyle bir sınıf yaratmayı hedefliyordu. Ancak İslâm Burjuvazisi ifadesi kendi içinde dahi tutarlı olmadığı için, bu teşebbüsler gerçek bir piyasa yapısı oluşturamadı. Ama bunun yerine tüketim kültüründe yüksek mevkiye sahip olmasına rağmen, üretim ilişkilerinde verimlilik ve yaratıcılığı yakalayamayan sahte bir burjuvazinin yönettiği sahte bir kapitalizm yarattı. Geleneksel piyasanın etik temellerinin yıkılmasına rağmen, iktisadî ilişkilerinde pozitivist etik geliştiremediler. Bir çoğu için yüksek bir iktisadî sınıfın üyesi olmak sadece tüketimciliği bir hayat tarzı olarak seçmek demekti.

Bu ekonomik krizle ilgili üç kritik soru tebarüz etmektedir: kapitalist piyasa mekanizmasının kaynağı batı zihniyetini tamamen farklı bir tarihî arkaplana sahip İslâm ülkelerine transfer etmek mümkün müdür? Fıkhı yenileyerek, İslâm etik paradigmasıyla uyumlu alternatif bir piyasa oluşturmak mümkün müdür? Ve bu alternatif piyasa yapısını global bir olgu haline getirecek prensipler, kurumlar ve poli-

**u yüzden, İslâm ül-
lerindeki bürok-
t elit, prototip bir
âm burjuvazisi
tisadî sınıfı yarat-
aya çalıştılar. Son
smanlı döneminin
Milli İktisat" poli-
ası ve Mısır ve di-
r İslâm toplumla-
daki benzer dü-
nlemeler iktisadî
lişmeye öncülük
ecek böyle bir sı-
' yaratmayı hedef-
ordu.**

related to the incongruity between the globalized capitalistic market structure and the economic background of Islamic civilization. Muslim societies, generally, have no feudal experience in their history of civilization and therefore lacked some of the economic forces and institutions which created the capitalistic accumulation in West Europe and motivated the industrial revolution, marketization of technology and complexization of the market structure. When the western colonial powers exported their productions as well as these market structures to Muslim societies they eliminated the economic institutions of the traditional market structure being based on a normative axiology which aimed to control all structural mechanisms despite the lack of justification for the axiological presuppositions of the capitalistic market structure which could not be justified within the paradigmatic characters of Islamic understanding of economics.

We now face another dimension of the reflection of self-perception in this process of transfer of the capitalistic market structure to Muslim societies. In the sense of the ethics of production and consumption capitalistic market structure may only be consistent with a specific self-identity of the bourgeoisie as a human prototype. Such a bourgeois class as a prototype of human ethics could not emerge in Islamic civilizational background because this class assumes a positivistic ethics in economics which necessitates the peripheralization of normativism in the market mechanism. This then is the basic dilemma of westernization attempts. The economic development of capitalistic societies was created by an economic class which is absent in Muslim societies. Therefore, the bureaucratic elite in the Muslim societies attempted to create a prototype and economic class of Muslim bourgeosie. The economic policy of Milli İktisat in late Ottoman period, and similar adjustments in Egypt and other Muslim societies aimed to create such a class able to pioneer economic development. However as the expression of Muslim bourgeoisie was not consistent within itself these attempts did not form a real market structure but instead created a pseudo-capitalism directed by a pseudo-bourgeoise which despite a higher status in consumption culture could not attain productivity and creativity in production relations. Despite the destruction of the ethical foundations of the traditional market structure they were unable to develop positivistic ethics in their economic relations. For many of them, being a member of

Therefore, the bureaucratic elite in the Muslim societies attempted to create a prototype and economic class of Muslim bourgeosie. The economic policy of Milli İktisat in late Ottoman period, and similar adjustments in Egypt and other Muslim societies aimed to create such a class able to pioneer economic development.

tikalar nelerdir?

Birinci soru Japonya'da olduğu gibi gerçek iktisadî gelişme için temel şartı oluşturmakta başarısız kalan batılılaşma hareketlerinin ikilemidir. İkinci kritik soru İslâmlaştırma hareketlerinin ikilemidir. Bu ikilem globalleşme sürecine doğru artan eğilime paralel olarak giderek daha çok kritik bir hal almaktadır. Şimdiye kadar, aynı kapitalist piyasa yapısında faaliyet gösteren bazı iktisadî kurumların İslâmlaştırma teşebbüsleri hariç, İslâm ülkeleri, İslâm etik paradigmasının medeniyet parametreleriyle uyum gösteren alternatif bir piyasa yapısı oluşturamamıştır. Üçüncü sorunun muhatabı stratejistler ve politika tespit edenlerdir. Piyasa mekanizmasıyla birlikte merkezçekim bir ekonomi merkezi oluşturmadan alternatif bir medeniyet ekseni yaratmak imkansızdır. Aslında İslâm ülkeleri geniş çaplı ekonomik gelişme için gerekli, önemli ham maddelere stratejik olarak sahiptir. Ancak İslâm toplumlarında sürekli siyasî yapılanma, birbirini tamamlayan bu ekonomik güçlerin entegrasyonunu engellemektedir. İslâm ülkelerinin ekonomik potansiyeli bu ülkeler arasında, global ekonomi mekanizmalarından bağımsız bir şekilde, aktarılmadığı için yeni sömürgeci güçlerin hükümranlığı ve sömürüsü devam etmektedir. Bu siyasî istikrarsızlık ve global ekonomi mekanizmalarına bu bağımlılık, sadece alternatif bir piyasa yapısının oluşmasını değil, İslâm Dünyasında maddî ve insan kaynaklarının verimli dağıtılmasını ve aktarılmasını engellemektedir.

İslâm Dünyasındaki bu iktisadî krizin temel yansıması, İslâm Dünyasının her unsurunun önemli nisbî avantajlar sağlayabilecek birleşik bir piyasa oluşturma yerine, bağımsız bir şekilde global ekonomik sisteme entegre olmaya çalışmasıdır. Bu olgu alternatif bir piyasa yapısının oluşmasını engellemekte ve İslâm Dünyasında yeni-sömürgeci (neo-kolonyal) iktisadî ve siyasî ayarlamaların devamını sağlamaktadır. İslâm Dünyasında ekonomik bütünleşmenin ilk aşaması için en azından bölgesel bütünleşmeler başarılmalıdır. bu ayrıca, daha adil bir gelir dağılımını sağlayacak İslâm Dünyasında bölgesel siyasî istikrarı temin edebilir. Yoksa, bu ekonomik kriz aşılamayacak ve bireysel müslümanın hayat tarzı global iktisadî mekanizmanın çokuluslu güçleri tarafından şekillendirilmeye devam edecektir.

Irak ve İran arasındaki savaş ve Körfez Savaşı İslâm Dünyası liderlerinin böyle alternatif bir piyasa yapısı ve ekonomik blok oluşturmada yetersiz olduklarını göstermiştir. Bu ekonomik akılcılığın olmayışıdır. Her iki savaşta, taraflar arasında geniş çaplı bir ekonomik işbirlik, herhangi bir tarafın diğer tarafa karşı kazanacağı muhtemel bir zaferden, her ikisi için de, daha fazla kâr sağlayabilirdi.

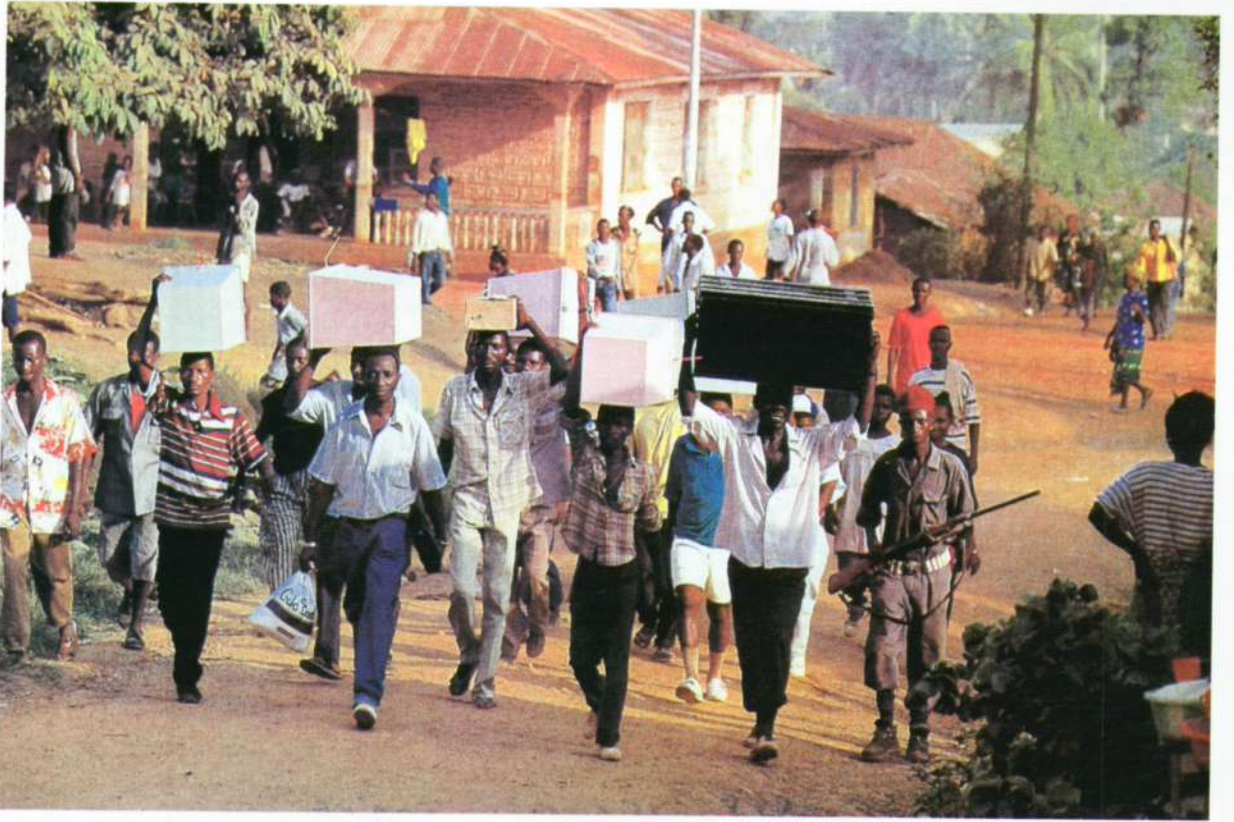
a higher economic class meant merely to adopt a life-style of consumerism.

Three critical questions arise in relation to this economic crisis: is it possible to create a total transfer of Western mentality, the source of the capitalistic market mechanism, to Muslim societies which had an absolutely different historical background?; is it possible to set up an alternative market structure congruent with the civilizational parameters of the Islamic ethical paradigm through a renovation of Fiqh?, and what are the principles, institutions and policies which will make this alternative market structure a global phenomenon?

The first question is the dilemma of the westernization movements who failed to create such a basic condition for real economic development as it was done in Japan. The second critical question is the dilemma of Islamization movements. This dilemma is becoming much more critical parallel to the increasing tendency towards the process of globalization. Until now, Muslim societies have not managed to develop an alternative market structure congruent with the civilization parameters of the Islamic ethical paradigm except the Islamization attempts of some economic institutions which are working within the same capitalistic market structure.

The third question is addressed to the strategists and policy-markers. It is impossible to create an alternative civilization axis without forming a centripetal economic center together with its market mechanism. In fact, Muslim countries strategically possess the important raw materials necessary for extensive economic development; but the political structuralization of neo-colonialism which creates continuous political instability in Muslim societies prevents the integration of these complementary economic forces. As the economic independent from the global economic mechanism, the supremacy and exploitation of neo-colonial powers is guaranteed. This political instability and this dependency on global economic mechanisms not only prevents the formation of an alternative market structure, it also prevents the productive distribution and transaction of human and material sources in the Muslim World.

The basic reflection of this economic crisis in the Muslim World is that each element of the Muslim World tries to integrate with the global economic system independently rather than to form an integrated market which may have significant comparative economic advantages. This phenomenon prevents the formation of an alternative market structure and guarantees the continuation of neo-colonial economic and political adjustments in the Muslim World. At least regional integrations should be achieved in the Muslim World as a preliminary stage for an economic integration and this may also gurantee regional political stability in the Muslim World

Petrol gelirleri son yirmi yılda İslâm ülkeleri için inanılmaz avantajlar sağladı ancak, maalesef, karar verme mekanizmasındakiler bunu verimli bir ekonomik patlamaya çevirmekte başarısız oldular. Bu avantajlar tüketimci ekonomi etiği ve yıkıcı silah yarışının yayılmasında suistimal edildi. bu suistimallerin her ikisi de, çokuluslu şirketlerin lüks mallar ve silahlar temin etmesini destekleyerek İslâm topraklarında yeni sömürgeci ekonomik yapıların hayatta kalmasını sağladı. Batıdaki politika tespit ediciler, Kuveyt'in yeniden inşa edilmesinin ekonomilerine yapacağı olumlu tesiri daha Kuveyt ve Irak'ın yıkılması sırasında tartışmaya başladılar. İslâm topraklarındaki ekonomik kaynakların adil, verimli ve etkili şekilde kullanılması, İslâm Dünyası ülkeleri aksiyoner ve kapsayıcı bir işbirliğini kabul ederlerse, Atlantik, Avrupa ve Pasifik eksenlerine alternatif bir medeniyet ekseni oluşturmasına yardım edecektir.[6]

III. Yeni Dönem: Aksiyoner ve Kapsayıcı İşbirliği İhtiyacı

İslâm Dünyasının siyasî ekonomisinde birbirine zıt iki ekonomik realitenin –yani fazla kapitale sahip petrol zengini ülkeler ve fazla işgücüne sahip az gelişmiş, çok nüfuslu ülkeler– varlığı yüzünden her zaman paradoksal bir özellik olmuştur. İslâm ülkelerinin politika tespit eden kişileri, bu uyumlu ekonomiler arasında, kökleri bu yüzyılın ilk iki çeyreğindeki sömürge döneminden kalan

by ensuring more just income distribution. Otherwise, this economic crisis will not be overcome and the individual Muslim life-style will continue to be shaped by the multinational forces of the global economic mechanism.

The war between Iraq and Iran, and the Gulf War demonstrated the inability of the leaders of the Muslim World to form such an alternative market structure and economic bloc. This is an absence of economic rationality. In both wars, a comprehensive economic cooperation between the parties would have created more benefits for them than any possible victory over the other party. Oil revenues have provided incredible advantages for Muslim countries in the last two decades but, unfortunately, decision-makers were unable to transform this into a productive economic boom. These advantages were misused for the expansion of a consumerist economic ethics and a destructive arms race. Both of these misuses helped the survival of neo-colonial economic structures in Muslim lands by supporting the multinational companies of supplying such luxury commodities and arms. Policy-makers in the West began to discuss the positive impact of rebuilding Kuwait on their economy even during the destruction of Kuwait and Iraq. A just, productive and efficient usage of the economic resources of Muslim lands may help to form an alternative civilizational axis to the Atlantic, Europe and Pacific axes, if an actionary and inclusive way of cooperation is accepted by the countries of the Muslim World.[6]

yeni-sömürge bağımlılığı yüzünden akılcı bir ekonomik işbirlik oluşturamadılar. Bu ülkelerin her biri kapitalis global ekonomiye kendi çaplarında entegre olmaya çalıştı. Bu, sermaye ve işgücü fazlalığının düşük faiz ve düşük ücret karşılığında sömürülmesine yol açtı. İslâm ülkeleri arasındaki işbirliği girişimleri bağımsız bir ekonomik eksen geliştirmeye yetmedi. Bu başarısızlığın sebeplerinden birisi, tek tek devletlerin bu dengelenmemiş paradoksal yapılarıydı.

Soğuk Savaş Döneminin sona ermesi ve İslâm Dünyasının Avrupa-Asya parçasının tekrar ortaya çıkışı, uluslararası siyasî ekonominin geniş kaynak-üretim-ticaret kabiliyetleri anlamında büyük avantajlar getirmiştir. İslâm Dünyasının siyasî ekonomisinin gelecek projeksiyonu ve yeni strateji formülasyonunun yeni jeoekonomi ve jeopolitiğe dayanan global ortamın oluşturduğu yeni çerçeve dahilinde yapılması gereği vardır.

Bu yeni iktisadî işbirlik stratejisinin ilkeleri ve siyasi yönleri şöyle formüle edilebilir.

* Bu yeni iktisadi işbirlik, karışık verilecek bir dış güç olmasa dahi faaliyet gösterebilecek akılcı sebebi ve planlaması bulunmalıdır, anlamında aksiyoner olmalıdır. Filistin veya Bosna'da dış tehditlere karşılık vermek için yapılan tepkisel toplantılar daha kapsayıcı, aksiyoner bir işbirliği stratejisi için sadece taktik bir adım olabilir.

* Bu stratejinin temel ilkesi kapsayıcılık olmalıdır. "Diğerleri"ni Huntington'ın Batı-Diğerleri kutuplaşmasında formüle ettiği gibi alternatif bir kutup olarak hariç tutmamalıdır.

* Diğer üye ülkelere uygulanacak misilleme politikalarını olumsuz yan etkileri eşgüdüm sistemi ile telafi edilmelidir. Petrol üreten Müslüman ülkelerin uyguladığı petrol ambargosu, petrol üretmeyen Müslüman ülkeleri, böyle bir telaif mekanizmasının olmayışı yüzünden bu politikanın hedef olarak aldığı ülkelerden daha fazla etkilememiştir.

* Üye ülkelerin tek tek stratejik önceliklerinin optimal bir şekilde uyumlu hale getirilerek, ortak strateji öncelikleri iyi tanımlanmalıdır.

* Bölgesel, altbölgesel, bölgelerarası ve global işbirlik teşebbüsleri arasında etkili bir eşgüdüm sağlanmalıdır. Her İslâm ülkesi, çatışan ekonomi stratejileri olabilen birçok başka işbirliği gruplaşmalarının üyesidir. İslâm ülkeleri, İslâm Konferansı Teşkilatı (DK), Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı (OPEC), Afrika, Karibya ve Pasifik Grubu Ülkeleri (ACP), Arap Ülkeleri Ligi (LAS),

III. The New Era: The Need for an Actionary and Inclusive Cooperation

There has been a paradoxical characteristic of the political economy of the Muslim World because of the existence of two conflicting economic realities, namely oil-rich countries with excess capital and underdeveloped overpopulated countries with excess labor. The policy-makers of Muslim countries were not able to create a rational cooperation among these compatible economies because of the neo-colonial dependency which had its origins from the colonial era of the first two quarters of this century. Each of these countries has tried to integrate to capitalistic global political economy in its own capacity. This led to the exploitation of excess capital and labor in return to low interest and cheap payment. The attempts for the cooperation among Muslim countries was not capable enough to develop an independent economic axis. One of the reasons of this failure was this paradoxical unbalanced structures of individual countries.

The end of the Cold War era and re-emergence of the Euro-Asian component of the Muslim World brought about great advantages in the sense of vast resource-production-trade capabilities of the international political economy. There is a need for the formulation of a new strategy and projection for the future of the political economy of the Muslim World within the new framework of the global environment based on a new geoeconomics and geopolitics.

The political aspects and principles of this new strategy of economic cooperation might be formulated as follows.

* This new strategy of economic cooperation should be actionary in the sense that it should have rational justification and planning which can function even if there is no external threat to respond. The reactionary gatherings as a response against the external threats in Palestine or Bosnia can only be a tactical step in more comprehensive actionary strategy of cooperation.

* The main principle of this strategy should be inclusiveness. It should not exclude "others" as an alternative pole, as it has been formulated by Huntington's West-Rest polarization.

* The negative by-products of the retaliatory policies on other member states should be compensated by the system of coordination. The oil embargo implemented by oil-producing Muslim countries has effected non-oil producing Muslim countries more than the countries targeted by this policy because of the absence of such a compensation mechanism.

* Efficient conflict resolution and common interest maximization mechanisms should be established to prevent the waste of the economic and human resources in endless conflicts and wars, such as in the cases of Iran-Iraq and Gulf Wars. The reactionary character of the cooperation attempts in the fourth phase has prevented to development of these

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO), Arap Ortak Pazarı (ACM), Arap Ekonomik Birliği İşbirliği (CAEU), Bağlantısız ve Gelişmekte olan ülkeler arasında Ekonomik İşbirliği Aksiyon Programı (APEC), Üç Taraflı Anlaşma (TPA) ve gelişmekte olan ülkeler arasında Ticaret Görüşmeleri Protokolü (PTNC) gibi birçok bölgelerarası gruplaşmanın; ayrıca Afrika ve Asya'da Afrika Birliği Teşkilatı (OAU), Batı Afrika Ekonomik Topluluğu (CEAO), Orta Afrika Gümrük ve Ekonomik Birliği (UDEAC), Ortak Afrika-Mauritius Teşkilatı (OCAM), Anlaşma Ülkeleri Konseyi (Entente), Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS), Chad Basin Gölü Komisyonu (LCBC), Mano Nehri Birliği (MRU), Nijer Basın Otoritesi (NBA), Gambia Nehri Kalkınma Teşkilatı (OMVG), Kagera Basın Kalkınma ve Yönetim Teşkilatı (OKB), Mağrib Daimi Danışma Komitesi (CPCM), Sahel Kuraklık Kontrolü Devletlerarası Daimi Komitesi (CILSS), Doğu ve Güney Afrika Tercihli Ticaret Bölgesi (PTA), Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), Bangkok Anlaşması (Bangkok), Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) ve Güneydoğu Ekonomik İşbirliği Tasarısı (SAECS/SAARC) bölgesel ve altbölgesel ülkelerin üyesidir.[7]

Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra Karadeniz İktisadî İşbirliği Teşkilatı gibi, Avrasya'da yeni ekonomik gruplaşmalar ortaya çıktı. Ekonomik gruplaşmaların böyle bir verimli eşgüdüm ve uyumunun olmaması güvenilirlik ve ciddiyet krizi oluşturabilir.

* Uzun vadeli stratejik hedefler ile kısa-vadeli ekonomik projeler arasında uyum olmalıdır. Üye ülkelerin değişik uluslararası konularda çatışan fikirlere sahip olması ortak projelerin devamını ve tamamlanmasını durdurmamalıdır.

* Politika tespit edenlerin siyasî iradesiyle bürokratların teknik hazırlıkları arasında verimli bir koordinasyon olmalıdır. Böyle bir koordinasyonun yokluğu Zirve açıklamalarının belagatli söylemiyle işbirliği teşebbüslerinin pratik sonuçları arasında bir boşluk yaratabilir.

* Bu işbirliği teşkilatlarının yönetim yapıları objektif, akılcı ve profesyonel kriterlere dayanmalıdır. Üye ülkeler arasındaki sübjektif müzakere prosedürlerinin sonucunda bir yönetim yapısı oluşursa bu, sekreteryayı tek tek devletlerin politika tercihine bağımlı kılacaktır.

mechanisms.

* The common strategic priorities should be well-defined through an optimal harmonization of the individual strategic priorities of the member states.

* There should be an efficient coordination among the regional, subregional, interregional and global cooperation attempts. Each Muslim country is a member of many other cooperation groupings which may have conflicting economic strategies. Muslim countries are members of many interregional groupings, such as Organization of Islamic Conference (OIC), Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC), African, Caribbean and Pacific Group of Countries (ACP), League of Arab States (LAS), Economic Cooperation Organization (ECO), Arap Common Market (ACM), Arap Economic Unity (CEAU), Action Programme on Economic Cooperation Among Non-Aligned and Other Developing Countries (APEC), Tripartite Agreement (TPA) and Protocol Relating to Trade Negotiations Among Developing Countries (PTNDC); as well as members of regional and subregional countries in Asia and Africa, such as Organization of Arfrican Unity (OAU), West African Economic Community (CEAO), Central African Customs and Economic Union (UDEAC), Common Afro-Mauritian Organization (OCAM), Council of the Entente States (Entente), Economic Community of West African States (ECOWAS), Lake Chad Basin Commission (LCBC), Mano River Union (MRU), Niger Basian Authority (NBA), Organization for the Development of the River Gambia (OMVG), Organization for the Management and development of the Kagera Basin (OKB), Permenent Consultative Committee of the Meghreb (CPCM), Parmenent Interstate Committee on Drought Control in the Sahel (CILSS), Preferential Trade Area for Eastern and Southern Africa (PTA), Association of South East Asian Nations (ASEAN), Bangkok Agreement (Bangkok), Gulf Cooperation Council (GCC), and South Asian Economic Co-operation Scheme (SAECS/SAARC).[7] New economic groupings in Eurasia emerged after the collapse of the Soviet Union, such as Black Sea Cooperation Organization. The absence of such an efficient coordination and harmonization of economic groupings may create crisis of reliability and seriousness.

* There should be a harmony between long-term strategic objectives and short-term economic projects. Conflicting views of the member states of different international issues should not stop the continuation and completion of common projects.

* There should be a very efficient coordination between the political will of the policy-markers and technical preparations of the bureaucrats. The absence of such a coordination may create a gap between rhetorical substance of the Summit declarations and practical results of the cooperation

Dipnotlar

1. I. Wallerstein, **The Politics of the World Economy** (Dünya Ekonomisinin Siyaseti) (Cambridge: Cambridge University Pressy, 1984), sayfa 33.

2. A. Richards & J. Waterbury, **Ortadoğunun Siyasî Ekonomisi** (Boulder: Westviw Press, 1990) sayfa 186. (A Political Economy of the Middle East).

3. **İslâm Konferansı Tüzüğü,** A. Ahsan, İslâm Konferansı Teşkilatı (Bir İslâmî Siyasî Kurumuna Giriş), Herndon: IIIT, 1988 sayfa 128.

4. IKT sisteminin detaylı bir tablosu V. Nienhaus'un İslâm araştırma ve Eğitim Enstitüsü için hazırladığı (Cidde, 1987) s. 61 **"İslâm Ülkeleri Arasında Ekonomik İşbirliği ve Entegrasyonu"** çalışmasında bulunabilir.

5. J. Mauzegar **"Borçla Uğraşmak"** (Dealing with Debt) Foreign Policy No. 68 (Sonbahar 1987, sayfa 141).

6. Siyasî ve ekonomik güçlüklerin daha detaylı bir tahlili için **"Medeniyet Dönüşümü ve İslâm Dünyası"** adlı kitabıma başvurulabilir, (Quill, Kuala Lumpur) 1994.

7. Bütün merkez ve parasal birliklerin tam listesi V. Nienhaus tarafından IRTI için hazırlanan (Cidde, 1987) sayfa 22. **"İslâm Ülkeleri Arasında Ekonomik İşbirliği ve Bütünleşme"** çalışmasında bulunabilir.

attempts.

* The secretarial structures of these cooperation organizations should be based on objective, rational and professional criterion rather than being a result of the subjective negotiation procedures among the member states which will make secretariat dependent on the policy preferences of the individual states.

Footnotes

1. I. Wallerstein, **The Politics of the World Economy**, (Cambridge: Cambridge University Press, 1984), p. 33.

2. A. Richards & J. Waterbury, **A Political Economy of the Middle East**, (Boulder: Westview Press, 1990), p. 186.

3. Charter of Islamic Conference, in A. Ahsan, **The Organization of Islamic Conference** (An Introduction to an Islamic political Institution), Herndon: IIIT, 1988), p. 128.

4. A detailet table of OIC-System might be found in **Economic Cooperation and Integration Among Islamic Countries**, prepared by V. Nienhaus for Islamic research and Training Institute (Jeddah, 1987), p. 61.

5. J. Mauzegar, "Dealing With Debt", **Foreign Policy**, No. 68 (Fall 1987), p. 141.

6. For a detailed analysis of political and economic challenges might be referred to my book, **Civizilational Transformation and the Muslim World**, (Quill, Kuala Lumpur) 1994.

7. The full list including centers and monetary unions might be found in **Economic Cooperation and Integration Among Muslim Countries**, prepared by V. Nienhaus for IRTI (Jeddah, 1987) p. 22. Some of the abbrevations of the African groupings are derived from their French names.

Modern Dünya Sistemi ve "İslâm Tehdidi"

The Modern World System and the "Islamic Peril"

Atilla PAMİRLİ

Dünya sisteminin modernitenin başlangıcı kabul edilen Rönesans ve Reform sonrası takip ettiği çizgi, aynı zamanda, ayakta kalan tek ilahî gelenek olan İslâm'ın da kendini moderniteye karşı koruma ve medeniyet unsurlarını idame ettirme tarihi olarak gözüküyor. İnsan-merkezli Batı uygarlığı sömürgecilik ve iç savaşlar yoluyla kendi içinde tecanüsü sağlamak yolunda adımlar atmıştı. İslâm dünyası ise bir yandan en Batıdaki temsilcisi Endülüs'te trajik bir şekilde modernliğe başeğmiş, daha doğuda ise Osmanlılar'ın Batı'nın vahşi metodlarını benimsememe ısrarı ile güç bakımından gerilemeye başlamıştı. Bu anlamda, müslüman bir devlet ilk defa tamamen farklı bir dünya düzeni ile karşı karşıya kalmıştı: Batı artık moderniteyi temsil ediyordu.

Modernite de, diğer medeniyet ruhları gibi kendini sadece felsefede değil, düzen telakkilerinde ve dünya görüşü oluşturmada da gösterdi. Bir anlamda Ortaçağdaki Hıristiyan dinî homojenliğinin meydana getirdiği dünya düzeni kavramı, hem parçalandı ve birbirine zıt (Katolik ve Protestan) devlet toplulukları haline geldi, hem de modernitenin sınır tanımayan fütûhatı nedeniyle hakim söylemi oluşturdu. Bu şekilde potansiyel dünya düzeninin modern kurum ve yöntemlere dayanması süreci başladı. Ulus-devlet organizasyonu, diplomatik usullere riayet, resmî tanınma gerekleri, toprak bütünlüğü ve sınırların dokunulmazlığı, dinî otoriteden bağımsız uluslararası hukuk bunların arasında sayılabilir. Bu açıklama bize, şu anda İslâm'ın karşı karşıya olduğu ve bir tehdit olarak aşması gereken mevcut dünya düzeninin neden öncekilerden farklı olduğu konusunda bir ipucu veriyor. Başka bir ifadeyle, Müslümanların ve özellikle daha önce

Bir anlamda Ortaçağdaki Hıristiyan dinî homojenliğinin meydana getirdiği dünya düzeni kavramı, hem parçalandı ve birbirine zıt (Katolik ve Protestan) devlet toplulukları haline geldi, hem de modernitenin sınır tanımayan fütûhatı nedeniyle hakim söylemi oluşturdu.

The course that the world system followed after the Renaissance and the Reformation, whichare considered to be the beginnig of modernity seems to be, at the same time, the history of Islam's self-protection and preservation of its tenets of civilization against modernity. The Western civilization which is human- oriented had already progressed in the way of internal homogeneity through colonization and inter-European wars. Meanwhile the Islamic world had started to bow to modernity as represented by the tragic destruction of Andalusia in the far West, and the regression of the Ottomans in the East by their refusal to use the west's brutal methods. In this sense, a Muslim state, the Ottomans, were facing a completely different 'world order' for the first time: the West had come to represent modernity.

Modernity, like any other spirit of civilization, revealed itself not only in philosophy, but also in conceptions of order and the worldview. To some extent, the concept of world order that was based on the unity of the Christian realm fractured and states belonging to rival religious sects "Protestant and Catholic, emergad. At the same time it was colored by modernity that swept all across the continent secularizing the power sources and structures. In this way, modern methods and institutions within the potential world order began to dominate the global system. Nation states, official recognition requirements, territorial integrity and international law indepentent of religious authority are some examples. This short explanation gives us a hint as to why Islam is opposed by the existing mod-

To some extent, the concept of world order that was based on the unity of the Christian realm fractured and states belonging to rival religious sects "Protestant and Catholic, emergad. At the same time it was colored by modernity that swept all across the continent secularizing the power sources and structures.

Selçuklular'ın Haçlı seferleri sırasında karşısında bulduğu Batı, tamamen kendini değiştirmiş ve farklı bir tehlike halini almıştı.

Müslümanların bunu anlamakta çok hızlı davranmadıklarını sanıyorum.Çünkü, bir kez modernitenin anlaşılmasına yönelik gözle görülür çabalar ancak 19. yüzyılda ortaya konmaya başlanmıştır. Oysa, yükseliş döneminde eski Yunan ve Hind gibi diğer medeniyetlere yönelik bakış daha esnek ve tedricî bir çerçevede cereyan etmişti. Bu nedenle şunu söyleyebiliriz: Müslümanlar Batı'nın kendini yeniden kurma girişimini siyasî mülahazalara indirgemişler, bu inşaın felsefî ve kozmolojik temellerini fetihte yavaş davranmışlardır. Oysa, şimdi Osmanlılar'ın karşısında duran, İngiltere ve Fransa, sonraları Almanya sadece toprak fethetmiş imparatorluklar değil, modernitenin siyasî fedaileri idiler.

Dikkat edilirse, Birinci Dünya Savaşı sonrası, yani İslâm ümmetinin dünya düzeni bağlamında bir güç olmaktan tasfiyesi dönemine dek, İslâm'ın Batı için oluşturduğu tehdit, sık sık görülen dinî bir cedelleşmeye, nadiren ticarî çıkar kavgasına ve nihayet hegemon modern dünya düzeninin farklı medeniyetleri yok etme itiyadına dayanır. Dolayısıyla 21. yüzyıla girilirken ortaya çıkarılan yeni tehdit söylemi, Batı'nın Ortaçağdaki hıristiyan temelli commonwealth ve modern dünya sistemi evrelerindeki bu ruhla bir süreklilik teşkil etmektedir. Aslında, bütün o çok-kültürlülük teranelerine ve müslümanların modern devletlere vatandaş olarak sağladığı çarpıcı uyuma rağmen, Batı'nın hâlâ İslâm'ı yenilip yutulur bir şey olarak görmemesinin bir sebebi de bu tarihî hafızadır. Türkiye nin kendini ve geçmişini inkâr gibi bir şizofreniyi her fırsatta isbatlamasına rağmen, Avrupa Topluluğu'na alınmamasının ve alınmayacağının ana nedeni de budur. Sistemler tarihî hafızayı, milletlerden ve insanlardan da fazla etkin biçimde kullanma eğilimine sahiptir.Çünkü onların aksine, uluslararası sistemlerin esneklik ve değişim salınımları daha uzun süreye yayılmalı ve istikrar esas olmalıdır. Dolayısıyla sistemin hafızası, bireysel dünya güçlerinin iradelerinin önüne geçebilmektedir.

ern world system and why, poses a different kind of threat as compared to previous non-Muslim threats and why it has to be challenged accordingly. In other words, the West was no longer the same opponent as the Seljuks faced during the Crusades the West had transormed itself and become a different type of threat.

I suspect that Muslims did not grasp this fact quickly. Because, the first obvious efforts to comprehend modernity, were put forth in the 19th century. Whereas, the Muslim perspective during the height of the Muslim rule regarding other civilizations like ancient Greece and India had been shaped in a more flexible and gradual pattern. Therefore we can say that the Muslims reduced the West's efforts to revitalize itself simply to political considerations and behaved slowly in reacting to the philosophical and cosmological implications of this reconstruction. But in reality the European empires like Britain, France and later Germany were not just empires that conquered lands, but political chevaliers of modernity.

It is interesting to note that the Western conception of Islam as the "peril" which was based on religious rivalry, rarely commercial competition and eventually on the tendency of the hegemonic modern world system to destroy civilizations other than its own, extends to the post-World War I period, a time which witnessed the total elimination of the Islamic ummah as a power within the world system. Hence, the "peril" discourse that has been reintroduced as we enter the 21st century presents a continuity with the Western spirit that was manifested in the medieval Christianity - based commonwealth understanding and later in the 'modern world system' paradigm. Indeed, this historical memory is the reason why the West still perceives Islam as something that it cannot internalize in its totality in spite of all those 'multiculturism' words and the striking compromises the Muslims have made in almost every field. This is the very same reason why Turkey is not and will not be admitted into the European Union despite its schizophrenic denial of itself and the past at every opportunity. Systems have a tendency to utilize historical memory much more effectively than individuals and nations. Because unlike them, flexibility and oscillations in international systems need a longer duration to spread out and a stable base. Therefore systemic memory may overpower the will of individual world powers.

As the caliphate was abolished by Turkey voluntarily, the only global threat before the British world hegemony, or Pax Britannica, was also removed. After this, Islamic lands, or

Hilâfetin Türkiye tarafından gönüllü olarak lağvı ile beraber, İngiliz dünya hegemonyasının, yani Pax Britannica'nın önündeki tek global engel ortadan kaldırılmış oluyordu. Bundan böyle İslâm memleketleri , veya eski lisanla memâlik-i İslâmiye, sadece soyut bir ad olarak anılmaya devam edecekti. Global İslâm birliğinin bu şekilde yok edilmesi, geriye bir tek parçalanmış bir siyasî coğrafya ve anlamını yitirmiş bir dinî ümmet nostaljisi bıraktı. Soğuk Savaş sırasında donan bu problematik, Pax Americana'nın devraldığı yeni dünya düzeninde bir kez daha canlandırıldı. Bu kez, giderek soyutlaşmış olan İslâm ümmeti kavramı, keskin bir geriye dönüşle somut hareketlere hapsedilmeye çalışılıyor. Filistin'i tarihteki ilk modern ütopik din devletine, yani İsrail'e peşkeş çeken İngiliz dünya düzeni, İslâm memleketlerinden birinde daha İslâm'ı soyut bir sahaya hapsetmişti. 1981'lerden sonra bu düzenin mirasına karşı gelişen İslâmi direnme, bu kez Amerikan dünya düzeni tarafından tehdit olarak, mesela Hamas lânetlenerek somutlaştırıldı.

Dolayısıyla, bugünkü İslâm coğrafyası mozayiğe dönüştürülmüş bir resme benzemektedir. Siyasal anlamda parçalanmış bir görüntünün altında yine de İslâm topluluklarının sömürgeci propagandadan kurtuldukça farkettikleri bir kardeşlik ve dayanışma ruhu gelişmektedir. Bunun en çarpıcı örnekleri Filistin, Bosna ve Çeçenistan'da görülmüştür. Batı dünya sisteminin tanımladığı sınırlar bu konularda tamamen anlamını yitirmiştir. Moda kavram olan globalleşme'nin aksine, müslümanların yeniden duyarlı bir uluslararası anlayışa ulaşmalarında ekonomi, iletişim, vs. gibi saiklerden daha fazla, kendi devletlerinin yabancılığının iyice farkedilmesi büyük bir rol oynamıştır. Bu nedenledir ki, Batı kendi içinde bölgeleşmeye, bloklaşmaya doğru giderken ve globalleşme söylemi ulus-devletlerin sonunun geldiğini ilan ederken, aynı Batı İslâm'ın mihver coğrafyasında hâlâ geçen asırdan kalma ulus-devletçiliği pompalamaktadır.

Hilâfetin Türkiye tarafından gönüllü olarak lağvı ile beraber, İngiliz dünya hegemonyasının, yani Pax Britanica'nın önündeki tek global engel ortadan kaldırılmış oluyordu. Bundan böyle İslâm memleketleri , veya eski lisanla memâlik-i İslâmiye, sadece soyut bir ad olarak anılmaya devam edecekti.

Batı'nın 21. yüzyıl başına dek tehdit olarak addettiği, İslâm'dan başka bir şey değildi. Batı'nın kendi içindeki dünya savaşlarına varan rekabet, sadece İslâm coğrafyasının nasıl sömürgeleştirileceğine dairdi. 1917 Devrimi ile beraber ve asıl önemlisi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dini, tehdit olarak kabul eden Batı, bu kez Batılı bir ideolojiyi hedef aldı: yayılmacı Sovyet komünizmi. Soğuk Savaş, aslında daha çok uluslararası sistem inşası ve saha paylaşımı dönemi oldu. Dolayısıyla iki modern ideoloji (ki komünizmin aksine demokratik ya da liberal kampın ideolojik sınırları daha belirsizdi), sonuçta sistem içi daha çok propagandaya dayanan bir rekabete girişti. Burada tanımla-

mamalik-i Islamiye just became an abstract name. Thus, destruction of the global Islamic unity left behind a shattered political geography and a nostalgia for the ummah that had lost its original meaning. This problematic that was frozen during the Cold War was reanimated following the Pax Americana that America took over. This time, the West is trying to imprison that extremely abstracted notion of Islamic ummah into a concrete fundamentalist movement. Britain imprisoned Palestine in an abstract Islam in yet another part of the Muslim world when it helped form Israel, the first modern utopian religious state in history. By contrast, the American world order repudiated the Islamic resistance to this inherited order after the 1980's as presenting a 'threat', and by accusing those movements as 'fundamentalist'.

So, the present Islamic geography seems to be like picture turned into a mosaic. A spirit of solidarity and brotherhood is fostering under this politically fractured picture that the Muslim societies demonstrate as they liberate themselves from the colonialist propaganda. The most striking examples of this phenomenon were seen in Palestine, Chechenya and Bosnia. The borders that the Western world order had identified lost their meanings in all these cases. The main reason for Muslim's reaching a new level of international consciousness, contary to the current "globazation" buzzword, is their discovery that their own states are alien to them andless for reasons related to economics and communications. It is for this reason that while the West is progressing forward regionalization and forming blocks itself and the globalization discourse is announcing the end of the nation state, the very same West is still pushing for the nation state, a remnant of the past century, in the heart of Islamic geography.

The "threat" that the West had anticipated until the beginning of the 21th century was not anything else but Islam. Internal competition among the Western cuontries that reached the level of 'world wars' was centered around the question of how to colonize the Islamic world. After the 1917 Russian Revolution and more importantly after the Second World War, the West that saw religion as the threat identified a Western ideology as the new target: expansionist Russian communism. The Cold War served as the period for construction of an international system and carving out shares. Therefore these two modern ideologies, of which liberalism was less ideologically distinct in comparison to communism, entered into an intensive struggle that was based more on pro-

As the caliphate was abolished by Turkey voluntarily, the only global threat before the British world hegemony, or Pax Britannica, was also removed. After this, Islamic lands, or *mamalik-i Islamiye* just became an abstract name.

nan komünist tehdit, bir bakıma Haçlılar'ın müslümanları kötülemesine benzer bir içeriğe sahipti. ABD bile günün birinde komünist olabilirdi. O yüzden komünistler gelmeden önce onların önüne geçmek, kutsal Avrupa topraklarını onlara karşı korumak gerekiyordu. Reagan'ın komünizme karşı Haçlı Seferleri'nden (crusades) bahsetmesi bu nedenle tesadüfi değil.

Batılı dünya sisteminin komünizmi ve onun uluslararası sistemden tasfiyesinden sonra İslâm'ı tehdit olarak görmesi arasında önemli bir fark var: Soğuk Savaş sırasında Batı için komünist devletler içerilmesi gereken unsurlar olarak görülmesine rağmen, halklar muhtemel müttefik olarak addedilirdi. Oysa şimdi İslâm dünyası, devletleri zaten kontrolde olan, ancak kontrol edilmesi gereken unsurun bu kez halklar olduğu bir tehlike olarak ortaya çıkıyor. Bu söylem, özellikle Körfez savaşı sonrası Amerikan dış politikasının, Batı marifetiyle sunî olarak kurulan ulus devletlerin artık geçerliliğini yitirdiği, toplumların asıl aktör olmaları gerektiği şeklindeki itikadına da denk düşüyor. Yeni Wilsonculuğun misyonu demokrasinin komünizm karşısındaki zaferinden kaynaklanıyor gibi görünse de, asıl hedefi İslâm'ın bütün sömürge ve sömürge sonrası manipülasyonlara rağmen hâlâ yenilmemiş bir medeniyet teşkil etmesi gerçeği. Bu nedenle Soğuk Savaş'ın sona ermesini takiben pembe tablolar çizen adamlar türedi ise de, bu kendini pesimist ve tehditçi bir ifadeye çabucak terketti. Burada asıl belirleyici olan İslâm dünyasındaki şu veya bu devletin görünür maddî gücü, ekonomik atılımları, askerî yapılanması veya siyasî prestijinden ziyade, bu devletlerin belki de tüm bu performansı evcilleştirmek için kullandığı, kendi halklarının kendilerini keşfetmesine yönelik geliştirilmiş bir söylem.

paganda than actual confrontation. The content of the communist threat thus coined had some sort of resemblance to the misrepresentation of Muslims by the Crusaders. For instance, even America could one day become communist. For this reason, it was necessary for the West to stop communists before they would intrude the Western lands and protect 'sacred' Europe against them. Reagan's talk about a 'crusades' against communism was not coincidental for that matter.

There is a significant difference between the West's perception of Islam and communism as threats after it eliminated the latter from the international system. Whereas communist states were perceived as enemies to be absorbed by the West, their populaces were considered as potential allies and victims of those oppressive regimes. Yet now, the West having already secured control over the 'Muslim states' takes Muslim populaces as the enemy. This discourse, though paradoxical, seems to be compatible with the general view in American foreign policy following the Gulf War, namely that nation states constructed by the will of the Western states have lost their legitimacy, and that the people should become the main actors in international relations. Although the mission of new Wilsonianism seems to be rooted in the victory of democracy against communism, its real target is Islam which still represents a civilization that could not be 'overcome' in spite of all tha manipulations during the colonial and post-colonial eras. So, although some figures emerged after the end of the Cold War claiming pink prospects for the

Bugünlerde İslâm'ı yeni uluslararası ideolojik tehdit olarak ileri sürenlerin, art niyetleri haricinde gözden kaçırdıkları önemli bir nokta var: Komünist bloğu tehdit olarak algılayan Batı, bu ülkelerin rejimlerini ve vatandaşlarını ayrı tutmaya özen gösteriyordu. Sonuçta bu zavallı insanlar şeytanî bir istibdat idaresinin pençelerinde yaşıyorlardı ve liberal Mesih'i bekliyorlardı. Asıl tehdit unsuru resmi siyasî yapılardı, hükümetlerdi, onların ideolojisiydi. Bu nedenle, Sovyetler'in dağılmasından sonra Batı'da hemen ortaya çıkan şey, büyük ve telâşlı bir tehdit'ten kurtulma havası oldu. Çünkü özgürlüğün, kapitalizmin ve modern dünya sistemin bendesi olmaya can atan halk yığınlarının önündeki zorlama bentler yıkılmıştı. Fransız Devrimi'nin mutlakiyete karşı ezilen halk tabakalarının siyasî eşitliğini ileri çıkaran kompakt devlet anlayışına benzer bir şekilde, Amerikan imparatorluğu Sovyet imparatorluğuna karşı galebe çalmıştı. Batı'nın her kurtuluş söyleminde olduğu gibi, komünizmden kurtuluş, aslında Batı nın tahakkümüne peşinen girmek demekti.

Bugün tanımlanan İslâm tehdidi içinse durum neredeyse diğer ideolojik tehdidin tam tersi. Bu kez, İslâm olarak lanse edilen korkutucu ve sisteme yönelik tehlike, bunca modern ulus devlet altında yönetilen insanların şu veya bu derecede temsil ettikleri bir hayalet. İslâm toplumlarının başındaki devletlerin ezici çoğunluğu ise Batı için tehdit teşkil eden değil, tam aksine müttefik, daha açık tabirle köle devletler. Bu kez, istenilen, bu tehdide karşı dikilen bu devlet bentlerinin daha uzun süre dayanması. Bu nedenle, bu devletlerin hakim modern ideoloji olan liberalizm ve demokrasi yolunda bir şey yapmaları gerekmiyor. Kendi halklarına düşman olmaları, İslâm tehdidinin aslında müslüman bireylere ve topluluklara yönelmiş olduğunu bize kanıtlıyor.

Komünist bloğu tehdit olarak algılayan Batı, bu ülkelerin rejimlerini ve vatandaşlarını ayrı tutmaya özen gösteriyordu. Sonuçta bu zavallı insanlar şeytanî bir istibdat idaresinin pençelerinde yaşıyorlardı ve liberal Mesih'i bekliyorlardı. Asıl tehdit unsuru resmi siyasî yapılardı, hükümetlerdi, onların ideolojisiydi.

Bunu son zamanlarda hız kazanan medeniyetler çatışması tezlerinde de görmek mümkün. Modern bilim çevrelerinde belirli bir inanca bağlı olanların açıkça tehdit kabul edilmeleri uzun zamandır görülen bilimsel değerlendirmelerden biri değildi. Bence bu akademik dikkat kayması İslâm dünyasının kendisinin bile haberdar olmadığı bir akışkanlığı, dinamizmi, müstebit devletler elinde bile Batı'nın onu kontrolünü zorlaştıracak bir potansiyele sahip olduğunu gösteriyor. Bu bir anlamda modernliğin hâlâ İslâm ile başının belâda olduğunu da gösteriyor. O halde müslümanlar olarak nihayet zebuniyet çağlarının geride kaldığı konusunda ümitli olabilir miyiz?

İslâm'ın Batı tarafından tehlike olarak görülmesi, onun moderniteye ayak uydurmamış tek dinî gelenek ve tarihî dinî itikat

world order, this euphoria quickly vacated its place to a pessimism and threatening discourse. The real point here is not that any Muslim state obtained economic success, military might or political prestige, but that these states use perhaps all these achievements, to domesticize their peoples and prevent them form discovering the true nature of their regimes.

Those who propagate Islam as the new international threat nowadays, in addition to their bad intentions, seem to ignore one crucial point. The West, which perceived the communist block as a threat, was careful in making a distinction between states and their peoples. In fact, these people were living at the hands of a satanic tyranny and were desperately longing for a liberal Messiah. The real element of threat was the political structure, the governments and their ideology. Therefore, what followed the dissolution of the Soviet empire was an immadiate and overwhelming euphoria that praised liberation from the threat. Because all those barriers that stood before liberty, capitalism and the people longing for becoming voluntary servants of the modern world system had collapsed. In a similar vein to the notion of 'national state' that promoted political equality of the people against monarchy following the French Revolution, the American empire had finally overcome the Soviet empire. As one can find in any discourse of liberation, what liberation from communism meant was actually full submission to the West's hegemony.

The situation of the defined Islamic threat is almost the complete reverse of the other ideological threats. What is promoted as the frightening and anti-systemic threat of Islam this time is a ghost that represents people who are governed under all those modern nation states. The overwhelming majority of the states governing Muslim people, however, do not pose any threat to the West; to the contrary, they are all allied, or plainly speaking, slave states. What is expected by the West at this time is that all those states should endure longer as barriers to the Islamic threat. For this reason, those states are not required to do anything on the road to liberalism and democracy that are the dominant modern ideologies. Observing how those so-called Muslim states are enemies of their own people tells us that the Western discourse of Islamic threat is directed towards the Muslim communities and individuals.

The West, which perceived the communist block as a threat, was careful in making a distinction between states and their peoples. In fact, these people were living at the hands of a satanic tyranny and were desperately longing for a liberal Messiah. The real element of threat was the political structure, the governments and their ideology.

It is possible to observe this in recent themes regarding the clash of civilizations. It was not customary until recently for the scientific community to accept

ile aktaran bir görünmeyen güç oluşturmasından kaynaklanıyor. Benim inancım ve görüşüm sonunda müslümanların muzaffer olacağı. Bu sözümün birtakım açıklamaları var. Birincisi, modern dünya sisteminin müslüman toplumlar üzerinde parçalayıcı olarak tuttuğu idareleri daha görünür bir şekilde bu toplumlara karşı desteklemesi, o rejimlerin ve sahte ideolojilerin inanılırlığını yok edecektir. İkincisi, dünya sisteminin askerî ve ekonomik güç kullanabileceği hedefler müthiş derecede atomize olacaktır. Her müslüman bireyin peşine düşmek mümkün değildir. Batı için bunun yerine, muhalif İslâmcı siyasî teşekküllere bu insanları sevketmek daha akıllıca olsa bile, genelde modern sistem kurumlarının Batı'da bile yozlaştığı bir dönemde insanları buna ikna etmek kolay olmayacaktır. Üçüncüsü, modernitenin sosyal alandaki kısıtlarının İslâm aynasında tamamen açığa çıkmasıdır. Modernitenin asıl aktörü olan devleti de aşan ve onun güç tekeli olduğu iddiasını tehlikeye atan daha büyük sosyal güç kaynakları vardır. Cemaatler bunların başında gelir. Bu görülmeyen güçlere karşı strateji belirlemek çok güçtür ve baskı uygulanmaya başlandığında kuşatılmaları da hemen hemen imkansızdır. Bu anlamda, zahir'i üstün tutan ve bütün siyasî, iktisadî ve diplomatik kurumlarını bu anlayış üzerine bina etmiş olan Batı modernitesinin, bâtın'a dayalı bu gibi hareketler karşısında çözülmesi muhtemeldir.

Batı'nın İslâm'ı tehdit ve tehlike olarak tanımlarken, bunun gerekçesini bu görünmeyen gayri-modern hareketlere bağlaması da ilginçtir. Bugünlerde sıkça bahsedilen çok yönlü ve çok kimlikli oluşumlar asıl İslâm'da mevcuttur. Bir yandan rejimlerin gayri-hukukî tavırlarına karşı ikili söylem ve teşkilât geliştirmek zorunda kalan İslâmî hareketler, bir yandan da dinin hem maneviyat kaynağı olarak bireye, hem de sosyal ve siyasal bir hakim nizam olarak gerçek hayata nüfûz etmesi bakımından birden fazla kimliği barındırmak durumundadır. Batılı modern dünya sistemi için asıl sorun, bu hareketleri görünür kılmak, onları Batılı paradigmaya göre oluşturulmuş normlara çekerek, kimlikleri teke indirgemektir. Bu indirgeme, İslâmî hareketler için asıl güç kaynağı olan gizil ve manevî boyutun yok olması anlamına gelir. Meşrûlaşan her akım, bu şekilde belirli bir dünyevî otorite tasarlayan, inanç sistemindeki liyâkat haricinde oluşan bir hiyerarşiye dayanan, siyaseti maneviyatın önüne geçirerek bizâtihî manipüle edilebilecek birçok enerji kaynağından biri haline gelir.

Batı'nın İslâm'ın hükmedici tabiatını, sadece bir kültürel anomali ya da globalleşmeye karşı bir kompleks olarak tanımlaması, kaçınılmaz sonucu değiştirmeyecektir. İslâm öteden beri böyle olagelmiştir ve bugünkü tezahürlerinin altında yatan nedenlere bakarsak, modernliği hem benimseyip, hem de onu yanlışlama ve ona karşı direnç gösterme hep birarada oluşagelmiştir.

İslâm'ın Batılı modern sistem açısından oluşturduğu en önemli sorun, bireyi sosyal alana doğrudan ve otomatik olarak bağlamasıdır. Birtakım çıkar grupları gibi aracıların olmaması, ayrıca otoritenin mutlaka ilahî bir ilkeler dizisiyle bağıntılı görülmesi, Batılı anlamda kitleleri kontrol araçları olan modern

people with a certain faith as a threat. I think that this academic shift of attention indicates the Islamic world possesses, though perhaps unaware, a dynamism, a flux and a potential that would make it difficult for the West's control even at the hands of tyrannical governments installed over them. This also shows us that modernity still has trouble with Islam. Then can we, as Muslims, be hopeful about the prospects of leaving all those ages of helplessness behind?

The Western perception of Islam as a threat stems from the fact that Islam is the only religious tradition that was not totally absorbed by modernity, and that it constitutes an invisible power that makes history a tenet of its creed. But I believe, it will be the Muslims who will come out as victors from this struggle. There are some explanations for this view. First, as the modern world system backs the divisive regimes over Muslim societies more openly, the reliability and legitimacy of these regimes and official ideologies will weaken further. Second, the targets for the modern world system's use of military and economic pressure will become extremely atomized. It is not possible to track down each and every Muslim individual. Even if it would be more intelligent for the West to send these people to opposing Islamic political organizations instead, it would be difficult to convince them at a time when even the modern system's institutions have degenerated in the West. Third, the limits of modernity become most accentuated in the mirror of Islam. There are larger powerhouses in the society other than the state, which is the main actor of modernity, and they may eventually endanger the 'monopoly of power' in the hands of the state. Jamaats (communities) are the chief examples of this. It is quite difficult to design strategies for combating these invisible forces and it is almost impossible to encircle them once the pressure is applied.

In this sense, Western modernity which upholds the 'exoteric' and that has constructed all economic, political and diplomatic institutions on this understanding, will possibly dissolve in face of these Islamic movements that are rooted in 'esoteric' principles.

It is interesting as well that the West often attributes the reason for showing Islam as threat and peril to those non-modernist movements. The main problem for the Western world system is to make these movements visible and attract them into the Western norms. This, however, means elimination of the 'inner' and 'spiritual' dimensions, the real source of power for the Islamic movements. Each movement thus legitimized becomes any other source of political energy that may be manipulated by observing a certain hierarchy other than that of the Islamic principles, aiming at a worldly authority similar to the Western conception and by taking politics before spirituality.

The West's inevitable end will not change by its defini-

yöntemleri etkisiz kılabilmektedir. Hâlâ İslâm toplumlarındaki insanî ilişkiler Batı'ya göre daha sıkıdır. Komşuluk, akrabalık ve hemşerilik ayakta durmaktadır. İnsanlar arasındaki birebir ilişkilerin bu denli sık ve içiçe olması, güç aracılığına (power brokerage) dayanan bir siyasa olan demokrasi için gerçekten bir sorun teşkil eder. Medyanın, sermaye ve çıkar gruplarının hakimiyeti altındaki Batılı modern toplumların insan ilişkilerini soyutlaştıran ve sanat, kültür, vatandaşlık hissi gibi daha ikincil ve dolaylı sosyal asabiye unsurlarını İslâm toplumlarında aynı düzeyde ve muhtevada bulması mümkün değildir. Hâlâ pek çok İslâm toplumunda, bu tür demokratik aracılık (milletvekilliği, basın, sermaye, vb.) en az güvenilen hatta dışlanan unsurlar olarak kabul edilmektedir.Çünkü temsili gerektiren sosyal soyutluk hâlâ Batı'daki ölçüde değildir. Bu nedenle İslâm toplumlarının yaşadığı modern anomali, aslında birey ve devlet, birey ve toplum, birey ve modernite arasındaki uyumsuzluk şeklinde ve devlet gibi kurumlara zaafiyet verecek derecede önemli bir belirsizlik olarak görünmektedir.

Bu noktadaki gerçek, müslümanların İslâmî siyaset paradigmasını fiiliyata aktarabilecek bir devlet geleneğini modern dünya sistemi içinde (veya ona karşı) oluşturamadığıdır. İslâm devletleri de oyunun tam anlamıyla eş aktörleridir. Şeriat devleti olduğunu iddia etsin, etmesin tüm İslâm ülkeleri millî devlettir, diplomasiyi Batılı tarzda benimsemişlerdir ve siyaseti ve gücü tanımlamaları da hakim söylemlerin tam bir etkisi altındadır. Kendindekini inkâr, Batılılar'ın müslümanlara sömürge döneminde benimsettikleri en büyük komplekstir. Ve modern Batı-İslâm jeopolitiği bu kompleksin günlük siyasete ve uluslararası ilişkilere yansımasından başka bir şey değildir. Edward Said'in dediği gibi Doğu Doğulaştırılmıştır .

İslâm'ı tehdit olarak tanımlamaya başlayan kapitalist devletlerin, globalleşme söyleminde bile İslâm için istisna yapmaları ilginç bir davranıştır. Daha önceleri, sömürge döneminde İslâm toplumlarının din yüzünden geri kaldığını söyleyen Batılılar, 1951 ve 61'li yıllarda bağımsızlıkla beraber İslâm toplumlarının yeterince devletleşmediğini ve sermaye temerküzüne sahip olmadığını vurgulamaya başladılar. 1981'lere gelindiğinde Batı'nın moda klişesi globalleşme oldu. Bunda da müslümanlar kaybeden taraftaydı, çünkü bir yandan çok katı ulus-devletlere sahiptiler, bir yandan da bu katılığın ötesine geçip medeniyet değerlerini korumaya kalktıkları zaman fundamentalist olarak adlandırılıyorlardı. Bütün bu taklit sürecinde ilginç olan, global söylem ne olursa olsun İslâm dünyasındaki ulus-devletlerin halktan kopuk ve yabancılaşmış tavrının hakim olmaya devam etmesidir.

Yine de bütün bu olumsuzlukları sadece sömürge geçmişine ve bugüne dek görülen en evrensel çaplı İslâm siyasası olan Osmanlı Devleti'nin sona ermesine bağlamak yeterli bir açıklama oluşturmuyor. Braudel'in deyimiyle Batı tarihinin kara deliği olan Osmanlı Devleti'nin, gerek İslâm toplumlarının kendilerini tanımlamasında ve medeniyet inşaında, gerekse Batı nın Osman-

tion of Islam's encompassing nature as a cultural anomaly or simply as a complex against globalization. Islam has always been so and Muslims can both recognize, falsify and confront modernity all at the same time.

The most important difficulty that Islam poses for the Western modern world system is that it connects the individual to the social domain directly and automatically. Absence of such intermediaries as 'interest groups' and the fact that the authority is assumed to be bound with certain divine rules contribute to the failure of modern methods that may be called 'mass control media' of the West. Human relations in Muslim communities are still much more closely knitted than the Western ones. Neighborhood, kinship and local attachment do all matter. This level of high interaction among the people indeed presents a problem for democracy that is a polity based on power brokerage. It is not possible for the West to find in the Islamic societies the same level and content of secondary and indirect elements of social essence such as the arts, culture, and citizenship that are all abstracted human relations as it may find in its own society. Still in many Islamic societies this type of democratic intermediaries like the press, capital and parliament are seen as the least trusted, even rejected constructs. Because the social abstractness that necessitates a certain type of political representation in the Western sense is not at the same level as in the West. The modern anomaly that Muslim societies live seems, in fact, as an incompatibility between the individual and state, the individual and society, and the individual and modernity, and a vagueness that is so significant as to weaken the authority of state.

The truth at this point is that Muslims have not been able to formulate and realize a state tradition that would articulate the Islamic political paradigm within or against the modern world system. So-called Islamic states are co-actors in the same game. Whether professing a state based on shariah or not, all 'Islamic' countries are nation states, conducting diplomacy in the Western style and their definitions of power and politics are entirely hegemonized by the West as well. The greatest complex that the Westerners injected into the Muslim mind is self-denial. And today's modern Western-Islamic geopolitics is nothing but a reflection of this complex on daily politics and international relations. As Edward Said said, 'the Orient was orientalized'.

It is interesting that the capitalist states, which define Islam as a threat, make an exception for Islam even in their globalization discourse. Westerners, who held that Muslims were backward due to their religion in colonial times, started to stress during 1950's and 60's that the Muslim societies could not create nations and states and achieve capital accumulation. Coming to the 1980's, the buzzword became globalization. The Muslims were on the losing side here, too.

lı'yla karşılaşması sonrası yeni bir mücadele paradigması oluşturmasına yol açması bakımından büyük bir etkisi olmuştur. İslâm dünyasında bugünün yaşayan devlet iskeletleri Osmanlı geleneğinin bir türde çarpıtılması ya da kullanılmasına yaslanmaktadır. Bu anlamda, modernliğin İslâm dünyasına yansıması, aynı zamanda Osmanlı tecrübesinin neye dönüştürüleceği ve bu müthiş kalıntının nasıl tasfiye edileceği sorunsalına karşılık gelmektedir.

İslâm medeniyetinin yeniden dirilişini amaçlayanlar, yalnızca İslâm siyasetinin yeniden ümmeti temsil eden bir vahdet oluşturmasını değil, toplumların ve devletlerin birbirine meczolduğu bir ideal toplum tipini de savunmuş oluyorlar. Bireyin kemâle ererek mümin olduğu, müminler topluluğunun dinî otoriteye itaat ettiği, dinî otoritenin de siyasî otoriteyi murakebe ve intihab ettiği bir toplum inşaı ütopya mı? Her fetret döneminde yaşanan karamsarlık bu noktada da kendini gösteriyor. Ancak, ne Moğol istilâsı, ne de Timur istilâsı bu topraklarda yeşeren büyük uluslararası sistemin (Osmanlı Devleti) vücud bulmasına mani olamadı. Evet, bu tehditler modern değildiler. Haçlılar da modern bir tehdit teşkil etmediler.

Bu bakımdan karamsar olanlar belki bir derece haklılar: daha önceki İslâm'a tahakküm eden unsurların fizikî kontrol araçları ortadan kaldırıldığında tehdidin kendisi de ortadan kayboluyordu. Ancak, bugün görünen o ki, tehdit bu kez İslâm ümmetine nüfuz etmiş zihniyet; dinî, hayatı ve herşeyi anlama biçimi. Yine de ümidvar olunacak şey, İslâm dışında modern tahakküme son noktayı koyacak başka bir medeniyet veya insanlık telâkkisi bulunmamasıdır.

Because not only did they have the most rigid type of nation states, but also they were called fundamentalist whenever they endeavored to break away from these chains and to regenerate their civilizational values. The interesting thing throughout this period regardless of slogans is that the nation states have been estranged from and alien to the people.

Yet, it does not constitute a satisfying explanation attributing all these negatives to the colonial past and the termination of the Ottoman state, which was history's most universal Islamic polity in scale and complexity. The Ottomans which Fernand Braudel calls "the black hole of European history" played a remarkable role, on the one hand in self-identification of Muslim societies and their efforts to construct civilization and, on the other hand, in forcing the West to formulate a new confrontation strategy after its encounter with these Western Muslims. All those ghost states that are prevalent in the Islamic world today are distorted images of the Ottoman state since they use or misuse its legacy. In this sense, coping with the modern world system also means dealing with the problems of what the Ottoman experience should be convonverted to and how these immense ruins shold be overhauled.

Those aiming at resurrecting Islamic civilization do not only defend an Islamic polity by creating a unity representing the whole ummah, but also an "ideal society" in which states and societies are compatible with each other. Can we call it a utopia, constructing a society in which the individual matures and becomes a mu'min, and those mu'mins submit their affairs to religious authority, and that religious authority, in turn, checks and intervenes with the political authority? The same pessimism that was imminent in each period of Islam's contraction is relevant for today too. But, neither the Mogul invasion nor Timur's could prevent the emergence in these lands of the greatest international power of the Muslims, the Ottomans. Yes, these dangers were not modern. Nor were the Crusaders.

From this perspective those pessimists are perhaps partially right: those factors that dominated Islam would disappeared as soon as their means of physical control crumbled. But, it is obvious today that this time the peril has penetrated the mentality of the Islamic life and everything. But still the hopeful thing is that there is no civilization or human view that can put an end to modern oppression except Islam.

Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan'la "Risk Sermayesi" üzerine*

On Venture Capital With Prof. Dr. Ersin Nazif GÜRDOĞAN

İngilizcesi / English: **Süleyman KÖR**

ÇERÇEVE *- Öncelikle Risk Sermayesini ve nasıl ortaya çıktığını kısaca anlatır mısınız?*

N. Gürdoğan - Risk Sermayesi (RS) Batıdan ya da daha yerinde bir deyişle Amerika'dan Türkiye'ye gelen bir ortaklık biçimidir. İngilizce karşılığı Venture Capital olan bu ortaklık biçimi Türkçeye Cesaret Sermayesi veya Girişimci Sermayesi diye tercüme edilebilir. Girişimci Sermaye Ortaklığı veya Girişimci Sermayesi denince bir ülkedeki mal ve hizmet üretimini arttıran ortaklık akla gelir. Artık Dünya'da sınırlar ortadan kalktı. Ülkeler arasındaki bilgi, zaman ve sermaye farkları giderek azalıyor. Sınırların önemini yitirdiği bir dünyada sermaye hareketleri büyük önem kazanıyor. Çünkü ülkelerin gücü, üretimlerine paralel olarak artıyor. Dünya politikasında söz sahibi olan ülkeler dünya üretiminde en büyük payı alan ülkelerdir. Bu açıdan dünyaya baktığımız zaman dünyada üç büyük ekonomi olduğunu görürüz. Amerika ekonomisi, Japon ekonomisi ve Almanya ekonomisi. Dolayısıyla dünyada bu ülkelerle rekabet edilmek isteniyorsa ülkelerin mutlaka üretim kapasitelerini arttırmaları gerekiyor. Üretim gücünün arkasında ise insan ve ticaret vardır. Nobel ödülü sahibi Robert W. Fogel ekonomik büyümenin, ekonomik gücün arkasında insan ve ticaret olduğunu vurguluyor. Girişim Sermayesi de insanın ve sermayenin işbirliğine dayanır. Bir tarafta üretim gücünü arttıracak yeniliklere sahip insanlar ya da girişimciler, risk almaya hazır, cesur, atılım yapmaya

Ülkelerin gücü, üretimlerine paralel olarak artıyor. Dünya politikasında söz sahibi olan ülkeler dünya üretiminde en büyük payı alan ülkelerdir. Bu açıdan dünyaya baktığımız zaman dünyada üç büyük ekonomi olduğunu görürüz. Amerika ekonomisi, Japon ekonomisi ve Almanya ekonomisi.

* *Bu konuşma Çerçeve Dergisi' nin 20. sayısında yayınlanmıştır.*

ÇERÇEVE *- Would you firstly explain how Venture Capital come about?*

N. Gürdoğan - Known as Venture Capital in the West or rather better said in the U.S.A., it is a form of business partnership incorporated from America to Turkey. When we think of the term Venture Capital, a specific form of partnership which enchances the production of commodities and services in a country comes to mind. Today boundries have been lifted in the world. The differences in knowledge, time and capital among countries are becoming less. In a world in which boundries are losing their significance, capital movements are gaining greater importance. The power of individual countries are increasing according to their production. The countries which have the greatest say in World politics are those whichs have the highest production shares in global economy. From this perspective, we can identify three big economies in the world. These are American, Japanese and German economies Thus, if countries want to compete with these countries, they have to increase their production capacities. Behind the power of production, there is human resource and trade. Winner of Nobel Award Robert W. Fogel emphasizes the fact that there is human resource and trade behind economic power. Venture Capital is also based on the cooperation between man and capital. On one hand, there

The power of in dividual countries are increasing according to their production. The countries which have the greatest say in World politics are those whichs have the highest production shares in global economy. From this perspective, we can identify thre big economies in the world. These are American, Japanese and German economies

* *This talk's puslished at the 20th issue of Çerçeve.*

arzulu insanlar, diğer tarafta da sermaye sahipleri. Tek başına sermaye sahibi girişim, atılım yapmaya hazır değil, ya da o cesareti kendinde bulamıyor, diğer tarafta dünyadaki gelişmeleri çok yakından izleyen, teknolojik bilgiye sahip, atılım yapmaya hazır girişimciler sermaye eksikliği çekiyorlar. RS bu iki kesimi bir araya getiriyor. Böylece girişim gücü ile sermaye gücü birleşip üretimi arttırıyor. Artık dünyada hiç kimsenin kendi ülkesi içinde kalarak büyük güç olması ayakta kalması mümkün değil. Dolayısıyla şirketler için de geçerli bu. Bir şirketin kendi içinde kalarak dünya standartlarında üretim yapması mümkün değil. Bu yüzden Girişim Ortaklıklarında, RS de dünya ölçeğinde yenilikleri takip etmek zorunda. Girişim Sermayesi ya da Cesaret Sermayesi ve bu sermayeyi sağlamak için kurulmuş ortaklıklar bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de öncü olabilirler. Daha kaliteli ürün üreten öncüler, daha kaliteli ürün üretmede, daha kaliteli bilgi üretmede öncü olabilirler. RS'nın Türkiye'deki durumunu ele alırken mutlaka Tansu Çiller ile Murat Çizakça'nın geliştirdikleri modele göndermede bulunmak gerekir. Çizakça ve Çiller yaptıkları çalışmada bir RS şirketinin nasıl çalışabileceğini, nasıl bir şirket destekleyebileceğini, hisse senetlerinin nasıl alınacağını ve nasıl borsada işlem göreceğini çok açık ve net bir şekilde anlatmışlar.

Sermayeyi bir finans kurumu veya bankadan kredi şeklinde değil, ortaklık şeklinde sağlayarak onlara başlangıçta yardımcı olmaktır esas amaç. O sermayeyle girişimciler şirketlerini büyütüp, teknolojilerini uygulayıp, geliştirdikleri ürünler pazarda başarılı olursa hisse senetleri zaten değer kazanacağından şirket bir anda çok güçlü ve piyasa değeri artmış bir hale gelecektir.

ÇERÇEVE *- İyi bir model geliştirmişler diyebilir miyiz?*

N. Gürdoğan - Evet. Bir Girişim Sermayesi (GS) modelinin örneğini vermişler. Kuşkusuz bu örneği verirken dünyadaki diğer uygulamalara da bakmışlar. Bu modelin detaylarını burada anlatmayacağız ama şunu söylemeliyiz ki; bir GS'nın nasıl işleyeceğini göstermesi bakımından önemli bir çalışma. GS'ndeki ana hedef, ülkenin üretim gücünü büyültmektir. Teknolojik bilgisi olan insanlara sermaye sağlamak. Bu sermayeyi bir finans kurumu veya bankadan kredi şeklinde değil, ortaklık şeklinde sağlayarak onlara başlangıçta yardımcı olmaktır esas amaç. O sermayeyle girişimciler şirketlerini büyütüp, teknolojilerini uygulayıp, geliştirdikleri ürünler pazarda başarılı olursa hisse senetleri zaten değer kazanacağından şirket bir anda çok güçlü ve piyasa değeri artmış bir hale ge-

are people who own new strategies to increase production power or rather enterpreneurs who are ready to undertake risks, audacious and development seeking people and on the other hand capital owners. Capital owning enterprises are not ready for commercial attempt, or cannot find the courage within themselves, on the other side, there are those who closely follow the world developments, have technological knowledge and are ready for commercial enterprise, but are suffering from the lack of capital needed. Venture Capital brings these two parties together. Hence, enterprise power and capital power get together and increase production. It is no longer possible for any enterprise to become a big power or to stand on its feet by remaining in its own country. This applies to companies as well. It is not possible for a company to produce products in World standards by remaining in its own boundaries. Therefore, Venture Capital companies must follow the worldwide changes. Venture Capital and partnerships established to gather this capital can be pioneers in Turkey just as it is all over the wold. Those who produce quality products, can be leaders in producing better quality products and developing original ideas. Talking about Venture Capital in Turkey, we must refer to the model developed by Tansu Çiller and Murat Çızakça. They explained very clearly how a Venture Capital company can operate, support another company, how its shares can be exchanged and how it can deal in stock markets.

ÇERÇEVE *- Can we say that they developed a good model?*

N. Gürdoğan - Yes, they gave a good example of a Venture Capital model. No doubt, they looked at other applications in the world too. We are not going to delve into the details of this model, but we must admit that it is an important piece of work in the sense that it shows how a Venture Capital company actually operates. The main objective of Venture Capital is to increase production power of the country by providing capital to the people who have technological knowledge. The essential aim is to find the needed capital by partnership rather than any form of credit from a bank or a finance organization to help those people at the beignning of their commercial or business attempt.

The essential aim is to find the needed capital by partnership rather than any form of credit from a bank or a finance organization to help those people at the beignning of their commercial or business attempt. If the enterpreneurs enlarge their company by applying the necessary technology with this capital and if their products sell well in the market, the rate of the shares of the company will eventually increase and the company will be, in a short period of time, financially powerful.

lecektir. Bu RS şirketi de girişimci şirketin hisse senetlerini piyasada satarak daha önce ortak olduğu sermayenin kat kat fazlasını geri alacak. Kabaca RS'nin işleme mekanizması böyle.

ÇERÇEVE - *Yani amaç küçük şirketlerin desteklenmesidir...*

N. Gürdoğan - Amaç küçük, bilgisi olan ve teknolojik yeniliklere sahip şirketlerin sermaye ile desteklenerek büyümelerini sağlamaktır. Büyük şirketler zaten teknolojilerini kendileri kendi grupları içinde geliştirebilirler. Sermaye darboğazları büyük ölçüde yoktur. İstedikleri finans kuruluşundan istedikleri zaman kredi alma şansları vardır. Küçük şirketlerin böyle bir şansları yoktur. RS Şirketi onlara sermaye sağlamak amacıyla kurulan bir şirkettir.

ÇERÇEVE- *İslâm Kültüründe bu tür ortaklıklara rastlamak mümkün mü?*

N. Gürdoğan - Aslında İslâm Tarihine bakarsak Müslümanların çok başarılı tüccarlar olduğunu görürüz. Fogel'in de vurguladığı gibi ekonomik gücün arkasında insan ve ticaret vardır. Ticaretin yoğun olduğu yerlerde üretim artmakta, toplumun refahı da toplumun üretim artışına paralel olarak büyümektedir. İslâm'ın doğduğu yıllara bakarsak, o yıllarda çok uygulanan bir ortaklık biçimi vardır, Mudaraba ortaklığı; emek-sermaye ortaklığı da diyebiliriz buna. Mudaraba ortaklığında esas olan bir tarafta sermaye sahibinin olması, diğer tarafta da bu sermayeyi kullanabilecek emek sahibi girişimcinin olmasıdır. Mudaraba ortaklığı bu iki gücü RS'nde olduğu gibi bir araya getirmektedir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) eşi Hz. Hatice (r. anha) ile yaptığı, bir mudaraba ortaklığıdır. Hz. Hatice'nin (r. anha) kervanları ve sermayesi var, Hz. Peygamber (s.a.v) de güvenilen emin bir girişimci, ikisi imkânlarını birleştirerek bir mudaraba ortaklığı yapıyorlar. Mekke'den belirli ürünler alınarak Şam'a götürülüyor. Götürülen ürünler Şam'da satılıyor ve elde edilen sermaye ile Şam'dan yeni ürünler alınıyor. Tekrar Şam'dan Mekke'ye getiriliyor ve Mekke'de satılarak taraflar kendi aralarında hesaplaşıyorlar. Elde edilen kâr taraflar arasında genellikle yarı yarıya paylaşılıyor. Burada

Burada çok önemli olan yalnız başına başarılı olamayacak iki tarafın bir ortaklık çerçevesi altında biraraya getirilmesi ve sözleşmelerin yapılmasıdır. Bu açıdan baktığımız zaman Müslümanların ticaret ve ortaklıkta çok güzel örnekler verdiğini görüyoruz. İslâm'ın doğuş yıllarında çok sayıda ticaretle uğraşan kişiye şahit oluyoruz.

If the enterpreneurs enlarge their company by applying the necessary technology with this capital and if their products sell well in the market, the rate of the shares of the company will eventually increase and the company will be, in a short period of time, financially pojerful. Thus, the venture capital company will sell the shares of the enterprise company in stock markets and will make much more profits than the capital it invested by becoming a partner of the enterprise company. Roughly, this is the operation mechanism of Venture Capital.

ÇERÇEVE- That is to say, the aim is to support small companies...

N. Gürdoğan - In fact it is to help to enlarge those small companies which have know-how and technological changes by supporting them with capital. Big companies are able to develop their technologies within their own bodies. In general they do not experrence capital crises. They have the chance to borrow credit from any finance organization at any time. Small companies do not have such kind of chance. Capital Venture companies are the type of companies established to provide them capital.

ÇERÇEVE - *Is it possible to encounter such partnerships in Islamic culture?*

N. Gürdoğan - If we examine the history of Islam, we can easily see that muslim people are successful traders. As Fogel emphasized, there is human resource and rade behind economic power. Production level is high in places where trade is intense and the welfare of the society grows in paralel with the increase in production. In the early days of Islam, there was a very common type of partnership which is known as "mudaraba", we can call it the partnership of labor and capital. The essential part of this type of partnership is that we have the capital owner on one side and the entrepreneur that will use this capital. The partnership of mudaraba brings these two powers together as in the case of Venture Capital. The partnership of the Prophet (P.U.H.) with his wife Khatidjah is an example of mudaraba. Khatidjah had (caravans) and capital and our Prophet (P.U.H.) was a reliable enterpreneur and the two formed a partnership of mudaraba by merging their resources. Certain goods were transported from Mecca to Damascus and sold there. With this

The significant point here is that the two parties, each of which cannot be successful on their own, come together under the same roof and made contract. From this perspective we witness that muslims demonstrated excellent examples in trade and business partnerships.

çok önemli olan yalnız başına başarılı olamayacak iki tarafın bir ortaklık çerçevesi altında biraraya getirilmesi ve sözleşmelerin yapılmasıdır. Bu açıdan baktığımız zaman Müslümanların ticaret ve ortaklıkta çok güzel örnekler verdiğini görüyoruz. İslâm'ın doğuş yıllarında çok sayıda ticaretle uğraşan kişiye şahit oluyoruz. Hz. Hatice (r. anha) , Hz. Peygamber (s. a. v) ve Sahabenin (r. a.) ticaretle uğraştıklarını biliyoruz. Zaten toplum ticarete dayanan bir toplum ve toplumun ekonomik gücü ticaretle büyütülüyor. Ama ticaretin başarılı olabilmesi için çok açık ve net modeller olan ortaklıkların da olması gerekir. Mudaraba ortaklığı bu modeli sağlıyor.

ÇERÇEVE*- Bu durumda Mudaraba ortaklığına bir RS modeli olarak bakabilir miyiz?*

N. Gürdoğan - Mudaraba ortaklığı bir RS ortaklığı olarak düşünülebilir. Çizakça bu konuda yaptığı çalışmalarda özellikle batıdaki ortaklık biçimlerinin Müslümanlardan, mudaraba ortaklığından geçtiğini anlatıyor. Gerçekten burada her ikisi arasında bir paralellik kurmak mümkün, çünkü her ikisi de temelde faize dayanmamaktadır. Mudaraba ortaklığında da RS ortaklığında da amaç faizle girişimciye sermaye sağlamak değil, ortak olarak sermaye sağlamaktır. İslâm kültüründe faiz hoş karşılanmaz. Faiz ilkçağlardan günümüze dek tartışılmıştır. Felsefenin, ekonominin ve politikanın konularından birisi olmuştur. İslâm'da faiz yasak ama ticaret özendirilmiştir. Rızkın onda dokuzunun ticarete dayandığı vurgulanır. Bu yüzden mudaraba ortaklığını RS ortaklığına benzetmek doğru olur. Her ikisinde de faizsiz olarak girişimciye sermaye sağlamak ana hedeftir. Girişimciyle sermaye bir araya geldiği zaman kolaylıkla istenen hizmet istenen ürün üretilebilir. Geçmişte bu daha ziyade ticaret üzerine yoğunlaşmıştı, günümüzde ise teknoloji üzerinde, yenilikler yapma üzerinde yoğunlaşabilir.

Yani önemli olan üretim gücünü büyütmek ve üretim gücünü büyütürken de dünya standartlarında üretim yapabilmektir. Yani hem fiyatlarda ve maliyetlerde hem de satış fiyatlarında dünya standartlarını tutturabilmek. Dünya standartlarında ve maliyetlerinde üretim yapmayan bir işletmenin hem kendi ülkesinde hem uluslararası piyasada rekabet etmesi mümkün değildir.

ÇERÇEVE *- Girişim Sermayesi'nde neden faiz değil de kâr ön plana çıkmakta.*

N. Gürdoğan - Kâr aslında risk taşıyor ve bir üretim ve hizmet sonucu elde edilen bir şeydir. Faiz ise paradan para kazanmanın bir aracıdır. İslâm kültüründe paradan para kazanma değil, mal ve hizmet üretiminden para kazanma önemlidir ve bu özendirilir. Sebahattin Zaim hoca

capital, new goods were purchased in Damascus. These new goods, again were transported from Damascus to Mecca and sold there. The parties generally used to share the profits equally in half. The significant point here is that the two parties, each of which cannot be successful on their own, come together under the same roof and made contract. From this perspective we witness that muslims demonstrated excellent examples in trade and business partnerships. We know that the Prophet, (P.U.H.) his wife Khatidjah and Sahabah (P.U.T.) dealth with trade. The society is basically a commerce-based society and the economic boost is realized by trade. On the other hand, for the trade to be successful very clear and explicit partnership models are needed. The partnership of mudaraba provides this model.

ÇERÇEVE *- Can we identify the partnership of mudaraba as a form of Venture Capital then?*

N. Gürdoğan - The partnership of mudaraba can be considered as a Venture Capital partnership. Çızakça explains how the West adopted this kind of partnerships from muslims and mudaraba. In fact, it is possible to see the similarity between the two as neither of them is based on interest. The aim is to find capital to the entrepreneur not by interest but by partnerships in both Mudaraba partnership and Venture Capital. Interests is not something condoned in Islamic culture. Interest has been an issue of debate in philosophy, economics and politics since the first ages on today. Despite the fact that it is prohibited in Islam, trade is encouraged. It is emphasized that ninety percent of earnings Rızk is based on trade. That is why it will be right to make the partnership of mudaraba resemble Venture Capital. In both, to provide the enterpreneur capital without interest is the main objective. When the enterpreneur and capital come together, the needed products and services can be easily produced. In the past it was concentrated more on trade, but today it can focus on technology and making new inventions.

That is to say, the aim is to expand the production power and to be able to produce in world standards at the some time. In other words, it is to reach the world standards both in cost and selling prices. It is impossible for a company that does not operate in the world standards and costs, to compete neither in its own country nor in the global international market.

ÇERÇEVE *- Why is profit the leading factor in Venture Capital and not interest?*

N. Gürdoğan - In fact profit contains some risk and it is something that can be gaired as a result of production or service. However interest is the tool for making money out of money. Islamic Culture advocates gaining money out of

sohbetlerinde hep Kapalıçarşının kapılarından birisinin üzerinde "el-Kasibu Habibullah" yani "çalışarak kazanan Allah'ın sevgilisidir" yazdığını vurgulardı. Bir topluma katkıda bulunan insanlar o toplumun üretim gücünü arttıran insanlardır. Üretim gücünü arttırabilmek içinde mutlaka gelirler giderleri karşılaması gerekir. Gelirleri giderlerini karşılamayan bir işletmenin ayakta kalması mümkün değildir. Bu yüzden işletmeler ayakta kalabilmek için kazandıklarından daha az harcamak ya da giderleri üzerinde kazanmak zorundadırlar. Bu da kâr etmeleri anlamına gelir ki; kâr eden bir kuruluş hem çalışanlarına gelir sağlar, hem de mal ve hizmet üreterek toplumuna katkıda bulunur. Bu yüzden mal ve hizmet üreterek kâr eden ve topluma katkıda bulunanların Allah tarafından sevildiği vurgulanmıştır. Kapalı Çarşının üzerinde böyle yazması - ki Kapalı Çarşı o günkü şartları düşünürseniz bugünün Amerikasında, Avrupasında görülen veya bizim Akmerkez tarzı alışveriş merkezlerinin belki de tarihteki ilk örneğidir - İslâm kültürünün mal ve hizmet üreterek topluma katkıda bulunmayı teşvik ettiğini gösterir. Dürüst tüccarların ahirette Hz. Peygamberle (s.a.v.) birlikte olacakları müjdelenmiştir. Bu yüzden ticaret bir toplumun üretim gücünü büyütmesinin yanında refahın artması ve dünyayla ilişkilerin geliştirilmesi yönünde de önemli bir faaliyet aracıdır. Ticaretin küçümsendiği toplumlar gerilemişler, özendirildiği toplumlar ise dünyada söz sahibi olmuşlardır. Bizim tarihimize ve dünya iktisat tarihine baktığımızda bunu açıkça görebiliriz.

Peter Thowsend "Up to Organization" adlı eserinde (İş Yapma ve Para Kazanma adıyla Türkçeye tercüme edilmiş ve Sandal Yayınlarından çıkmıştır) Osmanlı devletini değerlendirirken adalet üzerinde yüzde yüz not veriyor. Adil olmayan bir devletin veya toplumun yediyüz sene yaşamasının mümkün olmadığını söylüyor. Gerçekten bir devletin ve toplumun ömrü biraz da ekonomide, sosyal hayatta ve yönetimde adil olmasına bağlıdır. Ticarette adil olmayan bir toplumun diğer alanlarda adil olması mümkün değildir. Faiz ticarette adaleti bozan bir araçtır.

***ÇERÇEVE** - RS Yatırım Ortaklığında, taraflardan biri de girişimcidir. İslâm tarihinde örnek bir girişimci olarak kimi veya kimleri gösterebiliriz?*

N. Gürdoğan - İslâm tarihine baktığımız zaman gerçekten büyük girişimcilerin olduğunu görürüz. Örnek verilebilecek önemli girişimcilerden biri de, yalnızca çarşının yolunu öğrenmek isteyen ***Abdurrahman b. Avf***'tır (r.a.) . Müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret ettikleri zaman muhacirler evlerini barklarını ve mallarını terkettikleri için birara çok bunalmışlar, Hz. Peygamber'e (s. a. v.)şikayette bulunmuşlar ve Hz. Peygamber (s. a. v.)

commodity and service production and does not approve making money out of money. Our professor Sebahattin Zaim used to underscore the fact that there is a saying on one of the gates of the Grand Bazaar which reads "el-Kasibu Habilullah" that is "one who makes profit, is the beloved of Allah" The people who contribute the most to a society are those who help to increase the production power of the society. It is essential that there should be a balance between income and expenses. If he income of a given company cannot meet its expenses, it is impossible for that company to survive. That is why business corporations have to spend less than they earn or they have to earn more than they spend in order to continue to exist. This is tantamount to the fact that they make profit which means wages to the personel and a great contribution to the society as they produce goods and services. That is why, the people who contribute to the society by producing goods and services are said to be loved by Allah. This scripture on the Grand Bazaar –which is the first example of big shopping halls and centers in America and Europe or Akmerkez type of centers in history– proves that Islamic Culture encourages people to contribute to the society by producing goods and services. Honest traders are said to be with the Prophet (P.U.H.) in the Hereafter. Trade is an important activity as it establishes relations with other countries and increases welfare besides the fact that it boosts production power of the society. Societies where trade is despised stagnated and the ones where it is fostered have always had the greatest say in the world. We can easily notice this fact if we look at our history and economic history of the world.

Peter Thowsend gave the complete mark on justice to the Ottoman state in his work "Up to Organization" (it is translated as İş Yapma ve Para Kazanma into Turkish and published by Sandal Yayınları). He observes the fact that an unjust state or society cannot exist for seven hundred years. The life span of a state or a society is indeed dependent on its being just in economy, social life and administration. If a society is not just in trade, it is quite unlikely for it to be so in other fields. Interest is an instrument which destroys jast in trade altogether.

***ÇERÇEVE** - One of the parties of Venture Capital is obviously the enterpreneur. Who can we name as the axample enterpreneur or enterpreneurs?*

N. Gürdoğan - A glance at the history of Islam will show us that there were great enterpreneurs. One of those who can be given as an example is Abdurrahman b. Avf (P.U.H.) who just wanted to know the way to the market. When muslims emigrated from Mecca to Medina, because muhadjirs left their homes and goods, they were very distressed one day and complained about their situation to the Prophet (P.U.H.) He suggested the leaders of Mecca and

de Mekke ve Medine'lilerin önde gelenlerini biraraya getirerek RS benzeri kardeşlik ortaklığı kurmalarını önermiş. Bir Mekkeli ile bir Medineli'yi kardeş yapmış. "Bundan sonra beraber çalışacaksınız. Medineli'ler mallarını mülklerini yani sermayelerini ortaya koyacak, Mekkeli de bilgi ve tecrübesini ortaya koyacak" demiş. Elde edilen kârı da aralarında paylaşmalarını buyurmuş. Abdurrahman b. Avf'ın (r.a.) payına düşen, Medine'li zengin bir Müslüman. Onun önerisi de, Abdurrahman b. Avf'ın (r.a.) cevabı da İslâm tarihinde çokça atıfta bulunulan iki önemli davranış biçimidir. Medineli kardeşi Abdurrahman b. Avf'a (r.a.) diyor ki: "Benim malım mülküm bunlar, yarısı senin olsun; benim iki eşim var, eşlerimden birini gör, beğen boşuyayım ve onunla da evlen". Burada bir anımı anlatmak istiyorum. Ben Cidde'de iken Amerikalı bir arkadaşımız vardı ve Kerim Abdülcabbar'ın sınıf arkaşadı idi, Zeyd b. Abdülaziz, Araplara hep takılırdı; "İlk Müslümanlar kardeşlerine böyle böyle tekliflerde bulunmuşlar, hani nerde bu tür Müslümanlar, ben hiç göremiyorum" diye. Gerçekten Medineli sahibinin davranışı ve teklifi bugün için hayal edilemeyecek kadar erdemli bir teklif. Buna karşın Abdurrahman b. Avf'ın (r.a.) cevabı da güzel. O da diyor ki: "Allah seni malınla mülkünle, çocuklarınla mesud etsin. Ben senden hiçbir şey istemiyorum, sen bana yalnızca çarşının yolunu göster". Burada çarşının yolunu öğrenme girişimciler için, GS ortaklığı yapacaklar için çok önemli bir hareket noktasıdır. Abdurrahman b. Avf (r.a.) sadece çarşının yolunu öğrenerek Medine'nin en büyük zenginlerinden biri oluyor. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sevgisini kazanmış, Cennetle müjdelenen on kişiden biri, bütün savaşlarda bulunmuş, pek çok hadis nakletmiş, Hz. Ömer'in (r.a.) kurduğu şurada altı kişiden biri, Hz. Osman'ın (r.a.) halife seçilmesinde öncülük eden, yani İslâm tarihinin çok önemli sahabilerinden bir zat. Sadece çarşının yolunu öğrenerek Medine'nin ve İslâm'ın büyük zenginlerinden birisi oluyor. İşte girişimciye verilecek en güzel örneklerden biri ***"çarşının yolunu öğrenme"***. Çarşının yolunu öğrenenler bilgilerini, birikimlerini, öngörülerini ve tecrübelerini kullanarak büyük ticari ve ekonomik atılımlar yapabilirler. Bütün ülkelerde bunların örnekleri vardır. Hatta Abdurrahman b. Avf'a (r.a.) soruluyor, "sizin bu zenginliğinizin kaynağı nedir" diye. Cevabı da çok ilginç, çünkü bugünkü modern işletmeciliğin temel ilkelerinden biri. Ben, diyor, "dükkânıma gelen hiçbir müşteriyi geri çevirmedim. Yeri geldiği zaman maliyetinin altında da satış yaptım". Gerçekten bugün dünyadaki başarılı şirketler müşteri üzerinde odaklanan şirketlerdir. Müşterisini memnun ederek onu işletmesinin bir parçası haline getiren şirketlerdir. Müşterinizi ne kadar memnun ederseniz, ihtiyaçlarını ne kadar iyi bir şekilde karşılayabilirseniz, o

Medina that they from a partnership of brotherhood similar to Venture Capital. He did this by bringing together two brothers, one from Mecca and one from Medina. The said Henceforward you are going to work together. Those from Medina will put their goods or capital in and those from Mecca will contribute their knowledge and experience. He ordered the profit to be shared equally amongst them. There happened to be a rich Muslim from Medina to Abdurrahman bin Avf (P.U.H.) as his brother. His proposal and Abdurrahman bin Avf's answer to him are two attitudes often referred to in Islamic history. His brother says to him: "These are my goods and wealth, have the half of it; I have two mives, see them, if you like any of them I will divorce her for you to marry" I would like to tell an anecdate of mine here. When I was in Jeddah, je had an American friend who was a classmate of Kerim Abdeljabbar, Zeyd bin Abdel Aziz, He used to tease Arabs like "first Muslims made such an such proposals to their brothers, I cannot see any Muslim like them around". To tell the truth, Abdurrahman bin Avf's (P.U.H.) brother made a very respectable and virtuous proposal. That cannot be even imagined today. On the other hand, Abdurrahman bin Avf's (P.U.H) answer to this is also nice. He says "May Allah make yo happy with your goods and wealth and chidren. I do not demand anything from you, just show me the way to the market. Learning the way to the market is a very important point of reference for enterpreneurs and for those who will join a Venture Capital partnership. Abdurrahman bin Avf (P.U.H) became one of the richest people in Medina, just by learning the way to te market. He is one of ten people who were promised to go to the paradise in their lifetime, he participated all the wars, related many hadiths, gained the love of the Prophet (P.U.H.), is one of six people in the council that Caliph Omar (P.U.H) formed, is one of the leaders that helped Othman (P.U.H) to be elected as caliph, that is, a very important sahabi in the early history of Islam. He became one of the richest of Muslim people in Medina just by learning the way to the market. Here is the advice to the enterpreneur; "learn the way to the market". Those who learn the way to the market can achieve very significant commercial and economic developments using their knowledge, experience, insight and accumulation. There are examples of this in every country. They asked Abdurrahman bin Avf (P.U.H) the reason for his affluence. His answer to this question is very interesting as it is one of the main pillars of modern business administration. He says "I never returned my customers without selling them something, if needed the case, I even sold under the cost. Today successful companies those that focus on customer. They are the companies which satisfy their customers and make them a part of theirs. THe more you satisfy

kadar başarılı olursunuz. Bizim kültürümüzde de olduğu gibi müşterisi olmayan bir ürünün ne pazar değeri vardır, ne de başka bir değeri. O yüzden zannedersem Ziya Paşa'nın bir sözü vardır, "Müşterisi olmayan meta zayidir" diye. Müşterisi olmayan malın üretilmesi hem ekonomiye hem de malı üreten firmaya verilebilecek en büyük zarardır. Hatta Anadolu'da pek çok esnafın dükkânında hâlâ "Müşteri velinimetimizdir" yazar. İşte bunun modern işletmedeki karşılığı da "Customer is the king" yani "Müşteri daima haklıdır" ifadesidir. Müşteriyi her zaman memnun edin çünkü o olmazsa sizin varlığınızın anlamı kalmaz. Bu yüzden Abdurrahman b. Avf (r.a.) eşsiz bir girişimci örneği olarak verilebildiği gibi, işletmeciliğin, ticaretin ve hayatın odak noktasındaki erdemli davranışın, topluma hizmet ve üretim götürmenin güzel bir örneğini de veriyor. Yine bir hadis-i şerifi hatırlatmak isterim. "Bizim alanımıza mal getirenler cephede savaşanlar gibidir". Gerçekten modern toplumda savaşlar yön değiştirdi. Dünya ordularla değil şirketlerle ele geçiriliyor. Şirketlerde sadece ürünlerini değil kültürlerini de pazarlıyorlar. IBM'in olduğu yerde Amerika, Sony'nin olduğu yerde Japonya var ve şüphesiz ülkelerin gittiği yerlerde de Türkiye vardır. Bu yüzden modern dünyanın ele geçirilmesi ve modern dünyada söz sahibi olmamız artık ordularla olmuyor. Bugün cephelerdeki komutanların yerini girişimciler, orduların yerini de örgütler, işletmeler aldı. Bu anlamda geleceğin fatihleri ve geleceğin akıncıları girişimciler, örgütler, vakıflar, dernekler gibi ürünleriyle, hizmetleriyle birlikte kültürlerini de taşıyan şirketler olacaktır.

***ÇERÇEVE** - Devamlı olarak İslâm'ın ilk devirlerinden ve o dönemde uygulanan mudaraba ortaklığından bahsettiniz. Mudaraba ortaklığını Osmanlı ticaret hayatında da görebiliyor muyuz? Yani varlığını devam ettirebilmiş mi?*

N. Gürdoğan - Mudaraba ortaklığının Osmanlıda nasıl bir yapılanmaya geçtiğini görmek için Nakit ya da Para Vakıflarına bakmak gerekir. Vakıf kurumunun tarihi İslâm kültüründe çok ilerilere kadar gider. Mudaraba ortaklığının Osmanlıdaki gelişimi nakit vakıfları biçimine dönüşmüştür diyebiliriz. Özellikle 16. yy'da Osmanlılarda bu vakıf biçimi büyük oranda tartışılmış. İslâm kültüründe bir malın, bir gayrimenkulün vakfedilmesi mümkün. Ama 16. yüzyıla kadar paraların vakfedilmesi pek düşünülmemiş. Özellikle Osmanlıların Balkanlara, Kafkaslara ve Orta Doğu'ya gitmesinden sonra ekonomik hayattaki yapılanmada görülen gelişme, naktin de vakfedilmesi gereğini ortaya çıkarmış. 16. yüzyılda Ebu Suûd efendinin uygun bulmasıyla nakit uygulamasına geçilmiştir. Bu dönemde İmam Birgivî ise Nakit Vakfı uygu-

your customers and meet their needs, the more successful you become. Just like in our culture, if a product cannot find any customer in the market, it means it does not have any value neither in the market nor somewhere else. There is a saying, I think by Ziya Paşa "Good for jhich there is no customer is a wasted good" The production of a good without a customer is the biggest damage both to the economy and to the company that produces the good. There is still a saying in many shops in Anatolia as "Customer is our blessing" The counterpart of this in modern business administration is the expression "Customer is the King" or "Customer is always right" You have to satisfy the customer always, because if there is no customer, there is no reason for your existence. That is why Abdurrahman bin Avf (P.U.H.) is both on exemplary enterpreneur and he shows a good example of providing production and service to the society which is a virtuous behavior in the center of business administration, trade and life. I would like to remind another hadith "Those who brings us goods are like warriors at the front" In fact wars have changed in the modern society. The world is being captured by companies rather than armies. Companies are marketing not only their products but also their cultures. You can see a small America where there is IBM and a small Japan where there is Sony, and no doubt in Turkey as well.

Thus, the seizure of the wold and having a say in the modern world no longer take place by armies. Commanders at fronts have been substituted by enterpreneurs and armies by organizations and companies. In this sense, the conquerers and invaders in the future will be the companies that incclucate their cultures along with their products, organizations, associations and enterpreneurs.

***ÇERÇEVE** - You have been talking about the early ages of Islamic history and the partnership of mudaraba implemented at that time. Can we find the partnership of mudaraba in the economic history of the Ottomans? That is, did it continue to exist?*

N. Gürdoğan - We should look at Cash or Money associations to observe how the partnership of mudaraba structured in the Ottoman State. The history of Vaqıf institution continues until very late times in Islamic Culture. We can say that the partnership of mudaraba transformed into cas vaqıfs (associations) in the Ottoman State. Especially in the 16th century Ottomans debated quite intensively on this type of vaqıf. It is possible to dedicate a commodity or a real estate in Islamic culture. However nobody thought of the dedication of money until the 16th century. Especially after the Ottomans expanded into the Balkans, Caurasia and the Middle East, new developments in economic structures entailed the dedication of cash money. With the approval of Ebussuud Efendi in the 16th century

lamasına karşı çıkmış. Ama gelişmeler ışığında nakit vakıfları geniş uygulama alanı bulmuş, özellikle Kanuni döneminde çok sayıda Nakit Vakfı kurulmuştur. Yine Çizakça'nın kitabında Bursa'da çok sayıda nakit vakfının olduğunu görüyoruz. Bu vakıflar GS veya RS'nin tipik bir örneği olabilirler. Buralara paralar vakfediliyor ve bu paralar ticarette ve üretimde kullanılmak üzere emek, tecrübe ve bilgisi olanlara veriliyor. Sermayeyi alanlar bunu mal ve hizmet üretiminde kullanıyor ve elde ettikleri getirinin bir kısmını vakfa veriyorlar, geri kalan kısmını ise işlerini büyütmek için kendileri kullanıyorlar.

***ÇERÇEVE**- Yani vakıf bir RS şirketi işlevi görüyor.*

N. Gürdoğan - Evet. Tam bir RS şirketi gibi düşünülebilir. Fonlar vakfediliyor ve vakıf yöneticileri bu fonları en iyi şekilde kullanabilecek olan kişilere sermaye olarak veriyorlar. Fonları alanlar da üretim yaparak topluma hem katkıda bulunuyorlar, hem de vakfın kaynaklarını en verimli şeklide kullanarak kendilerini ve vakfı güçlendiriyorlar. Bu yüzden belki nakit vakıfları mudaraba ortaklığının daha rafine bir hale gelişi olarak düşünülebilir. O güne kadar para vakfedilmesi düşünülmemiş ama ekonomideki gelişmeler paranın da bir gayrimenkul gibi vakfedilebileceği yolunu açmış.

***ÇERÇEVE** - Dünyada İslâm Bankaları olarak adlandırılan finansal kurumlara Türkiye'de Özel Finans Kurumları (ÖFK) dendiğini biliyoruz. Bahsettiğiniz Para Vakıflarıyla ÖFK'lar arasında bir benzerlik var mı?*

N. Gürdoğan - Evet, aslında ÖFK'na baktığımız zaman, Literatürde onların Mısır'da, Hindistan'da, Güney Afrika'da yapılan bir takım uygulamalara dayandığı söylenir. Özellikle İngilizce kaynaklarda bu tür bir yaklaşımı görmek mümkün. Bu anlamda ilk kurulan kamu bankası da İslâm Kalkınma Bankası'dır (İKB). Daha sonra da Özel Kuruluşların öncülüğünde Amerika'dan İslâm Dünyasının değişik ülkelerine kadar İslâm Bankaları kurulmuştur. Bu sözünü ettiğimiz tarihsel sürece baktığımız zaman İslâm Bankalarının ilk uygulamasının Nakit Vakıfları olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Gerçekten Nakit Vakıfları İslâm Bankalarının Osmanlı döneminde uygulanmış ilk orijinal kurumları oldukları söylenebilir. ÖFK'larında da ana espri bir tarafta tasarruf sahibi insanların sermayesi bir tarafta da sermayeye ihtiyaç duyan insanların bir araya getirilmesi. Bu açıdan ÖFK'lar iki ana temele dayanır. Biri mudaraba ortaklığıdır, yani sermaye ve emek ortaklığı. Diğeri de para ticaretinin yasak olmasıdır. Finans Kurumları tasarruf sahiplerinin paralarını, sermayelerini mudaraba ortaklığı bağlamında toparlar. Toparlarken emek sahibidirler. Tasarruf sahibine demektedirler ki biz sizin paranızı en iyi şekilde değerlendireceğiz; birikimimizi ve bilgimizi kullanacağız ve elde ettiği-

cash began to be dedicated to vaqıfs.

Although İmam Birgivî apposed to cash dedication in this era, cash vaqıfs found wide operation fields, especially in Kanunî era many cash vaqıfs were formed. Again in Çızakça's book we read that there were many cash vaqıfs in Bursa. These vaqıfs could be typical examples of Venture Capital. Lots of money used to be donated to these vaqıfs and this money was given to those who had experience, knowledge and labor to be used in trade and production. The people who took the capital used it in goods and services production and gave some of the profits they mode to the vaqıf and used the rest to enlarge their business.

***ÇERÇEVE** - So, the vaqıf functions as a Venture Capital company....*

N. Gürdoğan - Yes. It can be considered just as a Venture Capital company. Funds are donated and vaqıf managers give these funds as capital to those who can use them in the best way. The people who take the funds contribute to the society by doing the production and they strengthen themselves and the vaqıf by utilizing the rosources of the vaqıf in the most efficient manner. For this reason, cash vaqıfs can be considered as a more refined form of mudaraba partnership. Until that time the dedication of money had never been considered but new developments in economy let the way for money to the dedication just like a real estate.

***ÇERÇEVE** - Finance organizations that are called Islamic banks in the world, are called private finance organizations (PRO's) in Turkey. Is there a similarity between those cash vaqıfs?*

N. Gürdoğan - Yes, in fact if you look at PFO's, it is said that they are based on some kind of applications in Egypt, India and South Africa in the literature. Especially in English sources you can easily sense this attitude. In this sense, the first public bank is Islamic Development Bank (IDB). After that, many Islamic banks were formed by the leadership of private organizations from America to many other Muslim countries. Looking at this historical process, we can easily say that the first applications of Islamic banks were these cash vaqıfs. Indeed these cash vaqıfs can be said to be the first original institutions of Islamic banks in the Ottoman State. The main principle in PFO's is the fact they bring the people who own the capital and the p eople who need the capital together. From this perspective PFO's are based on two main pillars. One is the partnership of mudaraba, that is to say the partnership of capital and labor. The other is the prohibition of money trade. Finance organizations collect money from save-owners on the basis of the partnership of mudaraba. They represent the labor side when they collect the money. They say to the save owners; "we are going to make use of your money in

miz kârın % 20'sini kurum/emek payı olarak alacağız, % 80'ini de size sermayenin payı olarak vereceğiz. Sonra topladıkları kaynakları da kendilerine uygun finansman metodları ile ihtiyacı olan sanayicilere, girişimcilere ve iş sahiplerine kullandırtmaktadırlar. Bu yüzden Finans Kurumları Nakit Vakıflarının daha modernize edilmiş bir şeklidir. Günümüzde finansman çok büyük bir önem kazanmıştır. Hiçbir işletmenin borçlanmadan büyümesi mümkün değildir. Borçlanmada önemli olan kritik noktayı aşmamaktır. Eğer o kritik nokta aşılırsa işletmenin gelirleri borçlarını karşılamaya yetmeyebilir. Yine borçlanmada önemli olan borçlanılan kaynaklarla üretimi arttırıcı alanlara yatırım yapmaktır. Borçlanarak ev ya da lüks araba alıyorlarsa batmaktan kurtulamazlar. Günümüzde özellikle Japonların öncülük ettiği ve Amerika'da IFC (Uluslararası Finans Kurumu)'ninde finans biçimi olan metod mudaraba ortaklığına / GS'ne benzer şekildedir. IFC bir firmaya kredi sağlarken en azından % 15 oranında ortak olmaktadır. Artık Japonlarda klasik bankaların yaptığı gibi faiz karşılığı kredi vermek yerine sermaye sağlayıp ortak olmayı tercih ediyorlar. Firma ileride başarılı olursa hisse senetleri piyasada satılır ve büyük bir gelir elde edilir. Elbetteki şirketin başarısız olup hisse senetlerinin borsada değer kaybı da söz konusu olabilir. Sonuçta her iki tarafta riski paylaştıkları için daha adil bir durumdan söz edebiliriz. Son zamanlarda Japon bankalarının bu tür ortaklıklara girdiklerine şahit oluyoruz. Böylece daha çok getiri sağlama imkânları oluyor, hem de bizim açımızdan baktığımız zaman faizsiz, iki tarafı da memnun edebilecek gelişmelerin de önü açılmış oluyor. Bizim kültürümüzde de paradan para kazanmanın yolu kesilmiştir. Paradan para kazanma bir süre sonra çok dar bir alanda belirli kişilerin gelirlerini arttırmaya dönüşebilir. Oysa üretim ve hizmetten para kazanmaya başladığınız zaman hem yeni iş imkânları açmaktasınız hem de topluma üreticilere, tüketicilere, vergi verecek devlete, finans kurumları olarak tasarruf sahiplerine kâr vermektesiniz. Belki önümüzdeki yıllarda bu doğrultuda gelişmeler hızlanacak. Zaten Dünya Bankası yaptığı bir çalışmada gelişmekte olan ülkelere özellikle Latin Amerika ülkelerine ÖFK'ların sistemini önermektedir. ÖFK'larda bankalarda olduğu gibi sabit bir faiz oranı söz konusu değildir. Kazanıldığı zaman tasarruf sahibine kâr verilmektedir. Böylece hem daha esnek, hem de kazanma şansı çok daha yüksek olan girişimciler desteklenmektedir.

ÇERÇEVE *- Şu ana kadar RS'ni, gelişimini ve İslâm geleneğindeki yerini kısaca anlattınız. Türkiye'de henüz uygulama alanı bulmamış olan RS finansman metodu hakkında son olarak neler söylenebilir?*

N. Gürdoğan - Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse şu söylenebilir. Bütün dünyada üretim giderek

the best way and we are going to take 20 % of the profit as institution/labor share because we are going to use our knowledge and accumulation and 80 % of the profit wil be granted to you as capital share. They then have enterpreneurs, businessmen and industralits use these sources with appropriate financial methods. That is why we can say that finance organizations are modernized versions of cash vaqxıfs. Financing has gained a lot of significance in today's world. It is not possible for any organization to expand without getting into debt. The important point in having credit is not to surpass the critical limit. If that critical limit is surpassed, the income of the organizatin might not meet its debts. Another important principal is to invest with that credit in the fields which can increase production. If they purchase luxury houses and cars, they connot prevent going bankrupt. The method that the Japanese pioneered and used in International Finance Corporation in America is similar to Venture Capital/partnership of mudaraba. IFC becomes a partner of companies at least at the rate of 15 % when it gives credit. The Japanese prefor being a partner by providing capital rather than giving credit in return for interest like classical banks. If the company becomes successful in the future, its shares will be sold in the market and a big profit will be earned. Of course, there is a possibility for the company to fail and its shares to go down in the stock market. In the final analysis, because they share the risk, we can say there is a more just situation. We observe that Japanese banks joing in this type of partnerships lately. In this way, the earn more profits and from a Muslim perspective there is an open way for new developments which can satisfy both parties without getting involved into interest. In our culture, the way to making money out of money is blocked. Because it might lead to a situation in which a very limited number of people increase their income. On the other hand, if you make money out of production and service, you create new job opportunities and you give profit to the society, producers, consumers, save-owners and to the state as tax. Perhaps new developments to this direction will accelerate. In fact the World Bank suggests developing countries especially Latin American countries the system used by PFO's. There is not a set interest rate like in other banks. They give profit, if they earn any, to the save-owner. Thus, those enterpreuners who are most likely to earn are supported by the system.

ÇERÇEVE- *You have given an account of the development of Venture Capital and its place in the Islamic tradition. What else can be said about Venture Capital which could not find any field of application in Turkey?*

N. Gürdoğan - As a general comment, we can say that production is increasing getting more important in the

önem kazanmaktadır, çünkü ülkelerin dış politikadaki ağırlıkları biraz da üretim güçlerine paralel olarak gitmektedir. Bu yüzden de Türkiye'nin üretim gücüne bakarsak, 65 milyonluk bir ülke 3 milyonluk Singapur kadar ihracat yapamıyor. Türkiye'nin toplam dış ticaret hacmi; 25 Milyar ihracat 40-56 Milyar ithalatla beraber toplam 70 Milyar dolar civarındadır. Oysa 3 Milyonluk Singapur'un dış ticaret hacmi 200 Milyar doların üzerindedir. Buradan da görülüyor ki, Türkiye'de birşeyler yanlış gidiyor. Bunun önemli sabeplerinden birisi de ülke içindeki girişimci gücün harekete geçirilememesidir. 80'li yıllara kadar Türkiye'de devletçi politikalar ağır basmıştır ve ithal ikamesine dayalı politikalar güdülmüştür. 80'li yıllardan sonra özellikle Özal'ın önünü açtığı dışa yönelik politikalarla Türkiye'deki girişimciler, kurumlar, işletmeler, finans kurumları dünyaya açılmaya başlamıştır. Artık dünyayı global olarak düşünmeden dünyadaki üretim standartlarını tutturmadan hiçbir işletmenin hem kendi ülkesinde hem de uluslararası ticarette rekabet edebilmesi mümkün değildir. Bu yüzden özellikle finansman alanında yeni gelişmelere ayak uydurmak, dünyadaki gelişmeleri iyi izlemek önem kazanmaktadır. Bu bağlamda da Girişim Sermayesi diyebileceğimiz RS kuruluşları, Nakit Vakıflarının bugünkü şekli olan Finans Kurumları giderek önemlerini arttırmaktadırlar. Türkiye'nin bu alanda bu kurumların desteğiyle dünya pazarlarına açılması gerekir. Mesela ben geçenlerde Konya'ya gitmiştim, Konya'da McDonald's yok. Bazı arkadaşlarımız "Allah'a Şükür, Konya kurtarılmış bölge" diyorlar. Ama diğer bir açıdan da şöyle bakabilirsiniz: Konya kapalı yapısını kıramamış, ne dünyadaki bir McDonald's şirketi gelmiş, ne de Konya'nın etli ekmek yapan veya tandır kebap yapan bir şirketi dünyaya gitmiş. McDonald's'ı Amerikan emperyalizminin bir simgesi olarak da görebilirsiniz, ama bizim konuştuğumuz çizgiden baktığımız zaman dünya ölçeğinde bir organizasyonun simgesi olarak ta görebilirsiniz. McDonald's bize ne bilgisayar satıyor ne de ileri teknolojiye dayanan bir araba satıyor. Bizim icat ettiğimiz köftenin değişik bir şeklini bize geri satıyor. Biz Anadolu girişimcisine bilgisayar üret Amerika'ya sat diyemeyiz ama "Sen tandır kebabını, lahmacununu, İnegöl köfteni, Urfa'nın kebabını vs... dünyaya pazarla" diyebiliriz. Burada önemli olan dünya ölçeğinde hizmet vermektir. Amerikalı bir hamburgeri New York'ta nasıl üretiyorsa, Londra'da, İstanbul'da, Tokyo'da da aynı şekilde üretiyor. Ürettiği hamburgeri Tokyo'da da insanlar kuyruğa girerek alıyor, Moskova'da da, İstanbul'da da. Burada yönetim teknolojisi, uluslararası bir organizasyon gücü ve dünyanın her yerinde standart hizmet üretebilme gücü pazarlanıyor. Buradaki teknoloji çok ileri bir bilgisayar teknolojisi, çok ileri içten yanmalı motorlar değil, sadece

world, because the power of individual countries in wold politics in some-what dependent on their production power. If we look at Turkey's production power, a country with a population 65 million cannot export as much as Singapore which has a population of only 3 million. Turkey's total foreign trade amount is about 70 billion U.S. dollars of which, 25 billion is export and 40-50 billion is import. However, a three million Singapore has a foreign trade amount of over 200 billion dollars. As we should in fer from that, there is something wrong going on the enterprising power in the country is not activated. Until 80's statist policies were dominant and import substitution policies were implemented in Turkey. Enterpreneurs, institutions, business establishments, finance organizations in Turkey began to open their doors to the world especially after Özal's new outward policies in 80's. Without a global perception of the world and without reaching the world standards in production no company can possibly compete neither in its country nor in the international commerce. That is why, adapting to new developments especially in the finance field, following new developments well is getting increasingly more important. In this context, Venture Capital organizations, finance organizations that are today's versions of cash vaqıfs are gaining significance. Turkey must open to the world markets with the support of these institutions. For instance I went to Konya recently, there is not a McDonald's shop in Konya. Some friends say "Thanks God, Konya is a Saved region." However from another perspective: Konya could not break out of its closed structure, neither the McDonald's company come to Konya nor a company of bread-with-meat or kebap vent to a foreign country. You can see McDonald's as a symbol for American imperialism, but if you look at it from our perspective which we have been discussing so for, it can be considered as a worldwide organization. McDonald's sells us neither computers nor high-tech cars. It sells us a different form of meatballs which we concocted. We cannot say to Anatolian enterpreneurs "produce computers and sell them to America" but we can say "sell you kebap, pizza, İnegöl meatbals etc to other countries" The important thing here is to serve at world standards. The Americans produce hamburgers in London, İstanbul, Tokyo just like the way they do in New York. People eat their hamburgers quite willingly, forming queues in Tokyo, Moscow or İstanbul. They sell here an administrational technology, an international organization power and the ability to produce a standard service at anywhere in the world. The technology is not an advanced computer technology or internal-combustion engine only meatball technology. That is why if we want to penetrate into foreign markets, if Turkey wants to have a say in World politics, we must learn how to develop new marketing strategies to sell our prod-

köfte teknolojisi. Bu yüzden biz dünyaya açılmak istiyorsak, Türkiye dünya politikasında söz sahibi olmak istiyorsa, ürün ve hizmetlerini bütün dünyaya pazarlamasını öğrenmesi gerekiyor. Türkiye ürün ve hizmetlerini bütün dünyaya pazarlayamazsa kültürünü de pazarlayamaz. Konya tandır kebabını dünyada pazarlayacak bir organizasyon kuramazsa Mevlana'yı dünyaya tanıtamaz. Belki de Konya'nın en büyük ihraç kaynağı Mevlana'dır. Ancak bu yüzdendir ki Mevlana Konya'da kapalı kalmıştır.

Buradan RS'ne dönersek diyebiliriz ki RS biraz da ülkelerin, şirketlerin ve kişilerin kendi kaynaklarını dünyaya pazarlamalarının da bir umududur. Atıl duran fonların kaynakların, bilginin, tecrübenin ve girişimci ruhun harekete geçirilmesidir. Dünyaya açılmaktır. Dünyası dar olan toplumların görüşleri de, bilgileri de dardır.

ÇERÇEVE- *Bu güzel sohbet için çok teşekkür ederiz.*

ucts and services to the world. If Turkey cannot sell its products and services to all the world it will not be able to sell its culture either. If it cannot establish an organization which would sell Konya's famous kebap, it cannot introduce Mevlana to the world. Perhaps the export resource of Konya is Mevlana and that is why Mevlana is kept closed in Konya.

Turing back to our issue Venture Capital, we can say that Venture Capital is a hope for countries, companies and people to sell their products and resources. It is the mobilization of inert funds, know-how, experience and enterprising force. It is to open the doors to the world. Societies which have a closed world have also limited knowledge and views.

ÇERÇEVE - *Thank you for this nice talk.*

Risk Sermayesi: Çağdaş Karz-ı Hasen*

Venture Capital: Contemporary Qardh Al-Hasan

Mustafa BÜYÜKABACI
İngilizcesi / English: ***Süleyman GÜNDÜZ***

Finans bilimi, borçlanma mekanizmalarını düzenleyen ve bu mekanizmaların verimli çalışmasına katkısı olacak altyapıları, fon oluşturma ve kullandırma ortamlarını hazırlayan disiplinin adıdır. Finans iki ana grubun ilişkisini tanzim eder: Fon verenler ve fon kullananlar. Toplumun belirli kesimlerinde ihtiyaçtan fazla olarak bulunan kaynakların, ihtiyacı olan diğer kesimlere en verimli bir şekilde nasıl aktarılacağı ve değerlendirilebileceği ile ilgilenir. Finans açısından ilişkiler, borç verme ile ortak olma noktaları arasındaki değişik varyasyonlarda olabilir.

Borç verme, İslami esaslara uygun bir içtimai haya-

The most natural and virtuous form of lending is called Qardh al-Hasan (good and clean lending). People ought to be able to lend each other without seeking any material benefit and should do so with a logic of communal solidarity.

The Science of Finance is the name of the discipline which regulates the credit mechanisms, prepares the infrastructure that might contribute to the productive functioning of such mechanisms, and makes ready the environment for fund development and utilization. Finance organizes the relations between two main groups: Fund depositors and users. It deals with how the unused resources

* *Bu Makale Çerçeve Dergisi' nin 20. sayısında yayınlanmıştır.*

* *This talk's puslished at the 20th issue of Çerçeve.*

tın tesisinde de en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Borç verilmesi teşvik edilmekte, borç alma ve verme mekanizmaları tesis edilmektedir. Borç verme bir erdem olarak kabul edilmekte, borç veren, 'bir kardeşinin sıkıntısını gideren' olarak vasıflanmaktadır. Diğer taraftan, Hz. Peygamber borçlu olmaktan Allah'a sığınarak meselenin öbür yüzünü dikkatlerimize sunmaktadır. Borç müessesesinde temel kriter şudur: borç veren, bir maddi karşılık beklememeli, değil ribaya, riba şüphesine dahi düşmemeye özen göstermelidir. Borç, bir ihtiyacı gidermek amacıyla alınmalıdır. Çünkü borçlu olmak, istenilen bir şey değil. Borç vermenin en tabii ve faziletli şekli, ıstılahi ifadesiyle Karz-ı Hasen'dir (= temiz ve iyi borç). Kişiler karşılıklı olarak, hiçbir maddi menfaat gözetmeksizin birbirlerinden borç alıp verebilmeli ve bunu toplumsal bir dayanışma mantığıyla yapmalıdırlar. Günümüze kadar sürdürülen bu müessese, enflasyonun keşfedilmesi, müslümanların yönlendirme gücüne sahip olamadıkları bir kapitalist ekonomik sistemi müşahade etmiş olmaları ve bu sistemle birlikte yaşama mecburiyeti içinde olmaları gibi temel nedenlerle, geniş çerçevede uygulanabilir olma özelliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Borç alanlar açısından da durum çok farklı değildir. İşini genişletmek veya yeni bir tüketim eşyası sahibi olmak isteyen kişilerin borçlanmalarının, hangi ihtiyaç saikiyle olacağı tartışmaya açıktır.

Bu durumda müslümanlar 'zarar vermek de, zarara uğramak da yoktur' hükmü mucibince enflasyondan korunmak amacıyla muhtelif borçlanma mekanizmaları geliştirmişlerdir. Döviz, altın, inşaat demiri vs. gibi enflasyona nisbeten dirençli, para veya emtia bazında borçlanma usullerinden, murabaha gibi daha dolaylı enstrümanlara ulaşmışlardır. Murabaha, malum bir emtianın peşin fiyatının üzerine belirli bir vade farkı koyarak vadeli satma işlemidir. Böylece karz-ı hasen'den başlayan borçlanma süreci murabahaya kadar uzanmıştır. Bu süreçte, problemin tesbit ve çözümünde çıkış noktası enflasyon olduğundan, çözüm olarak sunulan modelde "paranın zaman değeri" dikkate alınmıştır. Murabaha sistemi, İslami esaslara uygun bir prensip olmasına ve ulemanın cevazına rağmen, arka planında zımmen 'paranın zaman değeri hesabı" ba-

Borç müessesesinde temel kriter şudur: borç veren, bir maddi karşılık beklememeli, değil ribaya, riba şüphesine dahi düşmemeye özen göstermelidir. Borç, bir ihtiyacı gidermek amacıyla alınmalıdır. Çünkü borçlu olmak, istenilen bir şey değil. Borç vermenin en tabii ve faziletli şekli, ıstılahi ifadesiyle Karz-ı Hasen'dir (= temiz ve iyi borç).

owned by certain sectors of society could be most productively transferred to and utilized by other sectors which need such funds. From the perspective of finance, relations might actualize in varied forms somewhere between lending and partnership.

Lending is one of the most important factors in the construction of a social life that conforms to Islamic tenets. Lending is encouraged, and lending and borrowing mechanisms are set up. Lending is considered as a virtue, and lender is described as "one who relieves his brother from his hardship". On the other hand, Holy Prophet calls our attention to other side of the matter by taking refuge in God against indeptedness. The Basic criterion in lending convention is that the lender should not expect any material benefit, and he shold take utmost care to avoid not only interest, but even the idea of it. A loan should only be taken to relieve a need because indebtedness is not desirable. The most natural and virtuous form of lending is called *Qardh al-Hasan* (good and clean lending). People ought to be able to lend to one another without expecting any material benefit and should do so with a logic of communal solidarity. This convention which has continued up until now, has lost its applicability today to a large extent.The reasons for this are, emergence of inflation, and acquaintance of Muslims with capitalist economic system, which they have no control over but are forced to live with. The situation is not much different for the borrowers. The nature of the motivation that drives people to borrow for business expansion or new consumer goods is also open to debate.

Under such circumstances, Muslims have developed various credit mechanisms to protect themselves from inflation in conformity with the injunction, "do not harm, nor be harmed". After using means of indebtedness based on money and goods like foreign currency, gold, structural iron, etc., which are coperatively strong against inflation, they turned to more indirect means such as murabahah. A sale on installments after adding a certain profit on known merchandise is called murabahah. Thus the borrowing process beginning with *qardh al-hasan* extended to murabaha. Since the starting point here in the diagnosis and solution of the problem is inflation, the "time value of money" notion is taken into

The Basic criterion in lending convention is that the lender should not expect any material benefit, and he shold take utmost care to avoid not only interest, but even the idea of it. A loan should only be taken to relieve a need because indebtedness is not desirable. The most natural and virtuous form of lending is called *Qardh al-Hasan* (good and clean lending).

rındırdığından, hem cari sistemdeki finans sisteminde ciddi bir alternatif finansman modeli olamamış, hem de müslümanların genel kabulüne mazhar olamamıştır. Sistem içinde kayda değer bir pay elde edilememiş ve yeterli fon toplanmamıştır. Bunu, Özel Finans Kurumları'nın mevduatlarında ve pazar paylarında rahatlıkla görmek mümkündür. Diğer taraftan, faizli işlemlerin parasal sisteme yaptığı olumsuz etkilerden birisi, parasal sistemin gayri tabii bir şekilde genişlemesine neden olmasıdır. Aynı şekilde, paranın zaman değerini esas alan İslami finansman yöntemlerinin de aynı etkiye sahip olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Halbuki, yukarıda izah edildiği gibi, İslamiyet'te borç vermek bir erdem ve borç almak ancak bir ihtiyaca mebnidir. Borç verenle alan arasında bu temele dayanan bir ahlaki değer ilişkisi olmalıdır. Ancak, kapitalist sistem tüm pozitif ve negatif yönleriyle müslümanları kuşatınca, ilk uygulandığı şekliyle karz-ı hasen müessesesini yaşatabilme imkanı fiilen ortadan kalkmıştır. Çünkü her nasılsa, müslümanlar kapitalist sistemin imkanlarını bir defa görmüşlerdir. Ve hala o sistemle içiçe yaşamaya devam etmektedirler. Mesela, alternatif maliyet hesabı bir müslüman için de arkaplanda geçerli olmuştur ve alternatifler kapitalist sistemin kullandığı kıstaslardan (reel faiz, enflasyon oranları vs.) farklı değildir.

Yine geriye dönüp bakıldığında, uzun vadeli finansman modeli olarak ortaya konulan mudaraba ve müşaraka dikkati çekmektedir. Mudaraba ve müşaraka, temelde kar ortaklığına dayanan finansman yöntemleridir. Bu modellerde paranın zaman değeri dikkate alınmamaktadır. Ancak, uzun vadeli bir finansman modeli olarak ortaya konulan mudaraba ve müşaraka sistemlerinin uygulanamadığı görülmektedir. Çünkü Özel Finans Kurumları kendilerine emniyetli bir çalışma imkanı vermeyeceği korkusuyla, bu modelleri uygulamaktan uzak durmaya çalışmışlardır. Hakikaten, bu modellerde suistimale açık pek çok noktanın bulunduğu ve bir suistimal anında ortaya çıkacak problemlerin, İslami kaidelerin dışına çıkmaksızın zararsız bir şekilde bertaraf edilebilmesinin hemen hemen imkansız olduğunu belirtmek gerekir. Modelde, insan unsuru ele alınırken, 20. yüzyılda kapitalist sistemin alabildiğine çevrelediği bir müslüman tipi düşünülmemektedir. Modelde bunun yerine, saf, inançlı, kötü niyet beslemeyen, işini bunca zorluklara rağmen iyi yapabilen ve işinde profesyonel kişiler varsayılmaktadır. Ayrıca ortaklığın alınıp satılabilen bir meta halinde olmaması, yani modelin likit olmaması, cazipliğini ortadan kaldıran bir başka faktör olmuştur.

Bu mülahazalar sonucunda ortaya çıkan uzun vadeli finansman boşluğunu, Çok Ortaklı Şirketler modeli doldurmuştur. Bu şirketlerin herbirinin tam manasıyla ol-

consideration in the model that has been presented as a solution. In spite of the fact that the murabahah principle conforms to Islamic injunctions and is approved by Islamic scholars, the time valie calculation of money, which is said to be implied in the background of murabahah, became the chief factor contributing to its failure as a challenging alternative financial model in the prevailing system and its failure to be recognized by the Muslims at large. The murabahah principle has not captured a significant share in the system nor has it collected sufficient funds. This can easily be observed in total deposits and market share of Private Finance Houses (ÖFK) in Turkey working on interest-free basis. On the other hand, one of the negative impacts of transactions involving interest is the resulting effect of unnatural expansion of monetary system. In the same way, it should not be ignored that Islamic financial methods taking time value of money as their basis also have a similar impact.

However, as mentioned above, in Islam lending is a virtue and borrowing must depend on need. There must be an ethical value relationship on these fundamental principles between the lender and borrower. Nevertheless, when the capitalist system with all its positive and negative aspects surrounded Muslims, the possibility of continuing the institution of *qardh al-hasan* in its original form practically became obsolete. Because, regardless of how it happened , Muslims acquainted with the capitalist system and the are still intimately living with it. . For instance, alternative cost calculation became valid for Muslims , too, in the background and such alternatives are not different from the criteria employed by the capitalist system, (e.g. real interest, inflation rate etc.).

Again, when we look back, we see mudarabah and musharakah, which were putforth as long term financing models, demand our attentions. Mudarabah and musharakah are financing methods based in their essence on profit-sharing. In such models time value of money is not considered. But it can be seen that mudarabah and musharakah fhave not been employed as long term financing models. Afraid that they would not give a possibility for sound operation, the finance houses kept their distance from this systems. Actually, this models do have many features that can be abused, and in such a case, elimination of consequent problems is almost impossible without resorting to measures outside of the Islamic injunctions. When the human factor is considered in such models, a Muslim prototype complately surrounded by the capitalist system in the 20th century is not thougth of. Instead, in the model the person is assumed to be a pure, commited, good - intentioned professional who does good inspite of all the difficulties. Besides this, the fact that the partnership in ques-

masa da bir nevi Risk Sermayesi Şirketi olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu modelde de ortaklık payları likit değildir, yani kolaylıkla alınıp satılamaz. Buna rağmen, kısa sürede önemli miktarda fon toplayabildikleri görülmüştür. Bu modelin en önemli eksiği, Risk Sermayesi Şirketi gibi çalışmasına rağmen, Risk Sermayesi Şirketi tarzında yapılanmamış olmalarıdır.

Risk Sermayesi

Risk Sermayesi SPK mevzuatında şöyle tanımlanmaktadır: Kurulmuş veya kurulacak olan ve gelişme potansiyeli taşıyan girişim şirketlerine yatırım yapılarak gerçekleştirilen uzun vadeli kaynak aktarım biçimine risk sermayesi yatırımı denir. (Sermaye Piyasası Mevzuatı, Seri: VIII, No: 21) Bu tanıma göre, Risk Sermayesi uzun vadeli ve riskli yatırımların finansmanı için kullanılmaktadır. Risklidir, çünkü yatırımın geleceğini tahmin etmek güçtür. Uzun vadelidir, çünkü yeni yatırımlar finanse edildiğinden, yatırımın geri dönüşü uzun zaman alır. Risk Sermayesine ilk bakışta, devletin yapması beklenen faaliyetler akla gelir. Bunun yanında, kendisine altyapı hazırlayacak büyük şirketler de aynı sahaları seçme ihtimali olan gruplar arasında yer alırlar. Çünkü, söz konusu riskli işlere yatırım yapacak girişim şirketleri, genellikle aşağıdaki özelliklere sahip olmaktadırlar:

1. Teknoloji üretimi: Risk Sermayesi şirketleri teknoloji üretir, icat yapar, patent haklarını satın alır, patent kiralar. (örnek. Bilgisayar, bilgisayar ekipmanları, bilgi teknolojisi vs.)

2. Yüksek hacimli yatırım: Yüksek yatırım maliyeti olan ve rekabetin yoğun olduğu veya tekelleşme bulunan alanlarda büyük hacimli yatırımlar yapar. (Örnek. Uçak sanayii, petrokimya, enerji, telekomünikasyon)

3. Stratejik yatırım: Herkesin giremeyeceği, belki yalnızca devletin girmeye cesaret edebileceği alanlarda faaliyet gösterir. Faaliyetlerinin sonuçları hakkında başlangıçta fikir sahibi olma imkanı yoktur. (Örnek. Savunma Sanayii)

Bu tanımlara giren yatırımlar stratejik öneme haizdir ve bir toplumun kalkınması için olmazsa olmaz türden yatırımlardır. Bu tip yatırımlar için başlangıçta kredi bulma zorlukları, geleceğe ilişkin projeksiyon zorlukları gibi muhtelif riskler mevcuttur. Bu şirketlere yatırım yapmak, konvansiyo-

Risk Sermayesi uzun vadeli ve riskli yatırımların finansmanı için kullanılmaktadır. Risklidir, çünkü yatırımın geleceğini tahmin etmek güçtür. Uzun vadelidir, çünkü yeni yatırımlar finanse edildiğinden, yatırımın geri dönüşü uzun zaman alır.

tion is not a tradable good, i.e. non- liquidity of the model, became another factor preventing its being attractive.

Due to such reasons, the long term financing vacuum that resulted has been filled by multi-partner companies model. The majority of these companies can be considered as Venture Capital companies. In this model, too, partnership shares are not that liquid, i.e. can not be easily traded. But in spite of this, they manage to collect significant funds in a short span of time. The most important deficiency of this model is that, although they operate like a Venture Capital company, they are not organized along the lines of a Venture Capital company.

But this ìtime value calculation of money which said to be implied in the background of murabaha became the chief factor contributing to its failure to be a challenging alternative financing model in prevailing financial system, and to be recognized by Muslims at large , in contrast to its being a principle conforming to Islamic injunctions and permitted by Islamic scholars. A significant share has not been captured in the system , nor enough fund collected through this instrument.

Venture Capital

Venture Capital is defined in the Turkish Capital Market Board (SPK) regulations as such: Long term financing made through investing in enterprising companies that already exist or will be established and have a development potential. (SPK Regulations, VIII/ 21). According to this definition, Venture Capital is used for financing long term and risky investments. It is risky, because it is difficult to estimate the future of investment. It is long term because new investments are financed and return of investment takes a long time. At first glance, Venture Capital reminds one of enterprises to be undertaken by the state. Besides this, big companies that will prepare infrastructure for themselves can also be thought of entering the same fields, for the enterprising companies that will invest in risky industries generally have the following features:

1.*Technology production:* Venture Capital companies produce technology, buy and hire patent rights (e.g. computers, computer peripherals, information technology and so on).

2.*High volume investments:* They make big investments in industries where high investment costs are involved, alongside with

According to this definition, Venture Capital is used for financing long term and risky investments. It is risky, because it is difficult to estimate the future of investment. It is long term because new investments are financed and return of investment takes a long time.

nel yatırımlardan çok daha riskli ve gelecekleri hakkında tahminlerde bulunabilmek çok zordur. Öyleyse, bu çeşit yatırımların finansmanı nereden bulunacaktır?

Bankacılık açısından bakıldığında, yeni icatların, genel kabul görmediği sürece, bir kredibilitesi yoktur. Tekelleşmenin bulunduğu veya yüksek rekabete açık sektörlerde büyük hacimli yatırımları kredilendirmek de bankacılık mantığıyla cazip değildir. Çünkü bu tarz yatırımlara aktarılan kredinin geri dönüşü hızını ve emniyetini kestirmek güçtür. Yani, bankalar, eğer özel fonları yoksa, bu tip yatırımları kredilendirmeye yanaşmazlar. Aynı şekilde, Özel Finans Kurumları da böylesi girişimlere murabaha yapmaz, mudaraba ve murabahaya ise hiç yanaşmazlar.

Kapitalist sistemde, bu yatırımların çok fazla kişinin riske girmesi ile gerçekleştirilebileceği kanaatine varılmıştır. Herşeyden önce, iktisadi sistem yatırım ihtiyacı duyuyorsa, finanse edilmesi gereken pek çok yatırım projesi ortaya çıkmış demektir. Ardından, bu projelere yatırım yapmaya hevesli para sahipleri ortaya çıkar ve Risk Sermayesi denilen ortak bir fon oluştururlar. Bu fonun oluştuğu şirkete Risk Sermayesi Şirketi denir. Böylece, Risk Sermayesi başlıbaşına alternatif bir finansman metodu olarak ortaya çıkmış olur.

Risk Sermayesinde, yapılan yatırımların verimliliği ancak yatırım sonuçlanıp işletme faaliyete geçtiğinde

intense competition or monopolisation (e.g. aerospace industry, petro-chemicals, energy, and telecommunications).

3.*Strategical investments:* They operate in sectors where not everyone dares to enter except possibly the state. There is no means of having any idea about the outcome of such investments (e.g. defense industry).

Investments under these categories have strategical importance and must be realized for the sake of development of society. There are several risks for such investments in the beginning , such as finding credit and future projection difficulties. Investing in such companies is much more risky than conventional investments and making forecasts about their future is more difficult. Then, how can such investments be financed ?

Looked at from the banking side, there is no credibility of new inventions until they receive general recognition. Also it is not very attractive to banking logic to finance high volume investments in the industries where monopolisation or intense competition prevails, since it is difficult to forecast the rate and security of return of the credit transferred to such investments. If they do not have special funds, they do not finance such investments. In the same manner, Private Finance Houses, too, do not enter murabahah contract for such enterprises. They never think of entering any mudaraba or musharaka contract for the same.

görülebilir. Bu durumda Risk Sermayesi Şirketi, elindeki işletmeyi ister blok olarak, isterse halka arz ile borsada satmak suretiyle, gelir elde etmiş olur. Yatırımcı açısından bakıldığında, Risk Sermayesini cazip kılan en önemli nokta, yapılan yatırımın likit olmasıdır. Risk Sermayesi Şirketleri halka açık şirketler sınıfındadır ve hisse senetlerinin borsada işlem görmesi gerekir. Bu durumda, Risk sermayesine katılan bir yatırımcı, istediği zaman hisse senetlerini borsada satarak ortaklıktan ayrılabilme şansına sahip olur. Ortakların ellerindeki hisse senetleri ile borsada alım satım yapmalarının, yani ortaklıktan ayrılma veya ortaklığa girişlerinin, Risk Sermayesi şirketinin faaliyetlerine veya sermaye yapısına hiçbir etkisi yoktur. Başka bir ifadeyle, Risk Sermayesine katılan bir kişi, yatırımın neticilerini almak için bekleyebileceği gibi, şirkete herhangi bir yükü olmaksızın, istediğinde ortaklıktan ayrılma şansına da sahip olmaktadır.

Görüldüğü gibi, Risk Sermayesi şirketlerinin verimli çalışabilmesi için mutlaka hisse senedi borsasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç hem risk sermayesine katılan ortakların likiditesini sağlamak, hem de Risk Sermayesi Şirketinin yapmış olduğu yatırımın geri dönüşünü kolaylaştırmak açısından hayati öneme haizdir. Verimli bir borsanın varlığı yatırımların geri dönüşünü kolaylaştıracağından, daha ilk yatırım aşamasından itibaren, fon toplama açısından büyük rahatlık sağlar. Daha kolay fon toplama imkanı elde edilmiş olur. Dolayısıyla, borsa ve halka açık/çok ortaklı şirketler ile Risk sermayesi arasında iki taraflı birbirini etkileyen bir ilişki vardır.

Verimli bir borsanın varlığı yatırımların geri dönüşünü kolaylaştıracağından, daha ilk yatırım aşamasından itibaren, fon toplama açısından büyük rahatlık sağlar. Daha kolay fon toplama imkanı elde edilmiş olur. Dolayısıyla, borsa ve halka açık/çok ortaklı şirketler ile Risk sermayesi arasında iki taraflı birbirini etkileyen bir ilişki vardır.

Risk Sermaye Şirketleri yeni, stratejik ve riskli yatırımların yapılmasına ortam hazırlarken, aynı zamanda toplumsal kalkınmaya da destek olmaktadır. Bir taraftan teknoloji üretimi ve stratejik yatırımlar yapılırken, diğer taraftan istihdam artmaktadır. ABD, İngiltere ve özellikle Almanya'da Risk Sermayesi Şirketleri, ülke kalkınmasında önemli rol oynamışlardır. Ancak, Risk Sermayesinin oluşturulması yine bankaların öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Bu ülkelerin sahip oldukları ekonomik gücün temelinde teknoloji üretimi vardır. Teknoloji üretiminin temelinde ise Risk Sermayesi yatmaktadır. Bunun yanında herbiri kendi

It is concluded in the capitalist system that such investments could be realised only when many people share the total risk. First of all, if the economic system needs investment, that indicates that many investment projects exist. After that, there appear capital owners eager to invest in such projects and they set up a common fund called Venture Capital. The firm established by such funds is called a Venture Capital company. Thus, Venture Capital appears to be an alternative financing method in itself.

As for Venture Capital, productivity of investments can be measured only after the business operation has started. In such cases, the Venture Capital company acquires income either through selling its enterprise in block or to the public on the exchange. Seen from the investor's side, the most attractive thing about Venture Capital is liquidity of the investment. Venture Capital companies are in the public joint stock category and therefore their shares must be traded on the stock exchange, a facility that enables any investor to leave the partnership through selling his/her shares in bourse any time he/she wishes. Trading of the shares by investors in bourse, i.e. joining or leaving the partnership, has no direct impact on the operations or capital structure of a Venture Capital company. In other words, a partner who joined Venture Capital can wait to reap the yield of investment, or may leave the partnership without imposing any burden on the company.

As is seen, for a productive operation of Venture Capital companies a stock exchange is definitely needed. This need has a crucial significance both for facilitating liquidity of the investors and return of investment made by the Venture Capital company. With its ability to facilitate return of the investments, existence of an efficient bourse furnishes great fund collection facilities even from the outset of the enterprise. Thus entrepreneurs get better means of fund collection. Thus there is a mutually interactive relation between the stock exchange and public joint-stock companies.

As for Venture Capital, productivity of investments can be measured only after the business operation has started. In such cases, the Venture Capital company acquires income either through selling its enterprise in block or to the public on the exchange.

Venture Capital companies set the environment for new, strategic and risky investments, and at the same time, contribute to social development. Technology production and strategic investments are realised while increasing employment. In the USA, UK and especially Germany, Venture Capital companies played a significant

sahasında en fazla ARGE faaliyeti yapan ve sürekli olarak teknoloji geliştiren, Kodak, Xerox, 3M gibi şirketler de Risk Sermayesi Şirketleri kurmuşlardır. (Risk Sermayesi ve Türkiye'de Uygulama Olanakları, Tülay Zaimoğlu, SPK Yayınları, 1995, s. 30) Yurdumuzda DESİYAB ve Kalkınma Bankası bir dönem Risk Sermayesi fonksiyonunu kısmen yüklenmiştir.

Türkiye şartlarında nasıl kurulacak, nasıl işleyecek?

Ülkemizdeki cari mevzuata göre, Risk Sermayesi teşvik edilmektedir. Risk Sermayesi Şirketlerinin kârları ve temettüleri, kurumlar vergisinden ve gelir vergisinden istisna edilmiştir. Yine mevzuatta suistimallere engel olabilmek amacıyla, ortaklar ve yöneticiler ile yatırım yapılacak girişim şirketleri arasındaki ilişkilere sınırlamalar getirilmiştir. Risk Sermayesi şirketleri önemli bir zihniyet değişikliği gerektirdiğinden, henüz kurulmuş bir örneği mevcut değildir. Cari sistemde bankalar bile kredi sisteminden uzaklaşmış ve hazine bonosu ticaretinden başka ciddi bir faaliyet yapamaz hale gelmişken ve yatırım vadesi bir yılı bile bulmazken, uzun vadeli riskli yatırımlara kaynak toplayabilmenin güçlüğü ortadadır. İslami hassasiyete sahip girişimcilerin borsaya olumsuz bakmaları nedeniyle, bu kesimin de Risk Sermayesine ilgisizliği söz konusudur.

Risk Sermayesi, başlangıç olarak KOBİ finansman modeli olarak uygulanabilirse de, ilk bakışta, faizden uzak duran, İslami hassasiyete sahip kişilerce benimsenmesi daha makul görünmektedir. Nitekim, benzer bir modeli benimseyen çok ortaklı şirketlerin gittikçe yaygınlaşan bir tarzda uygulanması bunu göstermektedir.

Risk Sermayesinin kuruluşu ve işleyişinde iki ana unsura ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar: yatırım yapılacak projelere sahip girişimciler, bu girişimcilere kaynak temin edecek yatırımcılardır. Her şeyden önce, Risk sermayesi kavramının her iki grup tarafından kabulünün sağlanması gerekmektedir. Bu kabulün arka planında, paranın zaman değerinden ziyade, ortaklık bazında finansmanın kabulü vardır. Dolayısıyla, borsa sistemi kabul edilmiş ve faizden uzak durmaya çalışan işadamları için, finansman açısından geniş bir ufuk açılmış olmaktadır. Bu ufuk, işadamlarının uzun vadeli fonlar bulmasına imkan tanımaktadır. Paranın zaman değerine dayalı murabaha sistemi, kısa vadeli finansman yöntemi olarak kalmakta ve Risk Sermayesi ile birlikte, iktisadi atılımın gerçekleştirilmesi için ciddi bir altyapı hazırlanmış olmaktadır.

Risk sermayesi şirketlerinin nasıl tesis edileceği önemli bir meseledir. Çünkü, kurulacak bu şirketler uzun vadede Özel Finans Kurumları'nın hareket alanına girmiş olacak ve onların faaliyetlerini etkileyecektir. Di-

role in national development. However, setting up Venture Capital was realised under the leadership of banks. In the foundation of these countries' economic might lies technology production. Again, in the foundation of technology production lies Venture Capital. Besides, companies like Kodak, Xerox, and 3M which continuously advance their technologies and conduct the most research and development studies in their respective fields of operation also initiated Venture Capital companies. (Risk Sermayesi ve Türkiye de Uygulama Olanakları, Tülay Zaimolu, SPK Publications, 1995, p.30). In Turkey, DESIYAB (State Industry, Workers Investment Bank) and Kalkınma Bankası (Development Bank) partially performed Venture Capital function for a period.

How will it be set up and function in Turkey?

Present legislation in Turkey encourages Venture Capital. Profits and dividends of Venture Capital companies are exempted from corporation taxes and income tax. But at the same time, in present legislation, limitations are put on the relations between investing companies , and partners and managers to prevent possible abuses. Since Venture Capital companies require a significant mentality change, there is still no established example available. In the present system where even the banks are driven away from the credit system and have kept themselves busy almost exclusively with treasury bonds trading and where investment terms have been shortened to even less than one year, the difficulty of fund collection for long term risky investments is obvious. Because of the half hearted approach of the Islamicly motivated entrepreneurs to the bourse, an indifferent reaction to Venture Capital from this section of investors is seen as well.

Although Venture Capital can be employed in the beginning as a KOBI (Small and Medium Size Enterprises) financing model, it seems more convincing that it will be adopted by Islamicly motivated investors who want to keep away from interest. As a matter of fact, an increasing number of multi-partner companies that apply a similar model indicates such a trend.

Two basic components are required in the setting up an operaiton of Venture Capital. These are: Entrepreneurs with projects to be invested in and investors to transfer funds to such entrepreneurs. But, first of all the concept of Venture Capital should be accepted by both groups. In back of this lies acceptance of partnership financing rather than the notion of time value of money. Thus, the stock exchange system becomes accepted, and as far as finances are concerned, this opens up a wide horizon for entrepreneurs who wish to avoid interest. This horizon allws entrepreneurs the opportunity to find long term funds. Murabahah system which is actually based on the notion of ti-

ğer taraftan Risk Sermayesi şirketi ile birlikte, yatırıma başlangıçta para koyan kişilerin paralarını istedikleri zaman geriye alabilmelerini, yani likidite teşvikini sağlayabilmek için makul ölçülerde çalışan bir ikincil piyasaya (hisse senedi borsası) ihtiyaç vardır. Dolayısıyla, borsaya bakışın revize edilmesi ve hisse senedi alım satımının ulema tarafından, bu bakışla yeniden incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca, sermaye yönetiminin tamamen profesyonel ve ehil kişilere bırakılması ve suistimali engelleyecek ilave düzenlemelerin alınması şarttır.

Bir Risk Sermayesi Şirketinin tesis edilebilmesi için özetle aşağıdaki aşamaları takip etmek gerekir:

1. Herşeyden önce, belirli bir yatırım stratejisinin belirlenmesi, buna katkıda bulunabilecek kişilerin biraraya getirilmesi ve bu stratejiye uygun muhtelif yatırım projelerinin ve fizibilitelerinin hazırlanması gerekmektedir.

2. Kabiliyetleri açısından elverişli pekçok müteşebbisi biraraya getirecek şekilde, Risk Sermayesi Şirketi kurulmalıdır. Biraraya gelecek müteşebbislerde sermaye yeterliliği kriteri aranmak zorunda değildir.

3. Tesis edilen risk sermayesi şirketine katılacak öncü hissedarların bulunması ve bunların oluşturacağı ilk sermayeden sonra halka açılmanın yapılarak sermayenin 50-100 milyon USD seviyelerine yükseltilmesi gerekmektedir.

4. Daha önce hazırlanmış olan fizibilite raporlarına uygun olarak yatırımlara başlanmalıdır. Ancak, yatırımların bir kısmının kısa vadede geri dönebilecek türden olmasına dikkat edilmelidir. Yatırımların uzun vadeli olması baştan itibaren kabullenilmiş olsa da, insan tabiatının kısa sürede sonucu görmek istediği gözden uzak tutulmamalıdır.

5. Yatırımlar olgunlaşıp meyvelerini vermeye başlayınca, yatırımın bir kısmı borsa aracılığıyla halka arzedilmeli ve elde edilen nakit, yeni yatırımların finansmanında kullanılmalıdır.

Bu aşamaların her birinde, cari mevzuata uygun olarak atılması gereken adımlar vardır. Risk Sermaye Şirketi kurulduğunda, bir taraftan mevzuat sınırları içinde kalınırken, diğer taraftan, Risk Sermayesi Şirketlerine sunulan vergi teşvikleri de değerlendirilmiş olacak ve iktisadi kalkınmanın bir köşesinde yer alınacaktır.

Risk Sermayesi Şirketinde oluşturulan fon ile yapılan yatırımın getirisi, tamamen yatırım yapılacak sektöre, yatırımın büyüklüğüne, yönetim kademelerinin etkinliğine bağlı olduğundan, bugünden bir getiri tahmininde bulunmak zordur. Ancak, bugünkü şartlarda herhangi bir Risk Sermayesi Şirketine yatırılan ilk ser-

me value of money, remains as a short term financing method, and, together with Venture Capital, they prepare a serious infrastructure for an economic drive .

How Venture Capital companies will be established is a significant matter. Because in the long run such companies will enter into the operation zone of Private Finance Houses and have an impact on their operations. On the other hand, together with establishment of Venture Capital companies, there must be a secondary market (shares bourse) working up to reasonable standards to give investors opportunity to withdraw their investments at will, thus stimulating liquidity. Therefore, the wievpoint in regard to the bourse must be revised and shares trading must be reexamined with this approach by ulama. Furthermore, capital management must be trusted to fully professional and qualified people, and further measures must be taken to prevent abuses.

Steps to be taken to establish a Venture Capital company:

1. First of all, a certain investment strategy should be defined. Persons who could contribute to this strategy should come together and preparation of several investment projects complying with the strategy and related feasibility studies undertaken.

2. Bringing together many qualified entrepreneurs, a Venture Capital company should be established. It is not necessary to look for capital adequacy in the entrepreneurs.

3. After the initial vanguard shareholders incorporation of the first capital, the Venture Capital company should go public and existing capital should be increased to levels of 50 to 100 million USD.

4. Investments should start in compliance with feasibility studies. Some of the investments ought to be returnable in the short run. Because, even if the overall character of investments in question was accepted to be long run, the reality that human nature wants to see the result in a short time must not be discarded.

5. Once the investments start yielding, part of them should be offered to the public through the stock exchange and acquired cash shold be used in financing new investments.

There are certain steps that must be taken in all of these phases as required by current legislation. Established Venture Capital companies shall operate within the limits of the legislation on the one hand, and benefit from tax exemptions specially offered to such companies, on the other, and take their place in the overall composition of economic development.

It is hard to estimate today the revenue that the investment made in such funds of a Venture Capital company

mayenin geri ödeme süresinin, yukarıdaki şartlara bağlı olarak 3-6 yıl arasında olması muhtemeldir.

Sonuç

Mevcut iktisadi sistemi yok saymak mümkün değildir. Bu sisteme kapalı durmanın da imkanı yoktur. Mevcut iktisadi sistemin müsbet veya menfi pekçok yönünü müşahade etmiş olan ve rakipleriyle o ortamda rekabet etmeye çalışan İslami hassasiyete sahip işadamlarının, her türlü iktisadi davranışlarında, global sistemden etkilenmeden hareket ediyor olduklarını söylemek ise mümkün değildir. Pazaryerine şu anda hakim olan ticari örfün, Medine Pazarı tüccarlarının örfü olmadığında şüphe yoktur. Denilebilir ki; çok geniş bir yelpazeye yayılan kapitalist örf (!) global yaklaşımlarıyla herbir tarafı sarmıştır. Mevcut sistemin tüm davranış kalıplarını peşinen kabul etmese de, kapitalist değerleri İslami esaslara uydurmaya çalışmasa da, müslümanların mevcut sistemin işleyiş tarzını kapsamlı bir değerlendirmeye tabi tutmak zorunda oldukları kaçınılmaz bir gelişme olarak ortada durmaktadır. Kaldı ki; insanlık tarihi, bir zincirin birbirinden ayrılmaz halkaları olarak değerlendirildiğinde, muhtemelen İslam'ın ruhuna uygun olmakla birlikte, yozlaşmış bazı uygulamaları da bulmak mümkün olabilir.

Finansman, dünya ticaretinin gelişmesi ne etki eden en önemli faktör iken, İslami hassasiyete sahip işadamlarının korkulu rüyası halindedir. Şu anda ihtiyaç duyulan şey, bu konuların ulema, bilim-adamı ve işadamları tarafından ortaklaşa değerlendirilmesidir. Böylece, toplumun ve işadamlarının önünü açacak somut modeller ortaya konulabilir. Öncülerin yapacağı uygulamaların iyi sonuçlar vermesi üzerine, bu modeller İslami bir finansman modeli olarak rağbet görecek ve çok yüksek fon toplama imkanı ortaya çıkacaktır. Bir taraftan büyük fonlar oluşurken, diğer taraftan, oluşan fonu en iyi, en verimli şekilde değerlendirecek mekanizmalar kurulmuş olacaktır. Başlangıçta, fon toplama konumunda olanlar, büyük ihtimalle, fon değerlendirme imkanlarına sahip olanlar arasından, yani hayalleri ve projeleri olanlar arasından çıkacaktır. Bu arada Özel Finans Kurumları yine faaliyetlerini sürdürecekler ve kısa vadeli finansman konusunda ihtisaslaşacaklardır.

Diğer taraftan, Risk Sermayesi Şirketlerinin kuruluşu ve işleyişi ulemanın incelemesine sunulmalıdır. Şirket işleyişinin veya yatırım yapılan şirketlerin çalışma usullerinin, faiz ve diğer ahkam ile ilişkisi mutlaka belirlenmeli ve bu konularda ulemanın görüşü alınmalıdır.

Sonuç olarak, mevcut iktisadi yapıyı tamamen reddetmeden önce, uyuşma sağlanabilecek veya yararlanılabilecek noktaları tesbit etmek, İslami ruha uygun,

would generate, since it totally depends on the industry in which the investment's made, the volume of investment, and management capabilities. However, given today's conditions, a minimum time requirement for return of the first capital invested in any Venture Capital company is possibly between 3 to 6 years depending upon the parameters set above.

Conclusion

It is not possible to disregard the present economic system.Neither is it possible cut one's relation with the system . We can not argue that Islamically motivated businessmen , who experienced various positive and negative aspects of the current economic system and are struggling to compete with their rivals in such an environment , were not influenced in their economic behavior from the global system. Doubtless to say, the commercial conventions presently prevalent in the market are not those adopted by Medina Market traders. It can be said that capitalist conventions now have global dominance. On the other hand , although Muslims do not accept all of the behavior patterns of the present system in advance, and try to adapt capitalist values to Islamic principles , it remains as an unavoidable task in front of Muslims to evaluate in detailed terms the working of the present system. Futhermore, when the history of humanity is taken as a complete chain, possibly we will find some practises which actually comply with Islamic essence though in a form that already lost its original qualities.

Although financing is the most significant factor in development of world trade , it is now the nightmare of committed Muslim entrepreneurs. What is needed now is that Islamic scholars , scientists and businessmen should come together to evaluate the subjects in question. Thus objective models could be put forward to open the way for society and businessmen. Upon the good results that would be achieved by the practices of vanguards, such designs will be popular as an Islamic financing model and exceptional fund collection means shall emerge. While big funds are accumulated, mechanisms will be set up to utilize such funds in the best manner and most productive way. In the beginning , fund collectors will most possibly come from among those who have fund utilization means, i.e. entrepreneurs with vision and projects. In the meantime, Islamic Finance Houses will continue their operations with a specialization in short term financing.

On the other hand, establishment and functioning of Venture Capital companies should be subjected to the scrutiny of the ulama. The relations between invested companies functioning and /or operational methods, and interest and other Quranic injunctions must be defined and

zorlama olmayan, doğal finansman yöntemlerini hayata geçirmek ve güçlü bir iktisadi yapıya kavuşmak temel amaç olmalıdır. Risk Sermayesi, bu amaca hizmet edecek geniş bir alan sunmaktadır. Görüldüğü gibi, Risk Sermayesi Şirketleri bir nevi emanet sandığı gibi yapılanmaktadırlar. Ancak, bu defa uzun vadede kazanç temin etme gayesi de mahfuz tutulmaktadır. Dikkatlerden kaçmaması gereken nokta, bu finansman modeli ile, bir taraftan faizsiz finansman (iyi ve temiz borç) imkanı artarken, diğer taraftan piyasa mekanizması işletilmekte ve piyasa akışının tersine bir hareket tarzına girilmemiş olmaktadır. Nihayet, İslami hassasiyeti muhafaza ederken rekabetçi çalışma imkanları sağlanmakta, sistem içindeki diğer unsurların da iktisaden makul görüp, uzun vadede katılabileceği bir İslami finansman modeli ortaya konulabilmektedir.

the views of the ulama sought after in these subjects.

In summary, before totally rejecting the present economic structure, our fundamental objective should be to locate points of possible accord and/or mutual benefit, to vitalise natural financing methods which comply with the Islamic spirit and are not forced unnaturally, and to produce a robust economic structure. Venture Capital provides vast opportunities to serve such an objective. As is seen, Venture Capital companies are structured like a kind of trust fund, with a reserved aim of profit making in the long run. The point we should not miss is that, while with this financing model the means for interest-free credit (good and clean lending) increase, market mechanisms are also kept working and no action against the market flow is attempted. Finally, a competitive working environment could be secured while preserving Islamic consciousness, and the resulting Islam financing model does economically tolerate other elements in the system , thus giving them opportunity to join its system in the long run.

Bloklaşan Dünya Ekonomisi ve D-8

Block-building World Economy and D-8

Associate Professor Mustafa AYKAÇ
Faculty of Economic and Administrative Sciences, Marmara University
İngilizcesi/ English: **Süleyman KÖR**

Giriş

Birçok iktisatçı ve politikacı, son yıllarda gelişmiş ülke ekonomilerinde görülen durgunluğa karşın, dünya ekonomisi ve ticaretinin son 40 yıldır önceki dönemlerden daha hızlı büyümesi paradoksunu açıklamaya çalışmaktadır. Ulusal ekonomi politikaları ülke içi ekonominin şartlarına göre şekillendiğinde, uluslararası ekonomi politikaları ve şartları ihmal edilirse, dünya ekonomisine katılımın zayıflayacağı, iç ekonomik büyüme ve refahın da sağlanamayacağı kanaati yaygın olarak paylaşılmaktadır. Son 50 yıl boyunca gelişmiş ülkelerin, dünya piyasalarının "yıkıcı gücüne" karşı milli otonomiyi garanti altına almanın tek yolunun iç piyasalarını korumaktan geçtiğine inandıkları görülmüştür. Bu tür korumacı politikaların uygulandıkları ilk dönemlerde sağladığı başarılar, korumacılığa dayalı politikaları haklı göstermenin gerekçesi olarak sunulmuştur. Ancak, belirli bir süre sonra korumacı modellerin, otoriter bir siyasi yapıya bürünerek dış piyasalara karşı korumada başarısızlığa uğradıkları görül-

Introduction

Most economists and paliticians have tried to account for the paradoxical faster growth in the world economy and trade for the last 40 years, despite the recent stagnation observed in the developed countries economies. It is a widely shared view that national economic policies are shaped according to the conditions in the country, ignoring the international economic policies and conditions, the contribution of that particular country to the world economy becomes less and domestic economic growth and affluence can not be realized. The developed countries in the last 50 years believed that the only way to ensure the naitonal autonomy against "the destructive force" of world markets was to protect domestic national markets. The success of this kind of protective policies at the early stages was presented as the justification for the policies based on protectionism. However, after a certain period of time, it was obvious that protective interventions, turning into an authoritarian political

müştür. Günümüzde, dış piyasalara karşı korunma yolu, iktisadi ve siyasi alanda ülkelerin dünya pazarlarına açılacak şekilde yapılanması ve dünya ekonomisine artan oranda katılması olarak telakki edilmektedir.

Günümüzde dünya ekonomisinde, bir yandan para ve enformasyon akışları, diğer taraftan ticaret ve yatırım artışlarıyla ulusal hükümetlerin ekonomik iklimi kontrol edemez hale geldiği yapısal bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişimi, organize kapitalizmden örgütlülükten uzaklaşmış küresel kapitalizme bir dönüşüm olarak değerlendirenler olduğu gibi (Lash and Urry, 1987) küresel bilgi ekonomisi olarak görenler de bulunmaktadır (Cannoy, et al. 1993).

Değişimin bir yönü de, dünyada artan bir şekilde sınırlar ötesi ittifak ve anlaşmalarla ilgilidir. Sistematik küreselleşme teorilerini ele alırken tarihçiler 20. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa'nın egemenliğinin sona erdiğini ve dünyanın bir küresel uygarlık dönemine girdiğini belirtmektedirler. Barraclough, gelişmelerin siyasi ve kültürel olmaktan çok iktisadi olduğunu vurgulamaktadır. (Waters, 1995: 65).

Çok Yönlü Yeni Dünya

Merkezi öneme sahip olan gelişmeler, AB'nin oluşturulması, Japonya'nın sanayi gücü olarak yükselişi ve zengin ve fakir ülkeler arasında ortaya çıkan çatışmalardır. Fakat küresel dünya ekonomisinin ana özellikleri 1870-1914 yılları arasında şekillenmiştir. Bu şekillenme, üç temel dinamiğe dayanmaktadır:

Birincisi, dünyanın fiziki bölgelerini birbirine bağlayan ulaşım ve haberleşme ağlarının gelişmesi; ikincisi uluslararası ticaretin gelişmiş ülkelerle azgelişmiş ülkeler arasında bağımlılık kalıbı içinde gelişmesi ve üçüncüsü de Avrupalı firmalardan azgelişmiş ülkelere doğrudan yatırım şeklinde sermayenin akmasıdır. Ticaretin, üretimin ve finansın kritik alanlarında dünya ekonomisi, ekonomik sebeple olmasa bile, sadece birbirine bağlı değil aynı zamanda birbirine bağımlıdır. Finansal piyasaların küreselleşmesi ve ulusal ekonomi yönetimi üzerindeki etkileri, artan bir şekilde entegre olmuş ve çeşitli tehditlerle dolu anarşik bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu yapı içinde milli devletler, liberal çok taraflı kurumlar tarafından tehdit edilmekte ve piyasa güçleri ile büyük şirketlerin hedefleri sarsılmaktadır. (Axford, 1995:120).

Bölgesel Küresel Ekonomi

1945 sonrası dönemde dünya ekonomisinin küreselleşmesinin düzenli olmayan bir tarzda devam ettiği görülmüştür. Küreselleşmenin esas amacının, artan küresel rekabet alanında ekonomik güvenliği sağlamak olduğu ileri sürülebilir. Bu bağlamda, küreselleşmenin bir tezahürü

structure, failed to protect national economics against world markets. Today, the way to be protected against world markets is considered as the structuring of the countries in economic and political fields expanding out to world markets and their increasing contribution to world economy.

In today's world economy, the economic climates of national governments undergo an uncantrollable sturctural change with money and information flows on one side and trade and investment increases on the other. There are those who see this change as the trans-formation from the organized capitalism to the unorganized global capitalism (Lash and Urry 1987) and those who consider it as the global information economy (Cannay, et al. 1993)

Another aspect of the change is related to ever- increasing contracts and alliances beyond boundaries. Talking about the systematic globalization theories, historians state that the hegemony of Europe ended after the mids of the 20 th century and the world entered an era of global civilization. Barrocloguh underlines the fact that the developments are economic rather than being political and cultural (Waters, 1995: 65)

A New Multidimensional World

The developments which have central importance are the formation of European Unity, the rise of Japan as an industrial force and conflicts among rich and poor countries. The main characteristics of the global world economy were First, the development of communication and transportation networks which link physical regions of the world; second the development of international trade in the shape of dependency relationship amongst developed and underdeveloped countries; and third, the flow of capital from European firms to underdeveloped countries as the direct investment. The critical fields of trade, production and finance of the world economy are not only linked to, but also dependent on each other for not even economic reasons. The globalization of financial markets and their effects on the administration of national economy produced an increasingly integrated chaotic structure full of various threats. Within this structure, national states are threatened by liberal multilateral institutions and tha targets of big companies are becoming unstable due to market powers. (Axford, 1995: 120)

Regional Global Economy

The globalization of the world economy continued in an irregular manner after 1945. It can be argued that the essential aim of the globalization is to ensure economic security in the intense global competition arena. In this context, a big and strong economy like the U.S.A. is mo-

olarak ABD gibi büyük ve güçlü bir ekonominin bile, yurtiçi piyasalarının güvenliğine daha fazla sahip olduğu düşünülürse, NAFTA'nın da bu amaç çerçevesinde oluşturulduğu kabul edilmektedir. (Waters, 1995:70).

Bu üç temel dinamik çerçevesinde gelişen küreselleşme, milli devletlerin zaafiyetinin iki boyutunu gözönüne sermiştir: Küresel baskılara adaptasyon ve direniş. Zaafiyetin iki boyutunun temeli, savaş sonrası entegre olmuş dünya ekonomisinde bölgesel ticaret bloklarında görülebilir (Axford, 1995:121). Potansiyel olarak bölgesel ticaret bloklarının en önemlileri AB, NAFTA (ABD-Kanada ve Meksikadır). Son yıllarda, 21. yüzyılda Dünya ekonomisinde önemli bir ağırlığa sahip olması beklenen üçüncü ticaret bloku olarak Japonya ve Pasifik havzasını bunlar arasına dahil etmek mümkündür. Hirst ve Thomson bu üçüncü ticaret blokunu "ön ticari blok" olarak adlandırmaktadır (Hirst ve Thomson, 1992:360).

Bu üç temel dinamik çerçevesinde gelişen küreselleşme süreci, iktisadi, siyasi ve kültürel alanlarda etkili olmaktadır. Bu makalede iktisadi küreselleşme ve etkileri üzerinde ağırlıklı olarak durulacaktır. Küreselleşme içinde bölgesel ticaret bloklarının ortaya çıkışı ve yükselişi. D-8 çerçevesinde değerlendirilecektir.

Dünya Ekonomisinde Eğilimler

Ulusal sınırları aşan son yılların liberalleşmesi üç

re secure in domestic markets as a manifestation of the globalization and NAFTA is seen as a formation within the framework of this aim. (Waters, 1995:70)

The globalization which developed within the framework of these three fundamental dynamics displayed two dimensions of the weakness of nation states: Adaptation and resistance to global pressures. The foundation of two dimensions of the weakness can be seen in regional trading blocks in the world economy. (Axford, 1995:121) Potentially the most important regional trading blocks are EU, NAFTA (U.S.A - Canada and Mexico) It is possible to include Japan and the Pacific region in them which is expected to have an important influence in the 21st century. Hirst and Thomson call this third trade block as "front trade block" (Hirst and Thomson, 1992:360)

The process of globalization which developed within the framework of these three fundamental dynamics is effective in economic, political and cultural fields. Economic globalization and its effects are the subject of this paper. We will examine the appearance of regional trading blocks in globalization within the framework of D-8.

Trends in World Economy

The recent years' liberalization which go beyond national boundaries appeared in three fields and resulted in the enhancement of the international economic integrati-

alanda ortaya çıkmış ve uluslararası ekonomik entegrasyonun güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. (Henderson, 1993:40). Bu alanlardan biri faiz oranları üzerindeki kontrollerin kaldırılması, farklı finansal hizmetlere yönelik kurumsal engellerin azaltılması ve piyasalara girişle ilgili kısıtlamaların gevşetilmesi gibi reformların yapıldığı finansal piyasalardır. Bu reformlar, OECD ülkelerinde sınırlarötesi liberalleşmenin etkilerinin bariz olarak görüldüğü doğrudan yabancı yatırımdır. Üçüncü alan, bölgesel entegrasyon drüzenlemelerini ve mal ticaretini içine alan coğrafi alandır. Bu tür bir bölgesel düzenleme Avustralya ile Yeni Zelanda arasındaki "yakın ekonomik ilişkiler anlaşması CERA"dır (Closer Economic Relations Agreement) (Henderson, 1993:40)

1970'lerde Bretton Woods'a dayalı uluslararası ekonomik sistemin çökmesiyle birlikte, dünya ekonomisi krize girmiş ve küreselleşme eğilimleri hız kazanmıştır. Küreselleşme eğiliminin köşe taşlarından birini bloklaşma oluşturmaktadır. Bloklaşma, II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmeye başlayan bir eğilimdir. Bölgeselleşme eğiliminin ilk emareleri 1957'de AB'nin kurulmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, Avrupa ülkeleri hızlı bir entegrasyon sürecine girmişlerdir. Bu sürecin oluşumunun temel gerekçesi iktisadi ve siyasi güvenliktir. Aynı çökme ve dağılma tehlikeleriyle karşı karşıya olan ve benzer tehditlere maruz kalan Avrupa ülkelerinin bu tehdit ve tehlikelere birlikte karşı koymaları Avrupa entegrasyonunun en önemli gerekçesi olmuştur (Morin, 1988:179).

Avrupa iktisadi bütünleşmesinin iki sebebe dayandığı söylenebilir. Bunlardan birincisi; Avrupa dışından (özellikle ABD'den) kaynaklanan rekabete karşı koymaktır. İkincisi ise; Avrupa çapında ekonomik entegrasyonuna giderek ortak kaynak kullanımını mümkün kılmak, ulusal sınırlar içinde gerçekleştirilemeyen ölçek ekonomilerine ulaşmak ve pazarı büyütmektir. Benzer şekilde ABD, Kanada ve Meksika arasında oluşturulan NAFTA, üç ülke arasında mal ve hizmetlerin (emek hariç) serbest dolaşımına imkan vererek, firmaların bu üç ülkenin kaynaklarından ve piyasalarından faydalanmasını imkan dahiline sokmuştur. (Cable, 1996: 228).

Bir diğer ekonomik blok da Japonya öncülüğünde oluşmakta olan Pasifik Havzası'dır. Bir dizi anlaşma ile birbirine bağlanan ve henüz tam bir entegrasyon gerçekleştirememiş olan bu blok, uluslararası işbölümünde bir dönüşüme yol açarken klasik "merkez çevre" modelinin artık geçersiz olduğunun da bir kanıtı olmuştur. Her ne kadar bu bloklar, dünya ekonomisindeki belirsizlik, çatışma ve gerilimlerin sonucunda ortaya çıkmışsa da, ticaret bloklarının oluşumu gelişen ülkeler için yeni bir fırsat olarak düşünülebilir. (Axford, 1995:95)

on (Henderson, 1993:40). One of these is the financial markets in which reforms like lifting the control over interest rates, reducing the institutional constraints on different financial services and slackening the restrictions related to the penetration into markets are made. As a consequence of these reforms, we witness direct foreign investment in OECD countries where the effects of the liberalization beyond boundar are more than obtrusive. The third field is the geographical one which includes regional integration adjustments and commodity trade. Such a regional adjustment is the Closer Economic Relations Agreement (CERA) between Australia and New Zeland (Henderson, 1993:40)

After the collapse of the international economic system based on Bretton Wood in 1970's, the world economy faced a crisis and globalization trends accelerated. One of the cornerstones of the globalization trend is block-formation. Block-formation is a trend which started to develop after the second World War. The first harbingers of regionalization appeared in 1957 with the foundation of European Community. Within this context, European countries embarked on a seedy process of integration. The main justification for this process was economic and political security.

The cooperation amongst the European countries which are exposed to similar collapse and disintegration threats was the most important justification for the European integration (Morin, 1988:179)

The economic integration of Europe can be said to depend on two reasons. The first is to challenge the competition which comes outside Europe (especially from the U.S.A.), second; to enable the shared resources utilization by having the economic integration inside Europe, to reach optimum economies which is not possible within national boundaries and to expand the market. Similarly, the NAFTA which is formed amongst the U.S.A, Canada and Mexico, enabling the free circulation of goods and services (except labor) among these three countries made possible for companies to make use of resources and markets of these three countries. (Cable 1996:228)

Another economic bloc is the Pacific Region which is being formed by the leadership of Japan. This bloc which is linked to each other by a series of agreements and has not realized a full integration, paved the way for a transformation in international division of labor, and testified the invalidity of the classical "center-periphery" model. No matter how these blocs appeared as a consequence of uncertainties, conflicts and cirises in world economy, the formation of trading blocs can be thought of a new opportunity for developing countries. (Axford, 1995:95)

Bloklaşma: Tehdit ve Fırsat

Bölgesel entegrasyon anlaşmalarının hızla artması oldukça parçalanmış bir global ekonomi görünümü vermekte ve bunun bir sonucu olarak da global ticaretin daralacağı endişelerini beraberinde getirmektedir. Bu oldukça ilgi çekici bir soruyu gündeme getirmektedir. Bölgeselleşme global ticarete katkıda mı bulunmaktadır, yoksa engel mi teşkil edecektir? Young'a göre, bölgeselleşmenin küresel ticaret üzerindeki etkisi daima tartışmalı olmuştur. Birçok yazara göre, Uruguay Round'unun başarılı olmaması halinde yeni bölgesel düzenlemeler, bütünleşmiş küresel sistemin temel taşlarını oluşturacaktır. Ekonomik dinamizmleri tecerete dayanan ve bir blok olmaksızın kendilerini dışarıda bırakılmış hisseden Doğu Asya ülkeleri için bu ferahlatıcı bir düşüncedir. Ancak, inandırıcılığı zayıftır. Doğu Asya ülkelerinin bölgeselleşme hakkındaki endişeleri artmakta ve küresel ticaret engellerinin yükselmesi halinde, küresel sistemin avantajlarından yararlanmaları güçleşmektedir. (Young, 1993:112-113)

Bununla birlikte, bölgesel entegrasyon anlaşmalarının ekonomik büyümeye birçok bakımdan katkıda bulunması beklenebilir. Bunlardan birincisi; entegrasyonun statik ticaret yaratma etkisidir. Ticaret yaratma etkisinin ticaret saptırma etkisinin üzerinde olması şartıyla, uzmanlaşmanın artması, etkinlik kazançlarını arttıracaktır. İkincisi bölgesel ticaret anlaşmaları piyasa hacminin genişlemesine bağlı olarak ölçek okonomilerinin gelişmesini sağlayabilir. Üçüncüsü ise; bölgesel entegrasyon anlaşmaları etkinsizlikleri azaltıp, teknolojik yeniliği hızlandırarak, üye ekonomiler arasında rekabeti arttırabilir. Dördüncüsü; bölgesel entegrasyon anlaşmaları etkinlik ve verimlilik artışıyla kalmayıp, aynı zamanda ekonomilerin orta vadeli büyümesini teşvik edebilecektir. Beşinci ve son olarak da; yatırımların ve büyümenin teşvik edilmesi de yatırımcıların güveninin artmasına yol açabilecektir.

Bölgesel entegrasyon anlaşmaları üç bakımdan istenilen sonuçları gerçekleştirme imkanına sahiptir. Birincisi, bloğa dahil herbir ülke coğrafi yakınlık nedeniyle birbirinin ticari ortağı haline geleceğinden ticaret saptırma etkisinin düşük, buna karşılık bölge içi ticaret yoğunluğunun yüksek olması beklenebilir. İkincisi; bölgesel entegrasyon anlaşmalarının blokun ekonomik hacmini genişletmesi sebebiyle, potansiyel işbölümü alanı da genişlemiş olacaktır. Üçüncüsü ise; bölgesel entegrasyon anlaşmalarının garanti ettiği etkinlik kazançlarının üye ülkeler arasındaki etkinlik reformlarını beraberinde getirmesi beklenebilir. (Young, 1993:115).

Ticaret bloku oluşturan bir bölgenin bölge dışı piyasalara daha az bağımlı hale gelmesi ve bu piyasaların uyguladığı ayrımcı korumacılıktan daha az etkilenir hale gelmesi bloklaşmanın bir diğer olumlu sonucu olarak değer-

Bloc-formation: Threat and opportunity

The ever-increasing of regional integration agreements presents a quite disintegrated global economy and as a natural consequence, concerns whether global trade will decrease come along. This brings a very interesting question on the agenda. Does regionalization help global trade or is it a hindrance to it? According to Young the effect of regionalization on global trade has always been contraversial. For most authors, new regional adjustments will be the cornerstones of the integrated global system if the Uruguay Round happens to be unsuccessful. This is a reasuring idea for East-Asian countries which feel ostracized without a bloc and have trade-based economic dynamism. However it is not in the least convincing. East-Asian countries have increasing concerns about regionalization and in the case the global trade limits are heightened, they will unlikly benefit from the advantages of the global system. (Young, 1993:112-113)

However, regional integration contracts can be expected to contribute to economic growth in many aspects. The first of these is the static trade creation effect of the integration. Under the condition that the trade creation effect is higher than the trade prevention effect, the increase of specialization will increase efficiency profits. Second; regional trade agreements can help develop optimum economies in accordance with the expansion of market volume. Third; regional integration agreements can accelerate technological changes and increase the competition amongst member states. Fourth, regional integration agreements will not only increase efficiency and productivity but also encourage the mid-term growth of economies. Fifth and finally; the encouragement of investments and growth will lead to the enhancement of invesars' confidence.

Regional integration agreements have the ability to realize the needed results in three ways. First, each member country of blocs will be an commercial partner due to geographical proximity. Thus, we can expect the trade prevention effect to be low and the intensity of intra-regional trade to be high. Second, because of the fact that regional integration agreements expand the economic volume, the field of potential division of labor will be enlarged.

Third, the efficiency profits guaranteed by regional integration agreements can be expected to lead to efficiency reforms amongst member countries. (Young, 1993:115)

The becoming of less dependant of a trading bloc region on extra-regional markets and its becoming less affected by discriminative protectionism of these markets can be considered as another positive result of bloc-for-

lendirilebilir. Bu husus saxon house (1992), Krugman (1992), Summers (1992) tarafından bir ticaret blokunun bloka dahil ülkelerin pazarlık gücünü artıracağı, ticaret hadlerini iyileştireceği ve diğer büyük bloklarla serbest küresel ticarete yol açacağı şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla, küresel dünya ekonomisinde ortaya çıkan ticari blokların ticari liberalleşmeye yardım edeceği ve çok taraflı karmaşık ticari müzekere yerine bloklar içi etkin ticaret müzakerelerini mümkün kılacağı söylenebilir.

Bölgeselleşme ve bloklaşmanın sunduğu avantajları, bir başka açıdan şu şekilde ifade etmek mümkündür. Bu avantajlardan biri, ortak kurallara ve ticari düzenlemelere sahip bölgelerin oluşmasının yabancı yatırım girişlerini hızlandırmasının beklenmesidir. Genel olarak, yabancı firmaların bloka girişi ile ilgili sınırlamaların ve aranacak şartların, asgari seviyede tutulmaya çalışılması gerekli görülmektedir. İkinci olarak, bölgesel bloklar, tarife dışı engellerle ilgili problemlerin çözümlenmesi için de uygun fırsatlar sunması ile ilgilidir. Çünkü bölgeselleşme, bölgelerarası farklılıkları uzlaştırmak için bir danışma mekanizması olarak uygun çözümler üretebilir. (Cowhey, 1994:192).

D-8: Küreselleşmeye rakip veya tanımlayıcı

16 Haziran 1997'de İstanbul'da yapılan toplantı ve yayımlanan deklerasyonla resmen kuruluşu tamamlanan D-8'in, diğer gelişen ülkelerin katılımına açık küresel bir örgüt haline gelmesinin kararlaştırıldığı açıklanmıştır. Genel ilke ve prensiplerin belirtilmesinin yanı sıra, somut projelerin de kararlaştırılmış olması bu teşebbüsün geleceği açısından olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir.

Sekiz ülkeden herbirinin ortaklaşa yürütmeyi üstlendiği projeler şunlardır: Türkiye, zirai ilçalama uçağı, Mısır uluslararası pazarlama ve dış ticaret şirketi, Endenozya insan kaynakları ve yoksullukla mücadele konusunda workshop oluşturulması, İran endüstriyel ve teknolojik databank oluşturulması, Malezya sigorta şirketinin kurulması, Bangladeş tarımın geliştirilmesi.

Türkiye'nin öncülüğünde ve yoğun gayretleriyle kuruluşu ilan edilen D-8, küreselleşen dünyada bloklaşmanın taşıdığı rol ve önem açısından bir blok olarak mevcut dünya şartlarıyla örtüşmektedir. Küresel çapta faaliyet göstermeyi kendilerine hedef kabul eden büyük şirketler ve bu stratejiyi destekleyen ülkeler, bölgesel anlaşma ve ittifakları teşvik ederek bu güçlerini arttırmaya çalışmaktadırlar. Bir diğer ifade ile, bölgeselleşme ve bloklaşma, küreselleşmenin alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak görülmektedir. Küresel bir ölçekte faaliyet gösteren ve stratejisini buna göre belirlemiş firmalar, bölge içinde olduğu kadar bölge dışında da pazar payı için mücadele edebilir.

mation. This issue is expressed by Saxonhouse (1992), Krugman (1992), Summers (1992) as the fact that a trading bloc will increase the bargaining power of member countries, will better the trade limits and will lead to free global trade with other big blocs. Hence we can say that trading blocs in the global world economy will help commercial liberalization and will make it possible for active intra-bloc trade talks instead of complicated multilateral trade talks.

We can express the advantages of regionalization and bloc-formation from another perspective as the following. One of these advantages is the expectation that foreign investmen flows will increase as a result of the formation of regions which have common rules and commercial regulations Generally, it is considered necessary to keep the constraints and prerequisites at the minimum level for acceptation of foreign companies. Second, regional blocs offer relevant opportunities to solve problems concerning hurdles extra-tariff, because regionalization can produce appropriate solutions to reconcile interregional differences as a council mechanism (Cowhey, 1994:192)

D-8: A rival to globalization or its descriptor

It is declared that D-8, which completed its formation with the meeting and declaration in 16th July 1997, will be a global organization open to other developing countries for them to join. From the perspective of the future of this attempt, it can be considered as a positive step since it specified its general principals and codes and its concrete agreed projects at the same time. The projects that each member of the 8 countries committed to undertake are the following, Turkey: agricultural spraying plane, Egypt: an international marketing and foreign trade company, Indonesia: the formation of a workshop for human resources and struggle against poverty, Iran: the formation of an industrial and technological databank, Malasia: the formation of an insurance company, Bangladesh: development of agriculture.

D-8 which is declared to be founded by the leadership and attempts for Turkey, corresponds to current world conditions from the perspective of the role and importance of bloc-formation in the world. Big companies which aim at operating at the global level and countries which support this strategy try to increase their power by encouraging regional agreements and alliances. In other words regionalization. Companies that operate at the global level and that specified their strategy accordingly can struggle for market share outside the region and inside the region simultaneously.

At this point, the fact that 8 countries have a total

Bu noktada; bölgesel bir entegrasyon olarak toplam 800 milyon nüfuslu ve dünyada 7.5 milyon km^2 alana sahip 8 ülkenin coğrafi olarak dağınık olmaları, işbirliği ve entegrasyonu nisbeten olumsuz etkileleyecek bir husus olarak düşünülebilir. AB, NAFTA, APEC, ASEAN, MERCOSUR, ECO, GGC gibi birliklerin, üye ülkelerin coğrafi yakınlığına dayandığını söylemek mümkündür. Buna ilaveten üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, üye ülkelerin hem bölgesel ve hem de küresel birçok birliğe dahil olması, anlaşmalar yapması ve taahhütlere girmiş olmasıdır. Kısa vadede bunların yok sayılarak D-8 için gerekli şartların yerine getirilmesi, bazı ülkeler için sorunları beraberinde getirebilir. Bunlara benzer diğer bası sorunları da dile getirmek mümkündür. Ancak, bir birliğin veya blokun tesis edilemsi ve başarılı olması, sorunlarla mücadele etmeye gücü ile sorunların ağırlığı arasında geçecek mücadeleye bağlı kabul edilmelidir. Bu anlamda, her birlik ve blok için, kuruluşta sorunlarla karşılaşıldığı ve bu sorunların yoğun mücadeleyi gerektirdiği herkes tarafından bilinen bir gerçek olmalıdır. Bu itibarla, bölgesel bir blok olarak D-8'in sunabileceği imkanların tartışılması daha faydalı sonuçlar hasıl edebilir.

Bölgesel entegrasyon stratejisi, küreselleşme ve liberalleşmenin avantajlarının birçoğunu sunmakla birlikte karşılaşılan sorunlara ve engellere de etkin çözümler üretebilmektedir. Buna örnek olarak altı Avrupa ülkesinde (Almanya, İngiltere, Belçika, İtalya, Fransa, İspanya) üretim yapan Amerikan Cyanamid firması verilebilir.

Potansiyel ölçek ekonomileri için en iyi sınırın, bölgesel ölçekli üretim olduğu gerçeğinden hareketle, D-8 ülkelerinin ele alacağı projeler için bu sekiz ülkenin en uygun ölçek ekonomisine imkan vereceği söylenebilir. Buna örnek olarak da, Toshiba'nın İngiltere'deki televizyon ve mikrodalga fırın üretimi ile ilgili imkanlarının Avrupa pazarının ihtiyaçlarına göre dizayn edilmesi verilebilir. Belirli bir seviyeden sonra ölçek ekonomilerden faydalanmanın zayıfladığı ve kontrolün azaldığı düşünülerse, bundan kurtulmanın bölgesel ölçekte bir üretimle mümkün olduğu sonucuna varılabilir. Yine bölgeselleşme, mal ve hizmet üreten firmalara küreselleşmeye göre daha hızlı teslim, daha fazla müşteri önceliği ve daha az stok imkanı vermektedir. (Morrison and Roth, 1992:46).

Bölgesel düzeyde üretim yapan firmaların örgütsel meseleleri daha kolay çözümlemeleri ve şubelerden istifade etmeleri mükmün olabilmektedir. Ayrıca, bölgesel ölçekte üretim yapan firmaların, rekabet ortamındaki değişiklikleri izlemeleri ve gerekli tedbirleri almaları kolaylaşmaktadır. Çoğu büyük şirketlerin, yıllar önce geliştirilmiş politikaları, meydana gelen değişikliklere adapte etmeksizin olaylar içinde sürüklendikleri görülmektedir. Bu tehlike, bir şirketin uluslar-ötesi faaliyetleri kendisini değişmeye zorladığında daha önemli hale gelmektedir.

population of 800 million and a land of 7.5 km2 as a regional integration, and are scattered geographically, can be considered an aspect which might affect the cooperation and the integration in a negative manner. The integrations like EU, NAFTA, APEC, ASEAN, MERCOSUR, ECO, GGC can be said to depend on geographical proximity. In addition to this, another point which must be mentioned is the fact that each member state is also a member of many regional and global associations and that they have commitments and agreements. The meeting the necessary conditions stipulated by D-8 ignoring these in the short run might cause problems for some countries. Other similar problems can be mentioned here too. However, it must be accepted the fact that the formation and success of a bloc or integration depends on its power to struggle against problems. Everybody must realize the fact that new foundations of a bloc or an integration always cause problems and they require persistent efforts. In this respect, to discuss the possibilities that D-8 might provide can produce more useful results.

The regional integration strategy can produce effective solutions to the problems and hurdles as well as it provides many advantages of globalization and regionalization. As an example to this, the american Cyanamid company which has production facilities in six European countries (Germany, England, Belgium, Italy, France, Spain), can be given.

Since the best limits for potential optimum economies are production at the regional level, we can say that the projects that D-8 countries will undertake will make it possible for the most appropriate optimum economy. As an example to this, the fact that Toshiba designed its television and microwave oven production facilities in Britain according to the needs of European market can be given. Considering the fact that the utility of optimum economies decreases and the control weakens after a certain level, we can conclude that the prevention of this is possible only by production at the regional level. Again, regionalization provides companies which produce commodities and services, faster delivery, more customer priority and less stock possibilities compared to globalization. (Morrison and Roth, 1992:46)

Companies which produce at the regional level can solve institutional problems more easily and make use of branches. In addition to this, for such companies it is easier to follow changes in the competition environment and take necessary measures. Most big companies are drifted in the course of events without adjusting the policies formed years ago, accoding to the ongoing changes. This threat becomes more important when international activities of a company compel itself to change.

Sonuç

Dünyada küresel ağların ve işlemlerin, ulusal sınırları rahatlıkla aşarak iktisadi, sosyal ve kültürel hayatı etki altına aldığı görülmektedir. Ulusal sınırların geçirgen hale geldiği ve korumacılığın artık korumadığı anlaşılmış bulunmaktadır. Bu gelişmeler, dünya ülkelerinin bir kısmı için imkan ve fırsatları olarak ortaya çıkarırken bir kısmı için de tehdit ve tehlikeleri beraberinde getirmektedir. Tek boyutlu, içe dönük ve kapalı bir yapıya sahip ülkelerin dünya ekonomisindeki yerini iyileştirmesi bir yana korumasının imkansızlığı açık bir şekilde sergilenmektedir. Mevcut kalkınma anlayışı ile dünyadaki birçok ülkenin marjinalleştiği ve "yarıştan kopma" noktasına geldiği tartışılmakta ve yeni bir kalkınma anlayışına olan ihtiyaç vurgulanmaktadır. Dünya üzerindeki dengesizliklerin Kuzey-Güney veya sanayileşmiş-geri kalmış ülkeler arasında azalmayıp daha da arttığı bilinmektedir. Bu genel çerçeve içinde D-8, öncelikle Türkiye için, küreselleşmenin fırsatlarından istifade etmesine yarayacak olan çok boyutlu bir politikaya yönelme imkanı sunmaktadır. Sadece batıya kilitlenmiş tek boyutlu uluslararası politikayı sürdürmenin maliyeti oldukça yükselmiştir. Benzer şekilde, Ortadoğu ile sınırlandırılmış tek boyutlu bir politika da benzer risk ve maliyetleri getirecektir. Bir bakıma ayrı ayrı sepetlere yumurtaların konulmasına benzer çok yönlü bir uluslararası iktisadi ve siyasi politka, Türkiye'nin her alanda dışa açılmasını ve uluslararası pazarlara yönelmesini de gerektirecektir. (Shinohara, 1996:108).

Bölgesel entegrasyonlar ve anlaşmalar yoluyla küresel avantaj elde etmek gelişmiş ülkeler için olduğu kadar Türkiye için de geçerli ve gereklidir.

D-8 bloku, Türkiye için olduğu kadar diğer üye ülkeler için de bölge-içi ticaret ve yatırım hacmini genişletme potansiyeline sahiptir. "Uçan kazlar" modeline benzer şekilde bir ülkenin öncülük rolünü üstlenmesi, D-8'in başarısı için ençok ihtiyaç duyulan husustur. D-8, sekiz üye ülkenin 800 milyonluk bir potansiyeli ticaret ve yatırım olarak dahi iyi değerlendirmesine imkan verdiği gibi küresel ekonomik alana da daha güçlü çıkmalarına hizmet edebilecektir. İlaveten, üye ülkeler arasında her alanda işbirliği ve dayanışmanın çeşitlenmesi ve kuvvetlenmesi beklenebilir. D-8 anlaşmasının hayata geçirilmesi ve somut adımlarının atılmasında özel sektör kuruluşlarının dinamizminden yararlanılması önemli bir adım teşkil edecektir.

Kaynaklar

1) Axford, Barrie (1995), **The Global System: Economics, Politics and Culture,** Polity Press, London.

2) Canble, Vincent (1996), **"The nej trade agenda: Unuversal Rules aimed Cultural Diversity"**, International Affairs, Vol. 72, No: 2.

3) Carnoy, M.- Castell, M.- Cohen, S. and Cardose, F.

Conclusion

It is observed that global networks and operations go beyond national boundaries very easily and affect social and cultural life. National boundaries become passable and the fact that protectionism does not protect any longer is understood. These developments can bring possibilities and opportunities for some countries and threats and dangers for some other countries. The imposibility to preserve the place of one dimensional, intravert and closed structured countries, -let alone the betterment ofit- is more than obvious. It is now discussed the fact that many countries become marginal and are at the stage of "leaving the race track" with the current understanding of progress and the new for a new understanding of progress is emphasized. It is a well-known fact that the lack of balance between the Northern and the Southern or industrialized-underdeveloped countries is not decreasing but increasing. Within this general framework, D-8 provides especially for Turkey, a possibility to orient towards a multinational policy which will be useful to benefit from the opportunities of globalization. The cost of maintaining the one-dimensinonal, locked only onto the West policy is considerably high. Similarly, a one-dimensional restricted in the Middle-East policy will bring similar risks and costs. A multidimensional economic and political policy which is similar to keeping the eggs in different baskets will require Turkey to expand to the world in all fields and to orient to international markets. (Shinohara, 1996:108)

To have global advantages by regional integrations and agreements is valid and necessary for Turkey as well as developed countries.

D-8 bloc has the potential of expanding the intraregional trade and investment volume for other member countries as well as for Turkey. The most needed issue for the succes of D-8 is the undertaking the role of leadership for one county similar to the "flaying geese" model. D-8, will make it possible for a potential of 800 million to have better trade and investment and will help the global economic arena. In addition to this, we can expect the cooperation amongst member countries to vary and to become more powerful. To make use of the dynamism of private sector institutions in realizing the D-8 agreement and having concrete steps will be an important factor.

References

1) Axford, Barrie (1995), **The Global System: Economics, Politics and Culture,** Polity Press, London.

2) Canble, Vincent (1996), **"The new trade agenda: Universal Rules aimed Cultural Diversity"**, International Affairs, Vol. 72, No: 2.

3) Carnoy, M.- Castell, M.- Cohen, S. and Cardose, F. (1993), **The New Global Econony in the Information Age,**

(1993), **The New Global Economy in the Information Age**, Basingstoke: Pen Press.

4) Cowhey, Peter F. and Jonathan D. Aronson (1994), **"New Trade Order"** Foreign Affairs, Vol. 73, No. 1.

5) Henderson, David (1993), **"The EC, the US and others in Changing World"**, The World Economy, Vol. 16, No: 5

6) Hirst, Paul Q. and Grahame Thompson (1992), **"The Problem of Globalization: International economic relations, national economic management and the formation of trading blocs",** Economy and Society, Vol. 21, No: 4.

7) Lash, Scott and John Urry (1987), **The End of Organized Capitalism,** Cambridge: Polity Press.

8) Morin, Edger (1988), **Avrupayı Düşünmek,** (çev. Şirin Tekeli), Afa Yay. İstanbul.

9) Morrison, Allen J. and Kendall Roth (1992), **"The Regional Solution: An Alternative to Globalization,"** Multinational Corporations, Vol.1, No: 2.

10) Shinohara, Miyohei (1996), **"Global Free Trade: The Japenese Perspective"**, New Political Economy, Vol. 1, No: 1.

11) Waters, Malcolm (1995), **Globalization**, Routledge: London.

12) Young, Soogil (1993), **"Globalism and Regionalism, Complements and Competitors"**, in C. Fred Bergsten and Marcus Noland (eds.), **Pasific Dynamism and the International Economic System**, Institute for International Economic System, Washington.

Basingstoke: Pen Press.

4) Cowhey, Peter F. and Jonathan D. Aronson (1994), **"New Trade Order"** Foreign Affairs, Vol. 73, No: 1.

5) Henderson, David (1993), **"The EC, the US and others in Changing World"**, The World Economy, Vol. 16, No: 5

6) Hirst, Paul Q. and Grahame Thompson (1992), **"The Problem of Globalization: International economic relations, national economic management and the formation of trading blocs"**, Economy and Society, Vol. 21, No: 4.

7) Lash, Scott and John urry (1987), **The End of Organized Capitalism**, Cambridge: Polity Press.

8) Morin, Edger (1988), **Avrupayı Düşünmek (Thingking Europe)** (Translation. Şirin Tekeli), Afa yay. İstanbul.

9) Morrison, Allen J. and Kendall Roth (1992), **"The Regional Solution: An alternative to Globalization,"** Multinational Corporations, Vol.1, No: 2

10) Shinohara, Miyohei (1996), **"Global Free Trade: The Japenese Perspective"**, New Political Economy, Vol.1, No: 1.

11) Waters, Malcolm (1995), **Globalization**, Routledge: London.

12) Young, Soogil (1993), **"Globalism and Regionalism, Complements and Competitors"**, in C. Fred Bergsten and Marcus Noland (eds.), **Pasific Dynamism and the ınternational Economic System**, Institute for International Economic System, Washington.

Küresel Ekonomik Eğilimlere Bir Bakış*

An Overview Of Global Economic Trends*

Lokman GÜNDÜZ M. İbrahim TURHAN

Dünya ekonomisi halihazırda parlak konumunu sürdürmektedir. 1997'nin ilk yarısında talep ve üretim geçen seneki seviyesinden daha hızlı artmış, dünya reel gayri safi milli hasılası uzun dönem ortalamasından da hızlı artarak %4'lerde gerçekleşmiştir. İstihdamda da genelde bir artış göze çarpmaktadır. Bununla birlikte yüksek işsizlik rakamları ekonomilerin yumuşak karnını oluşturmaya devam etmiştir. Bu yüzden çoğu yerlerde ücret ve fiyat artışları düşük seviyelerde kalmıştır. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde fiyat düzeyleri hayli düşük seviyelerini korurken, uluslararası mal piyasalarında da fiyatlar güçlü talebe rağmen düşmüştür. Fiyat istikrarındaki başarının parelelinde genel olarak para politikası ılımlı büyüme prensibine bağlı kalmıştır. Bütçe açıklarının azaltılması yönündeki ciddi çabalar hemen her yerde faiz oranlarının azalmasına ve daha düşük seviyelere düşmesine yardımcı olmuştur.

Gelişmekte olan ülkeler ile yükselen (hızla büyüyen) piyasalarda ekonomik gelişme ortalamanın oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Diğer yandan, Güney Doğu Asya'da büyüme hızı her ne kadar yavaşlamışsa da görece güçlü konumunu sürdürmüştür. Özellikle Çin'de ekonomide yaşanan dinamizm devam etmektedir. Latin Amerika'da üretimde hızlı bir artış görülmektedir. Afrika da güçlü bir yükseliş trendi yakalamıştır. Orta Avrupa ülkelerinde büyüme büyük ölçüde yavaşlarken, eski S.S.C.B. ülkelerinde üretimde görülen düşüşler azalmış ve aşağı doğru trend durdurulmuş görülmektedir.

IMF'nin yılda iki kez yayımladığı World Economic Outlook'a göre, küresel ekonomi 1970'lerden bu yana dördüncü görece hızlı büyüme dönemini yaşamaktadır. IMF'nin tahminleri dünya ekonomisinin 1997 ve 1998 yılında yüzde 4.25 oranında büyüyeceği yönündedir. Aynı zamanda son yılların en yüksek oranı da olan bu büyüme hı-

** Bu araştırmada aşağıdaki kaynaklardan faydalanılmıştır: UNCTAD Trade and Development Report; IMF World Economic Outlook November 1997; OECD Key Economic Indicators; The Wall Street Journal Europe 20th October 1997; Intereconomics September/October 1997 and European Monetary Union: The Countdown is running, Dresdner Bank, July 1997.*

The world economy is currently in a favourable situation. In the first half of 1997, demand and production expanded at an even faster rate than last year, when real gross domestic product increased by 4%, faster than the long-term average. At the same time, there was a pronounced increase in employment. However, high unemployment remains a weak point, and this is certainly an important reason why wage and price increases remained low. The price climate continues to be placid in the industrialised countries in particular, and prices on the international commodity markets actually fell in spite of strong demand growth. In general, given the large degree of price stability, monetary policy stuck to its course of modest expansion. The commitment to budgetary consolidation seen in fiscal policy almost everywhere helped lower interest rates still further to a very low level.

Economic expansion in the developing countries and the emerging economies remained well above average. While it is true that growth in South East Asia has slowed down, it was still stronger than in most of the other regions of the world. In China, economic activity continues to be particularly dynamic. Production growth in Latin America accelerated markedly, and the strong upward trend in Africa continued. Expansion in the reform economies of central Europe slackened considerably, however, while the decline in production in the countries of the former Soviet Union slowed down; in Russia, the downward trend now seems to have bottomed out.

The global economy is enjoying the fourth episode of relatively rapid growth since the early 1970s, according to the October 1997 World Economic Outlook, the IMF's biannual survey of economic developments, policies, and prospects among its member countries. World output is ex-

** This research is based on the following resources: UNCTAD Trade and Development Report; IMF World Economic Outlook November 1997; OECD Key Economic Indicators; The Wall Street Journal Europe 20th October 1997; Intereconomics September/October 1997 and European Monetary Union: The Countdown is running, Dresdner Bank, July 1997.*

zının orta vadede devam edeceği öngörülmektedir. Yüksek büyüme hızına rağmen, enflasyonun gelişmiş ülkelerde düşük seviyesini korumaya ve gelişmekte olan ülkelerle geçiş ekonomilerinde ise azalmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Dünya ticaret hacminin 1997 ve 1998 yılllarında yaklaşık %7'lerde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Amerika ve İngiltere'de yaşanan düşük enflasyonlu istikrarlı büyüme, Kanada ekonomisindeki yeniden güçlenme eğilimi, bir bütün olarak Kıta Avrupasının kendini toparlaması, gelişmekte olan ülkelerdeki güçlü büyüme ile geçiş ekonomilerindeki düşüşün sona erişi küresel ekonominin büyümesine katkı sağlayan başlıca unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

Bununla birlikte IMF, küresel ekonominin genel manzarasındaki olumlu atmosferi dağıtabilecek bazı tehlikelere de dikkatleri çekmektedir. Dünyadaki ekonomik ve finansal şartları etkileyebilecek bir dizi risk bulunmaktadır. Bunlar arasında ekonomilerin gittikçe ısınması sonucu meydana gelebilecek enflasyon, sermaye akımlarının gelişen piyasalara aktarımının sürekliliğinin sağlanması sorunu ile Avrupa'daki iktisadi ve parasal birliği bekleyen belirsizlikler ilk sırada sayılmaktadır. Dünya enflasyon rakamları 1960'lardan bu yana en düşük seviyelerine ulaşmasına rağmen, özellikle kaynak kullanımında tam kapasiteye ulaşmış ülkelerde enflasyonun tekrar ortaya çıkma tehlikesi vardır. Son yıllarda gelişen piyasalara sahip ülkelere olan sermaye akımları oldukça artmıştır. Bu fonların kalıcılığı ve maliyeti büyük ölçüde dünya finansal piyasalarındaki yüksek faiz oranlarına olduğu kadar, uluslararası yatırımcılar nezdinde bu ülkelerin cari işlemler açıklarının sürdüremez olduklarına dair oluşabilecek kanaatlere karşı da oldukça hassastır.

Avrupa Para Birliği'nin (EMU) kuruluşu Bretton Woods sisteminin yıkılışından bu yana uluslararası para sistemine yönelik en önemli değişimi teşkil etmektedir. EMU, daha güçlü ve istikrarlı bir büyüme dönemini yakalayan bir Avrupa'yı da müjdelemektedir. AB üyelerinin çoğunluğu tarafından benimsenen ortak bir para, işlem maliyetlerini azaltabilecek ve genel anlamda ekonomik bir entegrasyonuhızlandırabilecektir. Bunun ilaveten fiyat istikrarı ile sağlam maliye politikalarına dayanan bir Euro, ortalamada, geçmiş dönemlerde görülenlere nazaran reel faiz oranlarının düşürülmesinde daha etkili bir rol oynayabilir.

Maastricht anlaşmasına göre AB ülkeleri EMU'ıa katılabilmeleri için iktisadi anlamda dört kriteri başarmak durumdadır. Anlaşmanın enflasyon, faiz oranı ve döviz kurlarıyla olan kriterlerinin tutturulmasında tüm AB üıesi ülkelerinin başarılı oldukları görülmektedir. Bununla birlikte kamu açıklarıyla ilgili kriterin herkesce başarılmasıyla oldukça zor görülmektedir. Halihazırda sadece Lüksemburg ile Finlandiya tüm kriterleri başarıyla tutturabilirlerken, kimi ülkelerin 1999 yılında bile başarılı olacağı şüphelidir.

pected to expand by 4 _ percent in both 1997 and 1998-the strongest pace in a decade and one likely to be sustained over medium term. Despite the strong growth, inflation is projected to remain subdued in the advanced economies and to decline further in the developing countries and in the countries in transition. World trade volume is projected to expand by about 7 percent in both 1997 and 1998.

The expansion in world output is underpinned by continued solid growth with moderate inflation in the United States and the United Kingdom, a strengthening recovery in Canada, a broadening of recovery across continental western Europe, robust growth in most of the developing world, and an apparent end to the decline in output in Russia and in the transition countries as a group.

The generally favourable outlook for the global economy should not, however lead to complacency, the IMF study cautions. A wide range of risks and fragilities could affect world economic and financial conditions. Overheating of the economies, the sustainability of capital flows to emerging market countries, and uncertainties about economic and monetary union in Europe are among the main concerns. Although world inflation has subsided to the lowest rates seen since the early 1960s, inflationary pressures could re-emerge, especially in countries that have attained high levels of resource use. Many emerging market countries have been experiencing record capital inflows in recent years. The availability and costs of these flows are vulnerable to higher interest rates in world financial markets, however, as well as to perceptions that large current account deficits may not be sustainable in all cases.

The establishment of EMU will constitute the largest change to the international monetary system since the break up of the Bretton Woods par value system. EMU could also herald a new era of stronger and steadier economic growth for Europe. A common currency shared by a majority of EU member countries would lower transaction costs and generally promote economic integration. In addition, the commitment to price stability and prudent fiscal policies underpinning the Euro promises to produce lower real interest rates, on average, than have been observed over the past couple of decades

According to the Maastricht treaty, the EU countries have to satisfy four convergence criteria to qualify for EMU. All those EU members that plan to participate from the start have now achieved compliance with inflation, interest rate, and exchange rate criteria-the conditions for participation in EMU as set out in Maastricht Treaty of 1991-. Progress in meeting the fiscal deficit criterion –3 percent of GDP in 1997- has been more difficult to assess, however.

At present, only Luxembourg and Finland fulfil all of these criteria as measured by the respective reference valu-

Bu yüzden EMU 'ya ilk etapta dahil edilecek ülkelerin tesbiti oldukça zor siyasi kararların alınmasını gerektirecektir. Anlaşmanın özellikle bütçe açığı ve kamu borçlarıyla ilgili metinleri yoruma açık kapılar bırakmaktadır. Bu yüzden Eouro'ya ilk aşamada katılacak ülkelerin güvenilir bir tahminini yapmak zor gözükmektedir. Diğer yandan EMU'ya ilk dalgada katılabilecek ülkelerle ilgili bir takım senaryoların geliştirilmesi mümkündür. En yüksek ihtimalli senaryoya göre para birliği; Almanya, Fransa, Avusturya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Finlandiya, İrlanda, Portekiz ve son olarak da son gelişmelere bağlı olarak İspanya'nın da katılabileceği 9 ya da 10 ülke ile start alacaktır. İkinci en yüksek ihtimalli senaryoya ise İtalya da dahil edilmektedir. İtalya'nın EMU'ya ilk aşamada katılıp katılmayacağı sahip olduğu kamu açıklarının düzeyiyle yakından ilgilidir. İtalya'nın dışarıda veya içeride kalma konusunda ortaya çıkabilecek birtakım sorunlar tüm projede bir gecikmeıle de sonuçlanabilecektir.

Şu ana kadar kıta Avrupa'sının eksikliğini hissettiği ekonomik dinamizm ile sürekli işsizliğin temelinde, IMF çalışmasına göre, yapısal reformlarda gösterilen düşük performans bulunmaktadır. Sorunun kökeninde emek maliyetlerini yükselten, meslek araştırmasını köstekleyen ve emeğin sermayeye ikamesini destekleyen düzenlemelerinin yan etkileri vardır.

Dünya ekonomisi yavaş bir şekilde büyümeıe devam etmektedir. 1990'ların başından beri ortalama %2'ler civarında büyüyen dünya üretimi 1980'lerin ortalama %3' üne göre daha düşük bir performans göstermiştir. Dünya ekonomisinde bir toparlanmanın yaşandığı 1993' lerden itibaren bile üretim %3' lük düzeyi aşamamıştır. Mevcut gelişmeler de ekonomideki yavaş büyümenin süreceğini göstermektedir.

Gelişmiş ülkelerde 1980' lerde gerçekleşen ortalama %2.8'lik büyümenin 1990'lardan itibaren %1.8' lere düşmesi tüm ülkeleri et-

es; and even by 1999, not all EU members will meet these requirements. The selection process will hence involve difficult political decisions through the phrasing of the treaty –with regard to budget deficit and public debt at least- leaves some room for interpretation. Therefore it is difficult to make reliable prediction at this stage on which countries will actually be allowed to join the Euro. On the other hand one can develop some scenarios on the number of countries that will take part in EMU. According to the most likely scenario, monetary union will start on time with 9-10 countries including Germany, France, Austria, the Netherlands, Belgium, Luxembourg, Finland, Ireland, Portugal and probably Spain. Second most likely scenario includes Italy as well. Italy poses the trickiest problem for EMU, because of its still shaky public finances. A confrontation over whether Italy is in or out, if things ever reached that point, could blow up into a major row and possibly even force a delay in the whole project.

By far, the most important reason for continental Euro-

At Current Prices and Exchange Rates, in billions $USD[a]

	Trade Balance (BOP	
	Imports	Exports
Australia	73.4	68.3
Austria	90.3	88.0
Belgium	182.4	195.5
Canada	197.7	211.5
Czech Republic	25.7	23.4
Denmark	52.6	59.8
Finland	37.3	47.9
France	324.4	361.0
Germany	550.0	570.2
Greece	30.7	18.8
Hungary	16.2	15.2
Iceland	2.2	2.5
Ireland	38.3	48.0
Italy	254.0	299.8
Japan	406.4	482.9
South Korea	155.9	151.2
Luxembourg	14.0	15.9
Mexico	82.3	90.3
Netherlands	185.5	210.7
New Zealand	17.1	17.8
Norway	47.3	56.0
Poland	29.2	29.4
Portugal	40.4	33.3
Spain	130.3	132.4
Sweden	79.8	94.3
Switzerland	95.8	107.9
Turkey	41.2	33.7
United Kingdom	322.1	313.5
United States	905.8	793.1

Cari Fiyatlar ve Döviz Kurları ile Hesaplanmış, milyar A.B.D. Doları[a]

	Dış Ticaret Dengesi	
	İthalat	İhracat
Avustralya	73.4	68.3
Avusturya	90.3	88.0
Belçika	182.4	195.5
Kanada	197.7	211.5
Çek Cumhuriyeti	25.7	23.4
Danimarka	52.6	59.8
Finlandiya	37.3	47.9
Fransa	324.4	361.0
Almanya	550.0	570.2
Yunanistan	30.7	18.8
Macaristan	16.2	15.2
İzlanda	2.2	2.5
İrlanda	38.3	48.0
İtalya	254.0	299.8
Japonya	406.4	482.9
Güney Kore	155.9	151.2
Lüksemburg	14.0	15.9
Meksika	82.3	90.3
Hollanda	185.5	210.7
Yeni Zellanda	17.1	17.8
Norveç	47.3	56.0
Polonya	29.2	29.4
Portekiz	40.4	33.3
İspanya	130.3	132.4
İsveç	79.8	94.3
İsviçre	95.8	107.9
Türkiye	41.2	33.7
İngiltere (Birleşik Krallık)	322.1	313.5
Amerika Birleşik Devletleri	905.8	793.1

kilemiştir. Hemen hemen her yerdeenflasyonla mücadelede kazanılan başarıya rağmen daha hızlı büyüme yönündeki beklentiler bir türlü gerçekleşememiştir. ış çevrimleri ve konjünktür dalgalanmaları ülkeler arasında eş zamanlı gerçekleşmediğinden ekonomiler istikrarlı ve durağan özelliklerini kaybetmekte ve böylece sanayileşmiş ülkelerin küresel büyümeıe tek tek katkıları da zaman içinde değişmektedir. 1993 ve 1994'te Amerikan ekonomisindeki büyüme AB ve Japonya'dan daha fazla olmuştur. 1995'te AB'teki büyüme A.B.D. ve Japonya'dan daha hızlı gerçekleşmiştir. 1996'ta Japonya en hızlı büyüyen ülke olmuştur. 1997'ye gelindiğinde ise A.B.D diğerlerine göre daha hızlı büyürken, onu AB takip etmiş Japonya ise hayli geride kalmıştır.

Diğer yandan gelişmekte olan ülkelerde 1990'dan bu yana kaıda değer büyüme rakamları gözlenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin ortalama büyüme hızları %4.8 dolaılarında gerçekleşmiştir. büyüme hızı istisnai bir şekilde oldukça yüksek seyreden Çin bile hariç tutulduğunda bu rakam ortalama %3.9'lar düzeyinde oluşmaktadır. Yüksek büyüme hızında yakalanan bu performansın ve istikrarın en büyük pay sahipleri Uzak Doğu ülkeleridir. Gelişmekte olan ülkeler arasında genellemeye gitmek doğru değildir. Mesela istikarsız bir ıapııa da sahip olan Latin Amerika ülkelerinde büyüme hızı ortalamanın altında seyretmiş ve yıllık bazda %3'lerden daha düşük gerçekleşmiştir. Afrika'da ise 1980'lı yıllar boyunca ve 1990'ların başında devamlı düşen kişi başına reel gelirin son iki yılda önemli gelişme gösterdiği görülmektedir.

1996'daki bir diğer önemli gelişme dünya ticaret hacmindeki azalmadır. Uzmanlar özellikle gelişmekte olan ül-

pe's lack of economic dynamism and persistent unemployment, according to the World Economic Outlook, is the slow pace of structural reform. The root cause of the problem is the adverse consequences of elaborate job and income-protection arrangements that raise the cost of labour, discourage job search, and favour substitution of capital for labour.

The world economy is continuing to grow slowly. Since the beginning of the decade, world output growth has averaged about 2%, that corresponds, compared to the 1980s average of 3%, to a slightly slower rate. Even during the period following 1993 when a relative recovery had been observed in the world economy, the output growth did not exceed 3%, 1996 included. The prospects are for a continuation of this slow growth.

The decrease in developed countries from an average growth of 2.8% in the 1980s to 1.8% since the beginning of the 1990s has affected all countries. Despite the success in reducing inflation almost everywhere, expectations of faster growth has not been fulfilled yet. The contribution of individual industrial countries to global growth has varied over time as business cycles have become increasingly desynchronized, and hence it was neither stable nor stationary. In 1993 and 1994 expansion was faster in USA than in the EU and Japan; in 1995 it was faster in EU than in USA and Japan; and finally in 1996 it was fastest in Japan.

However, somewhat substantial growth records have been observed since 1990 in the developing world. The average growth rate of output for developing countries is on the average 4.8%, and even when China (whose growth fi-

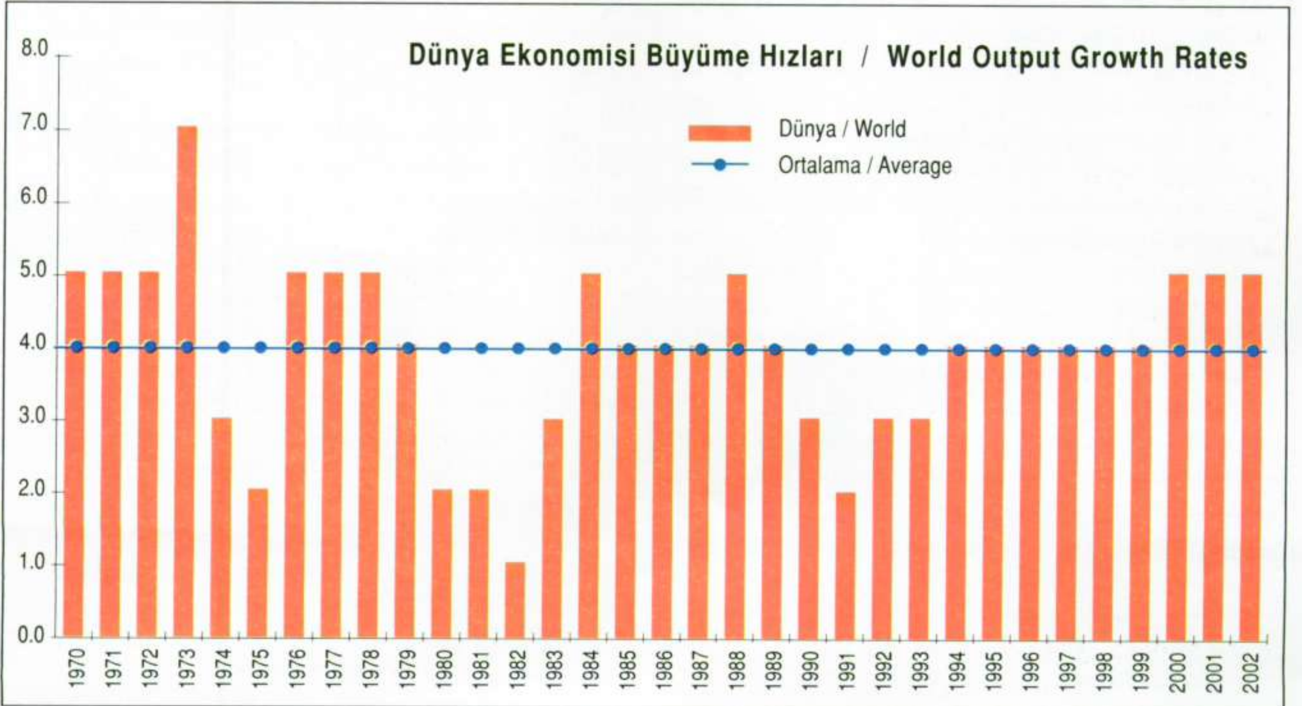
kelerde yaygınlaşan ticari liberalizasyonu bu azalmadan sorumlu tutmaktadırlar. 1996'da dünya ihracatının artış hızı ile dünya ekonomik üretiminin büyüme hızı arasındaki fark, önceki iki yıla oranla çok daha az olarak gerçekleşmiştir. Önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenen bu yeni eğilim mal fiyatlarındaki düşüşle yakından ilişkilidir.

gures are exceptionally high) is excluded reaches as high as 3.9%. This growth has been due to Eastern Asia, where expansion -against in the developed countries- has been faster and at the same time stable. On the other hand, a generalisation would not be correct, because, for example in Latin America growth has been not only more lower on the ave-

Dünya Enflasyon Oranları / Global Inflation Rates

Gelişmiş ekonomiler / Advanced economies
Gelişmekte olan ekonomiler / Developing countries

18
16
14
12
10
8
6
4
2
0
1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002

Petrol dışı bir çok mal fiyatları, özellikle gelişmekte olan ülkelere ait olanlar, 1996'dan bu yana önceki iki yılın aksine düşmeye başlamıştır.

Meksika ve Arjantin'daki toparlanmanın ve Şili'de devam eden güçlü büyümenin paralelinde 1996 yılında Latin Amerika ülkeleri ortalama %3.3 oaranında büyümüştür. Özellikle artan bölge içi ticaret nedeniyle ihracat, bir çok ülkede talebin en önemli belirleyicisi olmuştur. Diğer yandan bölge açısından ihracata konu olan malların değerlerinde önemli düşülerin yaşandığı gözden kaçırılmamalıdır. 1996'da bu rakam %10 dolaylarında olmuştur. Bölgedeki çoğu ülke hem büyümenin hem de fiyat istikrarının hedeflenmesi nedeniyle politika seçeneklerde bir ikilemle karşı karşıya kalmıştır. Enflasyonun üzerindeki bir kontrol nominal döviz kurunun istikrarını gerektirirken, ılımlı bir büyüme bile cari işlemler açığının artmasyıla neticelenmektedir. Dış ticaret hadleri ve rekabetçi döviz kurlarını fiyat istikrarı ve sürdürülebilir büyüme ile uyumlu hale getirmek bir çok Latin Amerika ülkesinin temel açmazını oluşturmaktadır.

Asya ekonomileri ihracat artışlarının sürdürülmesinde yaşadıkları güçlüklere ve büyüme hızlarındaki yavaşlamaya rağmen yüksek performanslarını korumayı başarmışlardır. Büyüme hızlarındaki yavaşlamanın en önemli nedeni, görece emek yoğun üretime dayalı ihracat yapılanmalarının sonları yaklaşmalarıdır. Bu yüzden bir dizi Doğu ve Güney Asya ülkelerinde politika tercihleri yükselen cari işlemler açığının engellenmesi, enflasyonist eğilimlerinin kırılması ve bazı durumlarda da finansal sektördeki aksaklıkların giderilmesi yönünde olmuştur. Çin ise büyüme hızını %10'lar düzeyinde tutarken enflasyonun tek haneli rakamlara indirilmesinde oldukça başarılı olmuştur.

Avrupa'nın geçiş ekonomileri arasında büyüme hızı farklılık göstermeye devam etti. Bölgede genel olarak üretim %2.8 oranında düştü. Bağımsız Devletler Topluluğu'nda da üretim ortalamada azaldı. Üretimdeki düşüş özellikle Rusya Federasıonu ile Ukrayna'da çok daha ciddi boyutlarda gerçekleşti. Fakat bazı üye devletlerde büyüme işaretleri de görüldü. Orta ve Doğu Avrupa'da ancak çok az sayıda ülke büyüme hızında başarılı olabildi. Bununla birlikte cari işlemler dengeleri genel olarak paranın değer kazanmasyıla birlikte kötüleşmeye başladı.

Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Uzak Doğu ve Latin Amerika ülkeleri büyük ölçüde cari işlemler açıklarını finanse etmek için sermaye akımlarına bağımlı kalmaya devam etmektedir. 1996'da ve 1997'nin başlarında dünya finansal piyasalarına entegrasyonu sağlam olan bu bölgedeki ülkelerin çoğunda dış finansman kategorilerinde önemli miktarlarda genişleme gerçekleşti. Bu ülkelerde artık -kısmen de olsa- ulaşılmış bir hedef olan entegrasıon süreci şimdilerde önemi kaybetmektedir. Bu yüzden uluslararası

rage (less than 3% annually) but also more unstable. In Africa it has been observed for past two years a significant improvement in real per capita income figure that was continuously decreasing during the 1980s and in the early 1990s.

Another significant development in 1996 has been the fall in world trade. Experts point out the widespread trade liberalization, particularly in developing countries, taper off responsible for this slowdown. In 1996, the difference between the growth rate of world merchandise exports and that of world output was much smaller than it had been in the two previous years. This new trend which can be expected to continue in coming years, has been associated with a decline of commodity prices. Many non-oil commodity prices, especially those of interest to developing countries, have begun to decrease since 1996, following two years of sustained increases.

In Latin America, growth averaged 3.3% in 1996, with recovery in Mexico and Argentina and continued strong expansion in Chile. For many countries of the region, especially due to increasing intra-regional trade, exports remain as the major stimulant of demand. However, it should be marked that an important decrease has experienced in the rate of the value of merchandise exports for the region. In 1996, this figure was about 10%, which corresponds less than half that of previous year. Most countries keep on confronting crucial policy dilemmas in targeting both growth and price stability. Control over inflation requires stability of the nominal exchange rate, while even modest growth is often associated with a rise in current account deficits. Reconciling foreign trade balance and competitive exchange rates with price stability and a sustainable growth remains the basic problem for most Latin American countries.

Asian economies kept their high performance level, though the growth slowed even there due to the difficulties in sustaining export expansion. The main reason of this slowdown is that the relatively easy stages of labour-intensive production of export have already been completed. Policies in a number of East and South-East Asian countries have been reoriented towards curbing rising current account deficits and holding back inflationary tendencies, and in some cases towards dealing with weaknesses in the financial sector. China impressively succeeded in bringing inflation to a single digit level, while keeping its economic growth rate at 10%.

Growth experience continued to vary among the transition economies of Europe. In the region as a whole, output fell down by 2.8%. In the CIS, output continued to decline on average. The decrease was remarkable especially in the Russian Federation and Ukraine, but in some other

yatırımcıların algılamalarında giderek farklılaşan değişimlerin etkileri yaşanmaya başlanmıştır. Son yıllarda bu gruptaki ülkeler yatırımcıların cari işlemler açığı veya yurtiçi finansal sistemde artan risklere tepkileri sonucu büyük miktarda sermaye çıkışlarıyla ve yerel paralarında büyük değer kayıplarıyla karşı karşıya kaldılar. Döviz kuru ve sermaye hesaplaryıla ilgili politikalar ile çok daha genel anlamda para politikası artık piyasa algılamaları ile sermaye giriş ve çıkışları üzerindeki etkilerini de hesaba katmak durumundadır. Özellikle en son finansal kriz örneğinde de görüldüğü gibi (ekonomik yapıların artık istikrara kavuştuğu varsayılan ülkelerde bile) uluslararası spekülatif sermaye giriş ve/veya çıkışları bu ülkeler için son derece yıkıcı olabilmektedir.

Ülkeler arasındaki kutuplaşma ve ekonomik dengesizlik, ülkeler içindeki artan gelir eşitsizliği ile paralel gitmektedir. En zengin %20'lik kesimin gelir dilimi 1980'lerin başından beri hemen hemen her yerde arttı. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda en zengin %20'lik kesim bugün toplam milli gelirin %50'sini almaktadır. Altta yer alanların ise yaşam standartlarında herhangi bir reel artış olmadığı hatta çoğu kez reel zararlara maruz kalmış oldukları görülmektedir. Bir çok ülkede en fakir %20'nin kişi başına düşen milli geliri, şimdilerde %5'den daha azına düşmüştür. Bu oranın en üst %20'lik dilimin payının onda birinden daha azına denk düşmekte olduğu dikkat çekicidir. Diğer yandan en zengin sınıfın payındaki artış, orta sınıfın zararına olarak ve bu sınıfın ekonomiden aldığı paydaki düşüşün sonucunda ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de orta sınıfın yok oluşu birçok ülkede gelir dağılımının en belirgin özelliği olmuştur.

Nitelikli ve niteliksiz iş gücü arasındaki ücret eşitsizliğinin büyümesi artık sadece kuzey yarım küreye ait bir sorun değildir; giderek küresel bir özellik kazanmaktadır. Ticaretlerinde hızlı liberalleşmeye giden ülkelerin hemen hemen hepsinde ücret eşitsizliği artmıştır. Milli gelirden bir üretim faktörü olarak sermayenin aldığı pay emeğe göre çok daha fazla artmış, bu yüzden de üretim faktör gelirleri arasında işletme artığının nisbi ağırlığı kayda değer biçimde dünyanın her yerinde yükselmiştir. Her beş gelişmekte olan ülkenin dördünde imalatın katma değerinde ücretlerin nisbi payı şimdilerde 1970'lerdekinin hatta 1980'lerin başlarındakinden de daha düşük bir seviyededir. Kuzeyde ise belli başlı sanayileşmiş ülkeler arasında yurt içi kar hadleri gözle görünür bir yakınlaşma sergilemektedir. Sanayileşmiş en önde gelen yedi ülkenin hizmet sektörleri birlikte alındığında özsermaye karlılığının 1980'lerin başlarında %12.5'lerden 1990'ların ortalarında %16'lara yükseldiği görülmüştür. Bu gelişme kuşkusuz ücret paylarının nisbi olarak azalmasını da ifade etmektedir.

Kamu kesimi ve özel kesim borçlarının hızlı bir şekilde artmasına neden olan finansal liberalleşme tüm dünyada

member countries, there was at last a resumption of growth. In Central and Eastern Europe only a few countries reached to sustain steady growth. However their current account balances generally deteriorated as a result of currency appreciations caused by surges in capital inflows, tariff reductions and a slower growth of exports to Western Europe.

The economies of Central and Eastern Europe, East Asia and Latin America all continue to depend, to an important extent, on private capital inflows to finance current account deficits. During 1996 and early 1997 there was a substantial expansion in the major categories of external financing for many countries in these regions, whose integration into the global network of financial markets is now well established. For these countries the process of integration are now becoming less important, thus they are experiencing the effects of more differentiated changes in international investors' perceptions. Some of them have recently had to confront large capital outflows and periods of strong depreciation pressure on their local currencies as a result of investors' reactions to the current account deficits or to increased fragility of domestic financial systems. Policies concerning exchange rates and capital accounts, as well as monetary policy, more generally, must now increasingly take into account their impact on market perceptions and of the need to manage inflows and outflows.

Polarisation among countries has been accompanied by increasing income inequality within countries. The income share of the richest 20% has risen almost everywhere since the early 1980s, in many cases reversing a postwar trend. In more than half of the developing countries the richest 20% today receive over 50% of the national income. Those at the bottom have failed to see real increases in living standards, and in some cases have suffered from real losses. In many countries, the per capita income of the poorest 20% now averages less than 5%, that corresponds less than one tenth (1/10) of the top 20%. On the other hand, the increase in the shares of the richest group has been associated with a fall in the share of the middle class, as well. Indeed, this disappearance of the middle class has become a prominent feature of income distribution in many countries.

Growing wage inequality between skilled and unskilled workers is not just a problem for the Northern Hemisphere, but it is becoming a global one. In almost all developing countries that have undertaken rapid trade liberalization, wage inequality has increased. Capital has gained in comparison with labour, hence profit shares have risen everywhere. In four developing countries out of five, the share of wages in manufacturing value added today is considerably below what it was in the 1970s and even early1980s. In the North, there has been a remarkable up-

yeni bir rantiye sınıfın doğmasına neden olmuştur. Bunun paralelinde uluslararası sermaye hareketlerinde ve reel faiz oranlarında ciddi artışlar gözlenmiştir. Dünya ekonomisindeki finansal operasyonların hacmi toplam reel ticaretin yetmiş katını aşmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin bazılarında da halen devam eden bu eğilim yüzünden, kamu kesimi ve özel kesim borç faizlerine yapılan ödemeler gayri safi milli hasılasının %15'ine kadar ulaşmıştır. Kamu borçları birçok gelişmekte olan ülkede fakir kesimden zengin kesime doğru bir gelirin aktarım mekanizması görevini yerine getirmiş, gelir dağılımını fakir kesim ve reel üretici/emekçi aleyhine bozmuştur. Gerek kuzeyde gerekse Güneyde işletme gelirlerindeki artışın büyük bir kısmı artan faiz ödemelerinin getirdiği yük tarafından massedilmeye devam etmekte, böylece reel ekonomik kesimde meydana getirilen üretime ve ekonomik değere finansal kesimdeki sınırlı bir kesim tarafından el koyulmakta, bu kaynakların yeniden üretime dönmesi engellenmektedir.

ward convergence of profits among the major industrial countries. The rate of return on capital in the business sector of the G7 countries taken together, rose from 12.5% in the early 1980s to over 16% in mid-1990s. This is again the counterpart to declining wage shares.

Financial liberalization that gave rise to a rapid expansion of public and private debt led a new rentier class to emerge worldwide with the substantial expansion of international capital flows and at the same time a serious increase in real interest rates. In some developing countries, because of this continuing trend, interest payments on private and public debt have overreached 15% of GDP. Where asset holding is concentrated and the tax system regressive, as is often the case in developing countries, public debt is serving to redistribute income from the poor to the rich. Much of the rise in business revenues in both the North and the South has been absorbed by increased burden of interest payments.